

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

1960-1990 ARASI TÜRK ROMANINDA ALMANYA GURBETÇİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Çiğdem PİRİNÇ

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ÖZPAY

GAZİANTEP
OCAK- 2021

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Tezin Başlığı: 1960-1990 ARASI TÜRK ROMANINDA ALMANYA
GURBETÇİLERİ
Adı ve Soyadı: Çiğdem PİRİNÇ
Tez Savunma Tarihi: 21.01.2021

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Erol ERKAN
SBE Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylarım.

Prof. Dr. Hülya ARSLAN EROL
Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımda okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ÖZPAY
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

İmzası

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ÖZPAY

Dr. Öğr. Üyesi Yavuz Sinan ULU

Prof. Dr. Fatih KANTER

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,

- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,

- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,

- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,

- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Çiğdem PİRİNÇ

201759596

21.01.2021

ÖZET

1960-1990 ARASI TÜRK ROMANINDA ALMANYA GURBETÇİLERİ

PIRİNÇ, Çiğdem

Yüksek Lisans Tezi

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ÖZPAY

Ocak-2021, IV+138 sayfa

“1960-1990 Arası Türk Romanında Almanya Gurbetçileri” adlı bu çalışma, Almanya’ya göçün Türk romanına yansımaları ortaya koymayı ve Almanya gurbetçilerine kurgularında yer veren romanları incelemeyi amaçlamaktadır.

Kitlesel bir hareket olan göç eylemi sadece mekân değişimi ile ifade edilemez. 1961’de Ankara Antlaşmasıyla başlayan bireyde ve toplumda ekonomik iyileşmeyi amaçlayan bu süreç koca bir milleti etkileyen sorunları ve değişimi de beraberinde getirmiştir. Bireyler kültürel, sosyal, ekonomik, hatta dinî birçok sorunla karşı karşıya kaldıkça bu kitlesel bir problem halini alır. Göçün etkilerinin ve beraberinde getirdiği sorunların edebiyata yansımaları da kaçınılmazdır.

Çalışmada Almanya’ya işçi göçünün tarihî sürecini temelinde Almanya’ya göçün Türk edebiyatına yansımaları ele alınır. Bu başlıkta işçi göçüyle başlayan Almanya’ya göçün Türk yazarların edebî ürünlerine yansımaları sürecinin başlangıcından ve göçmen edebiyatının eklenmesiyle ikinci ve üçüncü kuşak sanatçıların göç olgusuna değinilmesi aktarılır. Çalışmanın kapsamı 1960-1990 yılları olarak sınırlandırılmıştır. Bu tarihler arasında Almanya gurbetçilerini ele alan sanatçıların Almanya ile bağlantıları açıklanır. Yazarların çalışma kapsamındaki tüm romanları tanıtılır.

Çalışma sosyolojik temellere ve tanımlamalara dayandırılarak Almanya’ya göçün bireysel, toplumsal ve kültürel etkilerini aktarılır. Bireye olan etkileri erkek, kadın, genç, çocuk, evli ve ebeveyn sınıflandırılmasına dayandırılarak aktarılır. Toplumsal etkileri; bürokrasi, çalışma yaşamı, ekonomik durumları, inanç yaşamları ve sosyalleşme açısından incelenir. Hem toplumsal hem de kültürel etkileri ise yozlaşmaları, ahlaki çöküşleri, Almanlarla olan toplumsal ve kültürel farklılıkları, “öteki” olma problemleri, kimlik karmaşaları, suça bulaşmaları, cahillikleri, dil problemleri ve Türkiye’de kalan aile bireylerinin çektiği sıkıntılar açısından temel sorun ve değişimler tespit edilerek paylaşılır. Aynı zamanda gurbetçilerin göçe karar veriş nedenleri ve Türkiye’ye dönüşleri de incelenir.

Anahtar Sözcükler: Almanya Gurbetçileri, İşçi Göçü, Göçmen Edebiyatı

ABSTRACT

EXPATRIATES OF GERMANY IN TURKISH NOVELS BETWEEN 1960-1990

PİRİNÇ, Çiğdem
MA

Turkish Language and Literature Department
New Turkish Literature Program
Supervisor: Phd. Lecturer Ahmet ÖZPAY
January-2021, IV+138 pages

This study named "Expatriates of Germany in Turkish Novels between 1960-1990" aims to analyze the novels which include expatriates in their fiction and execute the effects of migration to Germany in Turkish novels.

The act of migration, which is a mass movement, cannot be expressed only with the change of location. This process, which aimed at economic recovery in the individual and society, which started with the Ankara Agreement in 1961, brought about the problems and change that affected a whole nation. This becomes a mass problem as individuals face many cultural, social, economic and even religious problems. It is inevitable that the effects of migration and the problems. It is inevitable that the effects of migration and the problems it brings with it will reflect on the literature.

In the study, the reflection of migration to Germany on Turkish literature is handled on the basis of the historical process of labor migration to Germany. In this title, the beginning of the process of reflection of the migration to Germany, which started with the migration of workers, to the literary works of Turkish writers and the addition of immigrant literature, the second and third generation artists' migration phenomenon is explained. Between these dates, the connections of the artists who deal with Germany expatriates with Germany are explained. All novels of the authors within the scope of the study are introduced.

The study is based on sociological foundations and definitions and conveys the individual, social and cultural effects of immigration to Germany. The effects on the individual are transferred based on the classification of men, women, youth, children, married and parents. Social effects; bureaucracy, working life, economic conditions, belief lives and socialization. If both the collective and cultural effects of corruption, moral decadence, the social and cultural differences with the Germans, "the other" no problem, identity confusion, their involvement in the crime, illiteracy, language problems and identify the key issues and changes in terms she had suffered for the remaining family members in Turkey and shared. At the same time the causes of migration and the return of expatriates Deciding to Turkey are also analyzed.

Keywords: Germany Expatriates, Labor Migration, Immigrant Literature

ÖN SÖZ

“1960-1990 Arası Türk Romanında Almanya Gurbetçileri” adlı bu çalışmada Türkçe ve Almanca yazan Türk yazarların romanlarında yer alan Almanya gurbetçilerindeki ve onların ailelerindeki işçi göçü ile göçmen yaşamının bireysel, toplumsal ve kültürel etkileri ortaya konulur.

1961 yılında başlayan ve Türk toplumunun belleğinde derin izler bırakmış olan işçi göçünün izleri her alanda görüldüğü gibi Türk edebiyatında da görülmektedir. Bu çalışmada sadece işçi göçü değil, Almanya’ya göçün her çeşidi ve etkisi ele alınır.

Tespit edildiği kadarıyla işçi göçünü, göçmen edebiyatını ya da göç olgusunu ele alan üç yüksek lisans tezi vardır. Bunlar:

Koçak, A.(2019). Türk Romanında Almanya’ya İşçi Göçü. *Yozgat Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.

Ceylan, G. (2019). 1960’tan Günümüze Almanya Merkezli Türk Göçmen Edebiyatı ve Türk Göçmen Yazarlar (Roman). *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi*.

Ön Kahveci, G. S. (2018). Türk Romanında Dış Göç Olgusunun İzdüşümleri: Bekir Yıldız, Fakir Baykurt ve Füzûzan. *İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.

Aslı Koçak’ın çalışmasında 1960-1990 arası sadece on üç roman incelenmiştir. Bizim çalışmamızda ise on dokuz roman incelemesi mevcuttur. Gamze Ceylan’ın çalışmasında sadece göçmen yazarlar ve eserleri ele alınmıştır. G. Sinem Ön Kahveci’nin çalışmasında ise göç olgusu sadece üç yazarla sınırlandırılmıştır.

Araştırmanın hazırlık aşaması bir buçuk yıl sürmüştür. 160’a yakın her çeşit kaynak taranmıştır.

Çalışmanın “Giriş” bölümünde altı başlık yer almaktadır. Bu kısımda kısımda çalışmanın konusu ve problemi, amacı ve önemi, yöntemi, sınırlılıkları, çalışmada yer alan tanımlamalar ve konu ile ilgili ulusal ve uluslararası tezler/çalışmalar yer alır.

Çalışma iki bölüme ayrılır. Birinci bölüm üç ana başlığa sahiptir. Birinci başlık olan “Almanya’ya İşçi Göçünün Tarihi Süreci” kapsamında ansiklopedik bilgilerle Türklerin Almanya’ya iktisadî göç süreci hakkında bilgi verilir. İkinci başlıkta Almanya’ya göçün Türk edebiyatına yansımaları ele alınır. Bölümde her yazınsal türe değinilip 1960’tan günümüze kadar olan roman ve hikâye türünde eser isimleri ve yazarları aktarılır. İşçi göçüyle başlayan Almanya’ya göçün Türk yazarların edebî ürünlerine yansıma sürecinin başlangıcından ve göçmen edebiyatının eklenmesiyle ikinci ve üçüncü kuşak sanatçıların göç olgusuna değinilmesi aktarılır. Almanya gurbetçilerini ele alan yazarlar ve eserler büyük çoğunlukla yer alır. Üçüncü başlıkta ise “1960-1990 Arası Almanya Gurbetçilerini Dile Getiren Sanatçılar ve Romanları” Almanya’da kalan, kesin dönüş yapan ya da

geride kalan sanatçıların Almanya’da geçirdikleri süreçleri ya da ilgileri hakkında bilgi verilip tezin kapsamında olan ve incelenen eserler tanıtılır.

Çalışmanın ikinci bölümünde Almanya’da göçmen olmanın ya da Almanya’ya bir aile bireyini göndermenin bireysel ve toplumsal olarak etkilerinin yer aldığı başlıklar verilir. Çalışmanın en geniş bölümüdür. Bu bölümde eser incelemeleri sonucu ortaya çıkan etkiler beş ana başlık, on altı alt başlıkta aktarılır. “Bireyler ve Evlilik Yaşamı” başlığında Almanya’da bir erkek, kadın, genç, çocuk, evli ve ebeveyn olmanın etkileri yer alır. “Göçe Karar Veriş” bölümde gurbetçilerin göç etmelerinin sebebi ve süreçleri anlatılır. “Almanya’da Sosyal, Ekonomik ve Siyasi Yaşam” bölümünde göçmenlerin bürokratik işlemlerle mücadeleleri, çalışma yaşamları, ekonomik durumları, Almanya’da inanç yaşamları ve sosyalleşmeleri aktarılır. “Kültürel ve Toplumsal Sorunlar” bölümünde gurbetçilerde gerçekleşen yozlaşma ve ahlaki çöküş, Almanlarla aralarında olan toplumsal ve kültürel farklılıklar, yabancı oldukları için aşağılanma/dışlanma ve Almanların ötekileştirmelerine maruz kalmaları, alt kültür-üst kültür çatışması ile bundan kaynaklı kimlik karmaşası, suça bulaşma, şiddet gösterme, cahillik ile dil problemi son olarak da geri kalanların dramı ele alınmıştır. “Dönüş/Kesin Dönüş” başlığında ise dönüş yapanların yaşadıkları sorunlar incelenir.

“Sonuç” kısmında çalışmadan elde edilen bulgular aktarılıp tespitler yapılır.

“Bibliyografya” bölümünde incelenen romanların ve yararlanılan kaynakların künyesi verilir.

Bu çalışma için öncelikle çalışmanın her safhasında emeği geçen bana bilgi ve tecrübesini aktarmış olan her açıdan desteğini gördüğüm danışman hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ÖZPAY’a, Gaziantep Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı öğretim üyeleri Sayın Doç. Dr. Mehmet SOĞUKÖMEROĞULLARI ve Sayın Dr. Öğr. Üyesi Yavuz Sinan ULU’ya; ayrıca beni yetiştiren tüm Gazi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim üyelerine teşekkürü bir borç bilirim.

Çiğdem PİRİNÇ

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT.....	II
ÖN SÖZ.....	III

GİRİŞ

A. Araştırmanın Konusu ve Problemi.....	1
B. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	1
C. Araştırmanın Yöntemi	2
D. Sınırlılıklar.....	2
E. Tanımlar.....	2
F. Konu ile İlgili Ulusal ve Uluslararası Tezler/Çalışmalar.....	3

BÖLÜM I

ALMANYA'YA İŞÇİ GÖÇÜ SÜRECİ VE TÜRK EDEBİYATINA YANSIMASI

1.1. Almanya'ya İşçi Göçünün Tarihî Süreci.....	4
1.2. Almanya'ya Göçün Türk Edebiyatına Yansıması.....	8
1.3. 1960-1990 Arası Almanya Gurbetçilerini Dile Getiren Sanatçılar ve Romanları.....	10
1.3.1. Almanya'da Kalan Sanatçılar / Göçmen Edebiyatı.....	10
1.3.1.1. Güney Dal.....	11
1.3.1.2. Özdemir Başargan.....	12
1.3.1.3. Akif Pirinçci.....	13
1.3.1.4. Hasan Kayıhan.....	13
1.3.1.5. Fakir Baykurt.....	14
1.3.1.6. Fethi Savaşçı.....	15
1.3.1.7. Habib Bektaş.....	15
1.3.2. Kesin Dönüş Yapan Sanatçılar / Gurbet Edebiyatı.....	16
1.3.2.1. Bekir Yıldız.....	16
1.3.2.2. Necati Tosuner.....	17
1.3.2.3. Dursun Akçam.....	17
1.3.2.4. Füzüzan.....	18
1.3.2.5. Yüksel Pazarkaya.....	18
1.3.3. Geride Kalan Sanatçılar.....	19
1.3.3.1. Abbas Sayar.....	19
1.3.3.2. Adalet Ağaoğlu.....	19

BÖLÜM II

ALMANYA'YA GÖÇÜN BERABERİNDE GETİRDİĞİ SORUN VE BU SORUNLARIN 1960-1990 ARASI TÜRK ROMANINA YANSIMASI

2.1. Bireyler ve Evlilik Yaşamı.....	20
2.1.1. Erkekler.....	20
2.1.2. Kadınlar.....	49
2.1.3. Gençler.....	61

2.1.4. Çocuklar.....	67
2.1.5. Evlilik Yaşamı ve Ebeveynlik.....	70
2.2. Göçe Karar Veriş.....	74
2.3. Almanya’da Sosyal, Ekonomik ve Siyasi Yaşam.....	78
2.3.1. Bürokrasi.....	78
2.3.2. Çalışma Yaşamı ve Ekonomi.....	81
2.3.3. İnanç.....	90
2.3.4. Sosyalleşme.....	94
2.4. Kültürel ve Toplumsal Sorunlar.....	95
2.4.1. Yozlaşma ve Ahlaki Çöküş.....	95
2.4.2. Kültürel ve Toplumsal Farklılıklar.....	100
2.4.3. Aşağılanma/Dışlanma ve Ötekileştirme.....	104
2.4.4. Alt Kültür-Üst Kültür Çatışması (Kimlik Karmaşası)	113
2.4.5. Şiddet ve Suç.....	115
2.4.6. Cahillik ve Dil Problemi.....	120
2.4.7. Geride Kalanların Dramı	124
2.5. Dönüş ve Kesin Dönüş.....	126
SONUÇ	
KAYNAKLAR.....	134
ÖZ GEÇMİŞ.....	138

GİRİŞ

A. Araştırmanın Konusu ve Problemi

1961 yılından itibaren Türk toplumunun önemli bir kesimini etkileyen ve ekonomik açıdan ülkenin kalkınması için büyük umutlarla bel bağlanan Almanya'ya işçi göçü Türk edebiyatına da yansımıştır. Türkiye'nin çoğunlukla kırsal kesiminden Almanya'ya göç süreci Türkiye'yi sadece iktisadî anlamda etkilemiş, toplumsal anlamda da derin izler bırakmıştır. Türk göçmenlerin Almanya'daki yaşam ve uyum çabalarını, geride kalanları ve geri dönüş bağlamında ele alan Türk romanları mevcuttur.

Almanya'ya işçi göçü görünürde ekonomik hedefli bir süreç olarak görünse de sosyal gerçeklikte çift yönlü bir etkileşime sahip; ulusları toplumsal, bireysel ve kültürel anlamda etkileyen bir olaydır.

B. Araştırmanın Amacı ve Önemi

“1960-1990 Arası Türk Romanında Almanya Gurbetçileri” adlı çalışmanın amacı 1961-1990 yılları arasında basımı Türkçe ya da Almanca yapılmış, Türkiye vatandaşı veya Alman pasaportuna sahip Türk kökenli yazarların Almanya gurbetçilerini ele alan romanlarını tasnif etmek ve bu romanlara yansıyan Almanya'ya göçün beraberinde getirdiği etkileri tespit etmektir.

Bu çalışma Almanya'ya Türk göçünü ele aldığı için hem Türk edebiyatına hem de sosyolojik çalışmalara hizmet etmektedir. Çalışmada Türk toplumunun belleğinde yer alan bu olayın yansımaları tespit edilmiştir. Çalışma aynı zamanda hem her iki dilde de basımı gerçekleşmiş, Alman vatandaşı olan Türk yazarların da literatüre girmesine katkıda bulunacaktır. Çalışma sadece iktisadî göçe değil, siyasi sığınmalara ve beyin göçüne de yer vermektedir.

C. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmada nitel bir yaklaşımla araştırma yöntemleri kullanıldı. Problem bir değişken üzerine değil, sabit bir olgu üzerine kuruludur. Bu sebeple tarihsel ve sosyolojik yöntem tercih edildi. Araştırma için 1961-1990 zaman aralığı belirlendi. Romanlar ilk basım tarihleri esas alınarak çalışmaya dâhil edildi. Çalışmanın tüm ön hazırlığı literatür tarama olarak gerçekleşti. Bu taramada hem somut kütüphaneler ve arşivler hem de genel ağ ve genel ağ arşivleri yer aldı.

Bu çalışma kişisel bir incelemenin ürünüdür. Veri toplama tekniği kullanılmıştır. Hiçbir anket ve gözlem çalışması yapılmamıştır. Kütüphane ve arşivlerde kitap, dergi ve gazeteler; genel ağ ve genel ağ arşivlerinde ise makale, akademik tez, dergi ve gazeteler taranmıştır.

D. Sınırlılıklar

Çalışma kişisel incelemenin bir ürünü olduğu için kullanılan yöntem çerçevesinde veriye ulaşıldı. Birden fazla ulusu içine alan bir konuya sahip olduğu için literatür çalışmasında bir tercüman yer aldı. Genel ağ ortamında yapılan çalışmalardan Almanca olanlara tercüman vasıtasıyla ulaşıldığı için dolaylı yoldan bilgiler çalışmada yer almaktadır. Çalışmada somut kütüphanelerden ve arşivlerden elde edilen veriler Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde yer alan merkezlerle sınırlı kaldı.

E. Tanımlar

Aşağıda “1960-1990 Arası Türk Romanında Almanya Gurbetçileri” başlıklı tez çalışmasının içinde yer alan tanımlamalar yer almaktadır.

İşçi Göçü: Bireylerin iş bulabilmek amacıyla yaşadıkları ülkelerden başka ülkelere göç etmeleridir. (Aslan, 2020)

Gurbetçi: Kendi ülkesi dışında bir ülkede ikamet eden kişilerdir. (Gurbetçi, 2021)

Göçmen Edebiyatı: Almanya’da yazan ve yaşayan yazar ve şairlerin oluşturduğu Türk- Alman Edebiyatı. (Asutay P. , 2017)

Yozlaşmak: 1. Özündeki iyi nitelikleri birtakım dış etkenlerle zamanla yitirmek, soysuzlaşmak, özünden uzaklaşmak, bozulmak, dejenere olmak, tereddi etmek. 2. Dönüşen. 3. Bir şey, manevi anlamda değer yargılarını, özelliklerini ve

niteliklerini yitirmek, bozulmak, dejenere olmak, özünden uzaklaşmak. (Yozlaşmak, 2019)

Ahlaki Çöküş: İnsan topluluğunu toplumsal ve bireysel düzen adına ayakta tutan ahlaki değerlerin yitirilmesi.

Ötekileştirme: Heterojen bir ulus inancına sahip olan ülkelerin göçmenleri toplumsal anlamda dışlaması.

Alt Kültür-Üst Kültür Çatışması: Bir kültür içindeki din, dil, töre ve etnik köken bakımından kendine özgü özelliklerin yaşadığı toplumun geneline hâkim genel kültür özellikleriyle uyum sağlayamaması durumu. (Kültürle İlgili Temel Kavramlar)

Kimlik Karmaşası: Kimlik bunalımı, belirsizlik, çalkantı ve bocalamayla birlikte gelişen toplumla uyumsuzluk ve aidiyet sorunu. (Kimlik Karmaşası ve Kişilik Gelişimi, 2019)

F. Konu ile İlgili Ulusal ve Uluslararası Tezler/Çalışmalar

A. Koçak, A.(2019). Türk Romanında Almanya'ya İşçi Göçü. *Yozgat Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.

B. Ceylan, G. (2019). 1960'tan Günümüze Almanya Merkezli Türk Göçmen Edebiyatı ve Türk Göçmen Yazarlar (Roman). *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi*.

C. Ön Kahveci, G. S. (2018). Türk Romanında Dış Göç Olgusunun İzdüşümleri: Bekir Yıldız, Fakir Baykurt ve Füzûzan. *İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.

BÖLÜM I

ALMANYA'YA İŞÇİ GÖÇÜ SÜRECİ VE TÜRK EDEBİYATINA YANSIMASI

1.1. Almanya'ya İşçi Göçünün Tarihî Süreci

Halkın hafızasında iz bırakan tarihi olaylar, bir edebiyat ya da sanat eserinde yüzyıllarca yaşar. Türk toplumunda derin izler bırakmış kitlesel olaylardan biri de Almanya ile başlayan, Avrupa'ya yayılan işçi göçü olayıdır.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Almanya'da başlayan ve diğer Avrupa ülkelerine de sıçrayan Wirtschaftswunder¹ nedeniyle özellikle Almanya'da yabancı iş gücü istihdamına ihtiyaç duyulur. Genç ve işsiz nüfusa sahip İtalya (1955), İspanya (1960), Yunanistan (1960), Portekiz (1964), Yugoslavya (1969) gibi pek çok Avrupa ülkesinin yanı sıra Fas-Tunus (1965) gibi Kuzey Afrika ülkelerinden de uluslararası antlaşmalarla Almanya'da çalışmak üzere konuk işçi davet edilir. İş gücü açığını kapatamayınca hükûmet, çok daha genç nüfusa sahip Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti ile anlaşmaya karar verir. Federal Almanya Hükûmeti, Berlin Duvarı'nın etkisiyle ari ırk düşüncesinin sönmediği Doğu Almanya'nın söz hakkının etkisinin azalmasıyla NATO üyesi Türkiye'den iş gücü istihdamına sıcak bakar. 1959 yılında Nürnberg'i ziyaret eden Türk İş ve İşçi Bulma Kurumu genel müdürüne bu durumu bizzat Alman Federal İş ve İşsizlik Sigortası Kurumunun başkanı açıklar. Bu hareket Türkiye için de olumlu sonuçlar doğuracak bir anlaşma olarak görülür.

Almanya'daki Türk kitlenin büyümesi ve kalıcılaşması sonucu küreselleşmedeki rolün artacağı öngörülemez de küresel ekonomide iş gücü ile

¹Wirtschaftswunder:(Alm.) Ekonomik mucize

birlikte bir söz hakkı tanınacağı düşünülür. Ayrıca dönüş yapacak olan işçilerin ülkeye getirecekleri teknolojik araçlar ve dövizler de cabasıdır. Mucize ekonomiye sahip Almanya'yla birlikte aynı masaya oturup antlaşma imzalamak bile dünya siyasetinde büyük saygınlık kazandıracağı düşünce Türkleri heyecanlandırır. Federal Dışişleri Bakanlığı bu istihdama sıcak baksa da Federal İçişleri Bakanlığı 1961 yılında imzalanacak sözleşmenin içeriğine karşı çıkar. Türk işçilerin oturma izinlerinin iki yıl süreyle kısıtlı kalmasında ısrar eder. Ayrıca “yabani” bulunan bu “ausländer”² kesimin, Almanlara göre, bulaşıcı hastalık muayenesinden geçmesi gerektiği şartını koşar. Aile birleşimi söz konusu bile olamaz. Ancak büyük iş gücü açığı baskın gelir ve zorlu fabrika bantlarında üstün Alman ırkı yerine yabancıların çalışması daha uygun bulunur. Türkler ilk başta maden ocakları için alınmaya başlanır. Ancak nitelikli işçi sınıfının göç etmek istediği öğrenilince Türkler; plastik, asbest, lastik, metal, inşaat ve inşaat malzemesi, tekstil ve otomotiv gibi pek çok sektöre kaydırılır.

30 Ekim 1961 Ankara Antlaşması'yla bizzat Federal Almanya Hükûmetinin davet ettiği Türk vatandaşlarının bu hareketine “ücretli işçi göçü” adı verilir. İstanbul'da yer alan Alman İrtibat Bürosu sözleşmenin imzalanmasıyla işçi seçimi işlemlerini başlatır. İlk katile Türklerin Sirkeci Gar'ından çıktıkları yol München³ Garı'nın 11. peronuna varır. Eylül 1961- Kasım 1973 yılına kadar 866 bin işçi göç etmiştir. (Ünver, 2012, s. 192) Bu sayı Aile Birleşimi Yasası'nın dışında kalan sadece istihdam edilmiş işçilerdir. Almanya bu işçilere “konuk işçi” (gastarbeiter⁴) adını verir. Böylelikle ülkede sürekli kalmayacakları hatırlatılır.

1961 Ankara Antlaşması'yla çoğunlukla Türkiye'nin kırsal kesiminden gelenlerin yepyeni bir dünyaya adım atmaları toplumun belleğinde önemli bir yer tutar. Almanya bu harekete işçi ithal etme olarak baksa da bu yolculuk Türkler için “umuda” yapılan bir yolculuktur. İş Gücü Sözleşmesi'yle bağlantılı pek çok sözleşme ve yasa çıkar. Bunlardan biri de 1964 yılında imzalanan Türk-Alman Sosyal Güvenlik Sözleşmesi'dir. 30 Eylül 1964'te ise Aile Birleşimi Yasası çıkarılır. Aile Birleşimi Yasası'yla 1973 yılında 245.000, günümüze kadar ise 1.150.000 kişi ülkeye göç eder. Göçmenler aile birleşimiyle ya da yeni aile oluşturmalarıyla günümüzde dördüncü kuşak Türklere kadar nüfuslarını artırmışlardır.

² Ausländer:(Alm.) Yabancı, yabancılar.

³ Bavyera eyaletinin başkenti Münih şehri.

⁴ Gastarbeiter:(Alm.)Yabancı işçi, misafir işçi.

“...Almanya'daki Türk nüfusunun 2.477.966, buna istatistiki bilgilerin güncel olmadığından yola çıkarak tahmini 100.000 daha eklersek, 2,5 milyondan fazla olduğu söylenebilir.” (Almanya'daki Türkler, 2021) Bu yasa araştırmamızın içeriğini oluşturan milyonları ifade eden Almanya gurbetçilerinin oluşumunu sağlar.

Heimlara⁵ yerleştirilen Türklerin mucize Alman ekonomisinin hızlı büyümesine diğer ülke vatandaşlarına oranla daha çok katkısı görüldüğü için ve eşitlik sağlamak adına Federal Alman Hükûmeti çocuk yardımı yapmaya karar verir. 30 Nisan 1964 Türk-Alman Sosyal Güvenlik Sözleşmesi'yle birlikte Türk işçilerin Türkiye'deki çocuklarına para ödemeye başlar. Hatta bu para, sözleşme yürürlüğe girmeden 1963 yılında ödenmeye başlamıştır. Bu sözleşmeyle birlikte sadece çocuk yardımı yapıp işçilerin sosyal hakları da güvence altına alınır. Ancak Almanlar verdiği kadar almasını da iyi bilmektedir. Federal Almanya Hükûmeti ekonomik mucizelerini gurbetçilere borçlu olduğunu bilmesine rağmen Doğu Almanya'nın yapılandırılmasını solidaritätszuschlag⁶ adı altında yabancıların maaşlarından kestiği dayanışma aidatlarıyla gerçekleştirir. İki yıl ikameti dolan işçilerin dönmesi ve yerine yeni işçi alımlarının sağlanmasının maliyetli olmasından dolayı 12 Aralık 1962 yılında Federal Çalışma Bakanlığı halen çalışmakta olan işçilerin ekonomiye daha olumlu katkıları olacağına karar verip ilk sözleşmede imzalanan Nota Teatisi (Verbal Nota) şartları olan iki yıl ikamet ve 3 yıl pasaport süresi şartını kaldırmak ister. Federal İçişleri Bakanlığı buna kesinlikle karşı çıksa da Federal Dışişleri Bakanlığı hükûmetin kararını etkileyerek 30 Eylül 1964'te aile birleşimi, ikamet, çalışma sahası gibi kısıtlamaları kaldırır ve önlenemez göçü yasal hale getirir.

1973'te işçi alımını durdurur. Ancak Türkler çoktan Federal Almanya'ya bavullarında kültürlerini de götürmüştür. Üstelik bu durum planlama ve yasa yetersizliği yüzünden işçi göçünün devam etmesini engelleyemez. Almanlar, Türklerin bir süre sonra döneceklerine inanmaktadır. Lakin Federal Almanya büyük bir yanılgı içerisindedir. Günlük hayatta da sık sık dile getirildiği gibi gurbetçilerin evi artık “doğduğu değil doyduğu yer” olmuştur. 1974'e kadar umudunu yitirmeyen Federal Almanya geri dönüşün olmadığını görür. Hristiyan Demokrat Birliği Partisinin iktidara gelmesiyle 1983 yılında bir Teşvik Yasası hazırlanır. Yasaya göre

⁵ Heim:(Alm.) İşçilerin toplum bir şekilde kaldıkları yurt, baraka, konteyner veya prefabrik yapılar.

⁶ Solidaritätszuschlag:(Alm.) Dayanışma vergisi.

30 Ekim 1983- 30 Haziran 1984 arasında Türkiye'ye dönmek isteyenlere 10.500 mark vadedilir. Geri dönenler 250 bin kadardır.

“Statistisches Bundesamt Deutschland”ın (Alman İstatistik Dairesi) 134 sayılı 28 Mart 2006 tarihli belgesine göre, şu anda Almanya’da yaşayan nüfusun % 81’ni Almanlar oluşturur: geri kalanlar içinde, göçmen kökenli Alman vatandaşları %10 ve yabancılar % 9’dur. Günümüzde Almanya’da üç milyona yakın Türkiyeli yaşamaktadır ve bir milyona yakın Türkiyeli de Alman vatandaşlığına geçmiştir.” (Gedik, 2010 Cilt:16 Sayı:62, s. 42)

Bu insanlar yeni iş sahalarına uyum sağlayıp daha sonra küçük girişimlerle yeni ve eski meslek dallarıyla Almanya’daki iş dünyasının bir parçası olurlar. Eşit olmayan eğitim şartlarıyla kısıtlayıcı kanunî şartlarla değişerek veya gelişerek sanayide, ekonomide, eğitimde, bilimde, politikada, sporda veya sanatta söz sahibi olmaya başlarlar. Günümüzde Almanya'daki Türk nüfus denildiğinde yirmi beş bin üniversite öğrencimizden, elli beş bin Türk iş yeri ve bunların istihdam ettiği üç yüz on bin kişiden, iki binden fazla tıp doktorundan, diş hekiminden, avukattan, mimardan ve mühendisten, başta güvenlik güçleri bünyesinde olmak üzere çok sayıda kamu görevlisinden, yüzden fazla üniversite profesöründen ve sayısı her seçimle artan Türk asıllı politikacılardan söz edilebilmekteyiz. (Ünver, 2012, s. 197)

1963 yılında Ankara Antlaşması’na konulan bir maddeyle Almanya’ya gelen konuk işçilere AB ülkelerinin arasında yer alan “Ortak Pazar”⁷ anlayışından dolayı serbest dolaşım hakkı verilmiştir. Bu hak 22 yıl olarak belirlenmiş 1986 yılında sona ermiştir. Türk konuk işçisi AB ülkeleri arasında Ortak Pazar’ın oluşması adına piyasada serbestçe iş arayabilecek veya ihtiyaç olan yerlere kaydırılabilecektir. Bu da diğer Avrupa ülkelerindeki Türk nüfusun oluşmasını sağlar. [Türkiye'nin İş Gücü Sözleşmesi yaptığı ülkeler: Almanya (30.10.1961), Avusturya (15.5.1964), Belçika (16.7.1964), Hollanda (19.8.1964), Fransa (8.4.1965), İsveç (10.3.1967), Avustralya (5.10.1967), Libya (5.1.1975), KKTC (9.3.1987), Ürdün (7.7.1983), Katar (1.4.1986).]

80’li yıllarda göçün beraberinde getirdiği sorunlarla “entegrasyon” tartışması başlar. Ülkedeki suç oranı artışının nedeni göçmenlere bağlanır. Suç dünyası Yugoslav ve Afrika-Arap kökenli vatandaşların tekelinde olsa da Yugoslavların dinî ve etnik yakınlıklarından dolayı Türklerin suçlanmasına neden olur. 1991 yılında Yeni Yabancılar Yasası, 1992 yılında ise Sığınmacılar Yasası çıkarılır. 1998 yılında Sosyal Demokrat-Yeşiller Hükûmetinin kurulmasıyla 2002

⁷ Ortak Pazar/Tek Pazar: 1986 yılında imzalanan Avrupa Tek Pazar senediyle üye ülkeler arasında sermaye, iş gücü ve hizmet dolaşımı kesintisiz dolaşımı hedefleyen anlaşmanın terimsel karşılığı. (Ortak Pazar, 2020)

yılında “Göç Yasası” çıkarılır. Ancak muhalefet parti tarafından iptali istenir ve nihai karar ileri bir tarihe ertelenir. Ayrıca Türkiye Cumhuriyeti de 82 Anayasası’na yurt dışındaki Türk varlığını korumak adına çeşitli yasalar koyar.⁸ 2000 yılında çıkarılan Vatandaşlık Yasası’yla bir seçim modeline gidilir. Almanya’da dünyaya gelen yabancı kökenli çocuklar reşit olana kadar çifte vatandaş kabul edileceklerdir. 23 yaşından sonra ise hangi ülkenin vatandaşı olmak istediklerine karar vermek zorundadırlar. Ancak bu seçim modeli pek çok şarta bağlanır. Nazi zihniyetinin devam ettiğinin kanıtı olan bu şartlar arasında seçim yapacak olan kişinin bulaşıcı, kronik veya ruhsal bir hastalığının bulunmaması; fiziksel veya zihinsel bir engelinin olmaması gerekmektedir. Ayrıca işsizlik veya suça karışma da reddedilme durumlarından biridir.

Günümüzde halen Almanya’daki en büyük azınlık Türklerdir. Şu anda 4. hatta 5. nesle ulaşmış, Almanya’daki yaşamlarını kolaylaştırmak adına ya da oraya ait hissettikleri için büyük çoğunluğu Alman pasaportunu tercih etmiştir. Alman kimliğine sahip olmaları ve uyum süreçlerini büyük oranda iyileştirmelerine rağmen “öteki” olmaktan kurtulamazlar.

1.2. Almanya’ya Göçün Türk Edebiyatına Yansıması

1961 yılında Almanya’ya başlayan işçi göçü ile birlikte göç olgusu da Türk edebiyatında daha belirgin hâle gelir. Almanya’ya göç günümüzde 60 yıllık bir maziye sahiptir. Büyük çoğunluğu Anadolu’nun kırsal kesiminden gelen göçmen işçiler, dilini ve kültürünü hiç bilmedikleri bir coğrafyaya gidip hem yaşam mücadelesi hem de kabul görme mücadelesi vermiştir.

Almanya’ya göçün edebiyatımıza yansıması oraya işçi, öğrenci, siyasi sığınmacı veya gözlemci olarak giden yazarların eserlerine yaşam mücadelelerini yansıtmasıyla başlar. İlk kabilelerle gidenler arasında yazarlar ya da daha sonra yazar olacak isimler mevcuttur. Almanya’daki yaşamı göçmen olarak deneyimleyenler ya da gözlemleyenler oradakilerin acılarını, değişimlerini ve seslerini eserlerinde yansıtırlar. Sonradan Almanca öğrenen yazarlar oldukları için iletişim dili olarak da edebiyat dili olarak da Türkçeyi tercih ederler. İlk eserleri verenler arasında az da

⁸ 62.madde: "Devlet, yabana ülkelerde çalışan Türk vatandaşlarının aile birliğinin, çocuklarının eğitiminin, kültürel ihtiyaçlarının ve sosyal güvenliklerinin sağlanması, Anavatanla bağlarının korunması ve yurda dönüşlerinde yardıma olunması için gereken tedbirleri alır."

olsa Almanya ile hiç bağlantıları olmadan gurbetçi insanları Türkiye’de gözlemleyerek eserlerine yansıtan yazarlar da vardır.

Türk nüfusunun artmasıyla ikinci ve üçüncü kuşakların bir parçası olan Almanya’ya küçük yaşta gelmişler, Almanya doğumlular ve Alman pasaportuna sahip olan yazarlar ortaya çıkar. Artık iki dilli olarak büyüyen Türkler arasında eserlerini Türkçe kaleme alanlar olduğu gibi çoğunlukla Almanca kaleme alanlar mevcuttur. Almanca yazsalar da gurbetçilerin dramlarını anlatmaktan kaçınmamışlardır. Bu çalışmada olduğu gibi sadece romanlar değil öykü, şiir, masal, günlük, anı, röportaj gibi edebiyatın pek çok türünde eser verilir.

1960’tan günümüze kadar Almanya’daki gurbetçileri ele alan yazarlar arasındaki ilk eser Bekir Yıldız’ın *Türkler Almanya’da* romanıdır. Yıldız, dört yıl işçi olarak çalıştığı Almanya’yı anlatmayı bir borç bilmiştir. Bu romanını *Halkalı Köle* takip eder. Bu romanı Almanya’ya hiç gitmeyerek geri kalanların dramını gözlemleyerek yazan Abbas Sayar’ın *Dik Bayır* romanı izler. Zamanla Alman vatandaşlığına geçen ancak milletindeki yansımaları aktarmaya özen gösteren yazarlar da ortaya çıkar. Bunlardan biri de Güney Dal’dır. Romanları; *İş Sürgünleri*, *E-5*, *Kılları Yolunmuş Maymun*, *Küçük <g> Adında Biri*’dir.

Zamanla romanların sayısı artar: Özdemir Başargan-*Gurbet Sofrası*; Hasan Kayıhan-*Gurbet Ölümeleri*, *Köln’de Bir Kız*; Fakir Baykurt-*Yüksek Fırınlara*, *Koca Ren*, *Yarım Ekmek*; Fethi Savaşçı-*Almanlar Bizi Sevmeyi*; Dursun Akçam-*Dağların Sultanı*; Habib Bektaş-*Bana Bir Şiir Oku Hamriyanım*, *Gölge Kokusu*, *Cennetin Arka Bahçesi*; Akif Pirinçci-*Sonu Hep Gözyaşı*; Füzûzan-Berlin’in *Nar Çiçeği*; Yüksel Pazarkaya-*Ben Aranıyor*; Renan Demirkan-*Üç Şekerli Demli Çay*; Mustafa Akgün-*Merih’ten Münih’e*, *Köln Diye Bir Yeri*, *Gönül Kulübü*; Mehmet Niyazi Özdemir-*İki Dünya Arasında*; Rıza Hekim-*Alpler Geçit Vermiyor*; Emine Sevgi Özdamar-*Tuhaf Yıldızlar Dünyaya Bakıyor...*

Öykü türünden eser veren sanatçılar: Fakir Baykurt “Duisburg Treni” Osman Çeviksoy “Ağlamak Yasak” “Beyaz Yürüyüş”, Bekir Yıldız “Alman Ekmeği” “Beyaz Türkü”, Nevzat Üstün “Almanya Almanya” “Boğaların Ölümü”, Leyla Erbil “Gecede”, Gülten Dayıoğlu “Geride Kalanlar”, Nursel Duruel “Geyikler, Annem ve Almanya”, Hulki Aktunç “Gidenler Dönemeyenler”, Yüksel Pazarkaya “Oturma İzni”, Fethi Savaşçı “Özel Ulak” “İş Dönüşü” “Taş Ocağında” “Almanya Gurbeti” “Fırın Patlayınca” “Makinalar Çalışırken” “Ayva Kokulu Ev”, Güney Dal

“Yanlış Cennetin Kuşları”, Rıza Hekim “Uzak Yuvada Bahar”, Füzûzan “Parasız Yatılı”, Necati Tosuner “Sisli”, Zülfü Livaneli “Arafat’ta Bir Çocuk”, Tomris Uyar “Ödeşmeler ve Şahmeran Hikâyesi”, Mustafa Balel “Kargalar Öterken”, Dursun Akçam “Sevdam Ürktü”...

Göç olgusu yazan veya göçmen edebiyatında yer alan diğer sanatçılar: Feridun Zaimoğlu, Ali Erkan Kavaklı, Aras Ören, Sadık Fehmioğlu, Fahri Özcan, Mehmet Çakan, Nihat Behram, Sara Gül Turan, Esmahan Akyol, Osman Engin, Mevlüt Asar, Levent Aktoprak, Kemal Yalçın, Zafer Şenocak, Alev Tekinay, Özgen Engin, Halit Ünal, Şinasi Dikmen, Yaşar Miraç, Servet Yüksel, Hüsnü Özdilek, Orhan Aras, Nida Öz, Halil Gülel, Ali Kemal Akar, Hasan Sami, Gülbahar Kültür, Suzan Emine Kavbe, Neşet Erol...

1.3. 1960-1990 Arası Almanya Gurbetçilerini Dile Getiren Sanatçılar ve Romanları

Türk milletinin hafızasında derin izler bırakmış olan işçi göçünün, edebiyata yansısı da büyüktür. Bu göç her ne kadar iktisadî olarak başlamış olsa da zamanla Türk halkının her konuda umut kapısı olur. Ancak bu göç zamanla birçok kültürel, toplumsal ve bireysel sorunu da beraberinde getirir. Yazarlar da tüm bu sorunlara ve değişimlere sessiz kalmayarak yapıtlarında bu konuya değinirler. Kimisi çeşitli sebeplerle Almanya’ya göçü orada ömür boyu kalarak deneyimler, kimisi ülkemize dönüp yaşadıklarını eserlerine yansıtır, kimisi ise geride kalıp bu göçün etkilerini Türkiye’de gözlemleyerek bu duruma yapıtlarında yer verir.

Almanya gurbetçilerinin yaşamlarına değinen ilk yapıtlar, 1960-1990 yılları arasında çoğunluğu yaşamlarını Almanya’da sürdürmüş yazarlar tarafından verilir. Almanya’ya göçün ilk kuşaklarından oldukları için sadece birkaçı eserini Almanca oluşturur. Çoğunluğu yapıtlarını Türkçe olarak kaleme alır.

1.3.1. Almanya’da Kalan Sanatçılar/ Göçmen Edebiyatı

Almanya’ya temelli yerleşen yazarlar ya da orada edebiyata yönelenler ekonomik sebeplerle veya eğitimleri için göç ederler. Almanya’daki Türk yazarların çoğunluğu Türkiye’deki yayınevleriyle çalışır. Gurbette olmanın verdiği bir duyarlılıkla eserlerini kaleme alan yazarlar, ilk kuşak olmanın verdiği şanssızlıkla Alman literatüründe kendilerine yer edinemezler. Bunda ötekileştirilmenin de payı büyüktür. Ancak Almanya’daki toplumsal ve bireysel çaresizliklerine üretkenlikleri

karişınca Türk halkının zihninde derin izler bırakan bu göçün etkilerini yansıtan eserler bir bir ortaya çıkar. Yaşamlarına yansıyan “yabancı” olma durumu onları kalem tutmaya yöneltir.

İkinci kuşak yazarların ortaya çıkmasıyla birlikte eserlerde çaresizlikler değil kimlik arayışı başlar. Bu yapıtlarıyla yazarlar “konuk işçi edebiyatı”nı oluşturmaktan çıkmış, “göçmen edebiyatı”nı oluşturmaya başlamışlardır. 1960-1990 arası roman türünde eser veren sanatçılardan hiçbiri Almanya’ya doğumlu olmasa bile küçük yaşta Almanya’ya göç eden mevcuttur.

1.3.1.1. Güney Dal

1972 yılında Batı Berlin’e işçi olarak göç etmiştir. Bir süre sonra “Anadil” adlı bir dergi çıkarmaya başlamıştır. Yaşamını halen Almanya’da devam ettirmektedir. 1960-1990 yılları arasında Almanya gurbetçilerini anlatan üç romanı vardır.

İş Sürgünleri, Güney Dal’ın ilk romanıdır. Romanda sürekli olarak karın ağrısı çeken ancak haberi olmadan çalıştığı yerdeki Almanların başlarından savmak için verdiği hormon ilacının etkisiyle göğüsleri büyüyen Kadir Derya’nın hikâyesi anlatılır. Bunun yanı sıra romanda Ford fabrikasındaki grev ve bu grevi destekleyen Sıtkı Köybaşı ile bu fabrikadan kovulan Şevket’in başından geçenler de olay örgüsünü bir parçasıdır.

Eserin ilk basımı Milliyet Yayınları tarafından 1976 yılında yapılmıştır. Eser 168 sayfa 11 bölümden oluşur. Yazar bu romanla birlikte Milliyet Yayınları Roman Yarışması’nın üç kazanını arasındadır.

E-5, yazarın ikinci romanıdır. Eserde işçi olan Salim’in babasının Almanya’da yanlarında ölmesinin üzerine cenazesini bir televizyon kutusu içerisinde Türkiye’ye kaçak yollarla getirmesi konu edinilir.

Eserin ilk baskısı Milliyet Yayınları tarafından 1979 yılında yapılmıştır. Yapıt 231 sayfa 8 bölümden oluşur. Eserin bölüm isimleri Salim’in Türkiye’ye yaptığı araba yolcuğunun zaman dilimlerini belirtmektedir.

Kılları Yolunmuş Maymun, yazarın dördüncü romanıdır. İşçi olan Ömer Kul izin alıp evde geçirdiği günlerde bir duvar gazetesi çıkarmak ister. Ancak uzun süredir çarpıtıldığını düşündüğü haberler yerine gerçekleri anlatan haberler yazmayı

hedeflediği bu süreçte yavaş yavaş gerçeklikten kopar. Benliğini yitirir ve aklı karışmaya başlar.

Eser, yazarın üstkurmacayla oluşturduğu bir yapıttır. Eserin ilk basımı 1988 yılında yapılmıştır. Eser 320 sayfa 89 bölümden oluşmaktadır. Bölüm numaraları sayfa başında verilir. Eserin ön sözünde bölüm numaralarıyla alternatif bir okuma olanağı da sunulur. “1- 46- 2- 3- 4 – 47- 5- 48- 49- 50- 6- 51- 7- 8- 9- 52- 10- 53- 54- 55- 11- 56- 12- 13- 14- 57- 15- 58- 59- 60- 16- 61- 17- 18- 19- 62- 20- 63- 64- 65- 21- 66- 22- 23- 24- 67- 25- 68- 69- 70- 26- 71- 27- 28- 29- 72- 30- 73- 74- 75- 31- 76- 32- 33- 34- 77- 35- 78- 79- 80- 36- 81- 37- 38- 39- 82- 40- 83- 84- 85- 41- 86- 42- 43- 44- 87- 45” sıralamasıyla farklı bir olay örgü oluşturulabilmektedir. Aynı zamanda eser ikiye bölünüp üçüncü bir alternatif okuma olanağı da sağlanmıştır. (Dal, Kılları Yolunmuş Maymun, 2017)

1.3.1.2. Özdemir Başargan

1963 yılında Almanya’ya göç etmiştir. Pforzheim ve Baden-Württemberg şehirlerinde işçilik ve memurluk yapmıştır. Daha sonra çevirmen olarak çalışmıştır. Türk ve Alman Yazarlar Birliği (Internationale Liga für Menschenrechte-Berlin) üyesidir. (Şeren, 2019) 1960-1990 yılları arasında Almanya gurbetçilerini anlatan tek yapıtı mevcuttur.

Gurbet Sofrası adlı eserinde Arif, Almanya’ya sadece kazanç umuduyla değil sağlığına kavuşmak ve hayallerini süsleyen eğitimi almak için de gider. On yıl boyunca memurluk yaptıktan sonra bacaklarında meydana gelen bilinmeyen bir nedenden ortaya çıkan hastalık yüzünden iş göremez raporuyla erken emekli edilmiştir. Bunu gururuna yediremeyen Arif hem Almanya’nın iyi sağlık koşullarından yararlanmak için hem de her zaman hayal ettiği Fransız dili diploması almak için konuk işçi olma girişimde bulunur. Amacı Almanya’ya işçi olarak gidip daha sonra Fransa’ya geçmektir. Ancak Arif’in hayalleri roman boyunca gerçeklerle çatışır.

Yazar eseri Batı Berlin’de Mayıs 1976-Haziran 1978 yılları arasında tamamlamıştır. Eserin ilk basımı Yeni Dünya Yayınlarından 1979 yılında olmuştur. Roman 395 sayfa 11 bölümden oluşmaktadır.

1.3.1.3. Akif Pirinçci

1970 yılında ailesiyle birlikte 10 yaşındayken Almanya'ya göç etmiştir. Halen Almanya-Bonn'da yaşamaktadır. (Akif Pirinçci, 2020) 1960-1990 yılları arasında Almanya gurbetçilerini anlatan tek eseri vardır.

Sonu Hep Gözyaşı romanı göçmen bir ailenin oğlu olan Akif'in yaşamına odaklanır. Eser otobiyografi-anı niteliği taşımaktadır. On sekiz yaşındayken ailesinin yaşadığı Treff'ten ayrılıp hayalleri için Köln'e gelen bir gençtir. Burada kariyeri için hayaller kurarken hiç hesapta olmayan bir aşka kapılır. Bu aşkın yaşamındaki yeri ve aşkıyla ilgili hayalleri roman boyunca gözler önüne serilir.

Eser 1980 yılında *Tränen sind immer das Ende* adıyla Almanca olarak Almanya'da yayımlanır. Roman 235 sayfa 49 bölümden oluşmaktadır.

1.3.1.4. Hasan Kayihan

Yazar doktorasını yapmak için Almanya'ya yerleşir. Essen Üniversitesinde doktorasını başlatmak ister ancak çabaları sonuçsuz kalır. Yazarlık yaparken bir Alman kanalında “Yüz Yüze” adlı bir sohbet programı hazırlayıp sunar. Almanya'da Türk kökenlilerin çoğunlukta olduğu bir partide aktif olarak siyasette yer alır. (Sazak, 2009) 1960-1990 yılları arasında Almanya gurbetçilerini anlatan iki romanı vardır.

Gurbet Ölümleri eserinde Almanya'ya işçi olarak gelen Sefa'nın nasıl olup gidişi çarpıcı bir şekilde gözler önüne serilir. Eserde Sefa'nın geride eşi ve annesini bırakmış olmasına rağmen onları arayıp sormayarak, ahlaki olarak çözülüp kendini felakete sürüklemesinin hikâyesi anlatılır.

Yazar eseri Rüdesheim'da 1981 yılında bitirmiştir. Eserin ilk basımı 1982 yılında Burak Yayıncılık tarafından yapılır. Roman 227 sayfa 26 bölümden oluşmaktadır. Yazar bu romanla 1983 Türkiye Yazarlar Birliği Yılın Romancısı Ödülü'nü almıştır.

Köln'de Bir Kız romanı göçmen bir ailenin kızı olan Sultan'ın Almanlar arasında kabul görme isteği ve Alman bir gence tutulmasıyla birlikte geçirdiği şiddetli değişimi kaldıramaması anlatılmaktadır.

Yazar eseri Neuss am Rhein'da 1988 yılında tamamlamıştır. İlk baskısı Sultan Yayınevi tarafından 1988 yılında yapılmıştır. Roman 239 sayfadan oluşmaktadır.

1.3.1.5. Fakir Baykurt

Yazar, 1977 yılında İsveç'te öğretmen yetiştirme programlarına katılmıştır. Daha sonra bir arkadaşının daveti üzerine Almanya Duisburg'a gitmiştir. Amacı orada bir imza günü düzenlemektir. Ancak bu isteği gerçekleşmeden Türkiye'ye dönmüştür. Bir yıl sonra Kültür Bakanı'nın danışmanı olmuştur. Yazarın aklında hep Almanya'ya gidip oradaki göçmen işçilerin yaşamı hakkında eserler oluşturmak vardır. Yurt dışı görevlerine başvurmuş ancak hepsi reddedilmiştir. Ülkemizdeki siyasi çalkantılarda kendini güvende hissetmemeye başlayan yazar, ölüm tehditleri almaya başladıktan sonra 1979 yılında Almanya'nın Düsseldorf kentine göç etmiştir. Orada kültür merkezlerinde okuma programları yapıp geçimini sağlamıştır. Almanya'ya, Kültür Bakanlığına danışmanlık yaptığı için geçici bir vizeyle gelmiştir. Ancak dönmek istemez ve görevinden istifa edip Duisburg Halk Yüksekokulunda çalışmaya başlamıştır. "Merhaba" adlı gazetenin de işlerini üstlenmiş, yaşamını bir eğitimci ve yazar olarak sürdürmüştür. Yaşama Almanya Essen'de veda etmiştir. 1960-1990 yılları arasında Almanya gurbetçilerini anlatan iki romanı vardır.

Yüksek Fırımlar romanı Almanya'da göçmen bir işçi olan İbrahim Mutlu'nun cahilliği sonucu yeni doğum yapan eşi Elif'in kendisini aldattığını ve oğlu Deniz'in kendisinden olmadığı şüphesi yüzünden gelişen olaylar aktarılır. İbrahim ve Elif Mutlu'nun yaşadıkları üzerinden Türk işçilerin yaşamlarının panoraması ortaya konulur.

Eser, Duisburg üçlemesinin ilk kitabıdır. Yazar eseri 1982 yılında tamamlamıştır. Eserin ilk baskısı 1983 yılında yapılmıştır. Roman, 367 sayfa 50 bölümden oluşur. Kitapta alınlık, değerlendirme ve sözlük bölümü mevcuttur. Romanın alınlık bölümünde yazarın, Elif Mutlu ile tanıştığını ve onun yaşam öyküsünün gerçek olduğunu öğrenmekteyiz. Elif Mutlu, yazardan kendi sesi olmasını istemiştir.

Koca Ren romanında göçmen bir ailenin oğlu olan on dört yaşında Adem'in Almanya'da kendine bir yer edinme hikayesini anlatılır. Göçmen ailelerinin çocuklarının yaşadıkları sıkıntılar tamamıyla gözler önüne serilmiştir. Türklerin eğitimde dışlanması, dil problemi, ötekileştirilme, gençlerin suça karışması gibi durumlar ele alınır.

Roman, Duisburg üçlemesinin ikinci kitabıdır. Yazar, eseri 1985 yılında tamamlamıştır. Eserin ilk baskısı 1986 yılında yapılmıştır. Roman 298 sayfa 43 bölümden oluşmaktadır. Kitapta alınlık, değerlendirme ve sözlük bölümleri de yer almaktadır. Kitabın alınlık bölümünde Salim Sarıkaya yazardan oğlu Adem'in yaşam öyküsünü kaleme almasını istemesi anlatılır.

1.3.1.6. Fethi Savaşçı

1965'te Almanya'ya göç ederek Siemens firmasında işçi olarak çalışmıştır. 30 Ekim 1989'da Münih'te vefat etmiştir. (Fethi Savaşçı) 1960-1990 yılları arasında Almanya gurbetçilerini anlatan tek eseri vardır.

Almanlar Bizi Sevmedi romanında eşiyle birlikte Almanya'ya işçi olarak göç eden Fehmi'nin mücadelesi anlatılır. Grundik fabrikasında çalışan Fehmi bırakın Almanya'yı kendine yurt edinmeyi orada yabancı olarak etiketlendikleri için kendilerine bir ev bulmakta bile zorlanır. Yabancı olmanın, aşağılanmanın, ötekileştirilmenin ne demek olduğunu burada öğrenir.

Eserin ilk baskısı Kerem Yayınları tarafından 1986 yılında yapılmıştır. Roman 132 sayfadan oluşmaktadır.

1.3.1.7. Habib Bektaş

Yazar 1972 yılında Almanya'nın Erlangen şehrine göç etmiştir. Bir süre eşiyle birlikte bir lokanta işletmiştir. Daha sonra sosyal görevli olarak madde bağımlılığıyla mücadele üzerine danışmanlık yapmıştır. Halen Erlangen'de yaşamaktadır. (Habib Bektaş, 2020) 1960-1990 yılları arasında Almanya gurbetçilerini ele alan tek romanı mevcuttur.

Bana Bir Şiir Oku Hamriyanım, orta yaşlarda olan Fatma Korkmaz'ın kırık dökük duygularının anlatıldığı bir eserdir. Fatma, gelin olma arzusu içerisinde. Ancak çevresindeki Türk erkekleri onun yaşının geçkin olduğunu düşünüp Fatma Nine olarak seslenmektedirler. Bir Alman komşusuna gönül verir. Ancak Alman komşusunun niyeti çok farklıdır. Hayal ettiği aşk hikâyesi umduğu gibi gitmez.

Eserin ilk basımı 1989 yılında yapılmıştır. Roman 240 sayfadan oluşmaktadır. Yazar bu romanla Milliyet Roman Ödülü'nü almıştır.

1.3.2. Kesin Dönüş Yapan Sanatçılar/Gurbet Edebiyatı

Kesin dönüş yapanlar genellikle Almanya'da belirli bir süre kalmayı planlamış olan, ziyaret amaçlı ülkede bulunan, emekli olan ya da ülkemizdeki siyasi karmaşadan kaçıp olaylar durgunlaştıktan sonra dönen sanatçılardır. Kesin dönüşlerinin sebepleri arasında iktisadî göçün asıl gerekliliğini yerine getirip ülkemize döviz getirmeleri, eğitimlerini tamamlamaları ve ülkelerine duydukları hasretin ağır basması yer alır. Almanya gurbetçilerini hem orada kaleme alanlar hem de dönüşte kaleme alanlar vardır. Genellikle konuk işçilerin kültürel, toplumsal ve bireysel değişimleri ile gurbette olmanın getirdiği sorunları aktarırlar.

1.3.2.1 Bekir Yıldız

Almanya'ya işçi göçünün ilk yıllarında giden Türklerden biri de Yazar Bekir Yıldız'dır. Türkiye'de matbaacılık eğitimi almış olan Bekir Yıldız hem bir Alman matbaasında çalışmak için hem de matbaa makinesi almak için konuk işçi olarak 1962 yılında Almanya'ya gitmiştir. Almanya yaşamı umduğu gibi olmamış fabrikada ona hamallık yaptırılmıştır. 1965 yılında fabrikadaki işine ek olarak Almancasını ilerletmek için tercümanlık yapmıştır. Matbaa makinesi parasını biriktirdikten sonra 1966 yılında kesin dönüş yapmıştır. 1960-1990 yılları arasında Almanya gurbetçilerini ele alan iki romanı mevcuttur.

Türkler Almanya'da anı niteliği taşımaktadır. Yazarın Almanya'da geçirdiği dört yıldan sonra orada gördüklerini anlatma ihtiyacından ortaya çıkar. Almanya'ya işçi olarak giden Yüce'nin Almanya'da bir konuk işçi olarak yaşadıkları ve gözlemleri anlatılmaktadır.

Eser, yazarın ilk romanıdır. İlk baskısı 1966 yılında yapılmıştır. Roman 194 sayfa 6 bölümden oluşmaktadır.

Halkalı Köle romanı yazarın yirmi bir yıllık evliliğinin hiçbir sağlam temele dayalı olmadığını, yıllar geçtikçe kendisini esaret içinde hissettirdiğini aktarır. Eser kopmuş aile bağlarını, pişmanlıkları ve sancılı bir boşanma sürecini ele almaktadır.

Halkalı Köle, yazarın ikinci romanıdır. Eser anı/otobiyografik nitelik taşımaktadır. Eserin ilk baskısı 1980 yılında yapılmıştır. Roman 160 sayfa ve 21 bölümden oluşmaktadır. Eserin 1986 yılında Ümit Efekan'ın yönetmenliğinde filmi çekilmiştir. Başkişiyi Tarık Akan canlandırmaktadır.

1.3.2.2. Necati Tosuner

1973 yılında Almanya'ya gidip üç yılını Köln şehrinde geçirmiştir. (Zeren, 2018) Her zaman edebiyat dünyasında yer alan yazar, Basın İlan Kurumunda çalıştıktan sonra yayınevinde yöneticilik yapmıştır. Daha sonra reklam yazarlığı yapıp bu işten emekli olmuştur. Edebiyat çalışmalarına odaklanıp birçok eser vermiştir. (Necati Tosuner, 2020) 1960-1990 yılları arasında Almanya gurbetçilerini ele alan tek romanı mevcuttur.

Sanclı.. Sanclı... romanı kambur bir genç olan Osman'ın amaçsız geçen Almanya'ya yıllarına sığdırdığı bir aşkı anlatmaktadır. Osman'ın, temizlik görevlisi Hasan'ın, iş kazası sonucu ölen Ayşe'nin, aile içi şiddet gören Reyhan'ın ve romantik bir evlilik hayali kuran Emine'nin hikâyesi üzerinden; Türklerin toplumsal ve bireysel değişimleri, ahlaki çözümleri ve yaşadıkları sıkıntılar ele alınmıştır.

Bu eser yazarın ilk romanıdır. Eserin ilk baskısı 1977 yılında çıkmıştır. Roman 300 sayfa ve iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm 39 alt bölüme, ikinci bölüm ise 31 alt bölüme sahiptir. Yazar bu eserle 1978 yılında Türk Dil Kurumu Roman Ödülü'nü almıştır.

1.3.2.3. Dursun Akçam

12 Eylül'de kurucusu olduğu gazete kapatılınca sicilindeki gerçekleşmeyen mahkûmiyet kararının da etkisiyle yurt dışına çıkmıştır. Almanya'da on bir yıl yaşamak zorunda kalmıştır. (Dursun Akçam Kimdir? Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri)1960-1990 yılları arasında Almanya gurbetçilerini ele alan tek romanı vardır.

Dağların Sultanı, Şito'nun Türkiye'de dağda eşkıya iken jandarmalarla girdiği çatışma sonucu onları öldürmesi ve Almanya'ya kaçmasıyla oradaki yozlaşma sürecini anlatmaktadır. Şito bir süre Almanya'da ne yapacağını bilmemektedir. Dil bilmediği için sıkça aşağılanır ve zor duruma düşer. Ancak zamanla formalite evlilik ayarlayıp bunun ticareti yapmaya başlar. Bu durum onu ahlaki olarak bir çöküş içine sokar.

Eserin ilk baskısı 1988 yılında yapılmıştır. Roman 175 sayfa 20 bölümden oluşmaktadır.

1.3.2.4. Füzûzan

Yazar 1975-1976 yılları arasında Alman Akademik Değişim Servisinde çalışmıştır. Üstelik kurumun ilk Türk hocası olmuştur. Çalışmasını “konuk işçiler” üzerine yapan yazar, Ruhr Havza’sındaki maden işçileriyle çalışmasını yürütmüştür. Alman Akademik Değişim Servisi sayesinde işçi yurtlarında kalmıştır. 1960-1990 yılları arasında Almanya gurbetçilerini anlatan tek romanı vardır.

Berlin’in Nar Çiçeği romanı Alman Elfiede Lemmer’in Türk Korkmaz ailesiyle kurduğu bağı ele almaktadır. Uzun yıllar yalnız yaşayan ve komşuları olan Türk aileye karşı öğrenilmiş bir ön yargı besleyen Frau Lemmer’in bir gün kendisine yardımlarının dokunması sonucu göçmenlere karşı tüm tabuları yıkılmaya başlar. Yalnızlığına yaren olmaya başlayan bu aileyle aralarında güçlü bir sevgi bağı oluşur. Özellikle de romana adını veren “Berlin’in Nar Çiçeği” diye sevilen Ümmühan bebek, Frau Lemmer’in yaşamının son demlerini yeşertmiştir.

Yazar romanı 1986 yılında kaleme almaya başlamıştır. Eserin ilk baskısı 1988 yılında çıkmıştır. Roman 228 sayfadan oluşmaktadır.

1.3.2.5. Yüksel Pazarkaya

1957’de eğitimi için Almanya’ya yerleşmiştir. İlk önce Almanca öğrenip daha sonra Stuttgart Üniversitesinde yüksek kimya mühendisliği, Alman dili ve edebiyatı ve felsefe okumuştur. Edebi Bilimler Kürsüsünde doktorasını tamamlamıştır. Alman dili profesörlüğü yapmıştır. Almanya’da ilk Türkçe tiyatroyu kurmuştur. “Anadil” adlı dergiyi çıkarmıştır. Dizi-film senaryosu yazmıştır. Almanya’da tüm bunları başardıktan sonra ülkemize kesin dönüş yapmıştır. (Yüksel Pazarkaya) 1960-1990 yılları arasında Almanya gurbetçilerini anlatan tek romanı vardır.

Ben Aranıyor romanında yıllarca Almanya’da yaşayan Orhan’ın Türkiye’ye dönmesiyle bir kimlik arayışı içinde olması anlatılmaktadır. Ülkesine döndüğünde her şeyin tanıdık geleceğini bir aile sıcaklığıyla ülkesinin içini ısıtacağını ummaktadır. Ancak yılların verdiği bir acımasızlıkla artık doğup büyüdüğü yerlere yabancılaşmıştır. Kendine olan yabancılaşmayı burada da durduramaz.

Ben Aranıyor romanın ilk baskısı 1989 yılında yapılmıştır. Roman 310 sayfadan oluşmaktadır.

1.3.3. Geride Kalan Sanatçılar

Almanya’da işçi olmayı hiç deneyimlememiş, orada gözlem yapmamış sanatçılar genellikle geride kalan aileleri ya da dönüş yapan gurbetçileri gözlemleyip eserlerini oluşturmuşlardır. Eserlerinde geride kalan aile üyelerinin dramlarını aktaranlar olduğu gibi Almanya’da kültürel veya ahlaki değişim yaşayan göçmenleri ele alanlar da mevcuttur.

1.3.3.1. Abbas Sayar

Abbas Sayar, 1977 yılında içinde Almanya’nın da yer aldığı bir aylık bir geziye çıkar ancak bunun *Dik Bayır* romanına bir etkisi yoktur. Çünkü roman geziden önce yayımlanmıştır. Eserlerinde genellikle Orta Anadolu insanını anlattığı için işçi göçünde geri bırakılan aile üyelerini gözlemleyip eserini oluşturmuştur. 1960-1990 yılları arasında Almanya gurbetçilerini anlatan tek romanı vardır.

Dik Bayır romanında Beydiyar köyünden Raşit’in Almanya’ya işçi olarak gitmesiyle birlikte geride bıraktığı eşi Halime’nin başına gelen acı olayların yanı sıra Raşit’in gidişinin tüm ailesine yansımaları da aktarılır.

Eserin ilk basımı 1974 yılında yapılmıştır. Roman, 307 sayfa 51 bölümden oluşmaktadır. Eseri kardeşi Muhlis Sayar’a ithaf etmiştir.

1.3.3.2. Adalet Ağaoğlu

Yazar ne konuk işçi olmayı deneyimlemiştir ne de göçmen işçileri yerinde gözlemiştir. Yazar romanında 1970’li yılların Türkiye panoramasını bir gurbetçi üzerinden yansıtmıştır. 1960-1990 yılları arasında Almanya gurbetçilerini anlatan tek romanı vardır.

Fikrimin İnce Güllü romanında Bayram’ın gözü gibi sakındığı Mercedes arabasıyla Türkiye’yi ziyareti anlatılmaktadır. Roman yolculuk sürecinde geri dönüşlerle yaşamının hedefi olan arabasının aklına düşme ve arabayı satın alma olayları anlatılsa da tüm olay halkalarında Bayram’ın bu araba uğruna nasıl ahlaki olarak çürümeye başladığı verilmektedir.

Yazar romanını 1975-1976 yıllarında Ankara’da tamamlamıştır. Eserin ilk baskısı 1976 yılında yapılmıştır. Roman 261 sayfa 6 bölümden oluşur. Eser 1993 yılında “Sarı Mercedes” adıyla filme alınmıştır. Yönetmenliğini Tunç Okan yapmış, başrolünde İlyas Salman yer almıştır.

BÖLÜM II

ALMANYA'YA GÖÇÜN BERABERİNDE GETİRDİĞİ SORUNLAR VE BU SORUNLARIN 1960-1990 ARASI TÜRK ROMANINA YANSIMASI

2.1. Bireyler ve Evlilik Yaşamı

2.1.1. Erkekler

İnsan merkezli kitlesel bir hareket olan göçün temeli iktisadî olduğunda bundan en çok etkilenen bireyler de erkekler olur. 1961'de Almanya iş gücü sözleşmesini imzaladığında amacı Alman halkının çalışmasını istemediği zorlayıcı iş alanlarını kendinden aşağıda gördüğü bir başka millete ekonomik güçle yaptırmak olmuştur. Bu alanlar ilk başta insan sağlığını yüksek derecede tehdit eden madenlerdir. Türkiye'nin kırsal kesiminden niteliğine bakılmaksızın bu madenlerde çalıştırılmak üzere bir nevi Türk erkekleri ithal ederler. Genç nüfusa sahip Türkiye kısıtlı iş istihdamına sahip olduğu için daha fazla işçi gönderir. Bu işçiler zamanla nitelikli elemanlar olmuştur. Bu yüzden Alman Hükûmeti işçilerimizin alanlarını artırır. Ancak yine de erkek gücünün ihtiyaç duyulduğu ağır iş kolları olacaktır. Romanlarda erkek şahısların çokluğunun sebebi de budur.

Türkler Almanya'da romanın başkışisi Yüce Yılmaz'dır. Romanda Almanya'da geçim derdine düşmüş yozlaşan ve ahlaki çöküş yaşayan işçilerin tersine bilinçli bir konuk işçi olarak yer almaktadır. Roman bir anı niteliği taşıdığı için Yüce, yazarın kendisidir aslında. Sadece dört yıl Almanya'da kalır. Amacı bir matbaa makinesi alıp ülkesine dönmektir ve bu gayesini romanın sonunda gerçekleştirir. Gözlemlediği tüm olayları sorgulayan bir mizaca sahiptir. Almanya'da işçilerin durumlarını, sorunlarını ve değişimlerini değerlendirerek verir.

Yüce Yılmaz, evli ve iki çocuk babasıdır. İyi derecede Almanca bilmektedir. Türkiye’de matbaalarda çalışmıştır. Yolculuk boyunca yaşadıkları Almanya’daki yaşamının ön gösterimi gibidir. Yolculukta ona eşlik eden okul arkadaşı Nihat’ın gümrükten para kaçırmak için Yüce’yi kullanması, kompartımandaki yolcuların Almanya’ya kaçak mal götürmeye çalışmaları ahlaki değişimin trende başladığını düşündürür. Üstelik Nihat bunu emrivaki bir şekilde yapar. Trende tanıştığı Recep’le dost olur. Almanya’da da birlikte hareket ederler. Heidelberg’in 20 km uzağındaki bir fabrikaya yerleştirilirler. Fabrikada makine parçalarının istiflendiği bölüme verilir. Bu duruma karşı çıkar. Çünkü iki diplomalı, matbaacılık üzerine okumuş biridir. Etrafındaki insanların itiraz etmediğini görünce kabullenir.

Yüce ilk günden azarlanır. Çünkü Almanlar çok dakiktir ve giyinme süresini çalışma süresinden saymazlar. İşe başlar ancak saati iki mark olan bu işin kendisini tüketeceğini anlar. Hedefi için markaları saymaya devam eder. Bir süre sonra yanına eşini ve çocuklarını da aldırır, bir eve çıkarlar ve eşi de çalışmaya başlar. Böylelikle Almanya’da kalma sürelerini kısaltmayı planlar. Tekdüze yaşamları sadece çalışmak üzerine kuruludur. Dört yılın sonunda gerekli parayı topladıklarında Türkiye’ye kesin dönüş yaparlar.

Türkler Almanya’da romanının erkek şahıslarından biri de Nihat’tır. Yüce Yılmaz’ın okul arkadaşıdır. Kaypak ve çıkarıcı bir karaktere sahiptir. Almanya’ya giden trende gümrük memurlarından beş bin lira kaçırmak için Yüce’yi kullanır. Üstelik gümrük memurları bavulunu incelediğinde seccadelerle dört şişe rakıyı gördüğünde bu çelişki karşısında hiçbir şey olmamış gibi davranır. Romanın yozlaşmış şahıs örneğidir. Fabrikada baraka kâhyası olarak çalışmaya başlar. Sürekli olarak gösteriş ve hızlı yoldan para kazanma derdindedir. Mizacı sebebiyle ahlaki çözülmeye en yatkın kişi olan Nihat, davet edildiği bir Alman ustabaşının evinde ev sahibesine cinsel istismarda bulunduğu için sınır dışı edilir. Rezil olup Türklerin adını lekelemesine rağmen bu olayda da sadece kendi çıkarını düşünür. Ülkeden atılmadan önce Yüce’ye yaptığı emrivakiyle gümrükten kaçırdığı beş bin lira ile hemen bir Opel araba alır ve öyle Türkiye’ye döner.

Türkler Almanya’da romanının diğer erkek şahıslarından bir de Recep’tir. Elazığlıdır. Evlidir ve dört çocuk babasıdır. 19-20 yaşlarında askerden bir yıl önce dönmüş bir gençtir. Üvey babasının baskısından kaçtığı için Almanya’ya yazılmıştır. Köyünde Garip Recep diye seslendiklerini söyledikten sonra Almanya’da da ona

öyle seslenirler. Okuma-yazma bilmemektedir. Hiçbir şey bilmeden Almanya'ya geldiği için Yüce Yılmaz'dan kendisini bırakmamasını ister. Sık sık Yüce'ye eşi Fadime için mektup yazdırır. Fabrikada torna makinelerine demir taşıma görevine verilir. İşçiler arasında en yüksek ücreti o almaktadır fakat en ağır iş de ondadır. İlk başlarda sadece ailesi için çalışmaya başlasa da zamanla değişir. Biriktirdiği bir parayla araba alır. Ancak araba onun sonu olur. Hiç bilmeden sürmeye kalkıştığı arabayla kaza yapar ve ölür.

Dik Bayır romanını şahıslarından biri Müslüm Ağa'dır. Umut kapısı için verimli tarlasını satıp küçük oğlu Raşit'i Almanya'ya gönderir. Görünüşte abdestinde namazında biridir. Birine kötülük yaptığı roman kurgusu içerisinde görülmez. Ancak çıkarıcı tarafı üzerinde durulur. Sık sık Raşit için sulu tarlasını sattığını, kazancını kendisine gönderip yerine koyması gerektiğini dile getirir. Kocasının gidişinden sonra gelinine bakışı da değişir ve onun tavırlarını beğenmemeye başlar. Kızı Elif'in izdivacını da çıkarları doğrultusunda kendisi belirler. Celal ile sözlü olan Elif'in çok beklediğini bahane ederek sözünü bozar ve Almanya'da Raşit'in arkadaşına kızını sözler. Böylelikle ailede bir değil iki Almanya işçisi olacaktır. Ancak bu Almanya hırsı onu Raşit'ten eder, diğer oğlunu da sakat bırakır.

Romanın en önemli şahsı Raşit'tir. Onun Almanya'ya gidişi romanın dönüm noktasıdır. Raşit; yumuşak başlı, akli başında hayırlı bir evlat görüntüsü çizmektedir. Köln'de bir fabrikada işçi olarak çalışmaya başlar. Evli ve bir erkek çocuğu babasıdır. Ailenin tek gurbette olan üyesidir. Herkes iyi para kazanmasından dolayı sıkıntı çekmediğini düşünür ancak o ailesinin ona yüklediği sorumluluk altında ezilmektedir. Babasının kendisi için sattığı sulu tarlayı geri almak için didinir durur. Aynı zamanda karısını ve oğlunu da geride bırakmıştır ve akli evdedir. Almanya'da çok zor şartlar altında çalıştığını hasret gidermek için yazdığı mektuplardan öğreniriz. Raşit, bahar aylarında izne çıkar ve müstakbel damatları Kerim ile birlikte köye gelir. Ancak onu acı haberler beklemektedir. Karısı Halime hastadır ve onu hastaneye götürürken yolda kaybeder. Kız kardeşi Elif'i eski sözlüsü Celal kaçırmış ve tecavüz etmiştir. Kız kardeşini kurtarmak için ardından giden ağabeyi Cevat yaralanır. Bunu duyan Raşit kardeşini yaralayan Celal'i öldürür ve tutuklanır. Almanya sevdası kimseye yaramaz.

Romanın dönüm noktasını oluşturan şahıslardan biri de köylülerden Gani'dir. Almanya'ya gidişi bir nevi sağlayan odur. Ağzı iyi laf yapar, sık sık

kasabaya şehre gider ve oralarda sıkı dostluklar kurar. Kooperatifi de o kurar. Bağlantıları sayesinde kooperatif bitmeden Almanya'ya gidiş kontenjanı alır. Adı böylelikle “Nutukçu Gani Bey”e çıkar.

Romanda ayrıntılı bir şekilde betimlenen diğer şahıslardan biri de Mahmut'tur. Bir zamanlar halasının kızı Halime'yi istemiş ancak daha varlıklı olan Raşit'e verilmiştir. Daha sonra başka kimseyi istememiş Ankara'da mevsimlik olarak amelelik yapmaya başlamıştır. Başlarda kazandığı tüm parayı ailesine götüren uysal bir gençtir. Ancak daha sonra tanıştığı bir hayat kadınıyla hayatı değişir. Polisin kadını yakalamasıyla sürekli onu arar ve kendini kaybeder. Bundan sonra adı artık Kesik Mahmut'tur. Köye geri döndüğü sırada bir zamanlar evlenmek istediği Halime'nin kocasının Almanya'ya gittiğini öğrenir. Bu yıllar öncesinin intikamını almak için zihninde bir şeyleri tetikler. Fırsat kollayıp bir gün Halime'nin ırzına geçer. Ancak bir süre sonra iç hesaplaşma yaşayıp annesine olayı kimseye anlatmamasını söyleyerek köyden ayrılır.

Dik Bayır romanının çözüm bölümündeki en önemli erkek şahıslardan biri Kerim'dir. Kerim, Raşit'in Almanya'dan arkadaşıdır. Raşit'in memlekete gönderdiği mektupları yazmasında yardım etmiştir. Bir gün bir aile resminde Raşit'in kız kardeşi Elif'i görüp beğenmiş eğer uygun görürse ona talip olacağını belirtmiştir. Sağlam bir karaktere sahip olan bu şahsın mertliğinden ve dürüstlüğünden etkilenen Raşit, “Alamancı” olmasından da ötürü bu izdivacı uygun görüp babasına açmıştır. Babası da bu durumu uygun bulunca sözü yapmaya karar vermişlerdir. Ancak birbiri ardına gelen talihsiz olayla beraber Elif saldırıya uğramış, abisi Raşit ise hapse düşmüştür. Kerim tüm bu olanları olgunlukla karşılamış yine de görüp beğendiği Elif'e nikâh kıymıştır.

İş Sürgünleri romanının erkek şahısları arasındaki Şevket, Ford fabrikasından disiplinsiz çalışma düzeninden dolayı kovulur. Hatasını kabul etmeyip greve destek verir. Hatta tercüme bürosunda Ramazan Gayeli'nin işçileri nankör bulmasına hiddetle karşı çıkar ve öfkeyle oradan ayrılır. Şevket'i ilerleyen bölümlerde greve hizmet ederken görürüz. Romanın bir başka şahıslarından Hamdi ile birlikte bildirilerle Ali'ye giderler. Daha sonra da Ali ile birlikte Berlin'e gidip diğer fabrika çalışanlarına ulaşmaya çalışırlar. Bildiri vermek istedikleri kişilerden biri de Kadir Derya'dır. Ancak o bunu reddeder. Böylece Şevket ile Ali de o şehirdeki yurtlarda kalan diğer işçilere bildiri dağıtıp geri dönerler.

Ramazan Gayeli, Şevket'in işten çıkarılma mektubunu çevirtmek için gittiği tercüme bürosunu işletmektedir. “Okumuştan” korkan, sol ideolojiye sahip insanlara ön yargıyla yaklaşan, yeri geldiğinde Almanlara “gâvur” etiketi yapıştırıp yeri geldiğinde çıkarıcı davranıp onların yanında duran bir şahıstır. Almancayı bilmektedir. Ancak onların dilini çıkar amaçlı ve çıkarıyla çatışacak kişileri belirlemek için öğrenmiştir. Ramazan Gayeli güya İslam gençliği için hayır parasını emrivaki yaparak alır büro müşterilerinden. Para vermek istemeyenleri de din düşmanı,” gâvur” gibi yakıştırmalarla etiketlemeye kalkışır. Ramazan Gayeli'nin bürosunda çalışan diğer tercüman daha ılımlı bir şahıstır ve Ramazan Gayeli'nin olumsuz kişiliğini vurgulamak için kurguya yerleştirilmiştir. Çünkü bu çalışan her gelen müşteriye anlayışla yardım ederken Ramazan Gayeli sadece çıkarı doğrultusunda hareket etmektedir. Ramazan Gayeli'nin çıkarıcılığının en belirgin kanıtı ise Ford grevinde gizliden gizliye provoke söylemlerinden anlamaktayız. İşçilerin arasında dolaşıp grevin işçilerin yararlarına olmadığı zararlı çıkacaklarını söyleyerek provokasyon yapmıştır. Daha sonradan onun Alman patronlar tarafından tutulduğu öğrenilmiştir. Bir diğer kanıt ise Şevket'in sadece üç gün gecikmesinden dolayı işten çıkarılmasına “Gâvurlar işte!” diye tepki verirken Ford fabrikasında grev çıkmasında işçileri nankör bulup Almanların tarafını tutar.

İş Sürgünleri romanında Şevket'in Berlin'de bildirileri yaymak için gittiği kişi Kadir Derya da romanın önemli şahıslarından biridir. O romanda “memeleri büyüyen işçi” olarak verilmiştir. Hiç kimseye durumu anlatamaz. Yazın bile kat kat uzun kollu kıyafetler giyer. Sürekli karnı ağrıdığı için bölüm şefi olan Alman ona ilaç vermektedir. Ancak o iyileşme belirtisi göstermek yerine daha da kötüleşmektedir. Karın ağrıları sıklaşmakta ve şiddetlenmektedir. Ama onun için en kötüsü memeleri büyümekte göğüs ucu dolgunlaşıp koyulaşmaktadır. Şevket ile Ali kendinden yardım istemeye geldiklerinde zaten hastalık izni almış evde istirahat etmekteydi. Ancak işsiz kalma korkusundan kendilerine yardım edemeyeceğini açıkça onlara bildirir.

Romanın bir diğer erkek şahsı ise Sıtkı Köybaşı'dır. Zonguldak'ta kömür ocaklarında çalışmış daha sonra Almanya'ya gelmiştir. Kömür ocaklarında çalışırken dergilerde okumaya başladığı Ahmet Naim'in kitabını Ali'nin kütüphanesinde görünce heyecanlanır. “İşçinin Anahtarı” dergisini çıkarma fikri de bu heyecanından

gelmektedir. Konuk işçilere Almanya'yla ilgili bilgiler vermek için planlanan dergi zamanla amacından sapmıştır. Greve büyük destek vermektedir.

Fikrimin İnce Gülü romanının başkışisi Bayram, Eskişehir'in Sivrihisar ilçesine bağlı Ballıhisar köyünün Del'oğlanı İncegül Bayram'dır. 1949 yılında doğmuştur. Küçük yaşta anne babasını kaybetmiş öksüz ve yetim bir bireydir. Almanya'dan Türkiye'ye dönerken dikiz aynasında gördüğü yüzünü betimleyerek görüntüsü hakkında bilgi ediniriz. Sarkık yanakları, sağ gözünün altında bir iş kazasından kalma yanık izi, çukurlaşmış gözleri, sarı-kara ten rengi ve kırçillaşmış sakalları vardır. Sol üstten iki dişi eksiktir. Onu amcası büyötmüştür. Hayatta kan bağı olan bir Raşit amcası bir de amcaoğlu Remzi ağabeyi vardır. Anne-babasızlıkla toplumda zaten bir yer edinememiş Bayram, maddi yoklukla mücadele eden bir Anadolu köylüsüdür. Üstelik köyde ve ileriki yaşamında küçük hesapların adamı olması yüzünden veya sosyalleşme problemi yaşamamasından dolayı erkekliği ile alay edilmektedir. Yaşamının hiçbir zamanında toplumda bir yer edinemeyen Bayram bir gün köye mavi Ford ile gelen Demokrat Parti temsilcisiyle kendi saygınlığını kendi yaratmaya karar verir. Çünkü o gün köylüler partili yerine arabaya ilgi duymuşlar onu hayranlıkla okşamışlardır. Hatta araba köyden ayrılırken dahi peşinden koşmuşlardır. Bu koşan köylülerin içinde Bayram da vardır. Üstelik koşarken bir süre sonra sevdalanacağı küçük Kezban'ı da ezmiştir. Bu olay sembolik olarak araba ile Bayram arasına kimsenin giremeyeceğinin hatta her şeyi çiğneyip geçeceğinin işaretidir. Bayram hayallerini süsleyen arabaya sahip olmak için köyden ayrılır. İlk önce Ankara'nın Sincan ilçesine bağlı Temelli semtinde bir benzin istasyonu açar. Bunun için babasından kalan tarlayı satar ancak tarlanın diğer hissedarı onu büyüten amcasıdır. Bunu yapmamasını ister ancak arabaya ulaşmak istediğı bu yolda Bayram kararlıdır. Bu olay aralarının açılmasına sebep olur. Ancak işler umduğı gibi gitmez ve yol, pompacının önünden değil de başka taraftan geçince burası işlemez hale gelir. Üstelik bir iş kazası geçirip tüm parasını hastaneye vermek zorunda kalmıştır. Daha sonra Ankara'nın Polatlı ilçesinde Temizel Oto Tamir adlı bir araç tamir yerinde çalışır. Bir gün köylüsü İbrahim'den duyduğu Almanya umudu zihninde belirir ve zamanla şekillenir. Saygınlık kazanmasını sağlayacak olan varlığının amacı olarak tayin ettiğı arabayı ancak Almanya'ya giderse alabileceğini düşünmeye başlar.

Köydeyken sevdalandığı Kezban adlı bir kız vardır. Hem ona umut vermekte hem de onunla evlenmeye cesaret edememektedir. Çünkü onun için evlilik

araba alındıktan sonra yapılması gereken bir eylemdir. Üstelik evlilik demek masraf demektir. Araba almasını engelleyecek bir israftır bu. Bu olayla birlikte Bayram'ın hiçbir ahlaki sorumluluğu üstlenmediğini görürüz. Almanya'daki belki tek arkadaşı Veli'nin arabasındaki fazla yükü almamış ve belki bu yüzden Veliler kaza yapmışlardır. Kaza bu yüzden olmasa bile durup akıbetlerini öğrenmemiş, yanlarından geçip gitmiştir. Bu üç olayın yanı sıra Almanya'ya gitmek için köylüsü İbrahim'in kontenjanını hile ile aldığı gibi Almanya'da da kendini acındırarak yanına girdiği Portekizlinin yerini almıştır.

Bayram, Balkız diye sevdiği 74 model Mercedes arabasını adeta kişileştirir, onu sevip okşamakta ve konuşmaktadır. Hatta ona namusu ve saygınlığı gözüyle bakıp kendiyle özdeşleştirmektedir. Koltuğuna kurulduğunda onun yarattığı havayı bir zırh gibi üzerine geçirmektedir. Yol boyunca arabanın başına gelen kazalar veya hasarlar sanki Bayram'ın başına gelmekte sanki ruhu veya saygınlığı hasar almaktadır.

Veli, Bayram'ın Almanya'da arkadaşım diyebileceği tek kişidir ancak gerçek anlamda hiçbir zaman dostluk bağı kuramaz. Bir gün Bayram'dan borç ister ancak "Amcamlara gönderdim." cevabıyla karşılaşır. Bunun yalan olduğunu bilmektedir ancak iyi düşünceli biri olarak "Vardır bir sebebi." diyerek günahını almak istemez. Türkiye'ye dönüş yolculuğuna da aynı anda çıkmışlardır. Arabalarında çok fazla yük bir de kalabalık bir ailesi vardır. Yükünün bir kısmını Bayram'ın arabasına almak ister ancak Bayram Balkız'ına kesinlikle yük bindirmek istemez. Bu ağır yük Veli ile ailesinin kaza yapmasına sebep olur. Kahraman bakış açısıyla yazılan romanda Bayram durup Veli ve ailesinin durumuna bakmadığı için akıbetleri bilinmez.

İbrahim, Bayram'ın kandırmaca ile Almanya kontenjanını aldığı kişidir. Bayram, bir araba almak için küçük hesaplar peşinde koştururken tek çözüm yolunun köylüsü İbrahim'in sohbet sırasında bahsettiği Almanya'ya olduğunu anlar. İbrahim, babasının ekilip biçilmeyen arazisini satar ve kooperatife yatırır. Böylelikle Almanya'ya işçi kontenjanını kapar. Bu köye tahsis edilen kontenjanın sonuncusudur. Sağlık kontrolü için şehre gelmiştir. Ancak şehir ve köy arasındaki mesafeden dolayı gelip gitmesi sıkıntıdır. Üstelik bir süre sonra raporun sonuçlarını alması gerekmektedir. Bunu duyan Bayram artık büyük bir oyun oynamaya karar verir. Hırsı ihaneti de beraberinde getirmiştir. Bayram sonuçlar için kendisinin

sürekli buralara kadar yorulmamasını, kendisinin almasını teklif eder. İbrahim'in sonuçları sağlam çıksa da Bayram çürük çıktığını belirterek onun kontenjanını hile ile alır. Bayram Almanya'ya gittikten sonra kendisine yapılan haksızlığı öğrenen İbrahim, soluğu Bayram'ın sevdalısı Kezban'ın çalıştığı bankada alır. Kezban'a Bayram'ın kendisine ettiklerini anlatınca Kezban yıkılır ve sinir krizi geçirir.

Bayram'ın Raşit amcasına romanda pek yer verilmemiştir. Çocukları kıt kanaat büyütebilmiş ve bu süreçte de onlardan tüm küçük zevkleri ve yakınlığı esirgemiş olarak verilir. Bayram'ın pompacılık için sattığı tarlanın diğer hissedarıdır ve bu işe razı değildir. Bayram'ın Türkiye'ye dönüş sebebi de amcasının ölüm döşeginde olduğu haberidir.

Remzi, Bayram'ın amcasının oğludur. Tarlayı satıp gittiği için ve köylüsü İbrahim'i kandırıp yüzlerini yere eğdirdiği için Bayram'a kızgındır. Romanın sonunda Ballıhisar'da bir antik kent keşfedilmiştir. Bu antik kent kalıntılarına bekçilik yapmaktadır.

Sancı.. Sancı... romanının başkışisi Osman, Almanya'ya okumak için gelmiştir. Umutsuzluklar ve kalp kırıklıklarıyla ömrünü geçiren bir şahıstır. Bir gün Dieter'in Yeri'nde karşılaştığı ve tanıştığı Petra'ya âşık olur. Petra'nın ise uzun soluklu bir ilişkisi vardır. Üstelik sevgilisi Günter'le aynı evde yaşamaktadır ve evlilik yolundadırlar. Osman, Türkiye'ye dönmeyi düşünmemektedir aynı zamanda kendini Almanya'ya da ait hissetmemektedir. Öğrenci vizesiyle Almanya'da bulunduğu için yasal bir işte çalışmamakta, bazı günler dilenmekte, bazı günler de hırsızlık yapmaktadır. Ara sırada broşür dağıtma işiyle ya da babasının gönderdiği üç beş kuruşla karnını doyurmaktadır. Ancak maddi sorunlar ya da Theresien Sokağı'nda kaldığı çatı katı eğik tavanlı pespaye yurt odası onu kaygılandırmaz. Sadece sevilmemek kaygılandırmaktadır. Petra ile bir ilişkiye başlar ancak Petra duyguları konusunda emin değildir. Bir yandan da Osman onu değiştirmiştir bu yüzden Günter'le de birlikte olamayacağını anlar. Osman'ı da Günter'i de terk eder. Bu terk ediliş Osman'ın kambur oluşundan mı yoksa Türk oluşundan mı olduğu net bir şekilde belirtilmez. Romanın sonunda hem başkasından olan hem de istemediği bir hamilelik yaşayan Ulrike ile yeni umutlara yelken açar.

Hasan, *Sancı.. Sancı...* romanının diğer odak kişilerinden biridir. Almanya'da severek çöpçülük yapmaktadır. Çünkü ne köyünde ne de İstanbul'da böyle iş bulamayacağını düşünmektedir. Karısının aksine Almanya'daki yaşamından

memnundur. Dört çocuk babasıdır. En büyük oğlu Hüseyin'i yanında getirmişlerdir. Fakat üç küçük çocuğunu Türkiye'de bırakmak zorunda kalmışlardır. Onları da Almanya'ya aldırma planları yapsa da karısı Ayşe her gün onları getirmeyi değil kendilerinin de geri dönmelerini istemektedir. Bir iş kazasında karısını kaybedince o da Almanya'ya geldikleri için pişman olur.

Remzi Bey, romanın yozlaşmış tipidir. Export Remzi adında bir dükkânı vardır. Türklerin Almanya'ya gidip de olmak istedikleri köşeyi dönmüş tiptir. Osman iş istemek için Remzi Bey'in dükkânına gelmiş ancak o sırada orada radyo almakta olan Hasan, Remzi'nin asla yardım etmeyeceğini söylemiş ve bir miktar para yardımında bulunmuştur.

Roman şahıslarından biri olan Kazım, Emine'yi beğenmiş talip olmuştur. Ancak demir fabrikasında çalışan yakışıklı olarak tasvir edilen bu genç daha önceden bir Alman kadınla ilişki yaşadığı için Emine'nin abisi kardeşini ona vermekten vazgeçer. Üstelik ilişki yaşadığı Alman kadın hamile kalmış, kadının bebeği aldirmamasını istemiş ancak aldırıldığı için ayrılmıştır.

Romanın diğer erkek şahıslarından olan Hamza, karısı Reyhan'ı döven olumsuz bir şahıs olarak çizilmiştir. Almanya'ya ilk gelen karısıdır. O geride kaldığı için zaten evlilik temelleri sarsılır. Ancak tek problem bu değildir. Reyhan onu yanına aldırma bile bir işte tutunamaz. Tüm kazancını kumara yatırır.

E-5 romanının en önemli şahsı Hasan Baba'dır. Roman, onun ölümü sonrası gerçekleşen birtakım olaylar dizisini anlatmaktadır. Hasan Baba, yetmiş dört yaşında sedef hastalığını tedavi ettirmek için oğlu Salim tarafından Almanya'ya getirilen bir şahıstır. Her ne kadar I. Dünya Savaşı'ndaki müttefiki Almanlara sempati ile yaklaşıp da yine de "gâvurlar" diye nitelediği Almanların ona verdiği ilaçların hiçbirini kullanmadığını belirtir. Dört aydır Almanya'dadır ve tek sevdiği şey televizyondur. Büyük tutkuyla bağlı olduğu televizyonun kutusunu dahi attırmamıştır. Baba, dördüncü ayın sonunda vefat eder. Olay örgüsü babanın ölüsünün Türkiye'ye götürülme sürecini anlatır.

Salim, Hasan Baba'nın oğludur. Ailenin Almanya'da çalışma izni ve oturma izni olan tek üyesidir. Alman Ekspedasyon Vest Berlin firmasında depoda çalışmaktadır. Uzun boyu ve kalıplı fiziği yüzünden bu işe verilmiştir. Rastgele ezberlenilmiş birkaç Almanca kelime dışında hiç dil bilmemektedir ve bu konuda

çok hayıflanmaktadır. İlkokulu ancak bitirebilmiş saf ve cahil kişilikli bir kişidir. Yalnız ezilenin yanında kendince adil bir bakış açısına sahiptir.

Ferit Bey, Salim'i fabrikadan tanıyan kesin dönüş yolunda olan bir ailenin babasıdır. Minibüslerine o kadar çok eşya almışlardır ki süttten kesilmemiş bebeği ve karısı bunalmaktadır. Salim'e güvenip yola çıkmış, emrivaki ile karısı ve bebeğini onlara arabasına bindirmeyi başarmıştır. Şiddet yanlısı biridir ve aile içi şiddet uygulamaktadır. Ailecek İzmirlidirler. Dört çocuğu vardır ancak en büyükleri Kayhan'ı eşcinselliği yüzünden reddetmiştir. Sık sık ailesine uyguladığı psikolojik ve fiziksel şiddeti Salim'in yanında da gösterince Salim buna dayanamayıp ilişkisini kesmiştir. Ancak bu olaydan dolayı Salim'e ikram etmek istediği viskiyi kendi içip kaza yapıp kendisinin, bebeğinin ve kızının ölümüne yol açmıştır.

Romanın olay örgüsüne en az etkisi olan erkek şahıs ise Kaya Bey'dir. Salim'in sıkışık trafikte diğer gurbetçilerin dövmeye çalıştığı bir genci birlikte kurtardıkları doktordur. İsmi verilmeyen bu gence pansuman yapmış onu arabasına almıştır. Salim ile bir kez daha karşılaşacaklardır. Salim'in arabası bozulunca bir yerde konaklamak zorunda kalırlar orada gördüğü Kaya Bey, Salim'i içki sofrasına davet eder. Sohbet koyulaştıkça Kaya Bey ile kurtardıkları genç siyaset yüzünden tartışmaya ve zıt görüşlere sürüklenmeye başlarlar. Kaya Bey'de yazar kendini hissettirmektedir. Kaya Bey'in dilinden yazar, Türk Sol'unu eleştirmekte kendisinin de eski devrimcilerden olduğunu belirtir. Kaya Bey'e göre şimdinin devrimci diye geçinen gençlerinin yapıcı değil sadece söylevci olduğunu belirtir.

Gurbet Sofrası romanının başkışısı Arif, Almanya'ya sadece kazanç umuduyla değil sağlığına kavuşmak ve hayallerini süsleyen eğitimi almak için gitmiştir. On yıl boyunca memurluk yaptıktan sonra bacaklarında meydana gelen bilinmeyen bir nedenden ortaya çıkan hastalık yüzünden iş göremez raporuyla erken emekli edilmiştir. Bunu gururuna yediremeyen Arif hem Almanya'nın iyi sağlık koşullarından yararlanmak için hem de her zaman hayal ettiği Fransız dili diplomasını almak için konuk işçi olma girişimde bulunur. Ortaokul yıllarından beri Türk gençlerine aşılana Avrupa hayali zihninde tozpembe bir hal almıştır. Tüm sıkıntılara derman olacağı konusunda emindir. Arkadaşının yardımıyla Almanya'ya gidiş biletini kapar. Hiç gönlü olmasa da karısı Suzan'ı da yanında götürür. Çoktan İngilizce ve Fransızca bildiği için hızlıca Almanca da öğrenmeye başlamıştır. Çalışma Bölge Müdürlüğünün onu kabul etmesi için amele rolü bile

yapmıştır. Almanya'ya vardığında içi çocuklar gibi kıpır kıpırdır. Pforzheim şehrinde yaşayacaklardır. Sokakların temizliği ne kadar içini açsa da birkaç gece konuk olacakları arkadaşının evi bir o kadar içini karartır. Türkler için Almanya'ya gerçeği ile burada yüzleşmiştir. Toplanmamış yataklı rutubet kokulu izbe bir evde.

Arif arkadaşı Bülent'in yardımıyla Gebrüder Stöber Maschinen fabrikasında çalışmaya başlar. Her gün saat beş buçukta uyanıp tıraş olmaktadır. Bu arada Suzan'ı da uyandırıp kahvaltı hazırlar. Günler tekdüzellikle birbirini kovalar. Matkap işi verilmiştir. Her gün demir tozları içinde kalarak çalışmaktadır. Bir süre sonra hastalığı nüksetmeye başlar ve iş göremez hale gelir. Doktorlar üniversite kliniğine yatırma kararı alırlar. Birkaç ay yatışı olacağı için çalışmayı reddeden karısını Türkiye'ye yollamaya karar verir. Üstelik karısı gebedir. Bu süreçte dilini bilmediği bir ülkede güvenliğinden emin olamadığı bir pansiyonda birkaç ay yalnız kalması mümkün değildir. Bülent'in bir tanıdığıyla Ankara'ya kayınvalidesinin yanına dönmesi kararlaştırılır. Almanya'ya beraberinde getirdikleri köpekleri Karaca için ise bir köpek yurdu ayarlar.

Tübingen'de bir kliniğe yatar. Alman tıbbına güvenip sağlığına kavuşacağına inandığı için ve Almancasını ilerleteceği için heyecanlıdır. Birbirini takip eden günlerde Arif'e pek çok test ve biyopsi yapılır ama teşhis konulamaz. Ancak keyfi yerindedir. Suzan'ı Türkiye'ye gönderdiği için "Ayrıldık." gözüyle bakıyordur. Alman dostlar edinmiştir. Üstelik kliniğin bakımı ve yemekleri de çok güzeldir. Yalnız bir süre sonra başka bir koğuşa verilir ve dışlanır. Bir süre sonra dışlarındaki rahatsızlık için diş kliniği servisine sevk edilir. Burada tanıştığı Rosemarie adlı bir doktorun güzelliği ve kendisine olan sıcak davranışı onu derinden etkiler. Bir süre sonra arkadaşlık kurarlar. Rosemarie'yi kendi evinde Stuttgart'ta ziyaret etmek ister ancak ailesinin şehrin tanınmış zenginlerinden biri olduğunu öğrenince eve girmeye cesaret edemez. Artık ilişkilerinin tek engeli Arif'in evli oluşu değildir. Rosemarie'nin yüksek zümreden olması da büyük bir engeldir. İlişki başlamadan biter. Klinikte geçirdiği sürede Arif'e eritema induratum de bazin⁹ teşhisi konulur. Belli bir tedavi uygulanmayıp zamanla geçebileceği belirtilir ve taburcu olur. Pforzheim'a vardığında Suzan'dan gelen mektubu okur. Mektupta bebek büyütmeyle ilgili endişeleri yazmaktadır. Ancak Arif mektubu umursamaz.

⁹ Eritema İnduratum de Bazin: İyileşmeyen diyabetik ayak yarası. (Şimşek, Özer Şimşek, Büyükoğlu, & Cerrah Demir, 2014)

Tüm yaşanan olaylarla birlikte Arif hayalini kurduğu üniversite için Paris'e gitmeye karar verir. Sorbonne'da¹⁰ okumak istemektedir. Aynı zamanda bir iş bulup hem okuyup hem de çalışmaktır amacı. Ancak işler hiç umduğu gibi gitmez. Ne iş bulabilmiştir ne de girebilecek bir fakülte. Üstelik kaldığı yer de hem güvenli değil hem de kendine yakışmamaktadır. Üstelik arkadaşlık kurduğu tek kişi olan Tunuslu Ahmet Mübarek ise o kadar umutsuzluk içindedir ki intihar girişiminde bulunur. Arif sayesinde kurtulmuştur. Paris'te günler sonra bulduğu tek işi ona devreder. Pes edip Almanya'ya geri döner. Her kapı yüzüne kapanmasına rağmen tesadüf eseri öğrendiği göçmenleri kabul eden Moskova Lumumba Üniversitesi umutlarını tekrar yeşertir. Onu Pforzheim'da gören arkadaşı Bülent, Arif'i neredeyse tanıyamaz. Arif Paris'te geçirdiği umutsuz ve açlık dolu günlerden sonra sadece psikolojik anlamda değil fiziksel anlamda da çöküntü yaşamıştır.

Bülent onu bir süre fabrikalarda çalışmaması için ikna eder. Türklerin uğrak yeri olan Casata Kahvehanesinde tercümanlık işi ayarlar. Tuttuğu odanın ev sahibinin kızı Petra ile bir süre gönül eğlendirir. Artık Arif de gittikçe yozlaşmaya başlamıştır. Üstelik fabrikada çalıştığı zamanlarda da klinikte de domuz eti yemeye alışmıştır. Bir süre gücünü topladıktan sonra fabrikada çalışmaya tekrar başlar. Ancak hiçbir şey onu tatmin etmemektedir. Bir süre Türk yayınlarını takip edemediğinden şikâyet eder. Bunlara ulaşır lakin hiçbir şey yolunda gitmemeye başlar. Bacaklarındaki hastalık tekrar edince hastaneye yatmak zorunda kalır. Çıktığında yine iyileşmemiş sadece acısını dindirebilmiştir. Fabrikaya geri döndüğünde hemen işe başlar. Çünkü o kadar iş vardır ki kalifiyeli veya niteliksiz hiç fark etmeden işçiye ihtiyaç duymaktadırlar. Çalıştığı işlik soğuk olunca kontenjan boşluğundan kolayca yer değiştirebilir. Yaşam artık tekdüze bir hal almıştır. Fabrikadan bir başka kızla ilişki kurmayı dener. Ancak arkadaşlık etmek istediği Marlis adlı genç kızın kafasında Arif'in evli oluşundan Türk oluşuna kadar pek çok soru işareti vardır. Türkler hakkından hiç iyi şeyler duymadığını belirtir. Arif, insanca bir yaşam için geldiği bu ülkede medeniyet veya çağdaşlık adına bir gram bir şey görmediğini, asıl barbarlığı kendilerinin yaptığını belirtir. Gerçeklerle çok uzun zaman önce yüzleşmesine rağmen kurgunun sonlarına doğru bunu dile getirir. İlk geldiği gün gibi ne uzayıp ne de kısalmadan roman sona erer.

¹⁰ Sorbonne Université: Paris merkezinde bulunan bir üniversite.

Bülent, *Gurbet Sofrası* romanının başkişisi Arif'in yakın arkadaşıdır. Arif'le ortaokul yıllarından tanışmaktadır. Arif'in Almanya'ya gelebilmesini sağlayan kişidir. O da pek çok umutla Almanya'ya gelmiştir. Türkiye'de liseyi bitirdikten sonra girecek fakülte bulamamış hor görülmemek için Almanya'ya gelip teknik üniversiteye gitmek istemiştir. Ancak kalorifersiz, mutfaksız, banyosuz, telefonsuz, rutubetli zemin kat bir evde hasta bir halde sıkışıp kalmıştır. Evinden ve işinden dolayı ülserdir. Standart Elektrik Lorenz fabrikasında elektrikli daktilo makinası montaj etmektedir. Hilde adında Alman bir kız arkadaşı vardır.

Kazım, Arif'in fabrikada çalışan tek Türk arkadaşıdır. Diliştayn adlı bir köyde eşiyle yaşamaktadır. Eşi de aynı köyde bir meyve suyu fabrikasında çalışmaktadır. Çocuklarını Türkiye'de bırakarak her gün dört buçukta kalkarak yaşamaya çalışmaktadır. Kazım, Arif'in iyi okumuş saymanlık yapmış olduğunu duyunca ona saygıyla yaklaşır.

Memduh, Arif'in Pforzheim'da tuttuğu odadaki oda arkadaşıdır. Ispartalı olup asıl mesleğinin kuyumculuk olduğunu belirtir. Saçkıran hastalığından muzdariptir. Bu yüzden peruk kullanmaktadır. İlk zamanlarda saçlarından dolayı Arif'e hasetle ve öfkeyle bakmaktadır. Daha sonra aralarında ilişki olumlu yönde değişir.

Sonu Hep Gözyaşı romanının başkişisi yazarın kendisi olan Akif, sekiz yaşındayken annesi, babası ve kız kardeşiyle birlikte Almanya'ya göç etmişlerdir. Almanya'nın Weissenthurm yakınlarındaki Treff'de büyümüş daha sonra Köln'e gelmiştir. On sekiz yaşındadır. Hem edebiyat dünyasında hem de film sektöründe yer almaya çalışmaktadır. Ancak yaptığı işten hiç para kazanamamaktadır. Üstelik bir buçuk ay önce anne-babası onu evden kovmuştur. Bu yüzden geceleri bir arkadaşının evinde kalmaktadır. Filmlere âşıktır. Aynı filme dokuz kez gittiği bile olmuştur. Bu yüzden abartıyı çok sevdiğini bizzat kendisi dile getirir. En sevdiği yazar da Charles Bukowski'dir. Tüm bunları arkadaşı Rolf'la birlikte gittiği bir diskotekte tanıştığı Christa'ya anlatır. Ne kadar beş parasız bir yaşam sürse de cebindeki son markları yine sinema için harcamaktan çekinmez. Bunun için evinde kaldığı Mayer'den ve diskoteğe birlikte gittiği Rolf'tan bile "para koparmaya" çalışır. (Pirinçci, 2001, s. 18) Tüm parasını sinema biletine verip eve, otobanda otostop çekerek veya çetin Almanya kışında yürüyerek dönmeyi dahi göze alır.

Köln'e bağımsız yaşamı için gelmiştir. Amacı bir film yapımcısının yanında çalışmaktır. Ancak o işte sadece üç ay çalışmaya katlanabilmiş, çalışanların kendine göre olmadığını kanısına varmıştır. Zamanla Köln'de sürdürdüğü yaşamın da bir sefillik olduğunun farkına varır. Tekdüze yaşamından kurtulup hayalleri için Köln'e gelmiştir ancak yine tekdüzeliğe düşmüştür. Zamanla yaşamındaki tek heyecan diskotekte tanıştığı Christa olur. Christa'yı ziyaret ederek onunla sohbetler edip romantik bir ilişkinin hayalini kurmaktadır. İlk başta onu sevmiyordur. Sadece anlık gelişen dürtülerle bir ilişki yaşamak istemiştir. Aslında Christa bu durumu sezmiştir. "Aşk üzerine çok romantik düşüncelerin var, dedi" (Pirinçci, 2001, s. 62) Yine de kendisinden yaşça küçük olan Arif'le bir ilişkiye başlar. Christa'yla ilişkisi başladıktan sonra finansal olarak da düze çıkmak istemektedir. Bir süre sonra bir opera binasında sahne işçisi olarak işe girer. Bu arada annesine içini döktüğü mektuplar yazar. Yaşamında istikrarı yakalamışken ruhunda aynı istikrarı yakalayamamıştır. "Benim güçlü bir karakterim de yok. Kendimle bir barışık olabilsem çok huzurlu olacağım." (Pirinçci, 2001, s. 132) Christa ile ilişkileri günden güne olumsuz bir havaya bürünür. Tartışmaları giderek artmaktadır. Bu Akif'in alkole düşkünlüğünü giderek artırır. Birden fazla küslük ve barışma yaşarlar. Ve sonunda ilişkileri biter. Akif, yıkılmıştır. Opera binasındaki işçi arkadaşı Hasan ona kendi kızıyla bir evlilik teklif eder. Ama onu da reddeder. Çünkü Akif bir aile kurmadan önce kendi iç huzurunu bulmalıdır. Akif romanın sonunda anne-babasıyla barışır ve eve döneceğini belirtir.

Sonu Hep Gözyaşı romanında aktarılan diğer göçmenlerden biri de Hasan'dır. Akif, opera binasında işe girdiğinde orada çalışan bütün Türkler etrafını sarıp "Hoş geldin." demiştir. Bu hoşuna gitmiş aralarında kendisinden yaşça büyük Hasan'la arkadaşlık kurmaya başlamıştır. Hasan da pek çok konuk işçi gibi Anadolu'nun fakir bir köşesinden gelmiştir. Geri de karısı ve yedi çocuğu kalmıştır. Ancak elli beş yaşında Elfride adlı bir Alman'la evlilik dışı bir ilişkisi vardır. On yedi yıldır opera binasında sahne işçiliği yapmaktadır. Almanya'ya Türkiye'den bir ev alabilecek parayı biriktirmeye gelmiş, zamanla Almanya'da çakılı kalmıştır. Akif ile dostluğundan memnundur. Hatta Akif'i Türkiye'deki kızıyla baş göz etmek ister. Eğer kızıyla evlenirse mal varlığından pay vereceğini belirtir. Ancak Akif ruhunda bulamadığı huzurdan dolayı kimseyle olamayacağını belirterek bu teklifi geri çevirir.

Halkalı Köle, romanının başkişisi yazarın kendisidir. Ancak isim romanda belirtilmez. Şahıs, hem yazar hem de matbaacıdır. Evlidir ve üç çocuk babasıdır. Matbaacı olan şahıs kendi matbaasını kurabilmek için eşi ve o zaman dünyada olan iki çocuğu ile birlikte Almanya'ya işçi olarak gider. "Almanya'nın Marklarına doğru, demir raylar üzerinde kayıyorum. (...) Makineler ülkesi..." (Yıldız, Halkalı Köle, 2013, s. 28-29) İyi derecede Almanca bildiği için dil bakımında orada bir zorluk yaşamaz. Orada geçirdiği dört yılın ardından Türkiye'ye kesin dönüş yapar ve kendi matbaasını kurar. Burada kendi kitaplarını da bastırma imkânı olur. Yazarın aile yaşamı zamanla olumsuzluğa sürüklenir. Onun düşüncesine göre aslında hiç sevgi bağı kurulmasına fırsat verilmemiş bir evliliği vardır. Sürekli olarak annesi ve eşi arasındaki çatışmada hem kendisinin hem de evliliğinin yıprandığını hissetmektedir. Karısının, annesini evinden göndermek istemesiyle kavgalar ve aile içi şiddet başlar. O, bir zamanlar hayalini kurdukları geniş bir ev satın alır hatta tapuyu karısının adına çıkartır. Ancak karısı tapuyu üstüne aldığı gün kocasının annesini evden kovar. Geride kalan yirmi bir yıllık evliliğin ardından karısıyla hiçbir bağı olmadığını anlar. Yazar evliliği boyunca eşine sadık kalmadığını itiraf eder. Bir süre sonra vapurda tanıştığı daha sonra ikinci eşi olacak bir kadınla tanışır ve bir süre ikili bir yaşam sürmeye başlar. Sevgilisini sevdiğini belirtir ancak yazarın gerçek niyetinin de eşinden öç almak olduğunu belirtir. Eşiyle boşanmak ister ancak geleneksel bir görüşe sahip eşi, kocasının bir başkasıyla ilişkisi olmasına rağmen boşanmayı kabul etmez. Hem onun sadakatsizliği hem de eşiyle kavgalarından çocuklarıyla olan ilişkisi de yara almıştır. Sevgiliyle ayrı yaşadığı dönemde kızıyla neredeyse hiç görüşemez. Oğlu ile de az iletişim kurabilmektedir.

Gurbet Ölümleri romanının başkişisi Sefa, Almanya'nın değişim sürükleyip uçurumdan ittiği Türklerden biridir. Yazar bunu en çarpıcı ve dramatik bir şekilde eserine yansıtır. Eser, gurbette olan bazı Türklerin nasıl millî ve dinî değerlerini yitirdikleri gerçeğini Sefa ile yansıtmaya çalışmıştır. Sefa bir kimliğin yok oluşunu temsil eder.

Sefa, Ankara'nın Haymana ilçesinin Yassıkaya köyünden kalkıp Almanya'ya işçi olarak çalışmaya gelmiştir. Masum bir Anadolu gencidir. Eşi Kezban'ı, annesi Balım'ı ve çocuklarını geride bırakmıştır. Düsseldorf kentinde çalışırken Necip adlı Faslı bir arkadaş edinir. Ancak bu ülkeye ve kültürüne ayak uyduramamaktadır. Bir süre psikolojik bunalım geçirir. Her ne kadar bunalımda olsa

da bunu gururuna yediremez. Sık sık “Türk ağlıyor.”, “Türk cinnet geçirdi.” demesinler diye insanlardan uzaklaşır. Kapalı yerlerde duramaz ve geceleri kendini sokaklara atar. Bu gecelerin birinde şüpheli görülerek tutuklanır. Bu olay canına tak ettirmiştir. Köyde de “Küllükçünün Oğlan” olarak anılıp kişiliğinin yok sayıldığını düşününce bu ezilmeye bir dur demek ister. Köye bir hiç olarak dönmek istemiyordur. Faslı arkadaşı Alman yaşamına uygun yaşarsa var olma mücadelesini kazanabileceğini söyler. Arkadaşı Sefa’yı Cezayirinin lokaline götürür. Bu Sefa’nın yaşamının dönüm noktası olur. Eğlence yerlerine gider, kadınlarla arkadaşlık kurar ve çok fazla alkol tüketmeye başlar. Uyum için dans dersleri bile alır. Ancak arzuladığı çapkınlık dolu yaşama ulaşamaz. Bir gün Türk Konsolosluğunda Sevim adlı üniversiteli genç bir Türk’le karşılaşır. Sevim, Sefa’ya arkadaşlık teklif eder. Sefa bu teklifi havada kapar. Çünkü Sevim, Avrupalı üniversiteli çevresi olan bir kızdır. Bir süre sonra Sevim bu arkadaşlığı lehine kullanır ve Sefa’dan para sızdırmaya başlar. Sefa, bitik bir hayatın dibine kadar inmektedir.

Sefa, yozlaşmış yaşamını sürdürürken ona memleketten mektuplar gönderen annesini ve karısını yok saymakta mektuplarını bile okumamaktadır. Çok içip komaya girdiğinde hastaneye kaldırılır. Kendisinden yaşça büyük Monika adlı hemşireyle tanışır ve ondan faydalanmak ister. Ona Afrikalı siyahi köklerinin olduğunu aslında maceracı biri olduğu yalanlarını söyler. Monika’ya bu ilk başlarda egzotik geldiği için onu evine alır. Ancak bir zaman sonra bundan sıkılıp onu evinden atar. Sefa geçim sıkıntısına düştüğü için çareyi Sevim’e geri dönmekte bulur. Onunla ev tutup birlikte yaşamaya başlar. Sevim’in karanlık çevresi yüzünden illegal işlere bulaşır ve uyuşturucu madde kuryeliği yapar. Sevim’in onu aldatmasıyla evden ayrılır. Artık sokaklara düşmüştür ve çok fazla alkol almaya devam eder. Trafik kazası geçirir ve bir kolunu kaybeder. Yabancılar Dairesi sakat kaldığı için artık hem çalışma izninin hem de oturma izninin iptal edildiğini belirtir. Sınır dışı edilmemek için kaçak bir yaşam sürer. İçinde bulunduğu sefalet ve bunalım onu Ren Nehri’ne getirir. Almanların “Baba Ren” diye hitap ettiği bu nehir hiç de bir babanın güven vericiliğine sahip değildir. Sefa’yı yutmaya çalışan bir canavardır. Kişiliğinde tek sahip olduğunu düşündüğü onurunu ve gururunu çoktan yitirdiğini anlayınca kendini nehre bırakarak intihar eder.

Gurbet Ölümleri romanında Sefa’nın tersi kişiliğe sahip şahıs ise Mehmet’tir. Mehmet millî kimliğini kaybetmemiş, değerlerini koruma mücadelesi

veren bir gençtir. Bursunu ailesine gönderen Almanya’da yaşamını sürdürebilmek için hem okuyup hem de çalışan bir gençtir. Sefa’nın ahlaksız bir ilişki sürdürdüğü Sevim’in yurdunda kalan, Mehmet gibi benliğini korumayı başarmış Ayşe’nin arkadaşısıdır. Mehmet, Sefa’yı hiç görmemiştir. Ancak Ayşe’nin Sefa’yı yanlış gittiği yolundan döndürme mücadelesinde ona yardım eder. Sefa’yla bağlantılı yerlere gidip onu arar yalnız bir ize rastlayamazlar. En son Sefa’nın bir hemşerisine giderler. Orada evin hanımı onlara Ayşe’yle birlikte bir hayat kurmalarının öğütler. Bu olayla birlikte birbirlerine olan hislerini fark ederler ve evlenmeye karar verirler.

Hüseyin, *Gurbet Ölümleri* romanında on beşinci bölümden itibaren karşımıza çıkar. Mehmet’in bir arkadaşı ile ziyaret ettiği bu Türk ailenin reisi Almanya’daki yaşamları boyunca Türk kimliklerinin eriyişini samimi bir sohbetle anlatır. 1964’te Almanya’ya gelmiş karı-koca çalışmaya başlamışlardır. Bir oğlu ve bir kızı vardır. Her Türk gibi ilk başta niyetleri belli maddi imkânlarla kavuşup geri dönmektir. Ancak bu hayallerini hala gerçekleştirememişlerdir. Hiç Türk çevresi olmadığından çocukların anadillerinin artık Almanca olmasından yakınır.

Yüksek Fırımlar romanının başkışısı İbrahim Mutlu, Almanya’ya işçi olarak çalışmaya gelmiş Türklerden biridir. Burdurlu olan İbrahim bir kez evlenmiş ancak karısını veremden genç yaşta kaybetmiştir. Bu sefer Anadolu’da uygun bulunduğu üzere karısının küçük kardeşi Meryem’i nikâhlarlar. İbrahim de hem vefat eden eşine benzediği için hem de fiziksel olarak Meryem’i beğendiği için bu durumdan memnundur. Ancak kendisi Almanya’dayken yeğeninden gelen bir mektupla karısının kendisini komşusu Yusuf ile aldattığı haberini alır. Türkiye’ye gelir kendi parasıyla aldığı her şeyi Meryem’den alır ve dımdızlak baba ocağına geri yollar. Geri kafalı biri olsa da Meryem’e hiçbir zarar vermez onu sadece boşar. İbrahim hemen üçüncü bir eş arayışına girer. Üstelik ona erkek evlat veren de olmamıştır. Bu sefer eşinde aradığı özellik güzellik veya çekicilik değildir. Hiç gözü açılmamış birini ister. Kadınlara güvenini Meryem’le yitirmiştir. Bir Türkmen torunu olan Elif’i başlık parasıyla kendine nikâhlar. İlk başta kendi Almanya’ya tek döner ancak karısını emanet ettiği babası ölünce Elif’i de alıp Almanya’ya döner. Çoğu göçmen işçi gibi planı biraz para biriktirip yurda dönmektir. Ancak bir kez Almanya’daki dur durak bilmeyen çalışma bantlarına kapılan çoğu işçi gibi o da bir türlü Türkiye’ye kesin dönüş düşüncesini gerçekleştiremez. Dört yaşında Gülten adlı bir kızı vardır ve karısı Elif ise hamiledir. Hem fiziksel olarak hem huy bakımından karısını hiç

beğenmemektedir. Geçmişte pehlivan olan ve Koca İbrahim diye anılan İbrahim Mutlu kalıplı bir adamdır. Eşi Elif ise ufak tefek bir kadındır. İbrahim Mutlu ona karşı sevgisizliğinden eşine “köstebek yapılı” diye hitap etmektedir. Sık sık kavga ederler ve eşine şiddet uygular. Üstelik erkek çocuk doğurmaması halinde onu kapının önüne koyacağına dair tehdit etmektedir. Almanya’ya geldikleri ilk hafta Osman Aydemir’in evinde kalmaktadırlar. Osman Hoca’yla sinemaya gittiği bir gün dönüşte eşini kendinden önce uyduğu için dövmüştür. Eşi bir gün doğum yapar ve Elif’in verdiği isimle Deniz adlı erkek evladı dünyaya gelir. Ancak İbrahim’in kafasında soru işaretleri vardır. Bebek, birlikteliklerinde dokuz ay on gün sonra değil daha erken dünyaya gelmiştir. Elif’in kendisini Türkiye’deyken aldattığını düşünür ve sarhoş olduğu bir gece hastane odasında onu bıçaklamaya kalkar. Ancak Elif ve hastane odasındaki diğer lohusa kadınların da yardımıyla İbrahim’i püskürtür. Üstelik onu aldatmakla suçladığı için bunu gururuna yediremez ve iyi bir şekilde onu azarlar. Artık İbrahim ne yapacağını ne hissedeceğini bilemez hale gelmiştir. Bu şüphe onu yiyip bitirmektedir. Durumu kadın işçi temsilcisi olan Sabahat’a anlatır. Bu durumu doktora danışmasını tembihler ve davranışlarının yanlış olduğunu dile getirir. İbrahim onun telkinleriyle Elif’e zarar vermekten vazgeçmiştir. Doktor erken doğumların olabileceğini belirtir. Bir de kan testi yapar. Deniz bebeğin kanıyla İbrahim’in kanı uyumludur. Ancak bir kez içini kemiren bu şüphe İbrahim’i hissizleştirmiş, pasifleştirmiştir.

Yüksek Fırımlar romanının şahıslarından biri de Osman Aydemir’dir. Kırk üç yaşındadır. Dudu ile evlidir. Cemal ile Bülent’in babasıdır. On altı yıldır Almanya’da yaşamaktadır. İbrahim ve Elif Mutlu’nun aile dostudur. Başları sıkışınca aradıkları isimdir. Elif’in doğum sancıları tuttuğunda bile onu aramışlardır. İbrahim, Elif’in doğumuyla ilgili şüphelerinde de Osman Hoca’ya danışmıştır.

Türkiye’de öğretmenlik yaparken siyasi görüşleri sebebiyle baskı görmüştür. Bu yüzden Almanya’ya göç etmek zorunda kalmıştır. Doğruluk ve dürüstlük onun için yüce değerler olsa da Almanya’ya gelebilmek için karakterinden taviz verip rüşvet ve kitabına uygun olmayan işlemlerle Almanya’ya gelebilmiştir. Almanya’da Türklerin yardımına koşan bir şahıstır. Kursa gidip iyi derecede Almanca öğrenmiştir. İyi dil bilmesi hemşerilerinin ondan sürekli yardım istemesine sebep olmaktadır. İdealist bir öğretmendir. İlk dokuz yıl kömür ocaklarında çalışmış daha sonra öğretmenliğe hak kazanmıştır. Pek çok sendika ve dernek faaliyetine

katılır. Siyasi sebeplerle öldürülen öğretmenlerin geride kalan ailelerine sahip çıkmak için sendikalarla dayanışma içerisine girer.

Yüksek Fırımlar romanının diğer şahıslarından biri de Abdullah Hoca'dır. Romanda geri kafalı çıkarıcı hoca tiplemesini temsil eder. Lakabı "Çöpçü İmam" ve "Çipilgöz İmam"dır. Almanya'da on bir yıl çöpçülük yapmıştır. Âlemci bir geçmişi vardır. Daha sonra eski Milletvekili Müçteba Özalp'ın yardımıyla Krefeld'de imamlık yapmaya başlar. Dört yıldır imamlık yapmaktadır. Türklerin dinî duygularını istismar ederek onlardan para koparmaktadır. Yobaz bir adamdır. İbrahim Mutlu'nun evine geldiğinde Gülten'e bakan Oma¹¹ Gerda'nın koyduğu çayı içmez ve ikramları yemez. Üstelik İbrahim'i de ayıplar, bir Alman'ı evine alıp yemeğini yediği için.

Yüksek Fırımlar romanının diğer imam şahsı da Mahir Hoca'dır. Türkiye'de imamlık yaparken geçim sıkıntısı yüzünden Almanya'ya işçi olarak göçmüştür. Almanya'da kömür işçisi olarak çalışmaktadır. Yirmi sekiz yaşındadır. Abdullah Hoca'nın aksine dinî bilgileri iyi olduğu için insanlardan çıkar sağlamadığı için daha çok sevilen sayılan biridir.

Yüksek Fırımlar romanında Elif'in doğumunu gerçekleştiren doktor da Türk'tür. Doktor Şefik Gürcan yıllardır Almanya'da mesleğini yapmaktadır. Ancak yine de yıllarını heba ettiğini düşünür. Aklında hep Türkiye'ye dönüp bir üniversite hastanesinde çalışmak vardır. Ancak Türkiye ile ilgili korkuları da mevcuttur. Anadolu'da bir hastanede köreleceğini düşünür. Almanya'da çocuklarının da daha iyi eğitim aldığı farkındadır.

Koca Ren romanının erkek şahıslarından biri Salim Sarıkaya'dır. Kömür ocağında işçidir. Evli ve beş çocuk babasıdır. Çocuklarından Adnan hariç hepsi Almanya'ya onunla birlikte göç etmiştir. Dev-Genç üyesi olan Adnan Türkiye'de sol faaliyetlerine katıldığı için tutuklanmıştır. Eşi Hacer'i oğlunun avukat işleriyle yakından ilgilenmek üzere Türkiye'ye gönderir. Bu yüzden Almanya'da sadece işiyle ilgilenmez, ailesine de odaklanır. Oğlunun sıkıntı çektiğinin farkındadır. Hatta kaçmasından korktuğu için pasaportunu sürekli saklamaktadır. Çekingenliğini üzerinden atması için uzaktan tanıdığı Kenan adlı bir gencin Adem'i yanında gezdirmesini ister. Ancak Adem, Kenan'ın nasıl biri olduğunu öğrenince ondan uzak durmaya karar verir. Bir sefer Salim Sarıkaya veli toplantısına katılır. Oradaki Alman

¹¹ Oma: (Alm.) Büyükanne, cicianne.

öğretmenlerin Türklere karşı tutumunu görünce problemin Adem’de olmadığını anlar. Bundan sonra Salim Sarıkaya oğluna daha yakın davranmaya başlar.

Koca Ren romanının diğer erkek şahıslarından biri de Kenan Albayrak’tır. Almanya’da yozlaşan, ahlak dışı illegal işlere bulaşan otuzlu yaşlarda bir şahıstır. Kadın ve uyuşturucu madde satıcılığı yapmaktadır. Her işçi gibi ayda 900 mark kazanmayı kendine yakıştırmaz. Bu işlerle kendine bir BMW araba almıştır. Bir lokantada tanıdığı evli olan Gül’ü tuzağına düşürmüştür. Hem kendi faydalanmakta hem de pazarlamaktadır. Salim Sarıkaya ile uzaktan tanışmaktadır. Ancak Salim Sarıkaya’nın Kenan’ın yaptığı işlerden haberi yoktur. Salim Sarıkaya sadece girişken bir genç olarak bildiği Kenan’ın yanına oğlu Adem’i gönderir. Düşüncesi sadece Adem’in sosyalleşmesini istemektedir. Ancak Kenan, Adem’le gittiği havuzda bir kızı gözüne kestirir ve yanındaki Cemal’e kızın adresini bulması emreder. Niyeti iyi değildir. Bir gün Adem’le Hollanda’ya gider. Yanlarında Gül ve arkadaşları da vardır. Hollanda’ya gitme nedenleri Gül’ün kürtaj yaptırmasıdır. Ancak aynı zamanda uyuşturucu da kaçırmayı planlar. Adem’i de bu işe sokmaya çalışır. Ancak Adem bu işten şüphelenir ve hemen bu durumdan sıyrılır. Bir süre sonra hem Gül hem de Cemal kendini Kenan’dan sıyrır. Roman, Kenan’ın polislerden kaçarken Ren Nehri’ne arabayla düşüp ölmesiyle biter.

Koca Ren romanının diğer erkek şahıslarından biri de Herr Toprak’tır. Hiçbir yetkinliği olmamasına rağmen Adem’in sınıfına din ve dil bilgisi derslerini vermektedir. Ancak öğretmenlik dışında her şeyi yapar görünmektedir. Dil bilgisi derslerinde her gün aynı konuyu işler. Din bilgisi derslerinde ya uyur ya da bir minibüs arkasında sattığı helal etler üzerine uzun tehditkâr konuşmalar yapar. Etlerin mutlaka kendisinden satın alınması gerektiği vurgular. Helal et yemeyenleri de kendisine bildirilmesini sık sık belirtir. Kendisinden on sekiz yaş küçük Okul Müdürü Frau Wolf’la gayri resmî bir ilişkisi vardır. Hakkında geçmişte bir öğrencisini taciz ettiğiyle ilgili dedikodular da yapılmaktadır.

Koca Ren romanının diğer erkek şahıslarından biri de Cemal’dir. Kenan’ın arkadaşısıdır. Kenan onu uyuşturucuya alıştırıp pis işlerini yapmaya mahkûm etmiştir. Bir gün gittikleri havuzda beğendiği bir sarışın kıza sözlü tacizde bulunur. Kenan kötü bir niyetle Cemal’den kızın izini bulmasını ister. Cemal kızın izini bulur ancak gerçeklerin farkındadır. Kızın yerini Kenan’a söylemez ve yakasını Kenan’dan kurtarır.

Almanlar Bizi Sevmeyi romanının başkişisi Fehmi İzmirli olup karısı Gülsüm ile birlikte Almanya'daki iş gücüne katılan gurbetçilerdendir. Grundik fabrikasında bir yıllık sözleşmeli olarak çalışmaktadır. Burada krom tozu atölyesinde işçidir. Üç çocuk babasıdır ancak çocuklarını geride bırakmıştır. Türkiye'deyken sendikacılık yapmıştır. Ege Bölgesi Yapı İşleri sendikası kurucuları arasındaydı. Ancak bu işlerden dolayı başı derde girmiştir. Eşinin ısrarlarıyla sendikacılığı bırakır. Almanya'ya geldiğinde de inandıklarından vazgeçemez sendikacılığı savunmaya devam eder.

İlk başlarda bir erkek yurdunda konaklar daha sonra sözleşmedeki hakkını isteyerek bir aile yurduna geçer. Eşiyle birlikte Unterhaching adlı bir köydeki aile yurduna geçerler. Ancak burada da sorunlar bitmez. Alman ev sahibi röntgenci olarak tanınmaktadır. Fehmi ve eşi Gülsüm ilk başta çocuklarını Türkiye'de bırakmışlardır ama Türkiye'de onlara bakan anneanneleri hastalanınca Gülsüm izin alıp Türkiye'ye çocukların başına gider. Orada uzun süre kalması mümkün değildir böylece çocukları Türkiye'ye getirmeye karar verirler. Hatta çocuklar için yatılı okul aramaya karar verirler. Çünkü fabrikanın tahsis ettikleri yurda çocukların alınması yasaktır. Ev sahibi bunu duyar ve yurt odalarını gözetlerken Fehmi'den suratına yediği bardağın intikamını almak için çocukları odada sakladığını iddia eder. Bu suçlamaları yaparken bile Gülsüm'ü gözleriyle taciz edince Fehmi tarafından tekmelenir. Bunun sonucunda yurttan atılırlar. Fabrikadan arkadaşı Tercüman Kudret ona abisinin evini devralmayı teklif eder. Bu duruma çok sevinmiştir çünkü çocuklar da onlarla birlikte yaşayabilecektir.

Almanlar Bizi Sevmeyi romanında adı geçen pek çok erkek şahıs olmasına rağmen bu şahıslar dekoratif unsur olarak yer almaktadır. Bunlardan biri de Kürt Ahmet'tir. "Peygamber" lakabı alan bu şahıs Türkiye'deyken din sömürücülüğü yapmaktan pek çok kez polislere yakalanmıştır. Bir süre sonra inşaat işçisiyken okuma-yazma öğrenmiş diploma aldıktan sonra cami hocası olmuştur. Almanya'ya gelmiş, kurslarda Almanca öğrenmiştir. Daha sonra bir lokanta açmış burada tercümanlık yapıp başını belaya sokan Türklere ve Kürtlere aracılık etmektedir.

Verinher caddesinde kahvehanesi olan Ayhan, İstanbul'dayken Et ve Balık Kurumunda memurluk yapmış, Alman karısı sayesinde kolayca Almanya'ya gelip mekân açabilmiştir. Söylentilere göre Et ve Balık Kurumundan para kaçırp gelmiştir. İlk başlarda Türk eşi ve üç yaşındaki oğluyla Münih'e işçi olarak gelmiştir

ancak bir süre bütün parasını kumara ve at yarışlarına yatırmış her şeyini de kaybedince karısını çalıştırmaya başlamıştır. Bu durumdan dolayı Türk eşi onu terk edince bir Almanla evlenmiş şimdiki statüsünü oluşturmuştur. Mekânında Türkiye’den kaçanlara iş bulmaktadır. Bu durum masum gibi görünse de Türkiye’den kaçanlar genellikle suçlular veya asker kaçaklarıdır. Ayhan’ın kahvehanesi üne kavuşunca zamanla pis işlerin halledildiği bir yer halini almıştır. Fehmi’nin zarar görmesini isteyenler de pis işlerin adamı Ayhan’dan bu işi halletmesini istemiştir.

Fehmi’ye sendikacılıkta veya Türklerin haklarını korumada yardım eden Ayı Özger, Terzi Rıza, Arap Çetin, Küçük Erol ve İzmitli Hakkı da dekoratif unsur olarak kurguda yer alır.

Kılları Yolunmuş Maymun romanının başkişisi Ömer Kul, ailesiyle birlikte yirmi yıldır Almanya’da gurbetçidir. Altın adında bir eşi ve sırasıyla Leyla, Can ve Burcu adında üç çocuğu vardır. İş yerinde çocukluk arkadaşı Behçet ve gizli şair arkadaşı Çetin’le birlikte gazetede okuduğu yazılar üzerinde düşünürken arkadaşlarının onun kadar bu haberlere ilgi göstermediğini fark eder. Ancak gazetede yazılan haberlerin ne kadar çarpıtıldığını görmek Ömer Kul’u rahatsız etmektedir. Bir gün aile doktorlarına gider ve her yerinin ağrıdığını belirtir. Ve altını çizerek göçmen hastalığı taşımadığını, vücudunda başka bir sorun olduğunu söyler. Doktor sorunu tespit edemese de on günlük bir rapor yazıp evde dinlenmesini söyler. Bu on günlük dinlenme, Ömer Kul’un uzun süredir aklında olan sadece gerçekleri anlatacağı kitabını çıkarmak için bir fırsattır.

Hızla gerçekleri anlatacağı çarpıtılmış haberleri gün yüzüne çıkaracağı bu iş için kollarını sıvar. Ancak uzun zamandır biriktirdiği notlarını toparlaması kolay değildir. Böylelikle yaptığı iş, kitap yazmaktan duvar gazetesi çıkarmaya evrilir. Arkadaşı Çetin’den daktilosunu ödünç alır ve yatak odasını çalışma odası haline getirir. Bu iş artık onda saplantı halini almıştır. Bu olaya ailesini de dâhil etmek ister ancak onlar ne babalarındaki bu değişime ayak uydurabilirler ne de yaptığı işe ilgi gösterirler.

Bir süre sonra Ömer gerçeklikten kopmaya başlar. Yanında başka birilerinin onu izlediğini hatta kendi benliğinden uzaklaşıp başka bir Ömer’in işlerine müdahale ettiğini, yatağında başkasının yatıp konuştuğunu, farklı el yazısıyla yazılmış notlar olduğunu, evde bir casusun varlığını ve onu yakalamaya çalışırken elinde bir kâğıt

parçası kaldığını iddia eder. Bu sürecin sonunda Ömer sağlığını yitirir, bacağına kurdeşen döken bir yara çıkar, yemek yiyemez hale gelir. Nöbetler geçirmeye başlar ve hastaneye kaldırılır. Hastanede sanrıları devam eder. Yan odasında bir memleketlisi olduğunu öğrenir. Bu adam ona bir mehter marşı kaseti gönderir. Hemşirelere adamı sorar. Ancak yan odaların kapalı olduğunu hemşiresi olan bir hasta olmadığını öğrenir. Romanın sonlarında Ömer Kul'un bir roman kahramanı olduğunu sanrılarının sebebinin kendisini yazan yazar olduğunu öğreniriz.

İbrahim Yaprak, *Kılları Yolunmuş Maymun* romanının diğer başkişisidir. İki başkişi olmasının sebebi romanın üstkurmacayla yazılmış olmasıdır. İbrahim Yaprak, Ömer Kul'u yaratan ve romanında konu ettiği bir yazardır. Ancak bir süre sonra şahıslar birbirine karışır. İbrahim Yaprak 46. bölümde ortaya çıksa da daha önceki bölümlerde kendini hissettirir. Ömer Kul, en doğru gerçekleri anlatma çabası içine girdiği duvar gazetesi notlarını oluştururken kendinden bir tane daha olduğunu hisseder. Masasında kendisine ait olmayan notlar aslında İbrahim Yaprak'a aittir. Karısının yanında yatan ve karısına Serap diye seslenen kişi de aslında İbrahim Yaprak'tır.

İbrahim Yaprak'ın Serap adında bir eşi ile Kerim ve Burcu adlı iki çocuğu vardır. Gençliğinde siyasi eylemlere katılmış daha sonra Almanya'ya üniversite için gelmiştir. Bir süre önce tatilden dönmüştür ancak kendini iyi hissetmemektedir. Tansiyonunun düştüğünü hisseder ve bir ölüm korkusuna kapılır. 48 yaşında olan İbrahim Yaprak, gurbette yaşadığı zorlukları ölüm korkusunun da etkisiyle kâğıda dökmek ister. Ömer Kul şahsını yaratır fakat şahsının yaşadığı şizofrenik çözümler onu da derinden etkiler. Eşi bu romanı yazmasında onu desteklemektedir. Hatta işsiz olmasına rağmen kendinin ve çocuklarının kazancının evi geçindirmeye yeteceğini bu konuda kaygılanmaması gerektiğini belirtir. İbrahim Yaprak'ın romanı yazma süreci umduğu gibi gelişmez ve alkole başlar. Alkolik olma sınırına ulaşmış artık sağlığına dikkat etmemeye başlamış ve bu sürecin sonunda hastaneye kaldırılmıştır.

Berlin'in Nar Çiçeği romanının kurgusunda yer alan konuk işçi Selman Korkmaz'dır. Sivaslı, evli ve üç çocuk babasıdır. Beş yıldır Almanya'ya çalışmaktadır. Romanın başkişisi Frau Lemmer'in komşusudur. Pek çok göçmen işçinin yaşadığı gibi yaşadıkları yerde ön yargıyla karşılaşmaktadırlar. Frau Lemmer da bu yüzden onlarla bir süre hiç iletişim kurmaz. Ancak bir gün Frau Lemmer'in kuşu rahatsızlanır o can havliyle dışarı çıktığında Korkmaz ailesiyle karşılaşır.

Selman Türkiye’de yaşarken kuşlara düşkünlüğüyle bilinen bir kuşbazdır. Kuşu alır ve tedavi eder. Bu olay Frau Lemmer ile Korkmaz ailesinin yakınlaşmasına ve aralarındaki buzları kırmasına vesile olur. Frau Lemmer bir süre sonra teşekkür amaçlı aileyi ziyaret eder ve onlara pasta götürür. Bu herkesin çok hoşuna gider. Aralarındaki iletişim arttıkça karşılıklı bir sevgi bağı geliştirirler. Frau Lemmer, Korkmaz ailesine gönülden bağlanmaya başlamıştır. Ancak Alman terbiyesinden dolayı kendisi onların evine sık gitmez. Korkmaz ailesine bir yedek anahtar yapılmıştır ve sık sık onlar Frau Lemmer’ı kontrol eder. Frau Lemmer rahatsızlandığında bile Korkmaz ailesi Almanların tepkilerinden çekinseler de yine Frau Lemmer’a ellerinden geldiğince iyi bakarlar. Frau Lemmer, Korkmaz ailesinin ebeveynleri isteyken çocuklara bakmaya başlar. Selman uzun süredir Almanya’da aradığı sıcaklığı Frau Lemmer ile bulmuştur. Gün geçtikçe keyiflenir uzun süredir söylemediği gurbet türkülerinin söylemeye başlar. Selman bir saz aşığıdır. Memleketteyken masallar anlatan saz çalıp türkü söyleyen biriyken Almanya’da içine kapanmıştır. Selman, Sivas’a yapacakları geziye bile Frau Lemmer’ı dâhil eder. Frau Lemmer’dan bahsederken çocukların büyükanneleeriymiş gibi ifadeler kullanır. Selman, Frau Lemmer’a olan düşüncelerinde samimidir.

Dağların Sultanı romanının başkışisi Şito, Kürt kökenli bir eşkıyadır. Köyünün ağalarından Kaso Ağa’nın kızı Cevo ile birbirlerini sevmektedirler. Kaçmaya karar verirler. Ancak Kaso Ağa’nın adamları onları bulur ve Cevo’yu vurur. Şito intikamını almak için Kaso Ağa’nın adamlarını öldürür ve jandarmadan kaçmak için Herodağı’na çıkar. Şito artık eşkıya olmuştur. Aşiretinin ağası Halo Mirzo, Cevo’yu unutması için Şito’yu Nazo ile evlendirir. Kezo ve Memo adlı erkek çocukları olur. Ancak Şito, Cevo’yu hiçbir zaman unutamaz. Üstelik Nazo ile evlilikleri resmî nikâhla gerçekleşmemiştir.

Şito’nun içi soğumadığı için Kaso Ağa’ya rahat vermez; sürekli mallarına zarar verir, adamlarına göz açtırmaz. Kaso Ağa baş edemediği için köyü terk eder. Bir gün Şito dağlardaki gençlere yardım götürürken jandarmalar tarafından fark edilir ve çatışma çıkar. Çatışmada jandarmaları öldürür. Şito’nun aşiret ağası Halo Mirzo onun artık buralarda barınamayacağını düşünerek Almanya’ya kaçmasına karar verir. Şito 1973 yılının eylül ayında Almanya’ya kaçır.

Şito, Almanya’da bir süre hemşerisi Sefo’da kalır. Çevre edinmek için sık sık Kaffee Meran adlı meyhaneye gider. Oradaki ortam Şito’nun yozlaşma sürecini

başlatır. Oradaki Alman kadınlarının ahlak düşüklüğünü görünce bundan kendine de pay almak ister. Ancak yetersiz Almancası yüzünden yanlış anlaşılmalara yaşanır. Birçok kez reddedilir ve aşağılanır. Bir gün hemşerisi Settar'ın sevgilisi Suzi ile bir ilişkiye başlar. Bunu öğrenen Settar, Şito ile kavga etmek için Sefo'nun evine gider. Durumu öğrenen Sefo, Şito'yu evden kovar. Settar da Suzi'yi öldürüp Türkiye'ye kaçar. Suç, Şito'nun üstüne kalır ve Şito tutuklanır. Altmış bir gün hapis yatar. Hapishanede kapalı kalmasının verdiği bunalım ile Türk jandarmalarına teslim edilme korkusu Şito'yu yer bitirir. Ancak Suzi'nin birçok defa Settar tarafından tehdit edildiğine dair polis kayıtları bulununca Şito serbest bırakılır. Artık kalacak yeri olmayan Şito, Kaffee Meran'da tanıştığı Oflu Şükrü ile tanışır. Şükrü, Şito'nun hapse girmesini yanlış anlar ve Suzi'yi kendi namusunu temizlemek için vurduğunu zanneder. Bundan gurur duyarak Şito'yu evinde misafir eder. Gerçeğin ortaya çıkmasıyla onu evden kovar. Bir gün Kaffee Meran'dayken uzun süredir beğendiği kırmızı eşarbından dolayı "Kırmızı Başlıklı Kız" lakabı olan Rotkapchen'in dayak yemesi üzerine Şito onu kurtarınca aralarında bir ilişki başlar ve aynı evde yaşamaya başlarlar. Fakat evlenemezler. Şito, Almanya'da oturma izni olabilmesi için Helga adlı bir kadınla formalite bir evlilik yapmıştır. Sınır dışı edilmemesi için beş yıl evli kalmaları gerekmektedir. Formalite bir evlilik olsa da Helga'yı namusu olarak görmektedir. Kaffee Meran'da Helga'nın başka erkeklerle ahlak dışı hareketlerini görünce sinirlenir ve kavga çıkarır. Bu kavga sokağa taşınca Şito'ya araba çarpar ve tek ayağı sakat kalır. Bacağı üç santim kısa kalmıştır. Bir süre baston ile yürümek zorunda kalmıştır. Bu yüzden Rotkapchen onu terk eder. Çünkü ona bakacak durumu yoktur. Şito yıkılır. Çünkü bir zamanlar çok sevdiği Cevo ile Rotkapchen'i özdeşirmektedir. Ancak Şito da sakatlığı yüzünden sevdiğini ve evlenmek istediğini söyleyemez. Artık sakattır ve sırf bu yüzden kendini ona yıkmak düşüncesini kabullenemez. Ağır bir bunalım geçirir ve günlerce evden çıkmaz. Hemşerisi Selo onu merak ettiği için evine gelir ve onu toparlar. Bir süre sonra Türkiye'den gelen suç işlemiş Kürtlere yardım etmeye başlarlar. Oturma ve çalışma izni için bu gençleri Alman kadınlarla evlendirip komisyon alırlar. Bu işi meslek haline getiren Şito, yardımcı olarak da yanına Selo'yu alır. Bu iş sayesinde toparlanmış maddi durumunu düzeltmiş kendine güveni geri gelmiştir. Kendine özel ayakkabı yaptırmış topallığını azaltmıştır. Yine bu işlerini yürüttüğü bir gün Halo Mirzo'dan bir mektup geleceği haberi ulaşır. Mektubun elden teslim edileceğini öğrenince çok heyecanlanır ve endişelenir. Çünkü formalite evlilikler ayarlamaya başladıktan sonra memlekette iyi

bir şekilde anılmamış, bu sebepten Halo Mirzo onunla yedi sene boyunca konuşmamıştır. Gelen mektupla birlikte Şito ilk başta yıkılır. Çünkü Türkiye'ye kaçan Settar intikam almak için Şito'nun karısına tecavüz etmiştir. Halo Mirzo gelip namusunu temizlemesini ister. Dünyası başına yıkılan Şito ilk önce hırsıyla memlekete gideceğini söyler. Ancak Selo onu durdurunca Şito buradaki hayatını bırakıp gidemeyeceğini anlar. Tam dokuz yıldır Almanya'dadır ve artık değişmiştir.

Selo, Şito'nun Kaffee Meran'da tanıştığı memleketlisidir. Selo sık sık jandarma öyküleriyle Şito'yu etkiler ve geçim sıkıntısı yaşadığını dile getirir. Bu yüzden Şito ona sık sık harçlık verir. Selo, Şito'ya saygı da kusur etmez her seferinde sadece dağların değil buraların da sultanı olduğunu belirterek hep ceketinin önünü onun karşısında ilikler. Şito'dan sadece üç yaş küçüktür. Almanya'daki pek çok Kürt gibi bıyıklı ve esmer olarak tasvir edilmiştir. Selo da jandarmadan kaçıp Almanya'ya gelmiştir. Sığınma talebinde bulunmuş ancak reddedilmiştir. Bir süre turist vizesiyle Almanya'da kalır. Karısı Dello ile Türkiye'de resmî olarak nikâhlıdır. Bu yüzden karısına vekâlet verir kendisini boşatır ve Elizabeth adlı bir Alman'la evlenerek oturma ve çalışma vizesini alır. Karısı Dello'yu ve kızı Gulo ile oğlu Kemo'yu yanına illegal yollarla aldırarak Almanya'da yaşamını sürdürmektedir. Şito trafik kazası geçirip bunalıma girdiğinde yanına tek gelen Selo olmuştur. Şito'yu ayağa kaldırmış, karısı Dello ile evini çekip çevirmiştir. Daha sonraları formalite evlilik işinde yardımcısı olmuştur.

Sefo, Şito'nun halasının oğludur. Almanya'ya geldiği ilk günler onun yanında kalmaktadır. Sefo, her konuda Şito'ya yardımcı olmaktadır. Ona iş bulur ve zaman zaman harçlık verir. Evinde sürekli Kürtçe konuşulur bu yüzden Şito burada rahat etmektedir. Biraz Almanca da bilmektedir. Şito, Kaffee Meran'da karıştığı bir kavga yüzünden polis gözetimine alınınca Sefo avukatla birlikte karakola gitmiş ve Şito'yu kurtarmıştır.

Sefo, Fitos ile evlidir. Karısının konuklar konusunda çok hürmetkâr davranmasında hassastır. Zeyno adlı bir kızı Cemalettin adlı bir oğlu vardır. Ancak oğlu Alman bir kızla ilişki yaşamaya başlayınca evi terk ederek onunla yaşamaya başlamıştır. Şito'nun, komşusu Settar'ın kız arkadaşıyla bir ilişki yaşadığını öğrenince Şito'yu evden kovar ve bir daha eve almaz.

Settar, Sefo'nun kapı komşusudur. Diğer hemşerilerinden farklı olarak jandarmadan kaçmamış, çalışmak için Almanya'ya gelmiştir. Belediyenin temizlik

işlerinde çalışmakta tüm kazancını Türkiye'deki ailesine gönderip hayvan almaktadır. Evli olup iki oğlu ve bir kızı olmasına rağmen Almanya'da Suzi adlı bir kadınla ilişki yaşamaktadır. Birkaç defa Suzi'yi Sefolara getirip Şito'yla tanıştırmıştır. Sefo'nun teklifiyle Şito'yu gezdirmeye çıkarmışlardır ancak Settar bu durumdan hoşnut olmayıp Şito ile ilgilenmek istememiştir. Ancak Şito, Suzi'nin çok ilgisini çekmiştir. Bir süre sonra da Suzi, Şito ile ilişki yaşamaya başlamıştır. Settar bu durumu namus meselesi haline getirip Sefo'nun evini bıçakla basmıştır. Saldırısında emeline ulaşamamıştır. Bir süre sonra Suzi'yi öldürmüş ve Türkiye'ye kaçmıştır. Orada Şito'dan intikamını almak için Şito'nun karısı Nazo'ya tecavüz etmiştir.

Şükrü, Şito'nun Kaffee Meran'da tanıştığı bir gurbetçidir. Trabzon Ofludur. Şito'nun Suzi ile olan hikâyesini yanlış bildiği için altmış bir günlük hapisten sonra evsiz kalan Şito'ya sahip çıkar. Şito'yu evine alır fakat onun kendi sevgilisinin başkalarıyla görüştüğünü öğrenip Suzi'yi öldürmediğini aksine Şito'nun başkasının sevgilisiyle görüştüğünü öğrenince onu evinden kovar.

Hamzo, terörist hükmü giymiş Almanya'ya kaçmış bir gençtir. Almanya'dan sığınma talebinde bulunmuş ancak reddedilmiştir. Aranan teröristler listesinde olduğu için Almanya'da kalabilmesinin tek çözümü evliliktir bu yüzden Şito'ya formalite evlilik için gelenlerden biridir. 23-26 yaşlarında buğday tenli, olgun karakterli biri olarak tasvir edilmiştir. Maria adlı bir Alman'la dört bin marka anlaşıp beş yıllık formalite evlilik yapacaktır.

Köln'de Bir Kız romanın erkek şahıslarından Demirağa, Ruhr bölgesinde çalışan binlerce göçmen işçiden birisidir. Yedi çocuk babasıdır. Fiziksel olarak sert bir görüntüye sahip olduğu için bu adı almıştır. Ancak hiç de öyle biri değildir. Romanın ilerleyen kurgusunda bundan büyük bir pişmanlık duysa da anlayışlı bir baba görüntüsü çizmektedir. Okulda başarılar elde eden kızı Sultan'ı serbest bırakmakta hatta karısının baskılarından onu koruyup kurtarmaktadır. Almancası ezberlediği birkaç kelimedenden ibarettir. Ancak kızının kompozisyon yarışmasını kazanmasıyla iftihar eder. Tüm odağı ailesidir. Gece gündüz onlar için çalışmakta dışarıda vakit geçirip bir şeyler içmek istediğinde bile ailesi zihninde onu rahat bırakmamaktadır.

Türk olduğu için oturduğu apartmanla komşuluk ilişkileri hep kavga gürültü şeklindedir. Gürültülü Alman festivali sırasında bile kutlamaya katılmamalarına

rağmen Alman komşuları tarafından şikâyet edilirler. Bundan bıkan Demirağa şehrin dışında Ren kenarında atıl bir ev görür ve tamir etmeye başlar. Ancak bundan şüphelenen Almanlar yine polise şikâyet ederler ve tutuklanır. Sorguda Alman polisler terk edilmiş evi boşa gitmemesi için tamir etmeye çalışmasına anlam veremez ve daha da şüphelenip onu bırakmazlar. Dosyalarına baktıklarında “Almanya’da kanuni oturma iznine sahip, yedi çocuklu, evli, Çalışma Dairesine kayıtlı misafir işçi ve sabıkasız” Mustafa Demir’in gizli bir iş yapması için sebep bulamazlar. (Kayıhan, Köln’de Bir Kız, 1988) Kızı Sultan’ın gizli aşkı Franz-Joseph’in medya bağlantıları sayesinde bu olay basına çıkar ve Demirağa bu tutukluluk halinden kurtulur. Hatta tamir ettiği o ev ona verilir. Ülkesinin kırsallığını anımsatan bu eve umut dolu hayallerle taşınırlar. Ancak zamanla değişen Sultan’ın evli bir erkekle görüştüğünü öğrenince kahrolur. İşsiz kalma riskinde olduğu zamanlar bile çocuklarını okutmaktan vazgeçmeyeceğini dile getiren Demirağa öğrendikleriyle ya Sultan’ı ya da kendini öldürmeyi düşünür ancak ikisini de yapamaz. Karısının Sultan’ı köyden bir gençle evlendirme fikrine razı olur. Ancak Sultan oradan kaçar. Demirağa ve karısı baskıcı tutumlarının yanlışlığının farkına varırlar ve diğer büyük kızları Melek’e karşı daha ilgili ve yapıcı olurlar. Ancak Demirağa hastalanıp yataklara düşmüş, konuşamaz hale gelmiştir. Kurguda nesi olduğu belirtilmez. Sultan eve geri döndüğünde onun hasretinden ağlamaya başlar.

Bana Bir Şiir Oku Hamriyanım romanının erkek şahıslarından Ali, Almanya’da okuyan bir öğrencidir. Ancak burada siyasi birtakım olaylara karışmıştır. Almanya’da Türkiye’deki cinayetten tutuklanan ancak masum olduğuna inandığı arkadaşı Metin için sürekli bir çaba içerisinde. Ali, Metin ile dil kursundan tanışmaktadır. Sıra arkadaşlarıdır. Ali, Metin için elinde geleni yapar. Avrupa Parlamentosu, İnsan Hakları Komisyonu, aydınlar ve yazarlar Metin’i dile getiriyordur. Üniversite kantininde sürekli buluştuğu arkadaşları Niko, Stefan, İnge ve Marina ile birlikte onun Almanya’ya sığınmacı olarak gelmesini sağlamaya çalışmaktadırlar. Metin için imza kampanyası bile başlatırlar. Yasal eylemler şehirlere yayılır, açlık grevleri başlatılır. Marina’ya âşıktır. Marina, Doğu dilleri okumuş genç bir kızdır. Ona şiirler yazar. Marina ise Fritz’le belirsiz de olsa bir ilişki içerisinde. Metin’in davasıyla birlikte Marina’yla aralarındaki bağı gittikçe kuvvetlenir. Ancak Ali, Metin’den dolayı duyduğu vicdan azabından dolayı Marina’yla tam bir ilişki kesin hamleler yapmaz.

Romanda dekoratif unsur olarak yer alan Naci Usta, Raşit adlı bir Türk işletmecinin lokantasında aşçıdır. Titiz bir adamdır. Bir gün lokantadan ayrılma kararı alır. Raşit'in kendisini ve diğer çalışanları kullandığını belirterek bir fabrikada işe girmeye karar verir. Fatma'nın lokantadaki tek dayanağı olduğundan Fatma bu duruma çok üzülür. Fabrikalarda kendisine göre bir iş olup olmadığını sorar. Naci Usta babacan bir tavırla ona da iş bakacağına söz verir. İşi bıraktıktan sonra kalacak yer soru da ortaya çıkmıştır. Çünkü Raşit'in lokantasında kalmaktadır. Metin için bir araya gelen dernekte Ali'nin arkadaşlarından Niko ile tanışır. Niko ona meyhanesinde kalmasını teklif eder.

Ben Aranıyor, romanının başkişisi Orhan Barutçu'dur. Almanya'ya eğitim için gitmiştir. İlk başlarda niyeti eğitiminden sonra geri dönmektir. Fakat orada Maria adlı bir Alman'a âşık olur ve evlenir. Almanya'ya temelli yerleşip çalışmaya başlar. Yirmi yılı aşkın Türkiye'ye gelmemiştir. İzmirlidir ve ailesi burada yaşamaktadır. Yirmi yıldan sonra İzmir'e dönmüştür. Görünürde kısa dönem askerlik yapacaktır. Ancak zihni çok karışıktır. Tesadüf eseri kendisiyle aynı adı soyadı taşıyan bir gençle karşılaşır. Çocukla sıradan sohbetler etmeye başlar. Aslında bu sohbetler kendini bulma çabasıdır. Türkiye ile kopan bağları benliğini kaybetmesine sebep olmuştur. Hem kendini bulmak hem de ülkesini uzun süredir ziyaret etmemenin vicdan sızısını rahatlatmak istemektedir. Türkiye'ye gelmesi bir arayış içindir. Çünkü Almanya'da kendine yabancılaşmıştır. Romanın genelinde belirgin bir olay yaşanmaz. Roman sürekli olarak Orhan'ın biraz durgun biraz bunalım içinde olan zihninde yer alır.

Ben Aranıyor romanının diğer erkek şahıslarından biri de Süleyman'dır. Ruh ve Sinir Hastalıkları Servisinde yatmaktadır. Geçmişte bir firmada çeşitli icatlar geliştiren bir bilim adamıymış. Orhan, Türkiye'ye gelmeden önce onu ziyaret ettiğinde zihninin hiç de berrak olmadığını görür. Elinde bir formül olduğunu herkesin onu istediğini ancak sadece zihninde olan belli bir kuruma vereceğini söylemektedir. Orhan vasıtasıyla formülü göndermek istediği profesörlere haber gönderir. Ancak Orhan, Süleyman'ın sağlıklı zihninin farkındadır.

Başlangıçta ekonomik kaygılarla işçi olarak gelen erkekler zamanla eğitim için veya siyasi sığınmacı olarak da Almanya'ya göç etmişlerdir. Yaşam mücadelelerinde tek endişeleri geçim derdi olmaktan çıkmış, aile birleşimiyle veya uyum sorunlarıyla göçün etkileri çeşitlenmiştir.

2.1.2. Kadınlar

Almanya ucuz iş gücü istihdamını ağır iş kollarında çalıştırılmak üzere yaptığı için çok azı kadın olacak şekilde karşılamıştır. Üstelik birçok erkeğin şikayet etmeden bir yurda doldurulması daha rahattı. Ancak nitelikli işçi alımları ve fırsat eşitliği sağlamak adına kadın göçmenler de kabul edilmiştir. Süreç içerisinde Aile Birleşimi Yasası'nın çıkmasıyla birlikte kadın göçmen sayısı artmıştır.

Türkler Almanya'da romanının kadın şahıslarından biri Yüce'nin trende tanıştığı Ayşe'dir. Yüce, Ayşe Hanım'ın görünüş olarak Avrupalılaşmış kocasını boşamak istemesini dejenerasyon olarak niteler. Bekir Yıldız, bu dejenereliği Ayşe Hanım'a canıyla ödetir. Hâlbuki Yüce onun trende Sevim ile yaptığı konuşmasına şahit olmuş bu davranışlarının tam tersi bir görüntü çizmiştir. Ayşe Hanım'ın Sevim ile yaptığı konuşmada evli olduğunu, kocasının namusuna çok düşkün olduğunu bu yüzden erkeklerle muhatap dahi olmayacağını, namuslu olarak geri dönmeyi kendine telkin eder. Sevim ise onun tam tersi düşüncelere sahiptir. Bekir Yıldız'ın savunduğu ulvi idealleri yoktur. Sevim Türkiye'de zorla evlendirilmekten kaçmıştır. Bir Avrupalı gibi yaşama dileğini gerçekleştirmek için işçi göçüne katılmıştır. Bu dileği de romanın ilerleyen zamanlarında gerçekleştirmiştir. Bekâretini kaybeden Sevim yurda dönme ihtimalini tamamen silmiş ve bir Alman'la evlenmiştir.

Dik Bayır romanının merkezinde olan kadın şahıs Halime'dir. Ailenin Almanya'ya giden tek üyesi Raşit'in karısıdır. Zamanında akrabası Mahmut ile sözlenmiştir. Ancak durumu daha iyi olan Raşit'e verilmiştir. Raşit, onu bırakıp Almanya'ya gittiğinde kendini yalnız hisseder ve zamanla kayınpederinin evinde geçinemez olur. Almanya'nın da bunda büyük payı vardır. Yumuşak başlı biri olan Raşit kazandıklarını ailesine göndermekte ve kendine ayırmamaktadır. Halime, annesinin de kışkırtmasıyla parayı kendisine göndermesini köylerinde bir tarla yerine kasabadan bir ev alınmasını ister. Üstelik köydeki diğer "Alamancı" eşleriyle yarışa girmiştir. Onların takıp takıştırdığını gördükçe "Benim onlardan neyim eksik? Daha aynalara küsenlerden değilim hamdolsun..." diyerek sitem dolu mektuplar yazar. (Sayar, 2002, s. 121) Hem kendi sitemkârdır hem de annesi bu akılları vermektedir. Sık sık annesinin evine giden Halime yolunun üstündeki Kesik Mahmut'un annesi olan yengesi onu evine davet etmektedir. Mahmut'un bakışlarından sürekli ürken Halime bu davetleri geri çevirir. Ancak canının sık sık olduğu bir gün yengesini ziyaret eder. Ama bu bir tuzaktır. Mahmut, geçmişte Halime ile söz

kesilmemesindeki hırsını almak için onun ırzına geçer ve onu hamile bırakır. Umutların ülkesi Almanya en büyük kötülüğü Halime'ye yapmıştır.

Almanya umudundan tek pay alan kişi Elif'tir. Ancak acı bir şekilde Almanya'ya rüyasına ulaşabilmiştir. Ağabeyi Raşit'in Almanya'da birlikte çalıştığı mektuplarını yazmada yardım ettiği Kerim, Elif'i görür ve beğenir. Elif'in sözlü olduğu Celal yerine Kerim daha uygun görülür ve Elif'in sözü bozularak Kerim'e verilir. Ancak Celal bu durumu gururuna yediremez ve Elif'e tecavüz eder. Kerim, Elif'in başına gelen tüm bu olayların kendi yüzünden olduğunu düşünür ve onunla yine de evlenmek ister.

Fikrimin İnce Gülü romanının kadın şahıslarından en önemlisi Bayram'ın sevdalısı Kezban'dır. Açık mavi ve sürmeli gözleri vardır. Saçlarını sürekli örür. Bayram'ın Türkiye'ye gelişinde teypte yol boyunca çalan "Fikrimin İnce Gülü" adlı şarkının plağını bir zamanlar aşkının nişanesi olarak Kezban vermiştir. Bayram köydeyken aşk yaşamışlar, birkaç kez âşıkların buluştuğu ardıc ağacının altında buluşmuşlardır. Artık Kezban köyde Bayram'ın yavuklusu diye anılmaktadır. Bayram köyden ayrılıp oto tamircide çalışmaya başlayınca Ankara'ya göç eden ağabeyi sayesinde bir kez daha yolları kesişir. Bayram gibi annesiz ve babasız olan Kezban, ağabeyi ve onun ailesi ile yaşamaktadır. Evin giderlerine katkıda bulunmak için çalışmaya başlar. İlk önce evlere gündelikçiliğe gider, daha sonra aylıklı bir hizmetçilik işi bulur. Ağabeyine destek olmak için dikiş kursuna dahi gitmiştir. O sevdasından emindir ama Bayram'ın zihninde fikrinin ince gülü olarak kendisinin değil de bir araba olduğunun farkındadır. Bayram'la iki kez ardıc ağacının altında buluşmuşlardır. Bir kez de Bayram'ın çalıştığı Temizel Oto Tamir'e gelmiştir. Bayram da onu sevmektedir ancak araba sevdası daha büyüktür. Kezban bütün temiz duygularına ve gösterdiği anlayışa rağmen yüzüstü bırakılmıştır. Üstelik Bayram'ın köylüsü İbrahim'e ettiği oyundan sonra aldatılmış olarak hissedip sadakatinden vazgeçip sevmediği bir balıkçı ile evlenmiştir.

Solmaz, Almanya'da işçi olarak çalışan ancak orada benliğini yitirmiş bir kadındır. Bayram ile evlilik dışı günübirlik ilişkiler yaşamaktadır. Kadınlığını çıkarları doğrultusunda kullanmaktadır. O da Bayram'ın arabasıyla Türkiye'ye gelmek istemiştir ancak Bayram arabanın koltuklarının eskiyeceğini düşünüp ondan kaçarak yola çıkmıştır.

Sancı.. Sanıcı... romanının Türk şahısları geri planda kalmıştır. Öne çıkanlardan birisi de Ayşe'dir. Geride bıraktığı üç çocuğunun hasretini yaşamakta ve Almanya'dan ayrılmak istemektedir. Fabrikada çalışmaktadır. Arada sırada ona Almanca bir şeyler söyleyen Wolfrang yüzünü güldürüp utandırıp yanaklarını kızartmaktadır ancak ailesine sadıktır. Bir gün Wolfrang bir yük taşıma işi sırasında bir yükü Ayşe'nin üzerine düşürür ve Ayşe ağır yaralanır. İlk önce yoğun bakımda yatar daha sonra ameliyata alınır ancak kurtarılamaz.

Hayat hikâyesinin üzerinde durulan diğer şahıs Emine'dir. Abisi ve ailesiyle birlikte yaşamaktadır. Çok çalışkan ve özverili bir şahıs olarak tasvir edilmiştir. Her saniye yeğeni Arif ile ilgilenip yengesi uyanmadan kahvaltüyü hazırlar. Fabrikada kazandığı ile abisine yardım eder. İşten eve gelince de hiç yorulmaz ev işlerine devam eder. Kazım ile tanışmış onu beğenmiştir. Abisi de bu işe ilk başta sıcak bakar. Ancak Kazım'ın Alman bir kadınla geçmişte yaşadığı ilişkiyi öğrenince kız kardeşinin iyiliği için bu işe olur vermez.

Aynı fabrikada Emine ve Ayşe ile birlikte aynı bölümde çalışan Reyhan da hayat hikâyesi paylaşılan bir diğer kadın şahıstır. Anne-babasına karşı gelerek evlendiği Hamza ile evliliğinde bin pişmandır. İlk başlarda Reyhan Almanya'ya geldiğinde, kocası Türkiye'de kaldığı için ayrı yaşamak zorunda kalmışlardır. Daha sonra da Hamza Almanya'ya gelmişse de bir iş tutturamamıştır. Zamanla kumara alışmış her şeylerini bu kötü alışkanlığa kaptırmıştır. Hamza bu batağa saplandıkça hırsını Reyhan'dan alır ve sürekli ona şiddet uygular. Ancak roman onlar için de sancılı biter ve boşanırlar.

E-5 romanın kadın şahsı Sünbül'dür. Diğer kadın şahısların isimleri dahi verilmemiştir. Çanakkale'de balıkçılık yapan babasını yitirmiş, yatırlara bağlı yaşayan ve kızını çeşitli batıl inançlarla korkutarak büyüten bir anneye sahiptir. Manik-depresif hastası olan Sünbül doktorlara götürüldüğünde batıl korkuyla geçen çocukluğunun buna sebep olduğu ortaya çıkar. Hatta annesi denizin babasını aldığını söyleyerek onu denizden de korkutmuştur. Evde kayınpederi Hasan Baba'nın ölümü hastalığını daha da çok tetikler. Sürekli olarak annesiyle ziyaret etmek zorunda kaldığı yatırlardan dolayı ölüden korkmaktadır. Bir panik havası içinde yalnız kalmaktan korkar ve sürekli baş ağrısı çeker. Bedeni manik¹² haldeyken baş ağrısı

¹² Manik: Aşırı hareketli, enerjik, konuşkan, umursamaz, güçlü, öforik bir dönemi tanımlar. Birdenbire bu yükseklerde uçan ruh hali karanlık bir ruh haline dönüşebilir.

çekmektedir. Manik halden depresif hale geçtiğinde de sürekli uyku halindedir. Hastalığından dolayı daha Türkiye'deyken doktorlar dört aylık bebeğini kürtajla almışlardır. Ne Sünbül ne de kocası bunun etkisinden kurtulamamıştır. Üst üste gelen tüm olumsuzluklar Sünbül'ü daha da dengesiz davranışlara sürüklemektedir. Kürtaj, yatırlardan ve annesinden uzak oluş, Almanya, babanın ölümü ve Ferit Beylerin kaza yapıp ölmesi yüzünden kocası Salim ona Valium¹³ adı verilen sakinleştirici bir ilaç vermektedir. Vefat eden kayınpederini kaçak yollarla Türkiye'ye sokan kocasıyla birlikte polisler yakalanıp karakola düştüğünde zihinsel dengesizliği zirveye ulaşır ve şiddetli bir panik haline bürünür. Polisler hastalığının farkında değildir.

E-5 romanının diğer kadın şahıslarından biri de Ferit Bey'in karısıdır. Sünbül'ün kayınpederinin ölüsünün Türkiye'ye götürüldüğü sırada tanıştığı Ferit Bey'in karısı pasif bir kişilik olarak çizilmiştir. Konuşkan ve sıcakkanlı bir görüntü çizer. Kocasının şiddetine karşı çıkamayan, çocuklarını anlamaktan uzak olan bir kadındır. Sünbül'e bir yazma hediye eder ve onunla sırlarını paylaşır. Ailecek geçirdikleri kazadan sağ kurtulmuştur.

Halkalı Köle romanında Bekir Yıldız, roman boyunca eşinin ismini belirtmez. Romanda “karım”, “eşim” ve “çocuklarımla anası” olarak hitap ettiği kadın şahısla hava üssünde yedek subaylık yaparken tanışır. Gelecekte eşi olan hanım, alkolik olan babası yüzünden ağlarken dert yanar. Erkek şahsın ona acıması sonucu kısa sürede evlenirler. Dokuz ay sonra da ilk çocuğunu kucağına alır. Ardından da ikincisini doğurur. Bir süre sonra eşiyle birlikte Almanya'ya çalışmaya gider. Kocasını artık bir eş veya anne olarak değil bir fabrikada emekçi olarak tanımlar. İş hayatına atılan çocuklarını kreşe bırakan eşi, kocasına göre bu süreçte değişmiştir. Türkiye'ye kesin dönüş yaptıklarında bir zamanlar kayınpederine anne olarak seslenirken şimdi ona kaynana diye hitap etmekte ve sürekli evden ayrılmasını istemektedir. Kocasını ise buna kesin bir dille karşı çıkar. Hatta bu konu yüzünden çıkan kavgalarda eşine şiddet uygular. Kadın şahıs ise çocuklarına “Tüm bu olanların sebebi babaanneniz.” diyerek, hedef göstererek çocuklarını da manipüle eder. Bu çocukların babalarıyla olan ilişkilerini zedelemektedir. Kocasını eşine büyük bir ev aldığı gün kayınpederini evden kovar. Bu olay kocası açısından evlilik bağına bitirmiştir. Erkek şahıs vapurda tanıştığı bir kadınla sevgili olur ve eşinden boşanmak ister. Karısı hem hırslı hem de geleneksel aile görüşlerinden dolayı yirmi bir

¹³ Valium: Günümüzde Diazepam adıyla piyasaya çıkan kas gevşetici hafıza zayıflatıcı ilaçtır. Anksiyete tedavisi için kullanılmaktadır.

yıllık evliliklerini bitirmeyi kabul etmez. Kanunlar da kadından yanadır. Boşanma gerçekleşir ancak kocası bunun sadece çıkar sonucu olduğunu belirtir. Yazar, “...çocuklarımın anası... (...) Eve dönmemi bekleyen, evden ayrılma yanlışlığından artakalana bile razı olmuş bir leş kargalığına...” (Yıldız, Halkalı Köle, 2013, s. 153) diyerek boşanma için bedeller ödediğini ancak bunun sorumlusunun “leş kargası”na benzettiği karısının olduğunu belirtir.

Gurbet Ölümleri romanında Sevim karşıt güç olarak ele alınmıştır. Yirmi bir yaşındaki bu üniversiteli kız, Türk konsoloslukunda tanıştığı kişilere yol gösteriyormuş gibi yaparak olanlardan çıkar sağlamaya çalışır. Etrafına topladığı gençleri Türklüğünü kullanarak bir ideolojide birleştirir. Kendince Almanya’daki varlıklarını savunmakta hatta protestolar düzenlemektedir. Ancak menfaatçi kişiliği hep işlemektedir. Sefa’nın yoldan çıkmasında büyük payı vardır. Sefa’yla evlilik dışı birliktelik yaşarken aynı zamanda onu aldatmaktadır. Türk benliğini korumuş kişileri ezmeye çalışır ve onları utanç kaynağı olarak görür. Sık sık Sefa’dan para koparmayı başarmış, illegal çevresi sayesinde Sefa’yı da bu karanlık işlere sürüklemiş ve kaçakçılık yaptırmıştır.

Gurbet Ölümleri romanında Ayşe, yardımcı özelliği ile karşımıza çıkan bir şahıstır. Sevim ile aynı yurtda kalmaktadır. Almanya’da millî benliğini korumuş, özüne saygı duyan ve sahip çıkan bir kişiliktir. Esmer, kaşlarını olduğu gibi bırakan Anadolu kadını anımsatan kalın örgülere sahip bir kız olarak tasvir edilmiştir. Sefa, Ayşe ile yurtda karşılaşır. Ayşe’nin “Memleketini unutma!” diyip onun bu benliğini korumuş kişiliğinden çok etkilense de özüne tesir etmeyeceği kadar yozlaşmıştır. Sefa, Sevim’in yönlendirmesiyle birden düşünceleri olumsuz bir hal alır ve Ayşe’nin Avrupalı olmamasını küçümser.

Sefa’nın kaybolmasından sonra yurtda gelen Necip beraberinde Sefa’nın annesinin gönderdiği mektupları da getirmiştir. Bunları Ayşe’ye verir. Ayşe, Sefa’nın yoldan çıkmışlığını tahmin ettiği için açıp mektubu okur ve Balım Ana’nın durumuna çok üzülür. Sırf onun için Sefa’yı bulmak ister. Hazırlık sınıfında tanıştığı arkadaşı Mehmet ile Sefa’yı aramaya başlar ancak hiçbir iz bulamaz. Bu süreçte Ayşe’nin ne kadar kuvvetli bir Türklük bilincinde olduğunu öğreniriz. Bir zamanlar Türkiye’de yaşamış olan bir Alman profesörle bir sohbet gerçekleştirir. Bu sohbetle Avrupalıların ve Türklerin durumuyla ilgili fikirleri ortaya çıkar. Konuşma Alman’ı o kadar etkiler ki ona “savaşçı Hun dişisi” der. (Kayıhan, *Gurbet Ölümleri*, 1982, s.

130) Bu arayış ona bambaşka şeyler kazandırır. Mehmet’le birbirlerine karşı hisleri olduğunu fark eder ve evlenmeye karar verirler.

Yüksek Fırınlar romanının başkişilerinden biri de Elif Mutlu’dur. Dört yaşında Gülten adında bir kızı vardır, bir de hamiledir. Ufak tefek bir Türkmen kızıdır. İbrahim’in on sekiz yaşında üçüncü eşi olmuştur. Kocasından on altı yaş büyüktür. Ancak çok zor durumda olan dedesi onu başlık parası karşılığında ona hiç danışmadan vermiştir. Kocasını hiç sevmemektedir. Ancak namusuna çok düşkün geleneksel kafa yapısına sahip biri olduğu için kocasına sadıktır. O da ikinci çocuğunu doğurmadan İbrahim’in peşinden Almanya’ya gitmiştir. Eşi ona yarenlik etmediği için büyük bir yalnızlık hissetmektedir.

Elif namusuna çok düşkün bir kadındır. Evinin önünde sadece araba tamiri yapanları bile namusuma bir halel gelir diye kovar. “ ‘Olmaz!’ diye bağırdı birden. ‘Ben dedikodudan korkarım. Herkes kendi evinin önünde onarsın arabasını.’” (Baykurt, Yüksek Fırınlar, 2013) Elif, hamileliğinin son ayındadır ancak doğuma on beş gün vardır. Çok uzun süredir eşi İbrahim’e hastanede doğurmak istediğini söyler ancak karısına değer vermeyen İbrahim bunu reddetmektedir. Bir gün İbrahim isteyken sancıları tutar. İbrahim işten çağırılır. Komşusu Ziyet, aile dostları Dudu ile Osman Hoca ve Alman komşuları Oma Gerda sayesinde Elif hastanede doğum yapar. Doğum servisinde yatarken bir süre İbrahim Mutlu ne onu ne de dünyaya gelen oğlunu görmeye gelmez. Oğluna kendisi Deniz ismini verir. Oğluyla ilgili güzel hayalleri vardır. Onu yetiştirmedeki hayalleri değişimin başlangıcı olur. Doğum servisindeki diğer kadınlarla birer dostluk kurar onlar sayesinde yeni yeni şeyler öğrenmekte ufkunu genişletmektedir. Bir gece İbrahim Mutlu, Elif’e bıçakla saldırır. Doğum servisindeki kadınlar sayesinde yara almadan kurtulur. Ancak İbrahim’in neden günlerdir gelmediğini öğrenmiştir. İbrahim Mutlu, Deniz’in başkasından olduğunu düşünmektedir. Namusuna laf ettiği için bunu gururuna yediremez, kocasına sert bir şekilde çıkışır ve ona vurur.

Doğum servisinde arkadaş olduğu kocası Türk kendi Alman olan Renata ile bağlarını kuvvetlendirir. Onun arabasıyla birlikte düzenli bir şekilde oğlunu muayeneye götürür. Bir sendikanın grevine denk gelirler. Bu olay Elif için bir diğer dönem noktası olmuştur. Cahilliğin kabuğunu kırmaya karar verir. Hem okuma yazma öğrenecektir hem de kurslara gidecektir. Etrafında olan bitenlere gözünü

yummayacak öğrenmeye çalışacaktır. Oğlunu büyüttükten sonra işe girmeyi hatta sendikaya yazılmayı bile planlar.

Yüksek Fırımlar romanının kadın şahıslarından biri de Sabahat Doğan Mönsch'tür. Almanya'da ikinci eşi olan Alman Peter Mönsch'le evlidir. Almanya'ya ilk geldiği günlerde ehliyet alıp araba almak için para biriktirmiştir. Daha sonra kursa gidip Almancayı öğrenmiştir. Ondan sonra ise bir gazeteye resmîni gönderip gazete ilanları ile ikinci eşiyle tanışmıştır. Peter'i çok sevmektedir. İlk evliliğinden olma Ali adında genç bir oğlu vardır. Wedau ve Kalkweg yakınlarında bir evde yaşamaktadır.

Bağımsızlığını belli eden bir duruşu olduğu için Türkler arasında ona karşı ön yargılı düşünceler mevcuttur. İbrahim Mutlu'nun da onun namusu hakkında şüpheleri vardır. Göçmen işçi temsilciliği yapmaktadır. Ayrıca sendika faaliyetlerine de katılır. İşçiler Derneği baş üyelerindendir. Hem modern davranışlarından dolayı hem de siyasi görüşlerinden dolayı "komünist" olarak anılmaktadır. İstanbullu Mühendis Süleyman ile evli olan Renate'nin doğumu için hastaneye gittiği sırada İbrahim'in Elif'e saldırısına denk gelir. Bir Türk'ün tutuklanmaması için hastaneyi polisler basmadan onu alıp kaçıtır. Kendi evine götürüp İbrahim'in sıkıntısını dinler. İbrahim, ona karısının başkasından çocuk yaptığı şüphesini anlatır. Sabahat onu teskin edici konuşmalar yapar ve yüreğini soğutması için akıl verir.

Yüksek Fırımlar romanının diğer kadın şahıslarından biri de Elif'in doğum servisinde tanıdığı yeni doğum yapan annelerden biri olan Medine Tunç'tur. Altıncı kızını dünyaya getirmiştir. Ancak bu durumdan çok mutsuzdur. Eşi bu konuda hiç şikâyetçi olmamasına rağmen gelenekçi bir Anadolu kadını olan Medine Tunç, erkek çocuk doğramadığı için yeni doğan çocuğunu hiç kucağına almaz ve kızını hiç sevmez. Sürekli olarak çevresine üzüntüsü dile getirmektedir.

Koca Ren romanının kadın şahıslarından Hacer Sarıkaya, Salim Sarıkaya ile evli beş çocuk annesidir. Almanya'da evli kızı Aydan, oğulları Fatih ve Adem'le birlikte yaşamaktadır. Oğlu Adnan öğrenciyken siyasi olaylara karıştığı için tutuklanmıştır. Oğlunu kurtarmak için bir avukat tutulur. Hacer Sarıkaya, hem işlemleri yakından yürütmek için hem de avukatın ücretini ödemek için romanın başında Türkiye'ye gitmiştir. Romanın sonunda umutla geri döner, her şeyin yolunda gideceğini düşünmektedir.

Koca Ren romanının kadın şahıslarından bir de Gül Tanırkul'dur. Yirmi üç yaşındadır. Üniversitede asistan olan Ahmet'le evlidir ancak lokantada garsonluk

yaparken onunla birlikte olmak isteyen Kenan'a gönlünü kaptırır. Ancak Kenan kadın pazarlamaktadır. Kenan, Gül'le hem kendi birlikte olur hem de onu yaşlı Almanlara pazarlamaktadır. Doçentlik için gece gündüz tez yazan kocasına yaşlı bir kadının bakımı için çalıştığını söyleyerek seks işçiliği yapar. Etrafına bunu biraz da geçim derdinden yaptığı belirtir. Bir gün hamile kalır ancak kimden hamile olduğu belli değildir. Almanya'da kürtaj yasal olmadığı için Kenan, Adem ve arkadaşlarıyla birlikte Hollanda'ya kürtaja gider. Yaşamından ve Kenan'la ilişkisinden büyük pişmanlık duymaktadır. Ancak yine de kendini ondan kurtaramaz ve her seferinde zaafına yenik düşer. Adem'e masumluğundan dolayı büyük ilgi göstermiştir. Bir gün Adem'i arar ve Adem'in evinde yalnız buluşurlar. Ona Kenan'dan kurtulduğunu anlatır. Ancak kendince temizlenmek istemektedir. Adem'in saflığıyla temizlenip yeni bir yaşam istediği için onunla cinsel bir birliktelik yaşar. Adem'e öğütler verir. Melanie ile arasını düzeltmesini ve kendine bir oma bulmasını söyler.

Koca Ren romanının diğer kadın şahıslarından biri de Öğretmen Türkan Gümüş'tür. Türkiye'deki evliliğini sonlandırıp Almanya'ya işçi olarak gelmiştir. Daha sonra artan Türk nüfusundan dolayı öğretmenliğe alınmıştır. Almanya'daki göçmen ailelere danışmalık da yapmaktadır. Türk çocuklarının eğitime adanmıştır kendini. Eğitici kitaplar yazmaktadır. Bir kütüphane oluşturmak ister ancak siyasi görüşlerinden dolayı reddedilir. Salim Sarıkaya da ona danışanlardan biridir. Oğlu Adem için bir çözüm arayan Salim, Alman eğitim sistemiyle ilgili ve Almanların Türk çocuklarının eğitime verdiği önemle ilgili mühim bilgiler öğrenir.

Almanlar Bizi Sevmedi romanının kadın şahıslarından biri Fehmi'nin eşi Gülsüm'dür. Eşiyle birlikte Almanya'ya işçi olarak gelmiş üç çocuğunu geride bırakmış bir annedir. Hem merhametli hem de savunmacı bir kişiliği vardır. Çevresindeki huyunu beğendiği kadın işçilere merhametli yaklaşırken eşiyle veya kendisiyle uğraşan kişilere dişini gösteren bir kadındır. Fehmi'yi atölyesinde ziyaret etmek istediği bir gün onu bulamayınca atölyedeki işçiler "Eşin çapkınlığa çıktı." diye kızdırmak isterler. Ancak iyi derecede Almanca bilmemesine rağmen öfkeyle ve akıcı bir Almancayla kendisiyle uğraşmamaları cevabını kişiliği sayesinde rahatça verir. (Savaşçı, 1986, s. 11) Yurtlar kurumundan Fehmi'nin telefonla konuştuğu tercüman da Gülsüm'e takılmış. "Kocana telefonla konuşmasını öğret." demiştir. Gülsüm ise kocasının herkesten daha iyi konuşmasını bildiği cevabını ters bir şekilde belirtir. (Savaşçı, 1986, s. 51) Diğer yandan kadınlar yurdunda kaldığı sırada bekçi

köpeklerinin saldırdığı Meryem'i hep koruyup kollamış, aile yurdunda kaldığı sırada kocasının dışarı çıkmasına izin vermediği Eleni'ye de sahip çıkmaya çalışmıştır.

Almanlar Bizi Sevmedi romanında ilk defa yurt dışına çıkan Türk kızlarının değişiminden bahsedilir. Türk kızları Almanya'daki disiplinli iş yaşamına ayak uyduramadıkları için fabrikada yaşadıkları zorlukları Alman barlarında Amerikalı siyahi askerlerle eğlenerek unutuyorlardı. Gece hayatında çok vakit geçirenler sabaha hasta çıkmakta hatta hamile kalanlar bile olmaktadır. Üstelik Batı Almanya'da çocuk aldirmek yasaktı. Türk kadınları gayri meşru dünyaya gelen çocukların bakımevi ücretlerini ödeyemedikleri için kız olanlar Chimsee Gölü'ndeki adada yer alan Katolik Manastırına rahibe olarak verilmektedir. Alman Hükûmeti suç işleyen Amerikalı askerlerini hemen sınır dışı etmesine rağmen kimsesiz bıraktıkları Türk kızlarına karşı bu sorumsuzluklarını görmezden gelmektedir. Fehmi'nin çalıştığı fabrikadan Nevzat adlı bir işçinin anlattıklarına göre bir Alman bir Türk kızını hamile bırakmış, ama adam bu durumu ve sonrasını hiç umursamamıştır.

Kılları Yolunmuş Maymun romanının odak noktası iki erkek şahıs olmasından dolayı kadın şahıslarından çok az bahsedilmiştir. Üstkurmacayla yazılan eserde yazar olan İbrahim Yaprak'ın eşi Serap karşımıza destekleyici ve anlayışlı bir eş olarak çıkar. Eşi işsiz olmasına rağmen eşine bunu sıkıntı etmemesini, kazançlarının evi geçindirmeye yeteceğini, romanını yazması gerektiğini sürekli belirtir. İbrahim Yaprak bir süre sonra alkole başladığında bu duruma çok üzülür ancak yine de romanı yazmasına engel olmaz. Eşinin psikolojik rahatsızlığından dolayı da yurda kesin dönüş yapmak ister ancak kurgunun sonunda neler olduğu belirtilmez.

Ömer Kul'un eşi Altın Kul ise Serap'tan farklı olarak daha geleneksel bir portre çizer. Eşinin aydın olma çabasını bir türlü anlayamasa da evinin reisinin işine karışmak istemez. Her daim ev işleriyle ve çocukların bakımıyla ilgilenir, düzenli olarak işe gider. Eşinin geçirdiği değişimi anlayamaz. Ancak hastalandığını düşündüğü için ölmesinden korkup üzerine titrer. Ömer Kul duvar gazetesini oluştururken destekleyici olmaktan çok ayakaltında dolaşmamayı tercih eder.

Berlin'in Nar Çiçeği romanının kadın şahıslarından biri de Güldane Korkmaz'dır. Sivas'ta yoksulluktan bıkmışken eşini ikna edip Almanya'ya konuk işçi gelen kadın emekçilerden biridir. Evli ve üç çocuk annesidir. İyimser ve sıcakkanlı bir Anadolu kadınıdır. Kocasının aksine Almanca bilmektedir. Selman'ın

konuşmalarını Frau Lemmer'e çevirir. Bir gün kocasıyla birlikte Frau Lemmer'e rastlar. Bu Alman komşusunun kuşunu işaret ederek panik içinde olduğunu görür. Memleketteyken kuşçu olan kocasını tanıtarak onu sakinleştirmeye çalışır. Kuşu bir gece evlerine alırlar. Kocası Selman onu iyi eder ve böylelikle Frau Lemmer'le aralarında bir gönül bağı oluşur. Zaten sıcakkanlı bir mizaca sahip olan Güldane Korkmaz, Frau Lemmer'i hemen benimser. Bir gün ortalıkta hiç görünmediği fark edip kapısını çalar. Hastalandığını anlar. Ona bakmak istemektedir ancak çekinceleri de vardır. Almanların kendilerine karşı ön yargılı olduğunun farkındadır ve Frau Lemmer'e bu hastalıktan dolayı bir şey olursa kendilerini suçlamalarından korkmaktadır. Ancak iyi kalpli yönü ağır basar, Frau Lemmer'le ilgilenir ve onu iyi eder. Böylelikle aile ile birlikte Alman komşu arasındaki bağ pekişir. Güldane Korkmaz, komşusunu artık ailesinin ninesi olarak görmektedir. Almanca bildiği için iletişimleri daha kuvvetlidir. Hiç çekinmeden en küçük çocuğu altı aylık Ümmühan'ını Frau Lemmer'e emanet etmektedir. Hatta kocanın onu memlekete götürme fikrine çok sevinir.

Köln'de Bir Kız romanından Tenzile Hanım, Demirağa'nın eşi, Sultan'ın da annesidir. On altı yaşında Demirağa'yla evlenmiş hemen Sultan'a hamile kalmıştır. Ancak Demirağa evlendiklerinin haftası askere gitmiştir. İki yıllık bekleyişin ardından huzura erememiştir. Çünkü askerliğin sonrasında da Demirağa Almanya'ya yazılmış, Tenzile Hanım'ı götürmemiştir. Sekiz yıl boyunca da Almanya'dayken ayrı kalmışlardır. Bir kız çocuğuyla yaptığı bu bekleyişler onu namusu konusundan katı biri haline getirmiştir. "Babanın Alman dost tuttuğunu, beni parayla avuttuğunu söylediler. Bunun doğru olduğunu öğrendiğimde bile namusuma leke getirmedim." (Kayıhan, *Köln'de Bir Kız*, 1988, s. 18) İlk çocuğu Sultan'ı Türkiye'de diğer altı çocuğunu ise Almanya'da dünyaya getirmiştir. Çocuklarının isimleri Melek, İnci, Murat ve Şerif'tir, ikizlerin isimleri verilmemiştir. Yedi çocukla ilgilenmek zorunda olduğu için Almanya'ya geldiği sürede çalışmamıştır. Ancak Ren kenarındaki yeni evlerine taşınınca yakınlardaki tarlalarda Türk kadınların çalıştırıldığını öğrenir ve orada çalışmaya başlar. Bu yeni ev onlara ülkelerini ve ülkelerindeki günlük yaşamı anımsatmaktadır. Sultan'ı okula göndermeme düşüncesindedir hem kendisi tarlada çalışırken o eve ve çocuklara göz kulak olur hem de "yılan suratlı" Alman çocuktan, Sultan'ın sevgilisi, uzaklaşmış olurdu. Ancak kocası kesinlikle buna izin vermemiştir. Sadece Sultan'ı değil bütün çocuklarını okutacağını kesin bir dille

belirtmiştir. Tenzile Hanım, Sultan'ın Alman çocukla ilişkisini sağdan soldan duydukça hırçınlaşır. Hatta kocası Demirağa'ya bile kızlarının bir çocukla görüldüğünü belirtir ancak Demirağa bu duruma kulaklarını tıkar. Tenzile Hanım Sultan'la kavga edemediği zamanlar hem kocasının vurdumduymazlığından hem de kızının asiliğinden duyduğu öfkenin acını diğer kızı Melek'ten çıkarmaya başlar. Tarlada birlikte çalıştığı arkadaşları Sultan'ı bir başka erkeğin arabasından inerken görmüşlerdir. Bunu Tenzile Hanım'a hemen söylerler. Tenzile Hanım kızıyla yüzleştğinde büyük bir şaşkınlık geçirir. Kızı hemen kabul etmiş hatta evli olan o erkekle daha ileriye gittiğini dahi arsızca annesinin yüzüne söylemiştir. Tenzile Hanım bu durumu hemen kocasına anlatır ve bir çözüm yolu arar. Namuslarının temizlenmesi için kızını zorla evlendirirler. Ancak Sultan iki ay sonra evden kaçar. Tenzile Hanım kahrolmuştur. Hem rezil olduklarına hem de kızlarının başını yaktıklarına dövünür. Sultan geri geldiğinde de aynı ikilem içerisinde. Hem babasını yataklara düşürdüğü için yakını hem de “yavrum” diye sarılır.

Fatma Hala, Demir ailesinin gerçek akrabaları değildir. Yakın köylerin birinden gelen Tenzile Hanım Almanya'da tanıdığı tek hemşerisidir. Dört çocuk annesidir. Kocasını her gün sarhoş gelen bir hayırsızdır. Kocasını her gün eşine ve çocuklarına şiddet uygulamaktadır. Bir gün eve Alman metresini getirir ve onun da artık onlarla birlikte yaşayacağını söyler. İşin kötüsü eve gelen kadın da bu durumdan şikâyetçi değildir. Türkiye'de ona ve çocuklarına bakacak kimsesi olmadığı için kocasını da şikâyet edemez. Ancak bu duruma daha fazla dayanamaz ve kocasını terk eder. Kaderine boyun eğmeyi bırakmıştır ta ki kocası onu sokakta vurup öldürene kadar.

Bana Şiir Oku Hamriyanım romanının başkışısı Fatma Korkmaz, yaklaşık on yıldır Almanya'da yalnız yaşayan orta yaşlarda bekâr bir kadındır. Manisalıdır. Kendisini zayıf, gür siyah saçlı ve yuvarlık yüzlü olarak betimlemektedir. Tüm yaşamı ev ve çalıştığı lokanta arasında geçmektedir. Geleneksel bir Anadolu kadını görüntüsü çizse de içinde hala gençlik heyecanları taşıyan biridir. Her gün iş çıkışında bir mağazanın vitrininde sergilenen duvağın kendisinin olduğunu hayal eder. Almanya'ya ilk geldiği zamanlar bir otelde çalışmıştır. Daha sonra Raşit adında bir Türk'ün işlettiği lokantada bulaşıkçılık yapmaya başlar. Bu lokantada herkes ona “Fatma nine” olarak seslenmektedir. Almanca bilmediği gibi Türkçe okuma yazma da bilmemektedir. Rakamları bile Almanya'ya geldiğinde doğru otobüse binmek için durağına gide gele öğrenmiştir. Lokantada birlikte çalıştığı Naci Usta ve Garson

Kamil’le, memlekete mektup yazdırdığı Ayten ablasıyla görüşüyor, konuşuyor olsa da hiçbiriyle derin bir dostluk bağı yoktur. Fatma’nın tek dostu elbisesini kendi diktiği “Hamriyan” adını verdiği bebeğidir. Tüm kalbini ona açar. Dertleştiği başka kimse yoktur. Bir gün apartmanda çarpıştığı Fritz adlı genç Alman komşusuna gönül verir. Onunla ilgili hem romantik hem de arzulu hayaller kurmaktadır. Onunla karşılaşması yaşamını birtakım değişimlere gebe bırakır. Fatma artık kadınsal olarak bir uyanış yaşamaktadır. Fatma, sürekli ona yakın olmak ister. Evine gidip odasını dahi toplar. Bugüne kadar kendi için hiçbir şey almayan tüm birikimini ailesine gönderen Fatma, kendini Fritz’e beğendirmeye çabaları içerisine girip kendine yıllar sonra alışveriş yapar. “...kendini belli etmeyen, sesi çıkmayan kadına... Son zamanlarda ete kemiğe bürünmüştü Fatma.” (Bektaş, 1999, s. 106) Fritz ise âşık olduğu Marina adlı bir genç kadınla yakınlaşmak için “Federal Almanya’da Yaşayan Türk Kadın İşçilerin Uyum Sorunları” kapsamında bir doktora tezi yazmaya karar verir. Hatta ilgisini fark ettiği Fatma’yı da bu araştırmaya dâhil ederek Marina ile vakit geçirebilecektir. Çünkü Marina, Doğu dilleri okumaktadır. Fritz ile Fatma, Marina’nın çevirmenliğiyle birkaç görüşme yaparlar. Ancak Fatma son görüşmeye gittiğinde Marina evde değildir ve Fritz sarhoştur. Fritz ile Fatma birlikte olurlar. Fatma bu cinsel birlikteliği Türk toplumunun normlarıyla değerlendirip yanlış yaptığını hisseder. Ancak Fritz’i sevmektedir. Fritz’in Anadolu erkekleri gibi namusunu temizlemek için kendisiyle evleneceğini hayal eder. Ancak Alman olan Fritz böyle bir sorumluluk hissetmemektedir. Fatma, dil bilmediği için Fritz söylemek istediklerini bir kâğıda yazıp Fatma’nın eline tutuşturur. Fatma, kâğıdı Marina’ya okutur. Fritz kâğıda kendisini rahat bırakmasını yazmıştır. Roman Fatma’nın kıymetli hamurdan bebeği Hamriyan’ı sokakta bir bankta terk etmesiyle sona ermektedir.

Bir birey olarak Almanya’ya var olma çabasını Türk kadınları da verir. Üstelik erkekler onlardan hem Türkiye’deki gelenekleri devam ettirmelerini hem de uyum sağlamalarını beklerler.

“Kadınlar iki kültür arasında sıkışıp kalmakta, bir yandan modern toplum diye tarif edilen topluma benzemek istemekte, bir yandan da geleneklerin ebedi koruyucusu olma göreviyle yetiştirilmektedir. Türkiye’de ise bu durum kadınlarca bu denli bir tehdit unsuru olarak algılanmamaktadır.” (Özyurt Kılınç, 2014)

Kadın şahıslar sadece büyük beklentilere maruz kaldığı gibi aynı zamanda sadakatsizliklere de maruz kalırlar. Bu şahıslar duygusal veya fiziksel şiddete uğramış, yaşam mücadelesinin de cinsiyet ayrımcılığını gözler önüne sermişlerdir.

2.1.3. Gençler

Alman Hükûmeti işçi göçünde ağır iş alanları için eleman talebinde bulunduğu için genellikle 18 yaş sonrası Türkleri davet etmiştir. Ancak yetişkin olmaya yakın bir yaşta Almanya'ya göçen ya da Almanya'ya küçük yaşta gelip süreç içerisinde büyüyen şahıslar vardır.

İş Sürgünleri romanının gençlerinden biri Ali Görgün'dür. Sosyoloji öğrencisidir ve o dönemin politik havasına uygun olarak ideolojileri, fikirleri ve politik düşünceleri olan bir gençtir. Ford fabrikasındaki grevde işçilerden yanadır. İyi derecede Almanca bildiğinden ideolojilerini yaymak için çeşitli bültenler hazırlar ve bunları basar. Alman gazetelerini takip edip göçmen politikasından haberdar olur. Ali, aynı zamanda Almanca bilmeyen diğer işçileri Federal Almanya Yabancılar Yasası hakkında da sıkça uyarır. Yabancı emekçilerin alın terini sömürmek üzere kurulu bir düzen oluşturulduğu konusunda uyarır.

Ali'nin Helga adında Alman bir sevgilisi vardır. Ancak Ali'nin işten çıkarılan ve emeği sömürülen işçi arkadaşlarının grevi ve Alman basınında konuk işçilere olan bakış açısı onu Helga ile ilişkisini sorgulamasına neden olur.

E-5 romanında olay örgüsünde yer alan gençlerden ilki Ferit Bey'in en büyük oğlu Kayhan'dır. Annesi çalışmak zorunda olduğu için kardeşlerine annelik yapmış bir gençtir. Ancak kendi cinsel kalıplarını kırmış ve eşcinsel olduğunu belirtmiştir. Babasından şiddet gördüğü gerekçesiyle ailesini Alman yetkililere şikâyet etmiş bunun sonucunda da aileden alınmıştır. Babası onunla tüm aile üyelerinin görüşmesini yasaklamıştır. Babası yaşında bir Almanla aşk yaşayıp aynı evde kalmaya başlamıştır. Yetkililer ona reşit olduğunda Alman olma hakkı tanımışlardır.

Ferit Bey'in diğer oğlu Cem ailesinin her durumuna üzülen düşünceli bir gençtir. Babasının şiddeti, annesinin ezilmesi, Kayhan'ın aileden dışlanması... Yolda karşılaştıkları Salim'e sosyalizmle ilgili fikirlerinden bahseder. Aile içinde dahi yaşadığı ezilmenin ve eşitsizliğin tüm toplumda olması da onun canını sıkır. Ancak bu söylemlerinden dolayı da babasından dayak yemiştir. Ailecek geçirdikleri kazadan sağ kurtulmuştur.

Salim'in yolda karşılaştığı ve sosyalizm örgütlemesi yaptığı öne sürdüğü için dayaktan kurtardığı adı verilmeyen bir genç daha vardır. Salim bu gençle

arabaları bozulduğu için konakladıkları yerde karşılaşır ve onunla içki içer. Salim daha sonra onu arabasına alır ve yola koyulur. Genç Bulgaristan’da sınır kontrolünde görevlilere rüşvet teklif eder ve görevlileri kızdırır. Bu Salim’in televizyon kutusundaki babasının ölüsünün ortaya çıkmasına neden olur. Genç, ülkeye sokmaya çalıştığı yasak baskı aletini örtbas etmek için Salim ile karısının anarşik olduklarını ve kutudaki adamı öldürdükleri suçlamasını yaparak Salim ile Sünbül’ün hapse düşmesine neden olur.

Gurbet Ölümleri romanında Hüseyin Bey’in on dokuz yaşındaki kızı Safiye kendini Almanya’ya entegre etmiş bir gençtir. Ancak entegrasyon onun öz benliğinden pek çok şey alıp götürmüştür. Aksansız Almanca bilmesine karşın Türkçeyi Almanca ile karıştırarak konuşmaktadır. Ona herkes Zofi olarak seslenmekte bunu yadırgamamaktadır. Eve gelen misafirler Türkiye’ye dönmek isteyip istemediğini sorunca Almanya’da kalmak istediğini artık reşit olduğunu yalnız yaşayabileceğini belirtir. Haberleri bilip bilmediği sorulduğunda ise dünyadan haberleri saymış ancak Türkiye’deki haberlerle hiç ilgilenmediğini belirtmiştir.

Yüksek Fırınlr romanının tek genç şahsı Sabahat’ın oğlu Ali’dir. Sabahat’ın Türk eşinden olan oğlu olsa da Almanya’da büyümenin verdiği değişimle Türk kültürü ve değerlerinden uzaklaşmıştır. Özellikle Türkçe konuşmamaktadır. Bu konuda annesi onu sık sık uyarmasına rağmen Ali, Türk kimliğine karşı kayıtsızdır. Türkiye ile ilgili travmalarının da bu duruma etkisi büyüktür.

“Türkiye’yi burda gördüğü ‘kaba saba insanlar’ın daha çok olduğu yabancı bir ülke olarak olarak tasarlıyor. Kadınların durmadan dayak yediği, annelerin çok acı çektiği bir ülke orası!... babası anneciğine çok kötülükler etmiş!” (Baykurt, *Yüksek Fırınlr*, 2013, s. 213-214)

Sürekli kulaklıkla yabancı pop ve caz müzik dinleyen Türk müziğini hiç sevmeyen on dört yaşında bir gençtir. Alman bir kız arkadaşı vardır. Kız arkadaşıyla birlikte cinselliği tanımıştır. Cinsel yaşamını açıkça annesiyle konuşmaktadır. Üvey babası ona doğum günü hediyesi olarak renkli televizyon almıştır. Uykusuz kalarak onda müstehcen filmler seyretmektedir.

Koca Ren romanının başkışisi on dört yaşındaki Adem’dir. Burdur’dan Almanya’ya göç etmiş bir ailenin en küçüğüdür. Zeki ve duyarlılığı yüksek bir gençtir. Babası sürekli olarak onunla övünür. “Benim Adem buraya getirdiğimde baruttu! Beş yaşında Kuran’ı yarı etti; yedi yaşında hatim indirdi!” (Baykurt, *Koca Ren*, 2018, s. 92) Almanya’ya altıncı sınıftayken gelmiştir ve yedi yıldır burada yaşamaktadır. Almanya’ya sonradan gelen pek çok göçmen gibi kendine orayı yurt

edinememiştir. Sıkıntılarını sık sık Ren Nehri'ne gidip anlatmaktadır. Türkiye'de derslerinde başarıyla burada dil probleminden ve dışlanmadan dolayı her geçen gün eğitim yaşamından uzaklaşmaktadır. Dahası yaşamından da mutsuzdur. Türkiye'deki yaşamını özlemektedir. Dedesi, dedesinin onunla ilgilenmesi, babasının ata bindirmesi ve köyü özlemle andığı anılarıdır. Yaşadığı uyum sorunu ve aşağılanma her geçen gün gururunu kırmaktadır. Babası Adem'in bu ruhsal çöküntüsünün farkındadır. Babası kabuğunu kırması için uzaktan tanıdığı Kenan'ın yanına gönderir ve Kenan'dan Adem'i gezdirmesini istemiştir. Kenan, arkadaşları Cemal ve Ali'yle önce havuza gider. Havuzda sarışın bir kızı beğenir. Kenan, Cemal'den onun hakkında bilgi almasını ister. Onu peşine takar. Adem bundan hiç hoşlanmaz. Hayallerinde kıza Meryem adını verir ve ona Kenan'dan uzak durmasını söylediğini tahayyül eder. Daha sonra Kenan onu Gül ve arkadaşlarıyla birlikte Hollanda'ya götürür. Gül orada kürtaj olacaktır. Hastane işlemleri sırasında Kenan, Adem'e bir paket verir ve onu farklı bir sınır kapısından alacaklarını söyler. Adem bu durumdan çok şüphelenmiştir. Paketten kurtulup kendi imkânlarıyla Duisburg'a geri döner. Artık Kenan'dan uzak durmaya karardır. Ancak bu yolculukta Gül ablasını çok sever. Gül onunla iletişimi kesmeyeceğine söz verir.

Adem'in asıl sıkıntısı okul hayatıdır. Okulda sınavlara ne kadar iyi hazırlanırsa hazırlansın gelişim gösterememektedir. Bunda öğretmenin onu dışlamasında payı büyüktür. Ona zorbalık eden Alman Melanie sınavlarda tamamen Adem'in kağıdını kopyalamasına rağmen Adem'den yüksek notlar almaktadır. Öğretmeni Frau Platte'nin Melanie'nin tarafını tutup herkesin önünde Adem'i aşağılaması ve hırpalaması üzerine okul yönetimi bu işe el atar. İlk önce başka bir Türk öğretmenle okul müdürü sınıfı denetler. Bir süre sonra okulda okul müdürü odası önüne pisleme olayı yaşanır. Bu olay gazetelere yansır. Okula bir müfettiş gönderilir. Müfettiş Katharine Kleine, Adem'e ilgi gösterir ve ona telefon numarasını verir. Bu Almanların da tavırlarında bir değişiklik yaratır ve Adem'in eğitim yaşamı için olaylar olumlu bir şekilde değişmeye başlar.

Bir gün Gül, Adem'i evinde yalnızken ziyaret eder. Kendisi Adem'den yaşça büyük olmasına rağmen Adem'in saflığını sevmiştir. Onunla cinsel birliktelik yaşar. Kendince saflıkla özdeşirdiği Adem'e her konuda kılavuzluk ederse vicdanının rahatlayacağını hissetmektedir. Ona kendisine zorbalık eden Melanie ile ilgili öğütler verir. Kızla özel bir arkadaşlık kurması gerektiği tavsiye eder.

Eğitiminin gelişmesi için Alman bir oma bulmasını tavsiye eder. Adem, Gül'ün tüm tavsiyelerine uyar. Melanie ile sevgili olur ve Almanlar arasında kabul görmeye başlar. Bir gün Oma Johanna ile tanışır. Onunla birlikte akademik gelişimini sağlamaya başlar. Oma Johanna ona tarih kitapları verir.

Kılları Yolunmuş Maymun romanında Ömer Kul'un Leyla ve Can adlı iki genç çocuğu vardır. Her ikisi de işe gitmekte aile kazancına katkıda bulunmaktadır. Ömer Kul baskıcı bir baba portresi çizip çocuklarının kendi yetiştiği değerlerden uzak büyümesine izin vermemesine rağmen gençler yaşadıkları toplumdan isteseler de istemeseler de etkilenmişlerdir. Ortanca kardeş Can'ın Alman bir kız arkadaşı vardır. Babası her seferinde suçlayıcı bir tavırla Almanlar gibi davranmaması gerektiğini tembihlese de Can, Almanlar gibi saç kesimi yapmakta kız arkadaşıyla geç saatlerde dışarıya çıkıp alkol kullanmaktadır.

Leyla, Can'ın tam tersi bir sadakatle babasına bağlıdır. Geleneksel bir Türk genç kız görüntüsü çizer. Söz dinler ve destekleyicidir. Bu yüzden romanda etkin bir rolü yoktur.

İbrahim Yaprak'ın Kerim ve Burcu adlı iki genç çocuğu vardır. Burcu'nun Fredy adlı Alman bir erkek arkadaşı vardır. Burcu, Fredy ile birlikte rahatça baba evinde kalabilmekte onunla yurt dışı seyahatlerine gitmektedir. Üstelik tüm bunlardan dolayı ailesinden çekinmemek bunları açıkça yaşamaktadır.

Köln'de Bir Kız romanının başkışisi on sekiz yaşındaki Sultan'dır. Siyah saçlı, iri siyah gözlü, ince ve uzun boyunlu, ince belli farklı bir güzelliğe sahip bir genç kız olarak tasvir edilir. Yaklaşık on yaşlarındayken Almanya'ya gelmiştir. Dil problemini ve kültürel bocalamayı aşması için annesi onu Yahudi Protestan'ı Annetta Rahibe'nin yanına vermiştir. Rahibe sayesinde Almancayı ana dili gibi öğrenmenin yanında Tevrat'ı da yaşadığı olaylarda dualarda ezberden sözlerini söyleyebilecek kadar öğrenmiştir. Yetiştirilmesinde ailesinin ilgisizliği rahibenin ise yoğun ilgisiyle kendi kültüründen ve dininden tamamen uzaklaşmıştır. Yedi kardeş olmalarından dahi utanmaktadır. Annesi her şeyi otoriter bir tavırla yönetme çabası içindedir ancak Sultan bu baskıcı tutumdan hoşnut değildir. Annesi giyimine karışmakta kısa veya Almanlar gibi giyinmesine izin vermemektedir. Alman sınıf arkadaşının doğum günü partisine giderken arkadaşı Bettina elbisesinin parti için uygun olmadığını söylemiş Sultan'a kendi elbiselerinden vermiştir. O partide güzelliği herkesin dikkatini çekmiştir. Ancak onunla dans edebilen tek kişi Sultan'ın

da ilgilendiği Franz-Joseph'tir. Bir de fotoğraf çekinirler. Ancak bu fotoğrafı annesi yakalar. Bu olayla birlikte her gün annesiyle kavga eder olmuştur. Çünkü annesi kızlarının geleneklerinden ve Türk terbiyesinden koptuğunu hissetmeye başlamıştır. Sultan bu hırgür içinde sigaraya bile başlamıştır. Sultan hem içinde değişen ve uyanan hislerden korkuyor hem de onlara kapılmak için can atıyordur. Bir gün Franzi ile buluşup ilişkilerinde ilk adımı atar. Hem ona yakınlaşmayı arzu ederken hem de utançla karışık korkmaktadır. Demir ailesi yeni eve taşındıklarında bundan şikâyetçi olan tek kişi Sultan'dır. Uzaklıktan dolayı okula gönderilmeyeceğini düşünür üstelik bu uzaklık Franzi ile görüşmesi zorlaşmıştır. Ayrıca Tenzile Hanım tarlada çalışmaya başladığından beri evin ve çocukların tüm yükü Sultan'a kalmıştır. Okullar tatildayken idare etmiştir ancak açılmasına yakın annesini onu okula göndermeme planlarını da hissetmeye başlamıştır. Fakat babası tüm korkularını boşa çıkarmış, okula geri dönmesindeki en büyük destekçisi olmuştur. Okula devam eden Sultan, Franzi ile ilişkilerini de ilerletir. Bir gün arkadaşlarının evinde yalnız kalan çift birlikte olur. Sultan büyük bir aşkla bağlı olduğu için bundan hiçbir pişmanlık duymaz. Artık ruhundaki değişim iyice yerleşmiştir. Annesiyle kavgaları her geçen gün şiddetlenmektedir. Franzi'yle aynı sırada oturduklarını çarşıda dolaştıklarını öğrendikçe annesi çıldırmaktadır. Bir gün Sultan'a görücü gelir. Demirağa'nın gözü damat adayını tutmaz ve vermezler. Zaten Sultan'ın zihninde onun eşi Franzi'dir. Bu olaydan sonra okul geziye gider ancak Sultan gidemez. Dönüşte acı bir gerçekle karşılaşır. Franzi onu en yakın arkadaşı Bettina ile aldatmıştır. Bu olaydan sonra Sultan geri dönülemez bir değişim içerisine girer. Franz-Joseph'i kışkırtmak için yıllardır zırh gibi üstünde taşıdığı çekingenliğini atar ve sınıfındaki erkeklerin başını döndürür. Daha kötüsü spor hocasını da güzelliğini kullanarak yanına çeker. Sultan'daki bu değişim zaten pamuk ipliğine bağlı aile ilişkilerine de yansımıştır. Birden annesine evden kaçma tehdidi savururken annesini savunan Melek'e de bir tokat atar. Artık farklı farklı erkeklerle görüşmeye başlamıştır. Annesine bile o erkeklerle düşüp kalktığını söyleyecek kadar ahlaki bozulma içerisinde. Ailesi bu gidişata dur demek için onu evlendirmeye karar verirler. Memlekete habersizce götürülüp zorla evlendirilir. Üstelik sadece dinî nikâh yapılır. Çok bağırıp çağırıp itiraz etse de hiçbir şey değişmez. Düğün sırasında küçük kardeşi İnci'nin yardımıyla pasaportunu alabilmiştir. Gerdek gecesini mizacını hemen belli eder. Gelinliğini çıkarır, kısa kollu tişörtünü ve kot pantolonunu giyerek bir sigara yakar, kocasını böyle bekler. Ancak kocası bu davranışlarına pabuç bırakmaz ve sert davranır. Sultan

evliliklerinde bir süre mutluluk rolü yapar. Resmî nikâh için başvurulur ancak bir türlü sıra gelmez. Zamanla kocasının iyi biri olduğunu anlar ancak Sultan yine de evden kaçır. Doğruca Almanya'ya gitmek ister fakat yer yoktur bu yüzden yer olan Roma uçuşundan bilet alır. Böylelikle rüzgârda savrulduğu hayatına başlar. Roma'dan sonra Almanya'ya ulaşır. Bir grup erkeğin kaldığı bir evde yaşamaya başlar. Kendisini İtalyan Suzi olarak tanıtır. Evde birlikte kaldığı Hintli Gurmukh derin düşünceleriyle ve davranışlarıyla kendi hayatını sorgulaması yönünden Sultan'ı etkilemektedir. Geçmiş yaşamını ve kültürel değerlerini özlediğini fark eder. Bir gün sokakta kardeşi İnci'yi görür ama yanında babasını da görünce hızla oradan uzaklaşır. Ruhi çöküşünü durdurmak istediği gibi ailesiyle arasındaki mesafeyi de kapatmak istemektedir. Ancak çekinir. Bu olayın üzerine bir lokale giderek kendini alkole verir. O kadar içer ki bir sokakta kendinden geçer. Hiç bilmediği bir yerde uyanır. Tecavüze uğramıştır. Bu olay onu mahveder. Bir hafta kendine gelemez. Ev arkadaşı Gurmukh ona bebek gibi bakar. Sultan'ın benliğini kaybettiğini anlar. Kendini toparlayabilmesi için onu kendi dinî ayinine götürür. Sultan orada dinleri karşılaştırırken İslam'ın güzelliğinin içini ısıttığını fark eder. bunun sonucunda ailesini görme kararı alır. İlk önce Melek'le görüşür daha sonra onunla birlikte eve gider. Kapıdan kovulacağını yüzüne tükürüleceğini düşünürken hasretle karşılaşır. Evde kalması istenir fakat Sultan hatalarını bir bir düzeltmekte kararlıdır. Köye kocasının yanına gitmek üzere evden ayrılır.

Sultan'dan sonraki en büyük kardeşi Melek onun en büyük sırdaşıdır. Ren yakınlarındaki evlerinde yaşarken Franz-Joseph'le gizlice buluşmaları sağlamıştır. Zamanla ilişkileriyle ilgili anıları dinleyip bundan mutlu olmuş, Sultan'ın zihninde de bu ilişkinin daha da romantikleşmesini sağlamıştır. Bir gün ablasına kendisinin de bir ilişkisi olduğunu söyleyip destek beklemiş ancak ters bir karşılık alınca şok olmuştur. Erkek arkadaşının arabası vardır. Bu yüzden en az on sekiz yaşındır. Kendisi ise on dört yaşındadır. Bu konuda ablasının ikiyüzlü davrandığını düşünür. Bu durum aralarını açmıştır. Ancak Melek'in ablasıyla arasının buz tutması Sultan'ın annesiyle bir kavga sırasında Melek'e tokat atmasıyla yaşanır. Burnundan kan boşalmasına rağmen annesinin yanına koşar. Sultan şok olmuştur ama ailesine öfkeli ruh halinden sıyrılmaz. Sultan memlekette zorla evlendirilip kocasından kaçınca anneleri baskılarını bu seferde Melek üzerinde kurmaya başlar. Fakat Sultan'ın endişesiyle ailesinin tutumu zamanla değişir. Melek'e yapıcı davranmaya başlarlar.

Hatta erkek arkadaşını bile hoş görürler. Romanın sonunda Sultan onu “Büyümüş, kocaman olmuştu Melek. Dudaklarını boyamış, saçına meç yaptırmıştı. Kocaman küpeler takmıştı.” şeklinde aktarır. (Kayıhan, Köln'de Bir Kız, 1988, s. 237)

Genç yaşta Almanya'ya göç eden ya da küçük yaşta gelip ilk gençlik yıllarını Almanya'ya geçiren şahıslar göçmen olmanın olumsuz etkilerine en çok maruz kalan bireyler olur. Çift kültür arasında kalma, dil problemi ve uyum sorunu kimi şahısların hayatını zindana çevirmiş kiminin de benliğini yitirmesine neden olmuştur.

2.1.4. Çocuklar

Almanya'ya göçte çocuklar ikinci ve üçüncü nesli oluşturacaklardır. Almanya'ya çok ufakken gelenler olduğu gibi Almanya'ya doğup da vatandaşlık hakkı kazananlar da mevcuttur. Aile Birleşimi Yasası'yla birlikte eşlerin Almanya'ya gelmesi Türk nüfusunu artırmıştır. Almanların katı nüfus politikasına rağmen kürtaj yasal değildir. Bu faktör de Türk azınlığın büyümesini sağlamıştır. Alman Hükûmetinin sosyal devlet anlayışıyla sağladığı çocuk yardımı parası ise bir başka faktördür. Türkler çok çocuğu hem gelecek için bir iş gücü olarak hem de yardım parasını bir geçim kaynağı olarak görmüştür.

Türkler Almanya'da romanında Yüce'nin eşi, Türkiye'de evhanımı olup çocuklara bakarken Almanya'ya çalışmaya geldiğinde çocuklar kreşe verilmek zorunda kalınır. Ancak buradaki kreşler kilise bünyesinde eğitici olarak din insanlarının bulunduğu katı Hristiyan öğretilerine bağlı kreşlerdir. Çocuklar zamanla haç çıkarmaya başlar ve Noel kutlaması isterler. Her şey gibi çocuklar da disiplin altına girmiştir. Ev sıcaklığına alışkın olan çocuklar sabah erken uyanıp annelerinden kopmak zorunda kalmışlardır.

İş Sürgünleri romanında “memeleri büyüyen işçi” Kadir Derya'nın iki oğlu vardır. Büyük oğlu Süleyman hiç Türkçe bilmeyen küçük kardeşiyle babası arasında bir köprüdür. Küçük oğlu Selim ise tamamen Almanca konuşup Almanca düş görmektedir. Selim artık öz benliğine yabancılaşmıştır.

Sancı.. Sancı... romanından Hasan ile Ayşe'nin oğlu Hüseyin tek çocuk şahıstır. Annesinin kaza haberi geldiğinde ısrarla evde kalmak istemiş ancak komşularının ısrarıyla Emine'nin kız isteme törenine götürülmüştür. Orada hiç konuşmamış annesine olanların kaygısını yaşamamıştır.

Halkalı Köle romanında Bekir Yıldız'ın çocukları romanın ilerleyen sürecinde çoğunlukla genç ve yetişkin olarak yer alsa da Almanya sürecinde birer çocuktular. Ağır şartlarda ve uzun süreler fabrikada çalışan anne-babaları yüzünden dört yıl boyunca kilise kreşine gitmişlerdir.

Gurbet Ölümleri romanında Hüseyin Bey'in oğlu Ahmet, ana dili Almanca olarak büyümüştür. Üstelik Almancayı aksansız konuşmaktadır. Evde Türkçe konuşulduğunda Ahmet anlamamaktadır. Bu yüzden dört yıl önce Türkiye'yi ziyarete gittiklerinde mahalledeki çocuklardan “gavur” damgası yemiş ve dövülmüştür. Ahmet'e Türkiye'nin başkenti sorulduğunda bilmediğini hatta Türkiye'nin başkenti olmadığını düşündüğünü belirtmiştir. Okulunda din dersini bir Hristiyan gibi aldığını ama kiliseye şaka amaçlı gittiğini belirtir. Eve gelen misafirler ona Sübhaneke duasını bilip bilmediğini sorunca da onu bir ders zannedip o dersi almadığını belirtir. Ablasına Safiye değil Zofi ismiyle hitap etmektedir.

Yüksek Fırımlar romanının tek çocuk şahsı Gülten'dir. Dört yaşında bir kız çocuğudur. Gülten, genellikle Alman komşuları Oma Gerda ile vakit geçirmektedir. Ondan düzenli bir şekilde Almanca öğrenir. Pek çok göçmen çocuğu gibi çift dilli büyümektedir. Oma Gerda ona her ne kadar Almanca tekerlemeler, Almanca masallar öğretse de ailesinin yanında Türkçe de konuşmaktadır. Yaşı daha çok küçük olmasına rağmen etrafında olan bitenlerin farkındadır. Annesinin babasının kavgalarında Oma Gerda'ya sığınmaktadır. Eve Abdullah Hoca geldiğinde ise onun nasıl biri olduğunu hissederek ona “pis adam” demiştir.

Almanlar Bizi Sevmeyi romanında Fehmi ile Gülsüm'ün üç-dört yaşlarında Mehmet ve Ahmet adlı iki oğlu vardır. Almanya'ya göç ederken çocukları Gülsüm'ü annesinin himayesine bırakırlar. Ancak bir süre sonra Gülsüm'ün annesi rahatsızlanır ve Gülsüm Türkiye'ye izinli döner. Ancak Almanlar izinlerin süreleri konusunda hassastır. Çocukları Almanya'da bir yurda yerleştirmeye karar verirler çünkü Fehmi ile Gülsüm çiftlerin kaldığı bir yurtda kalsalar da fabrikanın tahsis ettiği yurtlarda çocukların barınması yasaktır. Çift, Platz'da Katolik rahibelerin yönetimi altında olan Ferdina Çocuk Yurduna çocuklarını kaydettirir.

Kılları Yolunmuş Maymun romanındaki tek yaşı küçük çocuk Ömer Kul'un en küçük kızı Burcu'dur. Evin küçük sevimli şımarık kız çocuğudur. Gelişiminin büyük bölümünü Almanya'da geçirdiği için bir kimlik karmaşası içindedir. Üst Alman kültürü baskın gelmiş alt Türk kültürünü bastırmıştır. Bu yüzden sık sık dil

problemi yaşamaktadır. Babası Türkçe bir şeyler okutmak istediğinde bunda başarılı olamaz. Evde iletişim kurarken yarı Almanca yarı Türkçe cümleler kurar.

Berlin'in Nar Çiçeği romanında Korkmaz ailesinin üç çocuğu vardır. En büyükleri Kamber ve ortancaları Adem, Sivas'tan Almanya'ya göç etme nedenleridir. Oğullarının daha iyi bir yaşam sürebilmeleri için tüm süreç boyunca aşağılandıkları Almanya'ya göç etmişlerdir. Almanya'da ise romanın ismini aldığı "Berlin'in Nar Çiçeği" diye anılan Ümmühan dünyaya gelmiştir. Altı aylık bu küçük, Frau Lemmer'in son günlerinde hayatının ışığı olacaktır.

Ailenin en büyük oğlu on üç yaşında ergenliğe giren Kamber'dir. Son zamanlarda her şeye bir hırçınlık göstermektedir. Kamber hem büyüme sancıları ile hem de aidiyet problemleri ile savaşılmaktadır. Kneipe'de kardeşiyle bowling oynamak isterken oradaki üç sanat okulu öğrencisi Alman gençlerin sataşmalarına maruz kalmıştır. Bu sataşma ilk değildir. Son zamanlarda hiçbir sözün altında kalmayı sevmeyen Kamber ağız dalaşına girince ertesi gün bilardo sopaları ile Kamber'in yolunu kesip onu dövmüşlerdir. Ortanca kardeş Adem bu durumdan çok etkilenmiştir. İlk önce ağabeyini babasına karşı savunmuştur. Daha sonra ırkçılığı anlamlandıramadığı için her iki millete sayıp küfretmiştir.

Köln'de Bir Kız romanında Sultan'ın kız kardeşlerinden İnci'ye Sonderschule için test yapılacağı haberi gelir. Bu okulun tanımının Türkçe çevirisi "özel okul" olsa da Türkler arasında "deliler/geri zekâlılar okulu" olarak bilinmektedir. Almanya'da bu okul türünün amacı diğer okul türlerine ayak uyduramayan, zor öğrenen veya fiziksel bir engeli bulunan öğrencilere eğitim vermektir. Ancak gurbetçi her Türk gibi Demirağa da haberi getiren kâğıdı yırtıp atar. Demirağa, kızının Sonderschule'ye gönderilmesine rızasının olmadığı söylemek için okul müdürüyle görüşmeye gider. Okul müdüründen kızının çok yaramaz olduğunu, hiç ders dinlemediğini, hiç ödev yapmadığını, Alman çocuklarını da ödev yapmamaya teşvik ettiğini, sınıfa kurbağa getirtip kargaşa çıkardığını öğrenir.

Almanya'ya göçte Türk çocuklarının en çok maruz kaldıkları etki milli benliklerini ve değerlerini yitirmeleri, dışlanma ve eğitim sorunu olmuştur. Çok küçük yaşta Almanya'ya geldikleri ya da Almanya'da dünyaya geldikleri için dil artık ikinci ve üçüncü nesil için bir problem olmaktan çıkar. Ancak çift dilli büyüyen gençler sadece evde Türkçe konuştukları için artık Almanca anadilleri olur. Bu da milli kimliklerini yitirmelerine sebep olur.

2.1.5. Evlilik Yaşamı ve Ebeveynlik

İşçi göçüne katılan birçok erkek evli olmasına rağmen kişiliklerini cinsel tabular üzerine kurmayan Alman kadınları Türk ailesi yapısı için bir problem oluşturmuştur. Alman kadınlar, romanlarda aileleri ya parçalamış ya da Türkiye’de unutulmuş pek çok kadının vebali olarak tasvir edilmişlerdir.

“Burası olsa olsa cennet ola... ılıklardan yanıyo her yan. Şu avratlar aklımı kurcalıyo. Bunlar mı avrat, bizimkiler mi? Bunlar avratısa Fadimem maymun ola. Demek biz şimdiyecek maymunla yatmışık kardaş...

(...)

Ama ahtım olsun, şu ilik gibi avratlardan bir tane elime geçse bakmam gözünün yaşına.” (Yıldız, Türkler Almanya’da, 2012, s.51-52)

Dik Bayır romanında Almanya’ya gidiş büyük umutlar taşısa da beraberinde büyük acılar getirmiştir. Raşit ile Halime arasına mesafeler girdiği gibi şüpheler de girmeye başlamıştır. Raşit, Almanya’da hiç kimseye bakmadığı mektuplarında belirtse de oradaki kadınların ne kadar güzel olduğunu da belirtmeden geçemez.

Köy, kocası Almanya’ya giden kadınlar için pekiyi bir yer değildir. Hatta bu yüzden Halime, kendisi ve oğlunu da Almanya’ya götürmesi için ısrar eder. Ne kayınpederinin tavırlarına şikâyetinden hoşlanmaktadır ne de dayısının oğlu Mahmut ile karşılaşmalarından hoşlanmaktadır. Kayınbiraderi Cevat bile yengesiyle birlikte olmak için fırsat kollamaktadır. Gurbetçilerin geride kalan eşleri kötü gözle görülmektedir. Diğer köylerden gurbetçi eşlerinin hamile kalıp şehre kürtaj yapmak için gittiklerine dair rivayetler alenen konuşulmakta gurbetçi eşleri aşağılanmaktadır. Orada Alman kadınları ile beraber olan kocalar ise cabasıdır.

Raşit’in gidişinin ardından karısı Halime’nin ona verilmemesi intikamını almak isteyen Kesik Mahmut, Halime’ye tecavüz eder ve Halime hamile kalır. Halime’nin bu utancı yok etmesi gerekiyordu. Annesiyle birlikte ilkel yollarla çocuğu düşürür. Ancak bu hayatına mâl olacaktır.

Almanya’ya gidişlerde yurttaki kalan eşlerin perişanlığını temsil eden bir olay ortaya konulmuştur. Zaten Halime bırakıldığı kayınpederinin evinde de rahat edemez. Sık sık annesine gider.

Almanya’da çalışanlar da evlilik için cazip görülmektedir. Raşit’in hayımdan arkadaşı Kerim, Raşit’in kız kardeşi Elif’i görmüş ve beğenmiştir. Onunla evlenmek ister. Elif’in babası Müslüm Ağa’ya bu çok cazip gelmiştir. Böylelikle ailenin bir

değil iki üyesi de Almanya’da işçi olacaktır. Sözlü olan kızının sözünü bozar ve kızını Kerim’e vermeyi kabul eder.

Gurbet Sofrası romanının başkışisi Arif, yirmi sekiz yaşında olmasına rağmen on altı yaşında genç bir kız olan Suzan’la evlenmiştir. Yaşama bakış açıları çok farklı olduğu için evliliklerini yürütemezler. Arif, Almanya’da iyileştikten sonra Suzan’ı yanına aldırma planı yaparken kayınvalidesi kesinlikle buna izin vermez. Almanya’ya gittiklerinde Arif geçim sıkıntısına düşer ancak Suzan kesinlikle yardımcı olmak istemez. Üstelik reşit olmadığı için sadece yarım gün işlerde çalışma hakkı vardır yine de bunu kabul etmez. Arif, gittikçe Suzan’dan uzaklaşır. Hamile olduğunu öğrendiğinde bunu sevinçle değil kaygıyla karşılar. Kendisi tedavi için kliniğe yatacağından Suzan’ı apar topar Türkiye’ye gönderir ve “Ayrıldık.” gözüyle bakar. Dilinde hep boşanma kelimesi vardır ancak bunu hiç gerçekleştirmez. Fakat Suzan’ı da artık görmezden gelmektedir. Karısı onun için sadece bir ayak bağı olmuştur.

Halkalı Köle romanının başkışi yazar Eskişehir’de yedek subayken Hava Üssünün aşevinde ağlayan ufak tefek bir kadın görür, ona neden ağladığını sorduğunda babasının alkolik olduğu öğrenir. Bu tanışmadan sonra o kadın acıdığı için bir süre sonra karısı olur. Daha sevgi bağı kuramadan evlendiği eşiyle evliliğin ne olduğunu anlayamadan birincisi kız, ikincisi erkek iki çocuğu olur. Ancak yazarın hayalleri vardır. Bu hayallerini gerçekleştirebilmek için eşi ve çocuklarıyla birlikte Almanya’ya işçi olarak gider. Yazar ne orada ne de kesin dönüş yaptıkları Türkiye’de eşine sadık kalır. Yurda kesin dönüşten sonra karısı ile annesinin çatışmaları gittikçe tırmanmaktadır. Karısı annesini evinde istemez. Bunun yüzünden yazar eşine şiddet uygular. Evlilik bağının yıpranma sürecinin Almanya yıllarında başladığını düşünmektedir. “Anlayamadım, ana belki Münih-Heidelberg treninde değişmeye başladı. Bir Almanya süresince belki de...” (Yıldız, 2013, s. 30) Bir zamanlar küçük evlerde kalabalık bir aile olarak yaşayabiliyorken karısına ev aldığı an, karısı annesini evden kovar. Bu yazar için tüm ipleri koparmanın işaretini verir. Bir gün vapurda “gönül yoldaşım” dediği bir kadınla tanışır ve onunla sevgili olur. Eşinden bu sadakatsizliği saklamaz ve boşanmak istediğini belirtir. Yazar hem “gönül yoldaşım” dediği kişiyi sevdiğini belirtir hem de annesini evden kovan karısından intikam almak için onunla birlikte olduğunu hissettirir. (Yıldız, Halkalı Köle, 2013, s. 82) Yazar, yirmi bir yıllık evliliğini bitirmeye karar verir. Ancak karısı

buna hiç yanaşmaz. Kanunlar boşanmak istemeyenden yanadır. Yazar bu durumu “faşizm” olarak tanımlar.

Tüm bu olumsuz evlilik yaşamı yazarın çocuklarıyla da ilişkisini kötü etkilemiştir. Almanya’da sabahtan akşama kadar çalışan karı-koca bütün çocuklarını kilise kreşine bırakmak zorunda kalmışlardır. Almanya’dan önce iki çocukları olan çiftin Türkiye’de kesin dönüşlerinden sonra üçüncü bir çocukları daha olur. Ancak ondan önce Bekir Yıldız’ın eşinin başından kürtaj da geçmiştir. Çocukların büyüme süreçlerinde evlerindeki kavgalar ve babalarının annelerine şiddet göstermesi aralarındaki bağları zayıflatmıştır. Yazarın sadakatsizliği ve bunun sonucunda boşanma isteği ile büyük kızıyla aralarındaki tüm iletişim kesilir. Oğlu ilk başta bu olaya şiddetli bir karşı çıkış gösterir ancak ilerleyen süreçte baba-oğlun iletişimi az da olsa gelişir. Bir süre sonra ise bu iletişim çıkar ilişkisine döner. Yazar oğlunun sadece para istemek için kendisini aradığını belirtir.

Yüksek Fırınlar romanında Almanya’daki yaşamın evliliklere etkisi de aktarılmıştır. İbrahim Mutlu ikinci eşi Meryem’le evliyken kendisi Almanya’ya çalışmaya gitmiştir. Meryem Türkiye’de kalmıştır. Ancak genç bir kadın evliliğin ilk zamanlarında ayrı kalınca gönlünü başkasına kaptırmıştır. İbrahim Mutlu eşinden boşanınca üçüncü eşinde aradığı özellikler kalabalıklara karışmamış, gözü açılmamış olmasıdır. Elif’le bu özelliklerinden dolayı evlenir. Almanya’daki iş yaşamında izinler çok kısadır ve imtiyaz tanınmaz. Bu yüzden Elif’i babasına emanet edip Almanya’ya döner. Daha sonra babası vefat ettiğinde Elif’in ikinci hamileliği gerçekleşir. Ancak Elif’in Almanya’daki doğumunda İbrahim Mutlu’nun kafasında soru işaretleri oluşur. İbrahim’in babası vefat ettiğinde 15 gün Elif’ dokunmamıştır. On beşinci gün Elif’in ikinci hamileliğine sebep olan birliktelik gerçekleşir. Ancak Elif, erken doğum yapmıştır. İbrahim’in dokuz ay on günü esas aldığı hesaplarına göre Elif’in izne gelmeden kendisine hiç dokunmadığı bir dönemde hamile kaldığını düşünür.

Almanlar Bizi Sevmeyi romanında Almanya’da çocukların evde bırakılmasının yasak olduğundan bahsedilir. Her çocuk ya okula ya da bakımevine gönderilmek zorundadır. Tek odalı aile yurtlarında kalan kalabalık Türk aileleri psikolojik olarak da mekânsal olarak da bir sıkışıklık içindedirler. Bu da aile iletişimlerinin olumsuz yönde değişmesine sebep olmaktadır. Aile kavgalarında kendi ekonomik bağımsızlığını kazanan kadınların evi terk etmesi, asimile olan Türk

çocuklarının evden kaçması sık rastlanan bir olay haline gelmiştir. Alkol alıp para hırsına bürünen evli erkekler hızla çoğalmıştır. Erkek alışkanlığı gibi görünen alkol ve sigara kullanımı Türk kadınlarında da çoğalmış, geleneksel Türk aile düzeninin dışına çıkmışlardır. Evi terk etmek sadece kadınlara mahsus kalmamış sık sık evden ayrı ikinci bir ev yaşamı olan Türk erkekleri de çoğalmıştır. Romanda tüm bunlar bir sosyolojik tespit olarak art arda sıralanmıştır.

Almanlar ülkelerindeki düzene ayak uyduramayan Türkleri kınayarak izlemektedirler. Türkler birbirine sık sık konuk gitmekte çalgılı türkölü oyun havası oynarken evde yalnız kalan Sarhoş Türk kadınları bu çalgılı ortamın verdiği heyecanla Alman sokaklarında nara atmaktadırlar. (Savaşçı, 1986, s. 66)

Romanın başkişisi Fehmi sadakatli bir eş olarak görünse de bir süre sonra fabrikada sık sık ona sevdalandığını belirten Yugoslav kız ile birlikte olur. Ancak kandırılmıştır. Yugoslav kız, Fehmi uyurken cüzdanını alıp kaçar. Daha önceden kızın ilgisinden şüphelenmiş olduğu için üzerinde taşıdığı büyük miktardaki parayı fabrikadaki dolabına bıraktığı için rahattır. Ancak üzüldüğü tek nokta fabrika giriş kartı olur. Disiplinli Almanlar giriş kartları konusunda hassastır. Kız bu kandırmacayı bir Alman'a da yapınca yakalanır.

Köln'de Bir Kız romanında Demirağa ile Tenzile Hanım geleneksel bir şekilde evlendirilmiş, düğün gecesinde yedi çocuğunun ilkinde hamile kalmıştır. Üstelik Tenzile Hanım daha on altısındadır. Demirağa haftasına askere gitmiş, Tenzile Hanım iki yıl asker yolu gözlemiştir. Bu sırada kayınbabasının çiftliğinde çalışmaya mecbur bırakılmıştır. O kadar çok iş yüklenmiştir ki sütü kesilir. Kendi babası imdadına yetişmiş, çıkarıp geçim harçlığı vermiş, işten kurtarmıştır. Demirağa tam askerden dönüp hasretin bittiğini düşündüğünde ise Almanya'ya işçi göçüne yazılmış sekiz yıl da böyle ayrı kalmışlardır. Tenzile Hanım'a herkes Demirağa'nın Almanya'da yabancı bir metres edindiğini söylemesine rağmen sabırla ve namusunu koruyarak kocasını bir başına beklemiştir. Ancak dört yıldan sonraki ilk izne geldiğinde bir şüpheyle kocasının eşyalarını karıştırınca Alman olduğunu tahmin ettiği sarışın mavi gözlü bir kadınla sarılırken ki fotoğrafını bulur. Ancak yine de evliliğini bitirme kararı almaz. Bir dört yılın ardından Demirağa, Tenzile Hanım'ı Almanya'ya aldırır. Almanya'da altı çocukları daha olur. İlk çocukları Sultan'ın değişimini hisseden Tenzile Hanım baskıcı bir anne kimliğine bürünür. Kızını her konuda sıkıştırmakta köy gelenekleri çerçevesinde büyümesini istemektedir. Ancak

ne her yaptıysa bu ters teper. Sultan, sonradan Almanya'ya gelmiş olsa da küçük yaşta buraya gelip burada büyümüştür. Ters kimlik geliştirir. Ailesi ondaki ahlaki çözülmeyi temizlemek için onu zorla evlendirir. Ancak kızları iki ayda evden kaçar. Bu onları düşünmeye ve değişmeye sevk eder. Sultan'ın acısıyla birlikte artık daha yapıcı ve anlayışlı bir anne-baba olmaya başladıkları gözlemlenir. Sultan eve geri döndüğünde Demirağa yataklara düşmüş olsa da kızına hasretinden hemen gözlerin yaş boşanır. Tenzile Hanım ise büyük bir ikilem içerisinde. Sultan'ı çığlık çığlığa kucaklamıştır. Fakat kocasının düştüğü bu durumdan da onu sorumlu tutmaktadır. Bir ara Melek'in sevgilisi eve gelir. Murat ile Şerif'in "Hey Thomas! Motora bindirmeyecek misin bizi?" sözleriyle eve gelip gittiğini anlar. (Kayıhan, Köln'de Bir Kız, 1988, s. 238) Demir ailesi gerçekten de Sultan'ın acısıyla büyük bir değişim geçirmiştir.

Göçmen Türkler bir birey olarak var olma mücadelesini dahi çok zorlu bir şekilde verdikleri için ebeveyn olmaları ve evlilik yaşamları geri planda kalarak büyük hasar almıştır. Disiplinli çalışma saatlerinin gereği sonucu evde kalmalarına izin verilmeyen ve zorla kilise kreşlerine verilen ihmal edilmiş çocuklar kötü ebeveynliğin bir sebebidir. Aynı çalışma düzeni evlilik yaşamlarına da darbe vurmuş eşler arası iletişimi azaltmıştır. Bir de farklı kültür insanlarıyla karşılaşmanın verdiği cazibe ile sadakatsizler de evlilik yaşamlarını altüst etmiş, Türk halkı için büyük dramlar yaratmıştır.

2.2. Göçe Karar Veriş

Federal Almanya Hükûmeti 1961'de Ankara Antlaşması'yla Türkiye Cumhuriyeti'den ucuz iş gücü istihdamını gerçekleştirir. Bu göç ilk kabilelerde tamamıyla ekonomik amaçlı ve geri dönmek üzere gerçekleştirilir. Ancak refah seviyesi yüksek olan Almanya'da imkanların ve mesai başı verilen ücretin aynı sektörde Türkiye'deki ücretten yüksek olması Türkler için göçü ve kalıcı olmayı cazip kılar.

Bekir Yıldız, *Türkler Almanya'da* romanında Yüce'ye bir ideale oturtmuştur. Yüce, Almanya'ya gidiş gayesinin matbaa makinaları almak olduğunu ve bunu gerçekleştirip gerçekleştirmez Türkiye'ye döneceğini belirtir. Bu yüzden de asıl kişinin adı Yüce Yılmaz olarak verilmiştir.

“Nihat kelepir bir araba almak, Recep üvey babasının baskılarından kurtulmak ve geçimini sağlamak, işsiz kocasından bıkan Ayşe de ekmek parası kazanmak için yola çıkar.” (DOĞAN, 2003/6)

Yüce'den çok daha farklı emelleri olan şahıslar da mevcuttur. Göçe karar verişlerinin tek sebepleri ekonomik değildir. Trende karşılaştığı Sevim adlı bir genç kız toplumsal baskıdan kaçmak için bu yolculuğa çıkmıştır. Garip Recep ise üvey babasının baskılarından ve aşağılamalarından ancak Almanya'ya da bir ekonomik güç elde ettiği zaman kurtulabileceğini düşünmektedir. Bu yüzden işçi göçüne katılmıştır. Ancak zamanla yozlaşmış, hedeflerini unutarak tüm birikimini ölümüne sebep olacak olan arabaya yatırmıştır.

Dik Bayır romanında “Almanya” sevdası pek çok rivayetle birlikte köylü arasında dolaşan sözlerle ortaya çıkmıştır.

“Yoksulluk temel problemiyle birlikte gelen güvensizlik, hasetlik ve kan davası gibi olgular köyleri yaşanmaz yapmaktadır. Köylüler bu sebeple gözünü ya şehre, ya da Almanya'ya çevirmiştir.” (Karabulut, 2011, s. 257)

Dedikodular almış başını yürümüş oraya gidenlerin kazançları dilden dile dolaşmaya başlamıştır. Rivayetlere göre kimi resmî yollarla gitmiş kimi ise turist olarak gidip kaçak çalışmaya başlamıştır. Rivayetlerin iyisi olduğu gibi kötüsü de ulaşmıştır köye. Para karşılığı götürme vaadiyle kandırılanlar hemen duyulmuştur. Beydiyarlılar yasal yollarla gitmeyi seçip kooperatife girişmişlerdir.

Almanya'ya gidişle birlikte körüklenen kooperatif ateşi Beydiyar köyüne de sıçramıştır. Böylelikle devletten Almanya'ya yirmi kişilik gidiş kontenjanı alınır. Bu işe önyak olan kişi de Gani'dir. Onun girişimleriyle bir kooperatif güya tuğla fabrikası kurulumunu sağlayacaktır. Bu politikayla birlikte devlet hem ülkeye bir işletme kazandırır hem de işsizliği azaltır. Aynı zamanda kooperatif sayesinde Almanya'ya gidenlerden alınan paralarla kooperatif devam ettirilecektir. Bu da ülkeye döviz girmesini sağlayacaktır. Almanya'ya gidenlerin kazandıkları parayı tüketim için değil üretim için kullanma amaçlanmıştır. Romanın önemli şahıslarından Gani ve Raşit de bu kooperatif kontenjanıyla Almanya'ya gider. Kooperatif kuruluşu ile devlet belli bir kontenjan sağlamıştır. Köyden gidecekler görünürde kura ile belirlenecektir. Fakat Gani'ye rüşvet verenler öncelik kazanıp gitmişlerdir Almanya'ya. Bu hileye karışanlar Gani'ye iki bin lira vermiştir. Geride kalanların ise elleri boşa kalmış kooperatif umudu belaya dönüşmüştür. O gittikten sonra yaptıkları ortaya çıkınca Gani ailesinin zarar görmemesi için onları şehre taşımıştır. “Bu özellikleri ile Gani, çok partili hayatın getirdiği siyasi çekişmelerden

yararlanmayı becerebilen uyanık köylü tipini temsil etmektedir.” (Karabulut, 2011, s. 259)

“BEYDİYAR köyünde Alamancılık öyküsü çevre köylere göre biraz geç başladı köyden yakın ilçeye gidip gelenler, altı üstü belirsiz, karman çorman hikâyeler anlatıyorlardı. Köye ilk dağılan, kulaklarda ilk kez iz bırakan ‘Paşaport’ sözcüğü oldu. Neydi bu paşaport? Gerçi hacca gidip gelen beş on kişi vardı. Ama onlar ‘Hicaz’a, mübarek Mekke-i Mükkerreme’ye hokümetin verdiği yol kağıdı’ diyorlardı. ‘Bir tek oraya verilir.’ diyorlardı.” (Sayar, 2002, s. 39)

“Kooperatif haberi çevre köylere de ulaştı. Herkese açtı tüzük gereği. Çevreden Beydiyar köyünün yollarını arşınlayanlar çoğaldı. İşin altını üstünü soruyor, enini boyunu ölçüyorlardı. Almancılık cezbisine tutulmuş gözü karalar kooperatif muhasibine beş yüzü sayıp birer makbuz alıyorlardı. Ortaklar yüz kişiye yaklaşmış, kooperatifin yüz bin liraya yakın parası olmuştu.” (Sayar, 2002, s. 55)

Fikrimin İnce Gülü romanının başkışisi Bayram, Almanya’ya işçi olarak gitmeye karar vermesinin en önemli sebebi hayallerini süsleyen o arabayı almaktır. Türkiye’de ve kendi memleketinde ne uzayıp ne de kısılacığına kanaat getirir. Hevesle para biriktirmeye başlar. Hatta bunun için hiç para harcamamaya dikkat eder. Çalışırken dahi karnını doyurmayı kafasından atmaya çalışır. O artık küçük hesaplar peşinde koşan uyanık Türk köylüsü tipine bürünmüştür. Araba hırsı ile herkesle bağlarını koparmıştır. Bir gün köylüsü İbrahim’in Almanya’ya işçi olarak yazıldığını öğrenir. Kooperatif kontenjanındaki son yeri almıştır İbrahim. Bunu duyan Bayram hemen İbrahim’in sağlık raporu ile ilgili bir oyun çevirmeyi planlar. Sürekli olarak şehirdeki hastaneye gidip gelemeyeceğini sohbet arasında söyleyen İbrahim’e Bayram yardım teklifinde bulunur ve raporunu alabileceğini kendisinin köye dönmesini söyler. Rapor İbrahim’in sağlıklı olduğu yönünde çıksa da Bayram onun çürük çıktığını iletip Almanya’ya gitme işine taş koyar. Böylelikle İbrahim’in aradan çıkmasıyla açılan boşluğu kendisi değerlendirip Almanya yolunu tutar.

Gurbet Sofrası romanının başkışisi Arif’in Almanya’ya göçünün pek çok sebebi vardır. İstanbul Deniz Hastanesinde tanı konulan eritema induratum de bazin hastalığını yüzünden on yıllık saymanlıktan zorunlu emekli edilmiştir. İş göremez raporu yüzünden Türkiye’de tüm kapılar yüzüne kapanmıştır. Almanya’ya gidip çalışma ihtiyacı duymaktadır. Üstelik iyi derece bildiği Fransızcadan diploma alıp ülkeye döndüğünde tercümanlık yapmak ister. Hastalığını ise Almanya’da alacağı işçi sigortası ile çok rahatlıkla tedavi ettireceğini düşünür. Ancak umduklarının hiçbirisi gerçekleşmez.

Halkalı Köle romanının başkişisi Bekir Yıldız Almanya'ya gitme nedenini hiç unutmaz. Amacı yeteri kadar para biriktirip Almanya'dan bir matbaa makinesini alıp Türkiye'de kendi matbaasını kurmaktır.

Yüksek Fırınlara romanının başkişisi İbrahim Mutlu ikinci eşini aldıktan sonra daha iyi bir hayat umuduyla Almanya'ya yazılır. Rüşvetle Almanya'ya işçi olarak gider. Amacı iki yılda bir traktör parası biriktirip dönmektir. Ancak pek çok göçmen işçi gibi o da bu düşüncesini gerçekleştirememiştir. Üçüncü eşi ve iki çocuğuyla birlikte Almanya'da kalıcı olmuşlardır.

Türkiye'de katlanamadığı bir kocası olan Sabahat kocasından kurtulmak için Almanya'ya göç eder. İşçi göçünde kadın işçilere öncelik verildiğini duyup Almanya'ya yazılmış iki ayda da sırası gelmiştir. Oğlunun pasaportunu kendi pasaportuna dâhil edip onunla birlikte göç etmek istemiştir ancak kocasının resmî izni gerekmektedir. İşe daha fazla geç gidemeyeceği için oğlu Ali'yi annesine emanet edip Berlin'e göç eder. Oğlunun velayeti için bir buçuk yıl uğraşmıştır. Sonunda hem kocasından boşanmış hem de oğlunun velayetini alıp onu Almanya'ya yanına getirebilmiştir.

Koca Ren romanında Salim Sarıkaya geçim derdinden çok, oğlu Adem'in eğitimi için Almanya'ya göç eder. Türkiye'de çok başarılı olan Adem'in Almanya'da çok iyi yerlere geleceğini düşünmektedir. Oğlunun burada doktor veya mühendis çıkacağını düşünür. Daha ergenlikteki oğlundan büyük beklentileri vardır.

Berlin'in Nar Çiçeği romanında Selman'ı göçe ikna eden kişi karısı Güldane'dir. Yaşadıkları yoksulluk onu bu fikri gerçekleştirmeye ikna etmiştir. Ancak işçi kurumundaki yaşadıkları süreç onları zihinsel anlamda yıpratır. Göç İdaresine kendilerini beğendirmeye çabaları onların onurlarını ve gururlarını kırmıştır. Yine de çocuklarına daha iyi bir hayat sağlayabilmek için Almanya'ya göçte kararlı olmuşlardır.

Dağların Sultanı, romanında Almanya'ya gidenlerin sadece iş için değil Türk adaletinden kaçmak için de oraya gittikleri konusu işlenmiştir. Şito ve yardım ettiği pek çok Kürt genci Türkiye'de bölücülük faaliyetleri gerçekleştirip kolluk kuvvetlerinden insanları şehit ettikleri için Almanya'ya kaçmışlardır. Romanın başkişisi Şito sevdiği kız olan Cevo'yu öldüren babasının adamlarını öldürdüğü için dağa çıkmış eşkıya olmuştur. Daha sonra dağda teröristlik yapan gençlere yardım

götürürken jandarmalara yakalanmış onları öldürmüştür. Aşiret Ağası amcası Halo Mirzo Almanya'ya kaçmasına karar vermiştir.

Farklı gerekçelerle göç eden bireyler Almanya'da sadece arzuladıkları hedeflere değil daha fazlasına ulaştıkları için göç etmeyi tercih etmişlerdir. Romanlarda şahıslar arasında sadece ekonomik güç için değil, eğitim için ya da siyasi sığınmacı olarak da gelenler de vardır.

2.3. Almanya'da Sosyal, Ekonomik ve Siyasi Yaşam

2.3.1. Bürokrasi

Ankara Antlaşması'yla Almanya'ya davet edilenler Türkler olsa da bu istihdam yeterince planlanmadan gerçekleşmiştir. Yoğun konuk işçi artışı ve yaşam koşullarının uyumsuzluğundan dolayı azınlıklar için uygulanan hukuksal yasalarda ve yönetmeliklerde ciddi açıklar mevcuttur. Bu süreçte sadece iş gücü alımı gözüyle bakılmış hiçbir fizibilite çalışması gerçekleştirilmeden Türkler Haydarpaşa Garı'nda sadece sağlık muayeneleriyle vagonlara doldurulmuştur.

Türkler Almanya'da romanında Türkiye'de işleyen bürokrasi Yüce ve eşini zor durumda bırakır. Türkiye'den gelen eşinin pasaporttaki bir mühür eksikliği kusursuz işleyen Almanya bürokrasisinin gözünden kaçmaz. Yüce bu durumu düzeltmek için Türk Konsoloslugu'na başvurursa da “Bugün git, yarın gel.” engelini aşamaz. Almanların katı kuralcılığı ile bu anlayış arasında sıkışıp kalır. Ve çareyi Türkiye'ye gidip orada halletmekte bulur.

Yüce'nin fabrikadaki iş arkadaşlarından Osman Baba'nın ölmesiyle Alman kanunlarının acımasızlığı daha belirgin bir şekilde ortaya konulur. Kanunlara göre naaş en fazla üç gün bekleyebilirdi. Ancak herkes cenazenin Türkiye'ye gönderilmesini istiyordu. Bu sefer de nakliye ücreti karşılığın çıktı. İşçiler aralarında para toplasa da yasal süreyi geçirdikleri için Osman Baba vatan toprağından çok uzakta defnedilmek zorunda kalmış, ailesine naaşı yerine mezarının bir fotoğrafı gönderilmiştir.

Katı disipline sahip çalışma hayatı kanunlara da yansımıştır. Yolda bekleyen bir Alman'ı arabasına alıp yolda kaza yapan Türk'ten, Alman tedavi masraflarını ister. Bu Türkler için şaşırtıcı bir karardır. Bu kararın Türk olduğu için kendilerine

çıkıldığını düşünürler. Ancak karşılıksız yardım şüphelenen Almanlar için bu normal bir durumdur.

E-5 romanında Almanya’da çalışma ve oturma iznine bir arada sahip olan tek aile üyesi Salim’dir. Tedavi için Almanya’ya getirdiği Babası Hasan’ın oturma izni yoktur. Karısı Sünbül’ün ise akli dengesinin yerinde olmadığına dair raporları olduğu için çalışma izni yoktur. Alman vatandaşlar arasında zihinsel engeli veya rahatsızlığı olan kişiler topluma kazandırılrsa da göçmenler için bu geçerli değildir.

Gurbet Sofrası romanının başkışısı Arif gittiği yemekli toplantılarda tanıştığı gurbetçi gençlerden eşlerini de yanlarında istediklerini duyar. Ankara’ya Çalışma Bakanlığına bildirmelerini onların da çalışmak için Almanya’ya davet edilmelerini tavsiye eder. Ancak gurbetçilerin eşlerinin okuma yazması olmadığı için çalışmaları mümkün değildir. Eşlerinin yanlarında kalmaları sadece turist vizesiyle üç ay süre kısıtlamasıyla mümkündür. Oturma izinlerini uzatsalar bile eşler çalışmadan çocuklarla birlikte geçinmeleri çok zordur. Kimse ferahlatıcı bir çözüm öneremez. Kendilerini esir olarak tanımlarlar. Bir örgüt kurma isteği ortaya atılır en azından Türk yayınları takip edilip haklarından haberdar olmak isterler. Ancak bu dahi bir çözüm değil mecburda kaldıkları bir öneridir.

Konuk işçi olarak Almanya’ya gelenleri koruyan yasalar neredeyse yoktur. Arif’in bir tanıdığı olan Selim’in vefatıyla birlikte hiçbir ölüm prosedürü olmayınca bedeni yakılmak zorunda kalmıştır. Cenazeler sadece uçakla gönderilmektedir. Ancak kimsede bunu karşılayacak bütçe yoktur. Trenler cenaze kabul etmemektedir. Yakınlarına dahi ulaşamamıştır.

Gurbet Ölümleri romanında Almanya’ya konuk işçi olarak gidenler için yetersiz kanunların ve yönetmeliklerin olduğu vurgusu da sıkça yapılır. Kendilerini orada öksüz olarak görürler. Hem Sefa hem de Mehmet sık sık burada ölüp giderlerse kimsenin cenazelerine sahip çıkmayacağını belirtir.

Ayşe ile Mehmet, Sefa’nın kayboluşuyla ilgili Türk Konsoloslukuna başvuru yaptıklarında ise olumsuz bir tavırla karşılaşırlar. Kimse onlara yardım etmez. Orada Türk vatandaşı sahipsiz bırakılmıştır.

Sefa’nın memleketlisi çocuklarının Türk kültüründen uzak İslami öğretilerden yoksun bir eğitim aldığını düşününce Türkiye’ye bir şikâyet mektubu

yazarlar. Ancak dönüt yapıldığında şaşkına dönerler. Zira bu konuda hiçbir şey yapılamayacağı belirtilmiştir.

Almanlar Bizi Sevmedi romanında Fehmi muhasebede şahit olduğu çocuk yardımı konuşmasında görevlinin Ankara'dan çocuklar için gerekli evrakların bir ayda ancak geleceğini belirtir. Üstelik üzerine bir eleştiri de savurur. “Bizim Türkiye’yi batırırsa bürokrasi batırır. Ama Almanları iki kez batırır.” (Savaşçı, 1986, s. 9) çünkü yavaş işleyen Türk bürokrasisi yoğun Türk işçi göçüyle birlikte tıkr tıkr işleyen Alman bürokrasisiyle sürekli çatışmaya başlamıştır.

Almanlar tam hâkimiyet kurabilmek için fabrikaya Ortak Pazar ülkelerinden değil Türkler gibi Hitler’in Yabancı Yasasının işleyebileceği işçiler çalıştırmayı yeğlemektedir. Türkler, yasalara karşı en ufak bir eylemde bulunduklarında sınır dışı edilmekten korktukları için hak arayamaz hale gelmişlerdir. Yasalara karşı bir eylemde bulunmasalar bile işverenler kolayca işçileri yurttan çıkarmakla ya da işten atmakla tehdit etmektedirler. Üstelik orta yolu bulmaya çalışan işçilerden çevirmenler de çıkar sağlamakta emeklerinin karşılığını değil yüklü miktarda ücretler almaktadırlar. Yabancılar başlarına felaketlerin gelmemesi için polisi de rüşvete alıştırmışlardır.

Berlin’in Nar Çiçeği romanında Selman, Almanya’da kaçak işçi olarak geçici işlerde çalışmaktadır. Bu yüzden oturma izinleri yoktur. Siemens’te çalışan iki yakın arkadaşının Alman bir memur tanıdığı vasıtasıyla çalışma izni sorununu çözebileceğini düşünmektedir. Oturma izni konusunda da yardım alacaklardır. Selman bunun için hem arkadaşlarına hem de memura hediye verilmesi gerektiğini bilir. Almanya’da da işleri Türkiye’deki gibi halletmeye çalışmaktadırlar.

Almanya’da artan göçmen işçi nüfusu artık kalıcı hale gelmeye başladıkça bürokratik açıklar gözler önüne serilmeye başlanır. Göçmenlere “konuk” gözüyle bakılması da bunun bir sebebidir. Göçmenler için sadece barınak olarak yurtlar düşünülmüş, fabrikalarda tercüme büroları açılmış olsa da Türklerin beslenme alışkanlıkları, ibadet ihtiyaçları, aile birleşimleri, yeni nesillerin eğitimleri, vatandaşlık istekleri ve daha birçok konu hiç planlanmamıştır. Bunlardan bazıları Türklerin girişimleriyle bazıları ise Almanların tespitleriyle yasalarla ve yönetmeliklerle düzenlenmeye çalışılmıştır. Ancak her zaman Almanların lehine olacak şekilde.

Aynı zamanda disiplinli Almanlar kurallara sıkı sıkıya bağlı kalma alışkanlıkları Türkleri zaman zaman bunaltmıştır. Türkiye’deyken dostluk, anlayış veya hemşerilik bağlamlarında resmi işlemleri halletmeye alışkın olan Türkler aynı Almanyada sürdürmedikleri için ciddi problemlerle karşı karşıya kalırlar. Romanlarda Alman Hükûmetinin resmi işlemleri ön yargıları sebebiyle yokuşa sürmeleri aktarıldığı gibi Türk Hükûmetinin de onları Almanyada yalnız bıraktıklarına değinilmektedir.

2.3.2. Çalışma Yaşamı ve Ekonomi

Almanya’ya işçi olarak gitmeye sebep en temel faktör ekonomidir. Türkler temelde yoğun işsiz nüfuslarına çözüm bulabilmek, Türkiye’deki kazançlarında daha fazlasını elde edebilmek ya da ülkeye döviz getirebilmek için göç etmişlerdir. Almanyadaki mesai başına verilen yevmiye en cezbedici noktadır. Hatta bu durumunun ilk kabileler tarafından sürekli dile getirilmesi diğer kabilelerin de oluşmasını sağlamıştır.

“Yürüyordu bant. Her şey yürüyordu Almanyada. Harran bozkırının durağanlığına inat olsun diye yürüyordu her şey...” (Yıldız, Yargılayan Zaman İçinden, 1997, s. 66) *Türkler Almanyada* romanından Yüce’ye göre Almanlar acımasızdır. Onu bu düşünceye sürükleyen ise katı bir şekilde uygulanan kanunlar ve kurallardır. Ancak bu düşünce zamanla yerini hayranlığa bırakır. Anadolu’daki çalışma hayatında işleyen “Bugün git, yarın gel” ve “ hemşericilik” anlayışının aslında ne kadar çarpık bir işleyiş olduğunu şaşırarak keşfeder. Anadolu’ya uzun süredir hiç uğrayamayan bu düzen ve disiplin hali Avrupalıların teknolojik ve ekonomik bakımdan üstün olmasının cevabı şeklinde sunulur. Yüce’nin gözünde Avrupa hareket, Anadolu ise uyuşukluktur. Bunu en çok çalışma saatlerinde hisseder. Türkiye’de çalışmaya başlama saati sekiz iken Almanyada altıdır. Almanların bu düzen ve disiplin hali de saatler üzerine kuruludur. Yüce’ye göre Almanlar varoluşlarını çalışmaya bağlamışlardır. Kısa yoldan köşeyi dönmeyi ilke edinmiş Türklerin bu milletle kaderlerin birleşmesi ironiktir.

Bant sisteminin otokontrol sağlaması Yüce’yi hayran bırakır. Bant sistemi herhangi bir denetim mekanizmasına ihtiyaç duymaz. Çünkü bant her işçinin bir önceki işçinin çalışkanlığına ve hızına bağlıdır.

Yüce'nin gözlemlediği en önemli noktalardan biri de ekonomik eşitlik. Bu arada en az ücret bir insanın kolaylıkla yaşayabileceği bir şekilde belirlenmiş olup zaten çok para alanla da arasında uçurumlar Alman ekonomisinde yoktur.

Dik Bayır romanında Almanya'daki çalışma yaşamını Raşit'in yazdığı mektuplardan öğrenmekteyiz. Giderleriyle birlikte eline beş yüz mark geçeceğini ilk on beş gününün yevmiyesini hemen vereceklerini mektupta yazar. Tüm Almanya umudu; uğruna satılan sulu tarlaların kat be katını almak, şehirden veya kasabadan ev almak ve iyi bir yaşam sürmek üzerine kuruludur. Raşit, eline geçen parayı sık sık babasına gönderir. Bu durumundan şikâyetçi olan Halime'ye de para gönderir. Halime, Almanya'da eşleri olanları kıskanıp kendine de altınlar iyi kıyafetler ister. Raşit, kendisini gurbetteyken üzmemesi gerektiğini Almanya'dan kendine istediklerini getireceğini belirtir. Kerem ile birlikte izne çıkacağı zaman bol bol alışveriş yapacak kazanca ulaşmıştır. Ancak tüm bunlar bir hiç içindir. Kerem'in Elif'le ile sözü için aldıkları Elif'in saldırıya uğramasıyla, Raşit'in Halime için aldıkları ise Halime'nin ölmesiyle beraber önemini yitirir. Almanya tamamen romanda kazanç kapısı olarak gösterilmiştir. Kardeşi Cevat'ı tedavi eden doktora teşekkür ederken bile bu vurgu yapılır. “ Ufacık bir Alamanya hediyesi...” (Sayar, 2002, s. 298) ile Almanya'nın maddi nimetleri romanın sonuna kadar belirtilmiştir. Ama tüm bu nimetlerin kimseye yaramayacağı romanın çözüm bölümünde ortaya çıkar.

Çalışma yaşamının ise ne kadar çetin olduğunu Raşit'in ailesine yazdığı mektuplardan öğreniriz. Almanya kazancıyla güzel olduğu kadar Türkler için sert ve acımasız bir dünyadır.

“Benim burada çektiğim yükü, bizim orada Kıbrıs eşiği çekmez. Burada samanlık seyran değil. Sap kağınsına boyun vermiş öküzlerden kötüyüz. Uykunun, düneğin yüzüne hasretik. (...). İliklerim eridi açlıktan. Yok, da mı yemiyorum? Ne gezer... Var da yemiyorum. Daha doğrusu yiyemiyorum. Bizim millet, şu Alaman milletinin yediğinin, içtiğinin yarısı kadar yeyip içse, size para değil mektup bile göndermez...” (Sayar, 2002, s. 139)

İş Sürgünleri romanı 1974 yılında Ford Otomotiv fabrikasında çıkan grevi ve bu grevin işçilerin yaşamlarına olan yansımaları anlatılmaktadır. Bu grev on bin Türk işçisinin de bulunduğu, haberlere dahi yansıyan bürokratları dahi meşgul eden büyük bir grevdir. Bu grev aslında var olma savaşını temsil etmektedir. Grevin başlama sebebi işten çıkarmalar ve işten çıkarma sonucu üretimin azalmaması için bantları hızlandırmadır. Şevket ve Ali greve destek için Berlin'e gidip bildiri dağıtırlar. Onları Sıtkı geri çağırır. Bir grev komitesi kurulacaktır ve Almanca bilen

birileri gerekmektedir. İşçi ve sendika temsilcileri karşı tarafla görüşmeyi kabul eder. Grevin yasal olmadığı söylenir onlara. Bunu kabul etmeyen işçilere polisler copla saldırır ve zorla fabrikaya girerler. Grev sona ermek zorunda kalmıştır.

Romanın zamanı Alman hükûmetinin iş gücü alımını durdurduğu 1973 yılının hemen sonrasındır. Aile birleşiminin yasalarla sınırlandırıldığı yani göçmen politikasında tansiyonun tırmandığı bir dönemdir.

İş Sürgünleri romanının Şevket'i Türkiye'den dönüşünü üç gün geciktirmiştir. Alman disiplinine vurgu yapılarak şevket bir mektupla işten çıkarılır.

Fikrimin İnce Gülü romanının başkişisi Bayram, Almanya'ya geliş nedeni olan arabayı almak için üç yıl boyunca fazla mesai yaparak, harcadıklarına dikkat ederek para biriktirmeye çalışmıştır. Tüm birikimi ancak bir önceki yılın modeli olan satışı zor olan bal sarısı rengi Mercedes'e yetebilmiştir.

Sancı.. Sancı... romanının başkişisi olan Osman maddi bir kaygı duymadığı için işsizdir. Bazen dilencilik yapar, bazen de hırsızlık. Romanın pek çok kişisi fabrika işçisi olarak verilmiştir. Kazım, Emine, Ayşe, Reyhan... Üstelik Ayşe bu fabrikada bir yük altında kalıp can vermiştir. Bu olay Almanya'da yaşayan Türklerin hayatlarının ne kadar ucuz olduğunun bir vurgusudur. Ayşe'nin kocası da çöpçüdür. Böylelikle yazar Türklerin en ağır en pis işlerde çalıştırıldığını anlatmaya çalışır. Üstelik bu işler için eşlerini de yanlarına aldıklarını ve buna minnet duyduklarına kurguda yer verilir.

E-5 romanında her konuk işçisinin Almanya'ya ilk gelişinde yaptığı gibi Salim'in de bir Alman saati aldığı anlatılmıştır. Salim eşi Sünbül'e ruj, allık ve şapka gibi hiç karşılaşmadığı ürünler almış olsa da Sünbül bunların hiçbirini kullanmamıştır. Bu romanda Sünbül üzerinde Türklerin hiç karşılaşmadık bir lükse Almanya'da kazandıkları ekonomik güç sayesinde kavuştukları vurgusu yapılır.

Gurbet Sofrası romanının başkişisi Arif'in Almanya'ya vardığında ilk hayret ettiği Alman hamallar olmuştur. Bu zorlu Alman çalışma yaşamının bir habercisiydi. Saat onda evlerin avlusundaki ışıklar sönünce zor ve yoğun iş hayatından dolayı Almanların çoktan uykuya daldıklarını öğrenir. Ayrıca ev tutmak istediklerinde asla çocuklu kiracı kabul etmediklerini ama evcil hayvan kabul ettiklerini öğrenince hem hayret eder hem de içi sıkıntıyla dolmuştur.

Arif arkadaşı Bülent'in evindeki eşyaları süzmeye başlayınca Bülent, Pforzheim'daki bütün eski eşyaları gurbetçilerin kullandıklarını yeni eşya alamayacak kadar kazanabildiklerini belirtir. Almanlar, gurbetçilerin eski eşyaları aldıklarını fark ettiğinde kullanılmaz halde olan mobilyaların dahi fiyatını artırıp satmıştır.

Arif çalışmaya başladıktan sonra kaldıkları pansiyonun ödemesi ağır gelmeye başlar. Üstelik bacaklarındaki ağrılar artık dayanılmaz hale gelmiştir ve bir kliniğe yatması söz konusudur. Eşinin çalışmasını ister. Ancak kesin bir "Hayır!" cevabı alır. Eşi tarafından yüzüstü bırakılan Arif, Almanya'daki koşullar altında iyice ezildiğini hisseder. Üstelik bir ev ortamı da istemektedir. Tek göz bir daire tutmak için bir ev bakarlar ancak evin kirası Arif'in tek başına ödeyebileceği bir meblağ değildir. Buna rağmen eşi kesinlikle çalışmak istemez.

Arif'in vücudu ağır çalışma koşullarını kaldıramaz hale gelir. Her gün avuç avuç yuttuğu aspirinler bile ağrısını çok kısa süreli dindirmektedir. Bir süre sonra da ilaçlar etki etmez hale gelir. Üstelik yiyecek alacak dahi paraları yoktur ellerinde kalan bozulmuş yiyecekleri bile tüketirler. Almanya'daki hayatının tek olumlu yanı sağlık sigortasıdır. Böylelikle Arif tam teşekküllü bir kliğine yatar.

Arif'in hastalığı zor çalışma şartlarından kaynaklanmasa da diğer işçilerin hastalıkları çalışma yaşamından kaynaklanmaktadır. Arkadaşı Bülent rutubetli evi yüzünden ülser olmuş, diğer arkadaşları Selim ise üç kez apandisit ameliyatı olmasına rağmen kurtulamayıp vefat etmiştir.

Sonu Hep Gözyaşı romanının başkişisi Akif, film sektöründe yer alabilmek için ailesinin evinden ayrılmış, Köln'e gelmiş on sekiz yaşında bir gençtir. Daha doğrusu ailesi bir daha geri dönmek üzere onu evden kovmuştur. Bir film yapımcısının yanında her işe koşturan bir eleman olur. Ancak entelektüel ruhunu doyurmayan bu işte sadece üç ay çalışır ve ayrılır. Annesinin yolladığı harçlıklarla geçimini sağlamaktadır. Ancak bunun da yaşamak olmadığını söyler.

"Sekiz metre kare bir delikte kalmış bir serseri gibi barınıyor, konserve balık peksimet yiyor, arkadaşlarımdan eskilerini giyiyor ve her gece sabaha kadar yazıyordum." (Pirinçci, 2001, s. 20)

Akif, aynı zamanda bir yazardır. Son günlerde "Dedektif Lohman" adlı polisiye bir radyo oyunu yazmaktadır.

Akif, yaşama hiç gerçekçi bir gözle bakmamakta gamsız bir hayat sürmektedir. Cebinde kalan son parasıyla sinema bileti alan eve gidebilmek için otostop çeken Almanya'nın kışında otobanlarda yürüyen arkadaşıyla birlikte lokantada yiyip içip hesabı hiç tanımadıkları insanlara ödeten bir gençtir. Aslında o kadar kötü durumdadır ki kış günlerinde kendine alamadığı için kız kardeşinin mantosunu giymektedir. Hastalanması halinde bir sağlık karnesi bile yoktur. Çöp bidonlarına bakan bir evde yaşamak zorunda kalmasına rağmen sırf “züppe ve ahmak” bulduğu için film yapımcısının yanından kendi isteğiyle ayrılmıştır. Daha sonra çeşitli iş arayışlarına girişmiştir. Foto modelliği denemiş, Ford'a işçi veya tercümanlık başvurusunda bulunmuş, yıllık dergiler için kapı kapı çalıp abone bulmaya çalışmıştır. Ne kadar ciddidir bilinmez vücudunu pazarlamayı bile düşünmüştür. Tüm bunların sonunda Köln Belediye Operasında sahne işçisi olarak işe başlar. Orada tanıştığı Türk işçiler bu işin gençlere göre olmadığını, burada çalışanların uzayıp kısalmadığını ve ömürlerini çürüttüklerini belirtse de Akif'in Christa'yla olan ilişkisini sürdürebilmek için bu düzenli işe ihtiyacı vardır. Kendisi ilk başta sadece bir ay çalışmak için girdiğini belirtir ancak zamanla tekdüze yaşama kapılıp gider.

Halkalı Köle romanının başkışisi Bekir Yıldız Almanya'ya gitme nedenini hiç unutmaz. Amacı yeteri kadar para biriktirip Almanya'dan bir matbaa makinesini alıp Türkiye'de kendi matbaasını kurmaktır. Bir fabrikada hem kendisi hem de eşi çalışmaktadır. Almanya'daki evleri de Türkiye'deki gibi küçüktür. Bekir Yıldız o kadar çalışmaya rağmen bu duruma isyan eder. İş yaşamı yüzünden tüm ailesiyle bu uzak diyara gelmiş, çetin Almanya'ya ikliminde ağır şartlarda çalışmıştır. Üstelik bakıma muhtaç çocuklarını daha gün ağarmadan kilise kreşlerine bırakmaktadırlar.

Gurbet Ölümleri romanında Sefa sık sık izin yapan çalışma düzeni olmayan bir işçidir. Norfer'de demir döküm fabrikasında altı aydır çalışmaktadır. Ancak ahlaki ve milli değerlerini yitirmesiyle yolunu kaybettiği için sorumluluklarını da görmezden gelmektedir. Bir süre sadece Sevim'in yanında kalabilmek için izin almıştır. İşe geri döndüğünde ise Sevim'in öğrettiği eşitlik ve hak kavramları artık zihninde yer etmiştir. Kendisiyle de Alman işçilerle konuşulduğu gibi konuşulmasını istemektedir. Ona göre Alman işçiler işten kaydardığı gibi sürekli konuk işçilere de sataşmaktaydılar. Sefa artık “hayır” demesini öğrenmiştir. Onu kullanmak isteyen

Almanlara “Hayır!” dedikçe onun sorun teşkil ettiğini düşünen ustabaşı bölümünü değiştirip kesintili ödeme yapmıştır.

Bir süre sonra fabrika, işçilerin bir kısmını zorunlu izne ayırır. Buna “kısa arbayt” adı verilmiştir. Fazla işin olmadığı bu zamanlarda işçilere yarı ücret ödenir ve işçiler izne çıkarılırdı. Bu izinde alkolden fenalaşan Sefa bir daha herhangi bir işte dikiş tutturamaz hale gelmiştir.

Yüksek Fırınlara romanında Almanlar çalışma tutkularını Türk işçilere de dayatmaya çalıştıkları aktarılmıştır. Alman Bölüm Şefi Meister Helmut sürekli olarak işçilere yavaş çalışmanın yasak olduğunu dile getirir. Vardiya değişimi bile yarım dakikada yapılmaktadır.

Şefler hep Alman’dır ve Türkler terfi alamamaktadır. İzinler de çok kısıtlıdır. İbrahim çok sınırlı sayıda ve tam olarak fabrikanın izin verdiği kadar Türkiye’ye gidebilmiştir. İşlerini kaybettiklerinde oturma ve çalışma izinlerini kaybedeceklerini bilirler. Üstelik bu izinler ellerinden alındığında sınır dışı da edilmektedirler. Her göçmen işçi gibi İbrahim de parayı sevmektedir. Thyssen’de 1800 derecelik fırınlarda demir eritmektedir. Sadece iki yıl traktör parası biriktirmek için gelse de para tatlı gelmiştir ve bir türlü dönmemektedir. İbrahim Mutlu da pek çok göçmen işçi gibi barınma sıkıntısı çekmiştir. Zaten sınırlı maddi gelire sahip olan Türklere bir de Almanların ön yargıyla yaklaşmasından dolayı İbrahim davetle geldikleri bu ülkede ev için binbir bahane üretilmesine anlam veremez. Türk oldukları için ev verilmediğinin farkındadır ama ekonomik mucizenin devam etmesi için Almanların göçmenlere ihtiyaçları olduğunu bilmektedir. Ev kiralamada zorluk çıkarılmasını saçma bulur. Krefeld’de küçük bir ev tutarlar. Burası İbrahim’in çalıştığı yere uzaktır. Ancak İbrahim’in Opel arabası vardır.

İbrahim Mutlu çalışkan biridir. Ancak yeniliğe açık olmayan ufku kapalı biridir. Sendikal faaliyetleri nankörlük olarak görür. Grevden hoşlanmaz. Romanın sonunda yer alan greve destek vermez ve bu işlerle ilgilenenleri “komünist” olarak nitelendirir. Bunu siyasi bir tanımla olarak değil bir hakaret olmak kulanmaktadır.

Koca Ren romanında Salim Sarıkaya uzun süredir bir fabrikada işçi olarak çalışmaktadır. Ancak ötekileştirmeden dolayı ustabaşı olamaz. Ancak oğlu Adem’in sıra arkadaşı Melanie’nin babası Horten mağazasında hızlıca şef olmuştur.

Gül, tez yazan eşine destek olmak için bir balıkevinde işe girer. Çalıştığı iş ağırdır. Uzun mesailere karşılık düşük maaş almaktadır. “Gül abla’n Oberaden’deki balıkevinde günde on saat çalıştı. Ayaklarına kara sular inerdi. Gene de koca bir ayda bin mark alamazdı.” (Baykurt, Koca Ren, 2018, s. 147)

Almanlar Bizi Sevmedi romanının başkişisi Fehmi çalıştığı fabrika ile sözleşme imzalarken eşiyile birlikte kalabilecekleri bir yurt sözü verilmiştir. Ancak çalışmaya başladıktan sonra ayrı yurtlara verilirler. Fehmi atölyede daha deneyimli birine bu durumu danışınca lohnbüroya¹⁴ gitmesi tavsiye edilir. Oradaki Türk tercümana derdini anlatır. Tercüman bu durumla ilgileneneceği sözünü verir.

Almanlar Bizi Sevmedi romanında Türklerin çocuklar üzerinden bile kazanç sağladıkları aktarılır. Federal Alman Hükûmetinin sosyal devlet anlayışıyla yaptığı çocuk yardımı Türkler için bir gelir kapısıdır. Fehmi muhasebede bir Türk kadının hala çocuk yardımı alamadığı üzerine tercümana başvurduğuna şahit olur.

Erkek yurtlarındaki ve fabrikadaki şartlardan dolayı Türkiye’de de sendikacılık yapan Fehmi ve diğer işçi gurbetçiler Metal Sendikasına yazılmaya karar verirler. Bu öneriyi Fehmi ortaya atmıştır. Fehmi’nin atölye şefi olan Alman Mayer bile Fehmi ve diğerlerinin sendikaya üye olmasını teşvik eder. Gurbetçilerin de güvenceleri olmasını tembihler. Fehmi’nin içindeki örgütlenme ve haklarını koruma ateşi tekrar alevlenmiştir. Diğer işçilere daha yararlı olmak istemiş bu yüzden herkese tek tek sendikalı olup olmadıklarını sormayı planlamıştır. Bir süre sonra Türklerin çoğu sendikaya üye olmuştur. Ancak kadınların sayısı azdır. Üstelik kadın işçiler düşük ücretle sözleşmeli olarak çalışmaktadırlar. Hakları hiç korunmamasına rağmen aldıkları düşük ücretin bir kısmını da sendikaya vermek istemezler. Ağır çalışma koşullarına dayamayan kadınlar da bir süre sonra örgütlenir. Fehmi, her atölyede farklı işlerde çalışan sendikalı Türkleri belirleyip daha yoğun örgütlenme planları yapar. Ancak bildiri dağıtmak yasaktır. Örgütlenmeyi sadece konuşarak gerçekleştirirler.

Almanlar Bizi Sevmedi romanında Almanların işçileri çalıştırmak için tehdit ettikleri belirtilir. Mühendisler daha çok verim alabilmek için onları ülkelerine göndermekle tehdit edince çalışanlar korkularından üretimin hızını artırmışlardır. Ancak iş yetiştirmek için temel ihtiyaçlarından vazgeçecek hale gelmişlerdir. Bir

¹⁴ Lohnbüro: (Alm.) Muhasebe.

süre sonra yakınmalar başlar. Almanlar bu duruma daha da sert cevap verip işten çıkarmalara başlayacaktır.

Berlin'in Nar Çiçeği romanında Selman ve Güldane, Almanya'ya göç ettikten sonra bir süre iş bulamazlar. Selman kaçak olarak çalışmaktadır. Üstelik bu işler geçici işlerdir. Selman dikiş tutturamamanın verdiği moralsizlikle bazen memlekete gitmeyi düşünür ancak yine de bu düşüncesinde isteksizdir.

Selman ve ailesi diğer dört daireyle ortak tuvaleti olan bir evde yaşamaktadır. Eşyaları dahi ikinci eldir. Almanların “toplama günü” dediği kullanmadıkları eşyaları kapılarının önüne bıraktığı günlerde topladıkları eşyalardan derme çatma bir evleri vardır.

Dağların Sultanı romanının başkışisi Şito, Almanya'ya iş için gelme se de geçimini sağlamak için yanında kaldığı Sefo'nun bulduğu pek çok işte çalışmış ancak haftasına varmadan çıkmıştır. Bir işte dikiş tutturamayıp başına gelen birçok talihsizliklerden sonra hükûmetten acizlik parası almıştır ancak o da yetmez. Bir süre sonra Kaffee Meran'da tanıştığı Selo ile farklı bir iş kolu kurarlar kendilerine. Tıpkı kendisinin yaptığı gibi memleketinden gelen oturma ve çalışma izni almak isteyen Türk adaletinden kaçan gençlerle Kaffee Meran'da tanıştığı orta yaş ahlakı düşük kadınları formalite evlilikle birleştirip bundan komisyon almaktadır. Yasal bir iş olmasa da kanunlara aykırı bir yönü yoktur. Hatta pek çok Alman'dan entegrasyona katkı sağladı için övgü aldığını belirtilir.

Köln'de Bir Kız romanında Demir ailesi yeni eve taşındıktan bir süre sonra Tenzile Hanım yakınlardaki tarlalarda Türk kadınlarının çalıştırıldığını öğrenir. Hem Anadolu insanının tarım işçiliğine yatkın olmasından hem de az paraya tamah etmelerinden dolayı Almanlar özellikle Türk kadınlarını tercih ediyordur. Bir süre sonra Tenzile Hanım'da tarlalarda çalışmaya başlar. Ona göre ne kadar çalışsa kârdı. Ancak okullar başlayınca evin işleri ve okula gitmeyen çocukların bakımı tekrardan Tenzile Hanım'a geçecektir. Sultan'ı okula geri göndermek istemeyince Demirağa kesinlikte buna karşı çıkar. Her ne olursa olsun çocuklarını okutacağını belirtir. Ancak kendisi de işten çıkarılma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Fabrikada işçi çıkarılmaktadır ve en çok kendi bölümünden çıkarılır. Birkaç yıl önce tüm birikimini Türkiye'de bir dolandırıcıya kaptırdığı için sekiz doyurulacak boğaz için bu işe çok ihtiyacı vardır. Yine de karısını kesin bir dille susturur.

Demirağa, Sultan'ı evlendirmek için Türkiye'ye gitme planları yapar. Ancak okullar tatildir ve bu süreçte izin alması imkânsızdı. Çünkü öncelik Almanlarıdır. Göçmen işçilere yalnızca okul tatilleri dışında izin veriliyordur. Oradaki Türkler en ufak bir konuda bile ötekileştirilmeyi hisseder.

Bana Bir Şiir Oku Hamriyanım romanında Fatma, Almanya'ya ilk geldiği yıllar bir otelde çalışmaya başlamış ancak oradaki kazanları yıkamak ağır iş olduğundan oradan ayrılıp Raşit'in lokantasında çalışmaya başlamıştır. İçki servisi bulunan bu lokantada da bulaşıkçılık yapmaktadır. Ayda dokuz yüz mark kazanır. Hem Fatma'nın hem de Naci Usta'nın yakınmalarından bu maaşın yeterli olmadığı düşünülür. Memlekette ailesinin yaşadığı evi kendi üzerine almıştır. Bankada da biraz birikimi olduğunu belirtir.

Almanya'da ekonomik kazanç o kadar cezbediciydi ki göç eden Türklerin önü alınamamıştır. Ancak hem Türklerin hem de Almanların hiç hesap etmedikleri pek çok nokta mevcuttur. Bu göç sadece mekânsal değişim değildir. Yaşamlarında ciddi sosyal, kültürel hatta dinî etkilere sebep olur. Öncelikle Türkler, Almanya'ya ağır iş kolları için davet edilmişlerdi. Gün ışığı görmeyen madenler, 1800 °C bulan işlem fırınları, ağır yük taşımacılığı gibi pek çok sektör fiziksel anlamda hem zorlamış hem de yıpratmıştır. Üstelik bu sektörler ölümle sonuçlanan iş kazalarının yaşandığı yerlerdir. Her ne kadar sağlık sigortaları yapılsa da can güvenliği olmayan işlerde Türklerin çalıştırılması azınlıkların yaşamlarının hiç kıymeti olmadığının bir göstergesidir.

Yoğun disiplinli çalışma yaşamı Türkleri sadece fiziksel olarak değil psikolojik olarak da etkiler. Dakik Alman fabrikaları Türkleri saatlerden nefret eder hale getirir. Zaten göçmenler oldukları için hiçbir müsamahaya yer verilmediği gibi mobbing olarak da işe dakikası dakikasına iş için zorlanması Türkleri yıpratır. Aynı zamanda yaşamı dahi bu zorlu işlerden dolayı ıskaladıklarını düşünürler.

Ağır Alman fabrikalarının tüm ceremesini çeken Türkler, Türkiyedeki meslektaşlarına oranla yüksek kazançlar elde etseler de hiçbir şekilde takdir edilmezler. Bölüm şefleri ve ustabaşılar her zamanlar Almanlar olmakta Türkler terfi alamamaktadırlar.

Romanlarda da sosyal gerçeklikte de Almanya'daki çalışma yaşamlarından büyük kazançlar elde edildiği belirtilse de yaşamlarından pek çok şey götürdüğü de

üstüne bastırılarak verilmiştir. Artık sadece uyumak için gittikleri ev ile bir makine gibi çalıştıkları fabrikalar arasında geçirdikleri süre yaşamak değildir.

2.3.3. İnanç

Günümüzde Hristiyanlık, Almanya'da %55,1 inananla en yaygın olan dindir. Almanların %38,8'i ise herhangi bir dine inanmamaktadır. İkinci yaygın inanış %7,2 oranla İslam dinidir. (Almanya) Ancak bu oran Almanya'nın iş gücü istihdamını Türklerden karşılamasıyla bu sayıya ulaşmıştır. Çoğunluğu Hristiyanlardan oluşan bu ulusa davet edilen Müslümanlar Türkler ciddi çatışmalar yaşayacağı öngörülemezdir.

Türkler Almanya'da romanında Yüce ve işçi arkadaşları fabrikaya ilk ayak bastıkları anda inançları sorgulanır. İşçiler uzun yolculuktan sonra bir yudum su içmek isteseler de şef onları şaşkınlıkla karşılar ve onlara suyun olmadığını ancak bol bol bira olduğunu söyler. İçen olur, içmeyen de haymların çeşmelerine tamah etmek zorunda kalır. Fabrikalarındaki ilk öğle yemeklerinde et yemeğinden bir lokma aldıklarında eti lezzetsiz bulurlar ve ne eti olduğunu öğrenmek istediklerinde domuz eti cevabı almaları onların inançlarına bağlılığını bir kez daha sınar. Yüce, bu cevabı alır almaz zaten midesi bulanmıştır. Açlıktan gözleri kararak mesaisini tamamlar. Ancak yemek her zaman büyük bir problem olur. Çoğu işçi bankadaki maaşlarını çekerek yastık altında saklar ve faizlerini Alman bankalarına bırakır. Dinen haram saydıkları bu faizleri almayan işçilerin hesapları hep açık kalır.

Yüce'nin Almanya'da geçirdiği zaman hızla akarken günleri bir süre sonra dinî bayramlara denk gelir. Ancak Hristiyan olan bu memlekette bayramlar tatil değildir. Bunu sorguladıklarında ise aldıkları cevap düşündürücüdür.

“Siz, bir Müslüman olarak, bizim dinî bayramlarımızdan istifade ediyorsunuz. Böyle hallerde:’Efendim biz Müslümanız, Hristiyanların bayramından bize ne.’, demiyorsunuz. Ve bizim bayramımıza katılıyorsunuz. Bu bakımdan dinî bayramınızda çalışmanız gerek.” (Yıldız, *Türkler Almanya'da*, 2012, s.83)

Ancak Almanlar yine bir kolaylık sağlayıp mesai ücreti almamaları takdirde izin yapabileceklerini belirtir. Bunu duyanların bazıları izinden vazgeçer. Bu da dinin Almanya'da etkin rolünü kaybettiğini gösterir niteliktedir.

Yüce'nin mühür eksikliği için Türkiye'ye gidişi sırasında karşılaştığı ailenin erkeği yobaz tip olarak karşımıza çıkar. Erkek, seyahat sırasında namaz kılacak yer bulamadığından yakınıp, oruçsuz namazsız bir gün geçirmediğini Almanya'da

karısının eşarp ile dolaştığını belirterek böbürlenir. Hatta daha ileri giderek Yüce'nin kompartımanda tanıştığı Henning Gerlach ile sohbet etmesini ve Henning'in dinini açıkça eleştirir. Onun birçok dinî çıkışından sonra ona Hoca Efendi diye seslenmeye başlarlar. Ancak Hoca'nın maskesi çabuk düşer. Gümrük kontrolünden geçerken Hoca Efendi'nin sözlerine uymayan kadın iç çamaşırları, kolsuz bluzları ve yasal olmayan bir teybi kaçak yolla ülkeye sokmak istediği ortaya çıkarılır. Sürekli dinden dem vuran bu adam hem haksız kazanç peşindedir hem de ruhsatsız ticaret yaptığı için ülkesinden vergi kaçırmaktadır.

E-5 romanında Salim, Almanya'da vefat eden babası Hasan'ı İslam dinini yanlış yorumlamasından dolayı ya da babasının bu durumu kabul etmeyeceğini düşünerek ölüsünü Türkiye'ye götürmeye karar verir.

Gurbet Ölümleri romanında Sefa'nın benliğinin çöküşünün bir göstergesi de dinî değerlerini yitirmesiydi. Olay içinde çok uzun süredir namaz kılmadığını hatta ahlak dışı bir yaşam sürerken hiç gusül abdesti almadığını düşünür. Sefa'nın içindeki inanç çoktan çökmüştür.

Ayşe yurdunda iken kapısına bir misyoner gelir. Bu misyonerler sık sık yurtları dolaşmaktadır. Ayşe bunlarla çok karşılaşmış taktikleri öğrenmiştir. Müslümanları kendi dinlerine çekmek için bu misyonerlerin Türkçe bildiklerini hatta Türkçe kitaplar dağıttıklarını belirtir. Ayşe misyonere inancının kuvvetli olduğunu söyleyip kapıyı suratına kapatınca dinî değerlerine sahip bir genci karşımızda görürüz.

Sefa'nın Almanya'daki hemşeri dört çocuğunun dinlerini bilmemesinden korktuğu için ikisini Kuran kursuna gönderdiğini, Kuran'ı hatim ettiklerini belirtir. Okuldaki Türk hocalarının da asimile olduğunu çocuklarına İslam dini ile ilgili bilgiler öğretmediğinden yakını.

Mehmet'in ziyaret gittiği Hüseyin Bey ve ailesinin küçük oğlu Ahmet de İslam dini ile ilgili değil Hristiyanlıkla ilgili dersler aldığını Sübhaneke'yi bilmediğini ama kilise korosuna sık sık katıldığını okunan ilahilerin ve çalınan organ içini hoş ettiğini belirtir. Namaz bilmediğini ancak babaannesinde gördüğünü belirtir. Rükuyu kral önünde eğilmeye benzetir. Secde etme hareketini ise çok farklı bir şekilde yorumlar. Ona göre babaannesini yorulduğu için yere kapanmıştır.

Yüksek Fırınlr romanından artan Türk nüfusuyla birlikte bir inanç kurumu eksikliği ortaya çıkmıştır. Alman hükûmeti kişilerin yetkinliğini kontrol etmekte zorlandığı için imam olmayanlar bile yüksek mevkidekilerin yardımıyla imam olmuştur. Bunlardan biri de Abdullah Hoca'dır. Romanda din adamları çıkarıcı ve gurbette olan insanların dinî duygularını istismar eden kişiler olarak verilmiştir. Camiye Kuran kursu için gelen çocuklardan korkuları beslenerek para toplanmaktadır. Bu para Köln'de bilinmeyen bir hesaba gönderilmektedir. Üstelik bu paraların Türkiye'deki terör örgütlerine silah parası olarak gönderildiği dile getirilir.

Koca Ren romanında misyonerlik faaliyetlerine de değinilmiştir. Papaz Rudolf Baart, savaş sonrası azalmış ve yaşlanmış Alman nüfusunun farkındadır. Üstelik çok çocuk anlayışı kültürlerinin bir parçası değildir. Ancak Türkler çok çocuk doğurmaktadır. Papaz sürekli olarak Türklerin arasında gezerek kilisede eğitim için çocuklarını okutmaları amacıyla aileleri ikna etmeye çalışmaktadır. Salim Sarıkaya, iyi Almanca öğrenmesi için birkaç kez Adem'i de göndermiştir. Ancak Adem bundan rahatsız olup kilise eğitimine devam etmez.

Adem, mahallesinde bulunan Yeşil Cami'nin hocası Alaaddin Hoca'dan da hoşlanmaz. Her gelişlerinde çocuklardan zorla bir mark toplamaktadır. Üstelik bunu korkutarak yapmaktadır. "Jeden Tag, eine mark! Günde birer mark atmayı Tanrı taş eder!" (Baykurt, Koca Ren, 2018, s. 29)

Romanda Almanların inanç sistemlerini de kontrol altına aldıkları belirtilir. Okullardaki din eğitimi kısıtlı saatlerde ve yetkin olmayan kişilerce verilmektedir. Din bilgisi dersine giren Herr Toprak her derste uyumaktadır. Üstelik ikinci olarak et satış işindedir ve öğrencilere zorla kendi malını "helal et" diye satmaya çalışır. Dinî duyguları sömürmektedir. Üstelik cami yapımına da sınırlama koyulmuştur. Cemaatin her geçen gün büyümesinden dolayı yapımı istenen camiye uzman mühendisler izin vermesine rağmen polislerden izin alınamamasından korkulmaktadır.

Almanlar Bizi Sevmedi romanında bir Türk için inanç ortamlarının çok da sağlıklı olmadığı vurgusu yapılır. Hatta Münih kentinde bir mescitte nur ayinlerinin yapıldığını ancak bunun bir kılıf olduğunu çeşitli milletlere bilgi topladıklarını belirtilir.

Kılları Yolunmuş Maymun romanında Almanya’da yetişen çocukların dinî değer ve öğretilerden zamanla uzaklaştıkları tespitine değinilmektedir. Ömer Kul’un en küçük kızı sofraya otururken herkesle birlikte besmele çekmek yerine anaokulunda öğrendiği Almanca bir tekerlemeyi söyler. “Lazımlığım dolu/ Karnım boş /Afiyet olsun” (Dal, *Kılları Yolunmuş Maymun*, 2017, s. 50)

Köln’de Bir Kız romanında Sultan, on yaşlarındayken Almanya’ya gelmiştir. Ailesi onun dil problemini aşması için komşularının yardımıyla Protestan bir rahibe olan Annetta’nın yanına verir. Rahibe Annetta onu Alman bir Protestan’dan daha da dindar yetiştirir. Sultan, Kuran yerine Tevrat’ı sular seller gibi ezbere öğrenmiştir. Her yaşadığı olayda, derslerde veya dualarında Tevrat’tan kıssaları, bölümleri ve mecazları ezbere dile getirir. Bu durum onun İslam’dan uzaklaşmasına neden olmuştur. Sultan, hem ailesinden hem de kocasından kaçtığı yolunu kaybettiği zamanlar ev arkadaşı vesilesiyle bir Hint dinî ayinine katılır. Bu ayin onu sorgulamaya, dinleri karşılaştırmaya sevk eder.

“‘İnanç meselesi..’ diyordu, ‘ben Allahımı seviyorum. Onun ezanıyla mutlu oluyorum, bunlar ateşle!.. Ötekiler, âyinlerde İsa’nın kanı yerine şarap içerek!.. Benimki daha güzel ama.. Daha mânâlı, daha derin, daha soyut...’” (Kayıhan, *Köln’de Bir Kız*, 1988, s. 219)

Bugüne kadar yolunu kaybettiği gibi iç huzurunu da kaybeden Sultan bu ayindeki düşünceleriyle ilk defa bir uyanış yaşar. Özellikle ezan, Sultan’ın bir nebze olsun iç huzuru bulmasını sağlar.

“Ezan.. Mesafe tanımayan ezan, bütün varlıkların üzerine yağmur gibi inen ezan, daha genel, daha bütün insanlar için, daha hür, daha cömert bir inancın belirtisi değil mi? (...) Oh, o yatsı ezanları! Dünyayı yeni baştan kuran o sıcak, o vefalı çağrı.” (Kayıhan, *Köln’de Bir Kız*, 1988, s. 218)

Göç sürecinin ilk zamanlarında Türklerin inançları hep göz ardı edilir. Dinî bayramları tatil kabul edilmez, helal beslenme alışkanlıkları umursanmaz hatta bir ibadet ortamı oluşturulmaz. Çalışma düzenlerinden asla feragat etmeyen Almanlar halen İslam için özel günleri tatil ilan etmemiştir. Türklerin o günlerde izin almalarını kolaylaştırmış ancak ücretlerini kesmiştir. Helal beslenme alışkanlıkları için Türkler bireysel çözüm yoluna gider. İbadet ortamları için ise resmî makamlara karşı savaş vermek zorunda kalırlar. Cami ve mescit inşaatlarının zoru koşulması gibi birçok engeli aşmak zorunda kalırlar.

Romanlarda dinin Almanya’da bir sömürü aracı halini aldığı gözlemlenir. Birleştirici bir güç olan dini, çıkarları için kullanmaya çalışan “imam/hoca tipi” sıkça yer alır. Bu tipler bir nevi uyarı niteliğinde kurguya yerleştirilmiştir.

Hristiyan çoğunluğun içinde dinden uzaklaşma da bir tehlike olarak romanlarda yer alır. Hatta ahlaki yozlaşmanın sebebi inançtan uzaklaşmak olarak verilir. Çözüm yine yüzlerini Allah’a çevirmekten geçer. İnanç çözümlerinin yanı sıra misyonerlik faaliyetlerine de değinilir. Özellikle çalışan anne babaların çocuklarını evde yalnız bırakması yasaktır. Ücretsiz olan kilise kreşleri ve rahip/rahibe bakımları çocuklarda inanç ikiliği yaratır.

2.3.4. Sosyalleşme

Hem Türkiye’de hem de gurbette hemşericilik önemli bir alışkanlıktır. Bir ara kalma ve yakın yaşama göçmenleri psikolojik anlamda dirençli tutmaya yarar. Sosyal yaşamlarını da birlik olma düşüncesi üzerine kurdukları için Türkler çoğunlukla birbirleriyle iletişime geçip birlikte vakit geçirmeyi tercih ederler.

Dik Bayır romanında Almanya’daki yaşamı Raşit’in ailesine yazdığı mektuplardan öğrenebilmekteyiz. Raşit, namuslu Türk işçilerle arkadaşlık kurduğunu hatta onu çalışacağı fabrikaya kadar getirip bıraktıklarını belirtir. Fabrikanın lojmanında bir ranzası olduğunu neredeyse tüm Anadolu’nun bu “haym” denilen yerde olduğunu gece gündüz çalıştıklarını ancak diğer Türkler sayesinde kendini yalnız hissetmediğini belirtir.

Gurbet Sofrası romanının başkışisi Arif, pek çok gurbetçinin aksine yabancılarla arkadaşlık kurmaya heveslidir. İyi derecede dil bilmesi de buna yardımcı olur. Pansiyonda karşılaştığı cana yakın bir Alman’la heves için de bir arkadaşlık kurar. Ancak Alman kendisini yanlış tanıttığı gibi eşi Suzan’dan da faydalanmaya kalkışır. Arif yavaş yavaş Avrupa medeniyetine duyduğu güveni ve saygıyı yitirir.

Arif, fabrikadan çok az kişiyle arkadaşlık kurar bunlardan biri de Kazım’dır. Kazım da fazla kişiyle konuşmaz. Ona göre Almanlar güler yüzlü insanları ciddiye almayıp alay etmektedir.

Yüksek Fırımlar romanında olduğu gibi Almanya’da pek çok göçmen aile hemşerilerine yakın oturmaya özen göstermektedir. Ailecek bir ev aradıklarında ilk önce diğer Türk ailelerine haber salmaktadırlar. Krefeld’de oturan İbrahim ve Elif Mutlu’nun komşuları olan Ziyet ve Ziya çifti de göçmen Türk ailelerdendir. Mutlu ailesinin dostları olan Osman ve Dudu Aydemir ailesi de yakınlarda oturmaktadır.

Dağların Sultanı romanında Almanya'ya gidenlerin sosyalleşebileceği mekânlar sınırlıydı. Pek çok yere “kara kafalılar” alınmıyordu. Girebildikleri nadir mekânlardan birisi Kaffee Meran'dır. Romanın başkişisi Şito'nun da sosyalleşebileceği tek mekân olarak verilmiştir burası. Burada çevre edinir, hayalini kurduğu çapkın bir yaşamı burada elde etmeye çalışır. Hatta formalite evlilik ayarlama işini burada yürütür.

Ben Aranıyor romanında Orhan Barutçu, Alman eşi Maria ile bir faşingde tanışmıştır. 1960-1980 yılları arasında Almanya'da sıkça yapılan bu partilere Türkler de katılmaktadır. Türkler özellikle Alman kadınlarla tanışabilmek için bu partilere gitmektedirler. Bu sefer kostümlü olan bu partiye Orhan sıradan kıyafetleriyle gitmiştir. Eşinin ise kendisine acıyıp kendisiyle tanıştığını düşünmektedir.

Türklerin gurbette de birbirlerini bulmaları izole bir sosyal yaşam ve gettolaşma sonuçlarını doğurmuştur. Yeni geleni ya da hısım-akrabasını hemşericilik dayanışmasıyla hep kendi çevrelerine yerleştirmiş, yakınından ev bulmuştur. Bu da Türk gettolarını oluşturur. İlk dönem romanlarda bu durum baskın değildir. Kreuzberg gibi Türk bölgeleri 1990 sonrasında bu şekilde anılmaya başlanmıştır. Yalnız sosyalleşmeleri ilk kabilelerden itibaren gerçekleşmiştir. Aile birleşimi olmadan önce dahi erkek işçiler hayımlarda yemekli toplantılar gerçekleştirmiş, saz-bağlama eşliğinde türkülerini icra ettikleri müzikli eğlenceler gerçekleştirerek kültürlerini Almanya'ya taşımışlardır. Bu iletişimde kalma durumu göçü daha katlanır kılmıştır.

2.4. Kültürel ve Toplumsal Sorunlar

2.4.1. Yozlaşma ve Ahlaki Çöküş

İşçi göçünde çoğunluğu kırsal kesimden olan bireyler yoğun Batı kültürü ile baskı altında tanıştığı için göçmenlerin kimilerinin tutum ve davranışlarında olumsuz değişimler gözlenmiştir. Göçmenlerde Batılılaşma zihniyetinden çok uyum çabası ve dışlanmama arzusuyla sergilediği değişimde kendine, kültürüne ve çevresine yozlaşma durumları sıkça yaşanmıştır. Alman Hükûmetinin sert entegrasyon süreci de kültürel ve değerler aktarımı zedeleyen sebeplerden biridir. Bireylerin sosyal yaşamda kendilerine düşen rolü reddetmesi, değerlerine olan inancını yitirmesi,

topluma uyum sağlayamaması, milli kimliğin göz ardı edilmesi ve kişiliğin zayıflaması romanlara yansıyan durumlardan birkaçıdır.

Türkler Almanya'da romanında Yüce, Almanya'ya geliş amaçlarını unutan vatandaşlarını açıkça eleştirmektedir. Türkler hem ülkelerinin döviz getirip sanayi kolu kurma hayallerini boşa çıkarır hem de Alman kapitalizmine yenik düşerek Almanya'da kazandıklarını Almanya'da harcar. Bu durumdan da Almanlar kazançlı çıkar. Tıpkı Yüce'nin arkadaşı Garip Recep'in üvey baba baskısından kurtarmak istediği ailesini unutarak birikimleriyle bir araba alması gibi.

Yüce'nin Türkiye'den arkadaşı Nihat'ın Almanya'da şuurunu kaybetmesi bir yozlaşma örneğidir. Alman bölüm şefinin evlerine davet etmesine karşılık Nihat nefisine yenik düşüp evin hanımına saldırmıştır. Bu yüzden sınır dışı edilip Türklerin zaten aşağıda olan saygınlığını daha da aşağılara çekmiştir. Nihat romanda karşı güç olarak çizilmiş bir şahıstır. Çıkarı için yaşayan değerlerini ve saygınlığını kaybetmiş bir şahıstır. Nihat, Alman kadına saldırıp sınır dışı edilme cezasından sonra bile pişkince gövde gösterisinde bulunmuş Türkiye'ye dönmeden önce araba satın alıp bunu gösteriş yapmak için kullanmıştır. Roman “araba sevdası” üzerinden Türklerin yozlaşma süreçlerini sağlam bir şekilde yansıtır. Recep'in ve Nihat'ın yaşadıklarından sonra yazar Henning'in sözleriyle son noktayı koyar.

“Ben Türkiye'ye ilk gittiğim zaman şaşırımtım. Bana Türkiye'nin fakirliğinden bahsetmişlerdi. Oysaki Türkiye'de gördüğüm Amerikan arabaları gecekonduardan büyük...” (Yıldız, *Türkler Almanya'da*, 2012, s. 108)

Yüce'nin buna verecek sağlam bir cevabı yoktur.

Fikrimin İnce Gülü romanının Bayram'ı ilk kuşak Türk işçilerini temsil etmektedir. Süreç içerisinde aile bağlarını koparması, sevdiği kadını yüzüstü bırakması, köylüsünü kandırıp Almanya kontenjanını alması, onu yanına alan işçiye kovdurup yerine geçmesi, Avrupalaşmanın araba modeli veya kılık kıyafetle olacağına inanması, yardımlaşmadan uzaklaşması, bir kadını taciz etmesi ve para odaklı bir yaşam sürmesi onun yozlaştığının bir göstergesidir. Tüylü yeşil şapkası, Franz Lehar yazılı gömleği ile Mercedes modellerinin olduğu bir başka gömlek, kravatlar, takım elbise, yağmurluk ve Alman malı bir saat ile Batılı olduğunu düşünür.

Sonu Hep Gözyaşı romanının başkışısı Akif, Almanya'daki Türk erkeklerinin sadakatsizliğinin ya da ahlaki çöküşünün farkındadır. Avrupalı kadınıyla

tanışan Türk erkekleri bu tanışmaları sadece cinsellik açısından değerlendirmek için fırsat kollamaktadır.

“Bu cumartesi günlerinde Türkler, Yugoslavlar, iletişim bozukluğu çekenler, dejenere olanlar ve diğer bütün terk edilmişler, yalnız başına yaşayan engelliler alenen kadın avına çıkarlar.” (Pirinççi, 2001, s. 23)

Gurbet Ölümleri romanı tam anlamıyla yozlaşmış bir adamın hikâyesidir. Sefa'nın memleket hasreti sonucu girdiği bunalımla değerlerini kaybetmiş birine dönüşümü tam bir kimlik kaybıdır. Almanların dediği gibi entegre değil asimile olmuş ancak bu kültür eriyişi onun sonunu getirip canını almıştır.

Sefa, Düsseldorf'ta Altstadt'a giderken Almanların sık sık Türklere kullandıkları “Ausländer Raus!”¹⁵ sözlerini anımsaması, otobüste tek boş yan bir Türkün yanı sıra olsa bile oturmadıklarını düşünmesi, aşağılanmanın boyutunu gözler önüne sermekteydi. (Kayıhan, *Gurbet Ölümleri*, 1982, s. 30)

Sefa ile Sevim'in ilk buluşmasında yalnız değillerdi. Arkadaş grubunun içinde sıkıntısı olan bir genç kız hemen Sevim'e açıldı. Bir Almandan hamile kalmıştı. Sevim hemen kızı ikna edip aldırmaya götüreceğini söylemesi üzerine herkes üzerinde hayranlık uyandırmıştır. Daha sonra aynı grup içerisinde iki sevgili kavga etmeye başlar. Kız bir ressamı çıplak modellik yapmaktadır. Sefa olanları hayretle izlerken Sevim onun güvenini kaybetme korkusu yaşayıp olayı kapatır. Almanlara bu kadar taviz verilmemesi, biraz ırkçılık yapılması gerektiği konusunda nutuklar çekip Sefa'nın gözünü boyamaya çalışır. Sevim'le aynı yurttaki Ayşe ise bu kaybolmuş gençlerden olmak istememiştir. Çaresiz kaldığı, dil bilmediği zamanlarda bile kendi ayakları üzerinde durmaya çalışmıştır. Ona her yaklaştıkça çalışana tiksintiyle bakmış eğlence düşkünü hallerinden onlar adına utanmıştır. Mehmet'in ziyaret ettiği ailenin çocuklarının Türkçe bilmemesi yüzünden ebeveynlerin de evde Almanca konuşması unutulmuş kimliğin en çarpıcı örneğidir. Romanın başkışı Sefa'nın yaşadıkları, karşıt güç Sevim'in Türk gençlerini etrafında toplayışı ya da yardımcı kişiler Mehmet ile Ayşe'nin Almanya ve Almanya'daki Türkler hakkında söyledikleri bu diyarın acımasızlığını dile getirir şeklindedir.

Yüksek Fırımlar romanında Türkler işine gelen durumlarda Müslümanlıklarını vurgularken işe gelmeyen durumlarda yaptıklarını görmezden gelirler. Alafranga tuvaleti uygun bulmayıp Almanlara yıktırıp alaturka tuvalet

¹⁵ “ Yabancılar defolun!”

yaptırırlar. Domuz eti yemezler. Ancak çoğu Türk işçi Alman kadınlarla zina yapmaktadır. Bürokratik işlerini hallederken rüşveti kullanırlar.

Koca Ren romanında göçmen Türk işçilerin çoğunluğu evli olmasına rağmen Alman kadınlarla zina yapmaktadır. Alman kadınlarının cinselliği çok normal bulduklarının farkındadırlar ancak Türk erkekleri bunu ahlak dışı bir şekilde kullanmaktadırlar. Salim Sarıkaya'nın da evlilik dışı iki ilişkisi olmuştur. Almanya'ya çalışmaya gelen Türk kadınlarına da iyi gözle bakmamaktadırlar. Lokantada çalışan Gül özellikle Almanca konuşmaya özen gösterir. "Türkler Türk olduğumu bilirse asılıyor." (Baykurt, Koca Ren, 2018, s. 73)

Almanlar Bizi Sevmeyi romanının başkişisi Fehmi parktan geçerken esrar içen üç Türk genci görür. Parkı denetleyenleri gören gençler hızla oradan kaçar. Polis bankın altında esrarlı sigarayı bulur ancak gençler çoktan kaçmışlardır.

Kılları Yolunmuş Maymun romanının başkişisi Ömer Kul duvar gazetesinde "İşçinin Haberleri Köşesi" oluşturur. Bu arada yazar yergisini Ömer Kul'un bu köşesini kullanarak dile getirir. Köşede işçilerin artık gerçekten ülke ekonomisine katkıda bulunmak için dövizini ülkelere getirdiklerini kadın işçilerin kürk satın almayıp ülkelere mark gönderdiklerini belirtir. (Dal, Kılları Yolunmuş Maymun, 2017, s. 116) Burada Ömer Kul aslında olması gerekenleri haber olarak vermek istemiştir.

Dağların Sultanı romanında romanın başkişisi Şito, Almanya'ya ayak uydurmaya çalışırken yasal çalışma yaşamını terk eder ve ahlaki değerlerini unuttur. Topal kaldıktan sonra çalışamayacağı için Türkiye'den suç yüzünden kaçan Kürt gençlere formalite evlilik ayarlayarak geçimi kazanır. Üstelik kendi de bu yolla çalışma ve oturma iznini almıştır. Bu yaptığı iş ile Almanların takdirini kazandığını entegrasyona katkı sağladığını düşünmektedir. Almanların takdirinin gözünde yüksek bir değer olduğunu belirtir.

Resmî olmasa da evli olan Şito, Helga ile formalite evlilik yapsa da çoğu zaman ahlaki sınırları aşmış; onunla ahlak dışı bir ilişki yaşamıştır. Şito, eve dönmeyi ve Türkiye'deki karısını unuttur. Etrafındaki tüm kadınlara cinsel bir istekle bakmaktadır. Tüm bunlar gözünde normalleşmiştir.

Köln'de Bir Kız romanında Sultan'ın yozlaşması ve yaşadığı ahlaki çöküş bir domino taşının devrilmesine benzemektedir. Protestan Rahibe Annetta'nın onu

yetiştirilmesiyle başlayan kimlik karmaşası ilk taşı devirmiştir. Rahibe onu yetiştirirken Tevrat'ı öyle bir öğretmiş ve benimsetmiştir ki Sultan, Kuran'ı bu kadar bilmemektedir. Bu bocalama Alman kültürünün serbestliğini seçmesine neden olmuştur. Sultan'ın en yakın arkadaşının Alman Bettina olması ise bu durumu körüklemiştir. Bir arkadaşlarının doğum günü partisine giderken Sultan'a kendi kıyafetinden vermesi, "Kimseyle yatmadığını hiçbir yerde söyleme. Hele bizim kızlara asla! Alay ederler seninle." diye uyarması onu bambaşka dünyalara sürüklemiştir. (Kayıhan, Köln'de Bir Kız, 1988, s. 36) Gençliğin verdiği kalp çarpıntılarının karşılığını ise yine bir Alman'da bulunca ilk cinsel deneyimini reşit olmayan bir yaşta yaşar. Yozlaşmanın verdiği bir ruh haliyle bundan hiçbir pişmanlık duymaz.

"Türk kızı olarak yaşamının bir takım kurallara bağlı kalmayı gerektirdiğini, çok daha kalıcı bir mutluluğun bu kurallarla elde edilebileceğini söyleyen içindeki şu ikinci ses, bütünüyle yanılıyor olamadı. Lâkin bu, o kadar zayıf ve etkisiz bir sestir ki, hayat dolu Sultan'a hiçbir zaman hâkim olamıyordu." (Kayıhan, Köln'de Bir Kız, 1988, s. 87)

Bir süre sonra ilk aşkı Franz-Joseph onu en yakın arkadaşı Bettina ile aldatınca Sultan yanlış seçimlerle yolunu kaybeder. Farklı farklı erkeklerle birlikte olmaya başlar. Hatta bunlardan bazıları ondan yaşça çok büyük ve evlidir. Üstelik bu evli erkeklerden birinin arabasında annesine yakalanınca ona da hiç utanmadan onun sadece arabasına değil yatağına da girdiğini söyler. Sultan'a göre bu hayat gayet normal bir hale gelmiştir. "Gerçi kısa birkaç arkadaş birden değiştirmesi pek iyi olmamıştı ama sadece kendisi yapmıyordu (...) Bedenin ihtiyaç duyuyorsa buna, içer ve susuzluğunu giderirsin." (Kayıhan, Köln'de Bir Kız, 1988, s. 144)

Sultan'ın bu gidişatını durdurmak ve kendilerince namuslarını kurtarmak için ailesi onu memleketlerinden bir gençle evlendirir. Ancak Sultan daha düğün gecesi kafasına koyduğu gibi iki aydan sonra kaçarak dolaylı yollardan Almanya'ya geri döner. Almanya'ya gelene kadar "... ne yaptığını, nerelerde kaldığını, kimlerle düşüp kalktığını, hiçbir şeyi bilmiyordu." (Kayıhan, Köln'de Bir Kız, 1988, s. 212) Ancak yaşamı artık altüst olmuştur. Bir grup tanımadığı erkeklerle aynı evde kalır. Üstelik üşüdüğünde hiç düşünmeden birinin yanına kıvrılacak kadar umursamaz bir hale gelmiştir. Kardeşini ve babasını gördüğü bir gün olaydan etkilenererek bir lokale gider orada içkiyle kendinden geçerken bir Türk kızının üç erkekle pazarlık yaptığına şahit olur. "Bir Türk kızının şu hale düşmesine üzülmüştü." (Kayıhan, Köln'de Bir Kız, 1988, s. 206) Ancak o kadar çok içmiştir ki sokakta yığılıp kalır. Uyandığında bir harabede tecavüze uğradığını fark eder. Dışarıya kendini atıp kusmaya başlar. Bir

hafta boyunca kendine gelemmez. Her zaman saygı duyduğu ev arkadaşı Gurmukh onun neden bu hala geldiğini düşünürken Sultan’a “Neden bu kadar Almanlaştın? (...) Fakat hep Almanca konuştun. İnsan kendi anadiliyle rüyâ görür biliyordum ben.” diye sorarak aslında Sultan’ın durumunu açıkça dile getirir. (Kayıhan, Köln’de Bir Kız, 1988, s. 209) Sultan’ı bu hale getiren kaybettiği kimliğidir.

Yozlaşmanın sebeplerinden ilki entegrasyon kaygısı olsa da ani kültürlenme, ayrıcalıklı olduğuna inanılan Alman olma arzusu, ahlaki çürüme, hızlı ekonomik büyüme hırısı da kuvvetli etkenler arasındadır.

2.4.2. Kültürel ve Toplumsal Farklılıklar

Almanya’ya yoğun işçi göçünde 1980’li yıllarda entegrasyon konuşulmaya başlanır. Ancak o zamana kadar Türkler sadece kendi çabalarıyla uyum sağlamaya çalışırlar. Göçmenler ile Almanların uyumsuzlukları ilk günden kendini belli edecek kadar büyüktür. Bu farklılıklar yaşam tarzlarından kültürlerine, medeniyet anlayışlarından yönetim şekillerine, ticaretten eğitime kadar her alanda yüksek derecede hissedilir şekildedir.

Türkler Almanya’da romanında Yüce, Almanya’yı sosyolojik olarak irdeler. Bu irdeleme onu bazen hayranlığa bazen de nefrete sürükler. Yüce’nin de deneyimlediği kadın-erkek ilişkisi Türkiye’dekinden çok farklıdır. Bir faşing partisinde¹⁶ Erika Göschel ile tanışması Yüce’nin bu toplumsal farklılığı gözlemlemesini sağlamıştır. Almanya’da kadınlar kolay ilişki kurarken Türkiye’de bu durum koca bir tabudur. Almanya’da kadınlar kocasına sadece gelir getirecek gözüyle bakmazlar. Kendi ayaklarının üzerinde durabilen çalışkan nitelikte oldukları için eşleriyle aralarındaki bağı daha özel bulur. Bu durumu bant sistemiyle bağdaştırır. Bant insanları kendine köle etse de başkalarına köle etmez. “...kocasının getireceği ekmeği bekleyen kadının satılmışlığı...” yoktur. (Yıldız, Türkler Almanya’da, 2012, s.85)

Romandaki en önemli karşı güç Alman kültürü ve kapitalizmidir. Yüce kendisinden on mark isteyen bir arkadaşını geri çevirmemek için Alman bir iş arkadaşından borç ister. Ancak Alman bu durumu şaşkınlıkla karşılar. Aynı parayı aldıklarını belirterek ve kendisinden borç istemesini şaşkınlıkla karşılar. Parasını haymda unuttuğunu belirtince Alman’dan ilk dersini alır. “Unutkanlık tehlikeli bir

¹⁶ Faşing Partisi: Türklerin gözlemlerine göre kadınların eşleriyle birlikte gelmelerine rağmen istediği erkeği dansa kaldırdığı gece eğlencesi.

kusurdur. Ya benden aldığın parayı da unutursan!” (Yıldız, Türkler Almanya'da, 2012, s.59) Yüce sinirlenerek insanlık yapmasını ister ancak Alman kararlı duruşunu hiç bozmayarak ikinci dersi verir. “Yardım yapmayan değil, yardıma muhtaç olan utanmalı.” (Yıldız, Türkler Almanya'da, 2012, s.59) Yüce bu sözleri düşündükçe Alman’a hak verir. Türkiye’de yardım neden yapıldı. “Bir gün ona işim düşer” diye. Yüce bu durumu içten pazarlık olarak değerlendirir.

Yüce, Alamanya’daki Türkler hakkındaki en iyi gözlemini “Biz onlara göre güzel bir elbisede istenilmeyen bir yama idik.” sözleriyle dile getirir. (Yıldız, Türkler Almanya'da, 2012) Bu sözler adete romanı özetler şekildedir.

İş Sürgünleri romanının şahıslarından Şevket, Türkiye tatilinden dönmüştür ancak tıka basa dolu arabasıyla birlikte dönmüştür. Almanya gurbetçileri Türkiye’ye gidişi sadece hasret gidermek için gerçekleştirmez aynı zamanda bu seyahatler sırasında ticaret de yaparlar. Almanya’dan aldıkları bilumum eşyayı Türkiye’de satarlar oradan da Almanya’da hasretini çektikleri veya hasretini çeken kişilere satabilecekleri ürünleri de getirerek Almanya’ya geri dönerler.

Gurbet Sofrası romanında romanın başkışısı Arif, arkadaşı Bülent ile Almanya’da vakit geçirmenin yolunu ararlar. İlk gerçekleştirdikleri etkinliklerden biri sinemaya gitmek olur. Ancak bilmeden girdikleri film ahlak dışı bir film çıkar. Bunu kabul edemez şekilde sinemadan ayrılırlar. Arif kendine başka bir etkinlik planlar ve tek başına bir eğlence mekânına gider. Bütün gece eğlendiği kadın gecenin sonunda bir erkek çıkınca yabancı biriyle sağlıklı bir arkadaşlıktan ümidini keser.

Almanları katı disiplin anlayışı gurbetteki Türkleri psikolojik anlamda yıpratmaktadır. Hem onlar gibi olmak istemektedirler hem de bu yoğun ve disiplinli yaşamdan şikâyet etmektedirler. Arif de onlardan biridir. Almanya’ya ilk geldiği zamanlar şehrin temizliğine ve düzenine hayranlıkla bakarken daha sonra kırmızı ışıktan geçmeye çalıştığında onu uyaran Almanlara ters cevap verir.

Arif toplumsal alışkanlar konusunda da uçurumlar olduğunu gözlemler. Klinikte yattığı günlerde koğuştaki bir Türk burnunu çektiğinde kötü bakışlara maruz kalmıştır. Ancak koğuştaki diğer Almanlar çok sesli bir şekilde gaz çıkarmaktadırlar. Üstelik bu olaydan sonra birbirlerine “Sihhatler olsun.” dilemektedirler. Arif koğuştaki Almanlar bunun Türk toplumu için ayıp bir hareket olduğunu açıklasa da Alman bunu kesinlikle kabul etmez ve sağlık için gerekli olduğunu belirtir.

Sonu Hep Gözyaşı romanının başkişisi Akif, Almanya'daki Türk erkeklerinin sadakatsizliğinin ya da ahlaki çöküşünün farkındadır. Avrupalı kadınlarla tanışan Türk erkekleri bu tanışmaları sadece cinsellik açısından değerlendirmek için fırsat kollamaktadır.

“Bu cumartesi günlerinde Türkler, Yugoslavlar, iletişim bozukluğu çekenler, dejenere olanlar ve diğer bütün terk edilmişler, yalnız başına yaşayan engelliler alenen kadın avına çıkarlar.” (Pirinçci, 2001, s. 23)

Gurbet Ölümleri romanının başkişisi Sefa, Almanya'da geçirdiği ilk zamanlar uyum sağlayamadığı için bunalım geçirir. Bir gece sokağa çıkıp türkü söylerken polisler tarafından şüpheli görülüp tutuklanır. Polisler sarhoş olmadığını anlayınca homoseksüel olup iş aramaya çıkıp çıkmadığını sorduklarında Sefa'nın sinirleri bunu kaldıramaz. Sefa, homoseksüel olduğunu kabul ederse polisler onu serbest bırakacaktır. Sefa, bunalıp sokakta türkü söyleyen birinin yanında homoseksüelliğin legal olmasını anlayamaz. Polisler asıl böylesine genç Almanca bilen birinin sokakta tek başına vakit geçirmesinin anlamsız olduğunu belirtirler. Sefa bunların kendisine göre olmadığını söyler.

Yüksek Fırımlar romanında İbrahim mutlu Anadolu'nun kırsal kesimindeki toplumsal normları Almanya'da da devam ettirmeye çalışır. Çevresindeki farklılığın ve değişimin farkındadır ancak buna ayak uyduramayacak kadar geri kafalıdır. Tüm göçmen işçilerin de böyle olduğunu düşünür. Sabahat'la evinde dertleşirken Sabahat'ın Alman eşiyle olan ilişkisine duyduğu şaşkınlığı dile getirir.

“Şimdi örneğin sen beni buraya alıp getirdin; eniştemiz telefon etti, ona tak söyledin. (...) ‘Birlikte yemek yiyoruz, kafa çekiyoruz’ dedin. Bak kızma bana, içimi söylüyorum; bunu benim karı yapsa, örneğin hem de evimizde telefon olsa, telefonda söylese, büyük söylemiş olmayayım, o Saarbrücken denilen şehirden arabamı gazladığım gibi gelir, kendisini delik deşik ederim!” (Baykurt, Yüksek Fırımlar, 2013, s. 226)

Ancak Sabahat'ın eşinin tam tersi nazik davranış selam söylediğini görmektedir. Bu duruma hayret etmektedir fakat kesinlikle aklına yatmamaktadır. Kendisinin bunlardan birini yapıp hemşerilerinin duyması halinde kendisini aralarından atacaklarına emindir. Çevresinden hem Sabahat'ın hem Osman Hoca'nın uygar olduğunun farkındadır ancak uygarlığı bilinçli bir şekilde reddeder. Her modernleşmeyi namusuna halellik getirilmesiyle özdeşleştirmiştir kafasında.

Kız çocuğu sahibi olan İbrahim hem erkek çocuk istediği için hem de hiç sevmediği karısına zorbalık etmek istediği için sürekli erkek çocuğu doğurmadığı halde eşini boşayacağını dile getirir. Hemşerilerinden Hilmi'nin bir kız çocuğu

olunca sevinmesine çok şaşırır. Hilmi ise cinsiyet ayırımının gericilik olduğunu dile getirir. Ancak yine de İbrahim Mutlu buna aldırış etmez.

Türklerin Alman adetlerine ve yaşayış tarzlarına alışması zaman alır. Almanlar, Türklerin alafranga tuvaleti yanlış kullandığını belirtir. Alafranga tuvalete tüneyip işinizi görüyorsunuz, diye alay ederler. Koca İbrahim taşındıkları evde ilk önce Elif'e tuvaleti nasıl kullanacağını gösterir. "Oturacaksın; ama tünemeyeceksin. Elimle tutup oturttum. Bir haftada alıştı." (Baykurt, Yüksek Fırınlr, 2013, s. 151) İbrahim Mutlu fabrikada herkesin mesai bitimi duş almasını, duşu da tamamen soyunarak hep birlikte almasını yadırgar. Uyum sağlamaya çalıştığı noktalar da olur. Yeni doğum yapan eşi Elif'i görmeye gittiğinde bir çiçek ve hastane çalışanları için bir şişe içkiyle gider.

Koca Ren romanında Kenan, Cemal, Ali ve Adem havuzda beğendikleri bir sarışın kızdan bahsederken Cemal, Alman eğitim sisteminde cinsel eğitim olduğunu belirtir. Ancak bunu kötü bir niyetle dile getiren Cemal, Alman kızlarının cinsel birlikteliği bu yüzden iyi bildiğini söyler. Bunun üzerine Kenan, ailelerin çocuklarına birliktelik yaşaması için birilerini bulduklarını anlatır.

Almanya'da bir veli toplantısı olduğunda çocuğun tüm ebeveynleri katılırken Türk öğrencilerin sadece babaları katılmıştır. Bu Alman öğretmen Frau Steiner'in dikkatini çeker. Velilerden Mehmet Çumralı bunun dinen yasak olduğu iddiasında bulunmuştur. Ancak Salim Sarıkaya buna şiddetle karşı çıkar. Frau Hofmann çocuklardaki başarısızlığın aile yaşamlarından kaynaklandığını belirtir. Kız çocuklarının ev işlerine verilmesi veya televizyon saatlerinde sınır olmaması gibi durumların çocukların akademik başarılarını olumsuz etkilediğini belirtir.

Salim Sarıkaya'nın mesai arkadaşı Achim, Salim'in beş çocuğu olduğunu öğrenince büyük bir şaşkınlık geçirir. Çok çocuk onların için özgürlüğün kısıtlanması demektir. Aynı zamanda her çocuğun bakımı büyük bir sorumluluktur. Çok çocukla hayattan keyif dahi alamayacağını belirtir. Üstelik maddi yük olarak görür çocukları.

Berlin'in Nar Çiçeği romanında Frau Lemmer'in kuşu Sarah hastalandığında hemen Selman ve eşinin kuşuyla hiç karşılık beklemeden ilgilenmelerini yadırgar. Diğer Almanların Frau Lemmer'e de aşıladığı ön yargılar nedeniyle o da Korkmaz ailesinden çekinmektedir. Ancak hem kuşunu iyileştirdikleri gibi hem de Frau Lemmer'e de hastalandığında ona hiç teklifsiz bakarlar. Bu

Almanlar için anlaşılmaz bir durumdur. Almanlara göre bu canlılık birer görgüsüzlük örneğidir. Savruk yaşamlarının bir parçası kabul edilir yardımseverlik. Türklerin konuşkanlıklarını ve gülmeye hazır oluşları Almanlar tarafından geri kalmışlıklarının bir göstergesidir. Türklerin sıcakkanlı olması tamamen yanlış anlaşılmaktadır. “Almanlara yaranmaya, sevimli olmaya kalkıyorlardı.” (Füruzan, 2019, s. 67)

Köln’de Bir Kız romanında Sultan, arkadaşı Bettina’nın erkek arkadaşının başka bir kızı hamile bıraktığını ve reşit olmayan arkadaşlarının bu gebeliği sonlandırmak için yasal olmayan bir şekilde Hollanda’ya aldırmaya gittiklerini Franz-Joseph’e anlatınca sadece “Olabilir.” cevabı almıştır. Sultan bu cevapla şok olur.

1991 yılında Yeni Yabancılar Yasası, 1992 yılında ise Sığınmacılar Yasası çıkarılır. 2002 yılında “Göç Yasası” çıkarılır. Ancak her biri toplumsal ve kültürel farklılıklarda dengeyi korumak üzerine değil Almanlaştırmak üzerine “bütünleşme” anlayışıyla çıkarılmıştır. Uyum konusunda ciddi problem yaşayan ve kendini sürekli baskı altında hisseden Türklere bir de Almanlar kendi kültürlerini dayatma içerisine girerler. Bunun sonucunda birinci ve ikinci kuşaklar bireysel ve toplumsal değerlerinde çatışma yaşarken üçüncü ve dördüncü kuşak kimliklerini yitirme yani asimile olma yoluna girmiştir.

2.4.3. Aşağılanma/Dışlanma ve Ötekileştirme

Öteki/diğer olma durumu göçmenlikle sıkı ilişkisi olan bir kavramdır. Sadece göç eyleminin sonucu olmasa da sosyolojik anlamda üzerinde en çok durulması gereken problem dışlanmadır. İnsanlığın doğal düşünce yapısından dolayı medeniyetini ve kültürünü koruma içgüdüleriyle ben/biz anlayışının karşıtı olarak doğan onlar/ötekiler sorunu göçmenlerin her anlamda en çok etkilendikleri sorundur. Göçmenlere fırsat eşitliğinin sağlanmaması, kendilerini ifade etmelerine izin verilmemesi ya da kulak verilmemesi, aşağılanma ve küçük görülme pek çok toplumsal sorunun temel kaynağı olur.

İş Sürgünleri romanının şahıslarından Şevket, Türkiye’den dönüş yolunda trafikte sarı ışık yanar yanmaz kornaya basarak hem kural ihlaline teşvik etmekte hem de gürültü kirliliği yaratmaktadır. Etrafındaki Alman sürücüler hakaret anlamında “ausländer” olarak yani yabani, yabancı olmayı becerememiş olarak

görülür. Alman başının yanında işaret parmağıyla daire çizer. Bu işareti “Aklın mı karışık?” ya da en kötü anlamıyla “Deli misin?” anlamında yapmıştır.

Sancı.. Sancı... romanında Osman’ın belirsiz de olsa bir ilişki yaşadığı Petra’nın kız kardeşi Margaret, Petra’yı Osman’da kaldığı geceler Günter’e karşı idare etmektedir. Margaret kız kardeşinin bu ilişkisine karşı çıkmasa da buna anlam verememektedir. Bunun sebebi ise Osman’ın Türk oluşudur. “Petra Günter’i bırakıp bir başka Günter’e gitseydi, hiç de kaygılanmadı da, şu Türk...” (Tosuner, 2011, s. 147) Margaret’in bu düşünceleri aslında Osman’ı Türk olduğu için ötekileştirdiğinin kanıtıdır. Çünkü Günter gibi bir başka Alman’la olmasının onu endişelendirmeyeceğini belirtir.

E-5 romanında pek çok Almanya işçisinin dile getirdiği gibi işçi alımlarında Türklerin aşağılandığı belirtilmiştir. İnsanları çırılçıplak soyup bir malmış gibi baştan ayağa kontrol ettiklerini dişlerine ve ağız içlerine baktıklarını belirtir.

Romanda dile getirilen bir diğer durum ise sokakta insanların onlara “avuslander” diye bağırılmasıdır. Yabancı anlamına gelen bu kelime işçi alımlarından sonra yabancılar veya barbarlar manasında hakaret amaçlı kullanılmıştır.

Gurbet Sofrası romanında romanın başkışısı Arif, tedavi olduğu kliniğe giderken trende tanıştığı bir Alman’la Türkiye hakkında bir sohbete başlar. Sohbet Türkiye’yi aşağılayıcı bir şekilde ilerlemektedir. Ancak daha sonra Büyük Türk Önderi Mustafa Kemal Atatürk’ün büyük işler yaptığı belirtilip övülür. Sohbet hem olumlu hem de olumsuz bir şekilde gelişmiştir. Lakin Alman, Türkiye’nin yoksulluğunu, sanaysizliğini, cahilliğini, hayvan tecavüzlerini diline dolamıştır. Sık sık bunları dile getirip alay eder.

Arif, Tübingen’deki klinikten ayrılıp geri döndüğünde koğuşunun değiştirildiğini öğrenir. Üstelik ağır deri rahatsızlıklarının ve göçmen olanların olduğu bir koğuşa gönderildiğini görür. Dışlandığını anlar. Tüm edindiği dostlukların işe yaramadığını görür.

Arif, roman boyunca ev veya oda aramaları maceralarında hep aynı problemle karşılaşmıştır. “Sind Sie Auslander?”¹⁷ (Başargan, 1979, s. 171) Her zaman yüzüne çarpan ilk soru bu olmuştur. Türklerin tümünün aynı sanılmasını

¹⁷ ‘Sind sie auslander?: (Alm.) Yabancı mısınız?’

doğru bulmuyordur. Üstelik Türklerin de imajlarına leke sürmelerine sinirlenmektedir.

Arif gittiği gurbetçilerin verdiği bir yemekli toplantıda Almanya’da yaşadıkları oradaki Türklerin yaşadıkları zorlukları duyar. Toplantıda kafa kafaya vermelerine rağmen hiçbir sorunlarına sağlıklı bir çözüm bulamazlar. Umutsuzluk içinde ilerleyen sohbette kendilerini kurban pazarında satılan bir iş hayvanına benzetirler.

“ Hayvan panayırlarına taş çıkartıyordu işçi pazarlığı Tophane’de.

-- Gelin, koşun görün! Beğen beğendiğini! Kadınımız vaaar! Kızıoğlan kızlarımız vaaar! Dalyan gibi adamlarımız vaaar!” (Başargan, 1979, s. 271)

Sonu Hep Gözyaşı romanının başkışisi Akif, Köln Belediye Operasında çalışırken işçi arkadaşları Hasan tarafında işe gelirken temiz giyinmesi için uyarılır. Her zaman aşağılanma korkusuyla yaşayan Türkler kendilerini hep diken üzerinde hissederler. Bilirler ki bir kişinin hatası ve yanlışsı hepsine mâl edilmektedir. “Oğlum, buraya gidip gelirken üzerine temiz bir şeyler giy. İnsanlar sonra ne der. Türklerin hep dolaştıklarını düşünürler.” (Pirinçci, 2001, s. 118)

Gurbet Ölümleri romanında Ayşe’nin bindiği bir otobüste onun görünüşüyle ilgili yüksek sesle alay edilmeye başlanır. Daha sonra Türkiye’yi aşağılayan bir şaka yapılır. Boyu üç metre olan bir kuşun Türkiye üzerinden uçarken bir buçuk metre kaldığını çünkü kötü kokudan bir kanadıyla burnunu tutmak zorunda kaldığını söyleyip gülerler. Ayşe tüm bunları öfkeyle dinlemiştir. Otobüste bulunan bir genç misilleme bir şakayla Ayşe’yi teselli etmek ister. Türkiye’ye taşınan Almanlara bira diye verilenin beygir idrarı olmasına rağmen bunu çok sevdiklerini anlatır. Ancak Almanların acımazca alay etmeleri bitmek bilmiyordur. Yolun ortasındaki kesiksiz çizgi üzerinden geçilmeyeceği ama bir Türk’ün üzerinden geçilebileceği üzerine anlamsız şakalar yapmışlardır.

Romanda hem Sefa, hem de Mehmet, Almanlar tarafından nasıl aşağılandıklarını hissetmektedir. Sefa’nın sürekli başının yabancı olması yüzünden derde girmesi, yabancı olduğu için kolay şiddete maruz kalması bundandır. Üstelik çolak kalmasının hemen ardından işe yaramaz muamelesi yapıp sınır dışı etmek istemeleri ise acımasızcadır.

Mehmet’in Almanya’daki Türklerin durumuyla ilgili sözleri aşağılanmayı özetler niteliktedir.

“Bir zamanalar saygının ve kudretin ifadesi olan adımız şimdi bir küfür gibi söyleniyor. İçimize zehir kusuyorlar. İğreniyorlar bizden. İğrendiklerini ifade etmekten sadistçe bir zevk duyuyorlar. Otobüste yanımıza oturmuyor, yol sorsak surat asıyor, nefes aldığımız hissetseler veremliyimiz gibi yanımızdan uzaklaşıyorlar.” (Kayıhan, Gurbet Ölümeleri, 1982, s. 171-172)

Koca Ren romanında Adem’in sıra arkadaşı Alman Melanie, sürekli olarak Adem’e zorbalık yapmaktadır. Onunla hem bire bir hem de topluluk önünde sürekli alay etmekte ve küçük düşürmektedir. Adem’e sık sık pis koktuğunu hatta “sidik” koktuğunu söylemektedir. Melanie bunu okul arkadaşına bir sataşma olarak değil Adem Türk olduğu için yapar. Sınıf öğretmenleri Frau Platte de aynı ön yargılara sahiptir. Sürekli olarak Melanie’nin tarafını tutar. “ ‘Çoğunuz kokuyorsunuz!...’ dedi Frau Platte. ‘Çünkü düzenli yıkanmıyorsunuz.’ ” (Baykurt, Koca Ren, 2018, s. 84) Üstelik öğretmeni tüm sınıfın önünde üstelerek söylemiştir. İç çamaşırını ve yatak çarşaflarını değiştirmesini bile sorgulamıştır. Adem kendisiyle böyle konuşamayacağını söylediğinde ise yakasından tutup silkelemiş sınıftan kovmuştur. Bu olaydan sonra olayın aslını öğrenmek için sınıfa Türk Öğretmen Türkan Gümüş ve Okul Müdürü Frau Wolf girer. Adem’in Alman sınıf arkadaşlarından Jurgen, Adem’in yaşadıklarına artık dayanamayıp tüm haksızlıkları dile getirir. Adem okulda her gün bu aşağılanmaya maruz kaldığı için psikolojik olarak kendini iyi hissetmemeye başlamıştır. Okuldaki bütün Türklere “öteki” olarak davranılır. “Okul bahçesinde ayrı ayrı öbeklenmiş Alman, Türk çocukları birer yapışkana tutulmuş sinekleri andırıyor.” (Baykurt, Koca Ren, 2018, s. 87)

Alman öğretmenler akademik başarıda da kendi milletinden olanları kayırmaktadır. Adem’in sıra arkadaşı Melanie sınavlarda ya Adem’in kağıdını kopyalamakta ya da Adem’den daha az soruyu cevaplamaktadır. Ancak buna rağmen her seferinde Adem düşük not, Melanie ise yüksek not almaktadır. Melanie bu ayrımcılığın farkındadır. Bu konu hakkında da Adem’le alay eder. “Sana bakıp yazdım; notum seninkinden iyi gelecek! Bu kara kafa sende oldukça Frau Platte sana not vermeyecek; boşuna uğraşma! Saçlarını sarıya boyatırsan, belki...” (Baykurt, Koca Ren, 2018, s. 34)

Salim Sarıkaya, Adem’in veli toplantısından sonra Adem’deki olumsuz değişimin okuldan kaynaklandığını anlar. Adem Almanya’ya ilk geldiğinde de onu bir alt sınıfa vermişlerdir.

“Hauptschule diyorlar, üst üste sınıfta kaldım. Oysa Gymnasium’a girmemi istiyordu. (...) Onlar beni, geri zekâlıların toplandığı bir okul var, ödüm sidiyor oraya yollayacaklar!” (Baykurt, Koca Ren, 2018, s. 4)

Bir tanıdığı vasıtasıyla Türk öğretmen Türkan Gümüş’e akıl danışır. Türkan Gümüş de ayrımcılığın farkında olduğu hatta bariz kanıtlar olduğunu belirtir.

“Sistem çocuklarımızı ince eleklerden geçiriyor. Bizimkilerin dil engeli var. Ayrı kültürden gelmenin, bu kültür içinde bocalamanın olumsuzlukları var. Bunlara Alman öğretmenlerin anlayışsızlığını da ekle.” (Baykurt, Koca Ren, 2018, s. 184)

Salim Sarıkaya’nın danıştığı Duisburg Muhtarı bu konuyla ilgili daha acımasız bir gerçeği dile getirir. “Az okutup işçi yapacak ama iş vermeyecek işsiz bırakacak; işçileri uslandırıp daha kolay yönetebilmek için!” (Baykurt, Koca Ren, 2018, s. 217)

Bir gün Adem’in okulunda okul müdürünün odasının önüne pislenme olayı yaşanır. Bunu olayda hemen Türkler suçlanır. Ancak araştırmalar sonucu olayı gerçekleştirenlerin Neo-Nazilerin olduğu ortaya çıkar. Türk öğrencilerin bu okulda okumalarına gösterdikleri ırkçı bir tepkidir.

Hollanda gezisinde Kenan, Adem’e bir Alman kız arkadaş bulmasını tavsiye eder ancak, Alman bir kız arkadaş bulamayacağını da farkındadır. Çünkü Alman ailelerinin kızlarını Türklere yaklaşmamaları konusunda tembihlediğini bildiğini söyler. Üstelik bu geziye çıkarken sınırdaki pasaport kontrolünde diğer ziyaretçilerden daha çok tutulmuşlardır. Ayrımcılığın her alanda olduğunu bilinçli, bir şekilde görür Adem.

Almanlar Bizi Sevmedi romanında Fehmi, fabrikasıyla sözleşme imzalar. Sözleşmede eşiyle birlikte kalacakları bir yurt tahsis edileceği yazılıdır. Ancak ayrı yurtlara verilirler. Hakkını aramak için gittiği ofiste Türk tercüman Almanların Türklere karşı sözlerinde kasıtlı olarak geciktiklerini çünkü evli çift yurtlarını kilise vergisi ödeyen Yunanlılara ve Ortak Pazar üyesi İtalyanlara tahsis ettiklerini söyler.

Fehmi erkek yurdunda koridora zeytinyağı dökmekle suçlanır. Fehmi suçlamayı reddedince Türk tercümanı Mariya tarafından Türklerin pis olduğu aşağılanmasıyla karşılaşır. Suçlamalar devam edince Fehmi karşı savunmaya geçmiştir.

“Sizi hem yurtlar müdürlüğüne şikâyet edeceğim hem de işyerindeki şefime, gerekirse Türk Başkonsolosluğuna gideceğim. Daha da olmazsa, Türk gazetecileriyle Alman gazetecilerini bir araya toplayıp basın toplantısı yapacağım. Türk düşmanlığınızı yayacağım her yere...” (Savaşçı, 1986, s. 19)

Bu olay üzerine yurttaki Türkler arasında bir örgütlenme başlar. Yurt müdiresinin özellikle Türklere eziyet ettiğini düşünmektedirler. Yurt müdiresi sürekli

olarak “kokuşuk Türkler” diyerek onlara hakaret etmektedir. (Savaşçı, 1986, s. 24) İlk önce bürokratik yollardan bu durumu çözüme kavuşturmayı konuşurlar. Ancak yurttaki Türkler bu yolların içlerinin soğumasına yetmeyeceğini düşünüp daha uygunsuz işler tasarlarlar. Koridora sarımsak sürmüşlerdir. Yurt müdiresi konuşma yaparken protesto amacıyla salonu terk ederler. Yurt müdiresi sertleştikçe işler kızışır. Tercüman Kudret’i yurt odasında ziyaret ettiği sırada duydukları yabancılara duyulan öfkenin boyutlarını gözler önüne sermektedir. Yurt müdiresi hem Fehmi’yi hem de Kudret’i Ruslardan para almakla itham eder.

Fehmi ve eşine bir süre sonra aile yurdu çıkar. Ancak yurt geldikleri yurtlardan farklı değildir. Tek göz bir oda içinde yatak, çarşaf, yorgan, yastık ve bir çamaşır yıkama leğeni bulunmaktadır. Banyo da ortak banyodur. Fehmi ev sahiplerini SS subaylarına¹⁸ evi de Dachau kampına¹⁹ benzetir. (Savaşçı, 1986, s. 53)

Fehmi’nin çalıştığı fabrika millet ayrımını tırmandıran bir politika yürütür. Böylelikle örgütlenmelerin önüne geçmek istemektedirler. Alman İşçi Birliği Sendikası dahi göstermelik dayanışma sergilemekte, kendi vatandaşları bile dış bilemektedir. (Savaşçı, 1986, s. 62)

Fehmi’nin işe gittiği bir gün büfeden aldığı bir gazetede Ahmet Taşlı adlı bir Türk’ün bir domuza tecavüz ederken yakalandığı haberini okur. Anlaşılan haberi pek çok kişi okumuştur. Çünkü o an çevresindeki tüm Almanlar Fehmi’ye tiksintiyle bakmaktadır. Fehmi de bu durumdan hem tiksiniş hem de bu duruma öfkelenmiştir. Yanındaki orta yaşlı bir Alman, Fehmi’ye milletini sorunca Arap olduğu yalanını söylemek zorunda kalmıştır.

Kılları Yolunmuş Maymun romanında Ömer Kul arabası olmasına rağmen işe giderken şehir içi banliyö trenini kullanır. Peronda Alman bir kadının bebek arabasını merdivenden indirmekte zorlandığını görünce ona hemen yardım eder. Ömer Kul büyük bir beklenti içinde olmasa da kadın ufak bir teşekkürü dahi çok görür. 25 yıla yakın Türklerle Almanlar iç içe yaşamalarına rağmen hala büyük bir ön yargıyla karşılaşmaktadırlar. Yabancı oldukları sürekli hissettirilip ötekileştirilmektedirler. Bu yüzden Ömer Kul sürekli davranışlarında tetikte olmakta dikkatleri üzerine çekmemektedir. Trende boş yerlere oturmak yerine ilgi çekmeyecek bir köşeye geçer.

¹⁸ Schutzstaffell- SS: Nazi Almanya’sında koruma timi. (Tarihi Olaylar.)

¹⁹ Dachau Toplama Kampı: 1933’te açılan politik suçluların tutulduğu kamp.

Ömer Kul'un haberlerin gerçeği yansıtmadığını düşünmesini de göçmenliğine bağlar. Yabancı olmasından dolayı gerçeklerin ondan esirgendiğini başka düşüncelerin ona empoze edilip yönlendirildiğini düşünür.

Ömer Kul her yerinin ağrıldığını iddia edip muayeneye gittiğinde hemen göçmen hastalığına sahip olmadığını belirtir. Günlük hayatta o kadar çok ötekileştirilmiştir ki bütün iletişimlerinde bir savunma içerisindedir. Bu konuda da haklıdır. Doktoru teşhis koyamayınca başından savmak için ülkesine kesin dönüş yapmasını tavsiye eder.

Romanda geri dönüş primlerinden de bahsedilir. Ömer Kul'un yaşlı Alman komşusu Felice teyze televizyonda geri dönüş teşvikinin verildiğini ama Kul ailesinin geri dönmesini istemediğini yalnız kalmaktan korktuğunu belirtir. Alman hükûmetinin konuk işçi olarak yeterince kullandığı Türklerden kurtulma planıydı bu geri dönüş primi. İbrahim Yaprak gittiği doktor muayenesinde doktor ülkenin daha fazla yabancıyı kaldıramadığını bu yüzden de yabancılara karşı olumsuz tutumun arttığını açıkça belirtir. Ancak kendisinin aynı fikirde olmadığını belirtse de ısrarla kesin dönüş yaparsa iyileşeceğini belirtmesi sözlerinde çelişkiye yer vermektedir.

Ömer Kul'un gazete satın aldığı dükkânda içki içen biri kadın diğeri erkek Almanlar, Ömer Kul ile uğraşmaya başlarlar. Alman kadın Ömer'e askıntılık ederken erkek olan "Memelerini sarımsak mı kokutmak istiyorsun?" diyerek Türkleri aşağılar. (Dal, Kılları Yolunmuş Maymun, 2017, s. 135) Dükkân sahibi Ömer'i korumaya çalışsa da Egon adlı bu Alman Ömer'i "kanaker"²⁰ olarak nitelendirip ötekileştirmeye devam eder. (Dal, Kılları Yolunmuş Maymun, 2017, s. 136)

Berlin'in Nar Çiçeği romanı Frau Lemmer'in ön yargılı yaklaşımlarıyla başlar. Aynı binada yaşadığı Türk ailesi Korkmazlara giderken diğer Almanların yargılayıcı bakışlarından kaçmak için arkasına bakmadan ilerler. Aynı şekilde Korkmaz ailesi de Frau Lemmer'in itibarını bozmamak için ona uğrarken etrafa görünmemeye dikkat ederler. (Füruzan, 2019, s. 146) Binadaki diğer Almanlar Frau Lemmer ile Korkmaz ailesi arasında gelişen dostluğun farkındadır. Kendilerince bunu dillerine dolarlar. Hatta kimisi Frau Lemmer'in kızının haberi olup olmadığı

²⁰ Kanake: Almanca konuşulan ülkelerden gelen, Türkiye, Arap ülkeleri, Farsça konuşulan ülkeler veya Güney Avrupa'da yaşayan insanlar için Almanca bir kelimedir. Aşağılayıcı bir kelime olarak kullanılır, aynı zamanda normal bir konuşma dili ve kendini ifade etme olarak da kullanılır. (Kanak sprak, 2020)

sorar. Ona göre bu haber verilmesi ve önünün alınması gereken bir durumdur. Başkaları ise böyle bir dostluğa ihtimal bile vermez.

Almanlara göre “Güneyden gelen yabancılar gerçekten gürültücü pis ve yabaniydiler.” (Füruzan, 2019, s. 10) Üstelik bir zamanlar kamplara kapattıkları Yahudilerle özdeşlendirmektedirler. “...bizim yeni Yahudilerimizden burada çokça var.” (Füruzan, 2019, s. 53) Bu ifadeyle bile ne kadar ülkelerinden göndermek istedikleri anlaşılmaktadır.

Selman’ın oğulları Kamber ile Adem, Alman gençler tarafında hakarete uğradığı için kavgaya karışmışlardır. Kniepe’de bilardo oynamak isteyen çocuklara Alman gençler rahat vermez. İki gündür “... scheisen Türkken, Türken raus” ve “Bok Türkler, amma rüzgar estiriyorsunuz. Çekin arabanızı Almanya’dan. Gidin pis kokulu memleketinize.” diye hakaretler etmektedirler. (Füruzan, 2019, s. 160) Ağız dalaşının sonunda Alman gençler Kamber’i bilardo sopaları ile döver. On üç yaşındaki Kamber’in yüzü gözü kan içinde kalmıştır. Onu gören babası Selman, ilk önce kavgaya karıştıkları için sinirlenip bir tane tokat vursa da daha sonra endişeden kahrolmuştur.

Dağların Sultanı romanının başkişi Şito, Almanya’ya geldiği ilk günler burayı sevmemektedir. Almanya’yı “yaban el” olarak görür. Çünkü memlekette bir sultanken burada dışlanan bir “kara kafalı”dır. Dil bilmemesi de Kaffee Meran adlı meyhanede sürekli dışlanmasına sebep olur. Sürekli olarak bir kadın tavlama hayali kurar ancak öğrendiği birkaç uygunsuz cümle Alman kadınlar tarafından sert karşılanır ve “domuz” hakaretine maruz kalır. Özellikle çok beğendiği Rotkapchen’e yaklaşmak için ikinci kez hamle yaptığında bir kez daha “domuz” olarak aşağılanınca kendisine olan öfkesi utancı ile birlikte büyür. Kaffee Meran’da hakkında konuşulanlar onu yerin dibine sokar.

Köln’de Bir Kız romanında Demirağa ve ailesinin ilk oturdukları apartman dairesine sık sık polis gelmektedir. Hatta Demirağa, Almanca bilmemesine rağmen polise bir şey yapmadığını anlatan birkaç gerekli Almanca sözcüğü ezberlemiştir bile. Polisin son gelişinde bir Alman festivali sokaklarda gürültülü bir şekilde kutlanmasına rağmen sırf Türk olduğu için yine Alman komşuları tarafından şikâyet edilmiştir. Kızı Sultan iyi derecede bildiği Almanca ile polislerle konuşurken hiddetlenmiş onları şikâyet eden Almanlara “domuz” demiştir. (Kayıhan, *Köln’de Bir Kız*, 1988, s. 11) Bunu duyan komşuları kavgaya çıkmış ve Demirağa ile aralarında bir arbede yaşanmıştır. Demirağa, Alman komşusundan yumruk yemiştir ancak

polisler sanki yumruğu atan Demirağa'ymış gibi onun kollarına girip çekmişlerdir. Bu arbede de Demirağa'nın çenesi kanasa da Alman polisler "... dalga geçer gibi, isterse hastaneye götürebileceklerini..." belirtmişlerdir. (Kayıhan, Köln'de Bir Kız, 1988, s. 12) Demirağa tüm yaşananların yabancı olmasından kaynaklandığını bilmektedir.

"... Demirağa, bu ülkede yabancı olduğunu hiçbir zaman unutmamıştı. Yanıbaşında çalışan Alman işçisi bir damla ter dökmüşse o üç katını, beş katını dökmüştü. İyice hastalanmadan doktora gitmemiş, yalan yere şuram, buram deyip istirahat almamıştı. Demirağa bilir ve söylerdi ki, Alman adamı kara kaşına, kara gözüne vermiyordu onca parayı; seni seviyoruz demişlerse, bu işçiliğini seviyoruz demekti." (Kayıhan, Köln'de Bir Kız, 1988, s. 12)

Sultan, eyalette düzenlenen kompozisyon yarışmasında birinci olmuş, hatta bu basına yansımıştır. Türkler bu duruma sevinirken Almanlar hayrete düşmüş bu duruma akıl sır erdirememişlerdir. Türklerin başarılarında bile onları ötekileştirdikleri görülmektedir.

Bana Bir Şiir Oku Hamriyanım romanında Fatma'nın vurgun olduğu Fritz tezi için bir kafede gözüne takılan Türkleri incelemeye başlar. Ancak bakışları gibi düşünceleri de ön yargılıdır.

"Görünüşleri bile çok farklıydı buradaki insanlardan. Hiç kuşkusu yoktu ki, Avrupa haritası üzerindeki küçük, oryantal adacıklardı bunlar. İşte, nasıl da sesli sesli, bağırarak konuşuyorlardı! En baştaki, önünden geçen kadının kalçalarına yiyecek gibi bakıyordu. (...) Fazlalıktı, fazlalıktı bunlar bu ülkede..." (Bektaş, 1999, s. 108-109)

Üstelik bu ön yargısının altında tamamen bireysel bir sebep yatmaktadır. Âşık olduğu Marina'ya aynı zamanda bir Türk olan Ali de âşıktır. Fritz'in Marina'yla cinsel bir etkileşimi olsa da tam bir ilişki içerisinde değillerdir. Marina'nın Ali'yle olan bağı ve dünya görüşlerinin aynı olması rekabeti kızıştırmaktadır. İçindeki ötekileştirme o kadar güçlüdür ki tezinden bile vazgeçmeyi düşünür. Çevirmenlik yapan Marina bile Fritz'in ön yargısının farkındadır. "Bakışında, incelemelerinde, yorumlarında bilimselliğe bürünmüş ırkçı bir ilgi var. Üstelik tek kişiden yola çıkıyorsun. Ne kendini kandır, Fritz ne de beni..." (Bektaş, 1999, s. 147)

Romanlarda dininden ve milletinden kaynaklı dışlanma bireylerde kimlik ve aidiyet problemi, yurtsuzluk, gettolaşma ve izole cemaat anlayışı gibi pek çok sorunun da doğmasına neden olur. Toplumlara azınlıklara karşı kalıp yargılarla yaklaşmasının bir sonucudur. Kendisini zeki veya iş bilen olarak gören toplumlar kendilerinden küçük gördükleri ülkelerden bedensel anlamda yararlanmak istemişler ancak insan olmanın gerektirdiği değerleri ve saygıyı göz ardı etmişlerdir. Almanlar

işçi göçmenleri birer makine olarak düşünmüşlerdir. Zamanla tırmanan tansiyon yabancı düşmanlığını, ırkçılığı ve İslamfobiyi doğurur. 1993'te, Solingen'de bir ev 4 Neo-Nazi tarafından kundaklanmış ve 5 Türk hayatını yitirmiştir. (25. Yılında Solingen Saldırısı, 2018) Ufak bir olumsuz davranış katliamlara neden olacak kadar büyük bir nefretin doğmasına sebep olmuştur.

2.4.4. Alt Kültür-Üst Kültür Çatışması (Kimlik Karmaşası)

Bir kültür içindeki din, dil, töre ve etnik köken bakımından kendine özgü özelliklerin yaşadığı toplumun geneline hâkim genel kültür özellikleriyle uyum sağlayamaması durumuna alt kültür-üst kültür çatışması denir. (Kültürle İlgili Temel Kavramlar) Kimlik karmaşası ise kimlik bunalımı, belirsizlik, çalkantı ve bocalamayla birlikte gelişen toplumla uyumsuzluk ve aidiyet sorunudur. (Kimlik Karmaşası ve Kişilik Gelişimi, 2019) Varoluşsal olarak bireyin en temel sorunu kimliktir. Olgunun temelinde ise “Ben kimim?” sorusu yatar. Aile, çevre ve milletin etkisiyle kişilikle ilgili pek çok soru ya biz doğmadan ya da zamanla cevaplanır. Göçmen olan bireyler de ise diğer olma durumundan dolayı bir alt kültür bir de üst kültür gelişir. Çünkü birey sadece bir kimliğe değil sosyal, dinî, etnik, mesleki birçok kimliğe sahiptir. Tüm bunlar gündelik yaşamımızdaki sosyal rollerimizdir. Öteki olarak etiketlenen göçmenler ise entegrasyon adı altında değiştirilmeye çalışılan ya da kişinin kendi isteğiyle değiştirmek istediği kimliğiyle kendi benliği çatışabilir.

E-5 romanında Ferit Bey'in kızı bir gece konakladıkları çadırda Sünbül ile yaptığı konuşmada kendi benliğini yavaş yavaş kaybettiğinin emarelerini gösterir. Ana dili Türkçeyi unutmuş, Almanca-Türkçe karışık bir dil belirlemiştir kendine. 14-15 yaşında olmasına rağmen rahatça doğum kontrol hapı kullandığını belirtir. Almanvari bu davranışlarından hoşnut gibidir. Kesin dönüş yapan ailesine rağmen o hiç ayrılmak istemediğini dile getirir. Ailecek geçirdikleri kazandan kurtulamamıştır.

Sonu Hep Gözyaşı romanının başkışisi Akif, bir diskotekte tanıştığı Christa ile sohbet ederken ilk önce kendini tanıtırken Türk olduğunu belirtir. Ancak daha sonra kendini ne Türk gibi ne de Alman gibi hissettiğini söyler. Aidiyet problemi Almanya'da büyüyen pek çok Türk genci gibi onda da mevcuttur. “Aslında ben kendimi bir Türk gibi hissetmiyorum, ama Alman gibi de hissetmiyorum. Aralarda bir yerlerde bocalamıyorum bile. Herhalde ben hiçbirini değilim.” (Pirinçci, 2001, s. 9)

Christa, yılbaşını geçirmek için bir hafta ailesinin yanına gittiğinde kendisini terk edeceğini düşünür. Hatta Christa'nın annesinin kendisinin Türk olmasını aşağılayıcı bir şekilde sorduğunu hayal eder. Akif zihninde Türk olmasıyla ilgili çatışmaları vardır. Sevgilisi Christa'nın karşına parkta bir grup erkek çıksa “en kötüsü Türkler” çıkıverirse ne yaparım diye düşünür. (Pirinçci, 2001, s. 131)

Akif kimlik bunalımından ve yaşamındaki olaylardan dolayı iç huzurunu kaybetmiş ya da hiç keşfedememiş bir gençtir.

“Hasan, benim vatanım nerede? Orası mı? Yoksa burası mı? (...) Kendimi hiçbir yerde huzurlu hissedemiyorum, anlıyor musun? (...) Bana hiçbir yerde huzuru bulmam için şans verilmediği gibi, her yerde huzuru bulmam için şans verilmediği gibi, her yerde yalnız kaldım ve her şeyi içime attım, bu da beni hasta etti. (...) Uyum sağlayabilmek için öyle gayret ettim ki. Bu da bir işe yaramadı! Nereye gitsem bir gulyabaniyim. ...hiçbir yerde evim yok.” (Pirinçci, 2001, s. 171)

Tüm bu sözler çok küçük yaşta Almanya'ya gelmiş ya da orada doğmuş gençlerin ortak cümleleri gibidir. Aidiyet duygusunun yoksunluğu Akif'i bir yaprak gibi oradan oraya sürüklemiştir.

Kılları Yolunmuş Maymun romanında İbrahim Yaprak'ın roman yazma sebebi kimlik bunalımını dile getirmek istemesidir. Gurbette yaşananların kişilerin ruhlarında onulmaz yaralar açması kişiliklerinin parçalanmasına sebep olmuştur. Bu bölünmeler İbrahim Yaprak'ı Ömer Kul şahsını yaratmaya yöneltmiştir.

İbrahim Yaprak'ın yarattığı Ömer Kul, altı yıldır Türkiye'ye gitmemektedir. Ülkesine ve doğup büyüdüğü Çanakkale'ye karşı yabancılaşmış hissetmektedir. Artık Çanakkale'nin çocukluğundaki gibi olmadığını bildiğinden değişimi görmek istememektedir.

Ömer Kul, oğlu Can'ın kız arkadaşını sorguladığında Can, kız arkadaşının kendisine sadık güzel bir Alman kızı olduğunu belirtir. Ancak konuşmasında sadık kelimesinin Türkçesi aklına gelmez. Bu yüzden kelimenin Almancasını söyler ve cümleye Türkçe devam eder.

Berlin'in Nar Çiçeği romanında Korkmaz ailesinin oğulları Kamber ve Adem Türkçe-Almanca karışık bir şekilde konuşmaktadır. Bu durum pek çok göçmen ailesinin başına gelen bir durumdur. Evde ana dilleri Türkçeyi öğrenmişken okulda Almanca'yı öğrendikten sonra zihinleri arada kalmışlıktan dolayı karışmaya başlamaktadır. Üstelik çocuklar hiçbir millete aidiyet hissetmemektedir. Babaları bu iki dilli konuşmaları yüzünden Kamber'i döver. Adem ise bu duruma isyan eder. “Beni vurmak yok. Scheise Deutchen, scheise Türken... Ben sevmiyor ne Almanları

ne Türkleri... Hepsi bok, büyükler de bok çocuklar da bok, Türkler de bok, Almanlar da bok.” (Füruzan, 2019, s. 157) Bu durumun yaşanmasında Almanların dışlayıcı davranışları da söz konusudur. “Bizi gözüne kestiren kimlik sormaya meraklı.” (Füruzan, 2019, s. 156)

Romanlardaki göçmenlerde aidiyet problemi genellikle ikinci kuşak ve daha sonraki kuşaklarda görülmektedir. Küçük yaşta başka bir kültürle ve medeniyetle tanışan bireyler, kendi kültürlerinden hala kopamamış anne babalarının ona aktardıkları ile dış dünyadaki kültür arasında kalırlar. Bu onlarda yurtsuzluk, kimliğini ve benliğini yitirme, anadili unutma veya reddetme durumlarını oluşturmuştur.

2.4.5. Şiddet ve Suç

Göçmenlerin Almanya’da kaldıkları sürede yaşadıkları uyum sorunları, ani kültürlenme, geçim kaygısı veya kazanç hırsı, namus kavramının yitimi ve fiziksel arzulara kapılma, sıkışmışlık ve sıra hissi kişilerin sağlıklı ruh hallerini yok etmiştir. Kimi göçmenler zihinsel ve ruhsal olarak yıpranmanın sonucunda şiddete ve suça başvurmuştur. Bunu istem dışı gerçekleştirenler olduğu gibi tasarlanmış ve bilinçli bir şekilde gerçekleştirenler de mevcuttur.

Türkler Almanya’da romanında Yüce’nin Almanya’ya geliş treninde karşılaştığı Ayşe Hanım bir değişim içine girmiş ve Türkiye’de bıraktığı kocasından boşanmak istemiştir. Ancak Almanya’da sokak ortasında bıçaklanarak gurbette kan dökülmüş ve Avrupa’nın namus cinayetine şahit olmasına neden olmuştur.

Gurbet Sofrası romanında Arif’in Paris’ten dönüp Casata’da tercümalık yaptığı sırada müşterilerinden birinin başına gelenler sadece Türklerin yozlaşmadığını aynı zamanda yabancıların gurbette olanları kullandıklarının bir göstergesi olmuştur. Sabri adlı birinin aldığı araba çalıntı çıkar. Sabri umutsuzluk içerisinde. Ancak Alman kuralları katı ve kesindir. Arabayı götürüp bir yerde yakması gerekmektedir. Gurbetçi olan çoğu Türk’ün hayali olan arabasını yakmak bir yana yıllarca biriktirdiği paranın çalışması hayallerini çaldığı gibi onurunu ve gururunu da kırmıştır.

Arif’in arkadaşı Bülent’i Alman ev sahibi hakaretler yağdırıp döver. Tek sebebi ise Bülent’in arkadaşının onu evinde aramasıdır. Gürültüden rahatsız olmuştur.

Gurbet Ölümleri romanında Sefa, Cezayirinin lokalinde tanıştığı bir Alman'ın daveti üzerine saçını kestirmek için bir berbere gider. Orada kesimi yapan kızı çok beğenir ve ona saç modelleri albümüne koymasına için bir fotoğrafını vermeyi planlar. Ancak kızın erkek arkadaşıyla girdiği kavgayla ötekileştiğini görür. Adama vurur ancak yine de içi korku içindedir. Tutuklanmaktan çok korkar çünkü sabıkası vardır.

Yüksek Fırımlar romanında Türkler arasında dolaşan bir dedikoduya göre Fatma adlı bir kadına Almanya'da yirmi hemşerisi tecavüz etmiştir. Fatma'yı en başta namussuz olarak nitelendirmişlerdir. İşçi yurdunda yaşanan bu olayı rahatça konuşmuşlardır.

İbrahim Mutlu, Elif'ten şüphelenip ona hastanede saldırdığı zaman hastane bulunan Türkler hemen bunu örtbas etmeye çalışırlar. En büyük korkuları hemşerilerinin sınır dışı edilmesidir. Almanlar ise böyle bir konuda uzlaşmayı değil kanunlarının işlenmesini tercih ettiğini bilmektedirler. Bu yüzden İbrahim'i apar topar hastaneden uzaklaştırırlar.

Koca Ren romanında Kenan uyuşturucu ve kadın satıcısıdır. Komşu ülkelerden uyuşturucu madde de kaçırmaktadır. Bir lokantada garson olarak çalışan Gül'ü kendine âşık etmiştir. Sevgilisi olan Gül'ü aynı zamanda yaşlı Almanlara pazarlamaktadır. Bu durumun tesadüf olmadığını Almanya'da iyi para kazanabilmek için Almanlar tarafından buna itildiğini düşünür. Gül bu durumu devam ettirmek istemediği söylediğinde “Sen olmasan başkasını bulurum.” diye cevap verir. (Baykurt, Koca Ren, 2018, s. 77)

Almanlar Bizi Sevmedi romanında Fehmi'nin karısı Gülsüm'ün kaldığı yurttan Türk kızlarını kaçırma olayları yaşanır. Panzer çetesi adını verdikleri dört-beş Alman, kız yurdunun önünden kaçırdıkları kızları ormana götürüp tecavüz ederler. Alman medyasının da bu durumdan haberi vardır ancak suçlular yakalanamaz. Yurt saldırgan köpek tedbiri alır ancak bu bahçeye çöp dökmek için inen bir genç kızın ciddi bir şekilde yaralanmasına sebep olur.

Panzer çetesi yüzünden yurttan tek başına ayrılamayan Gülsüm'ü almaya Fehmi gider ancak orada bir aile içi şiddete tanık olurlar. Adının Deli Halit olduğunu bağırarak belirten bir Türk beklemekten dolayı öfkelenip karısına tokat atar. Daha sonra Deli Halit, Fehmi'yle bir sohbet başlatmak ister ancak Fehmi karısını döven

esrar kullanan bir adamla muhatap olmak istemediği için Türk olmadığını belirtir. Adam o sırada uyuşturucu maddenin etkisindedir. Birkaç anlamsız söz daha edip sizar.

Fehmi'nin ilk başlarda kaldığı erkek yurdunda yurt müdiresi Türklere karşı sert davrandıkça Türkler karşılık verirler. Bir gece sokak kapısının camı tekmelenir. Asansörün kapısına ve duvarlara ölüm tehditleri yazılır. Ancak bu Türklerin başka yurtlara gönderilmesine sebep olur.

Fehmi'nin fabrikasında çalışan bir işçi olan Adapazarlı Kemal, sıcak fırınların olduğu atölyeye ayak uyduramamıştır. Yaşı geçkin de olduğu için başka atölyeye transferini ister. Fehmi'nin de olduğu krom tozu eleme atölyesine geçer. Bu atölye diğer bölüme göre daha rahat çalışma ortamına sahip olduğu için işi kaytarmaya başlar. İkinci suçu ise fabrikada çalışan başka bir işçi olan Hatice'ye karşı işler. Elle tacizde bulunur. Üstelik bu hareketi yabancı biri işçiye de yapmıştır. Sendikalılara “komünist” yakıştırması yaptığı için Rıza adlı bir Türk'le yumruklaşırlar. Rıza “...bu serseri yüzünde yavaş yavaş soğumaya başladım Türklere” diyerek kadınlara olan bu tavrından tiksindiğini belirtir. Kemal'e yasal yaptırım uygulanmaz ancak öğütlerle kendine getirilmeye çalışılır. Kemal resmî olarak bildirilmediği için ceza almaz ancak Alman polisi bu konu da katıdır.

Siemens fabrikasında çalışan Ayten adlı bir işçi tren istasyonunda başka bir Türk tarafından tacize uğrar. Ayten'in, bağrıışlarını duyup olay yerine gelen Alman polisine şikâyetçi olduğunu söylediğinde hemen adamı polis arabasına götürürler. Arkasından birkaç Türk “Yazık oldu...” “... sınır dışı edecekler.” diye yorumlarda bulunur. Üstelik bu durum için kızı suçlarlar. Tacizi haklı gösterecek yorumlarda bulunurlar. (Savaşçı, 1986, s. 95)

Fehmi'nin aile yurdundan komşusu Diyarbakırlı bir işçi fabrikada çalışmasına rağmen yılda üç kez izne çıkıp Türkiye'den Irak'tan İran'dan ve Suriye'den halı, esrar, araba ve tütün getirerek kaçakçılık yapmaktadır. İstanbullu bir Rum ile evlidir. Karısı uysal bir mizaca sahip olmasına rağmen karısını sürekli yurt odasına kapatır ve karısına şiddet uygular.

Türkler, Türkiye'de trafikte duydukları rahatlığı Almanya'da mumla aramaktadırlar. Almanların 80'li yıllardaki teknolojiyle bile alkolü saptamaları ağaçlara gizledikleri vericilerle araç hızlarını hesaplamaları Türkleri hayrete düşürür.

Trafik kurallarına uymak yerine trafik cezalarından bir türlü kaçamadıklarından yakınırılar.

Fehmi'nin eski yurt arkadaşlarından Piç Özer, Kürt Doğan'ın kahvehanesindeyken Necati, Trapez Turan, Eksport Mustafa, Öğretmen Sabahattin ve iki kişinin daha Fehmi işten bisikletle eve dönerken arabayla ezme planları yaptığına şahit olur. Bunu Fehmi'nin sendikacı arkadaşlarından İzmitli Hayati'ye anlatırlar. Fehmi'yi uyarmak için gecenin geç saatlerinde yola düşerler ancak yolda iki siyahıyla yaşadıkları arbede sonucu yaralanırlar ve hastaneye gitmek zorunda kalırlar. Fehmi'nin zarar görmesini isteyen Bülent'in karısıdır. Bunlar döviz kaçakçılığı yapanlardır. Pis işleri halletmesiyle ünlü kahveci Ayhan'la görüşüp bu işi hallettirmek isterler. Ahmet'in planı Fehmi'yi hastanelik edecek kadar adamlarına dövdürmektir. Ancak Fehmi'yle arkadaşları ve iki yüze yakın kadın Ayhan'dan önce kahvehaneyi basarlar. Olayın Fehmi'yle alakası yoktur. Türk kadın işçilere saldıran Panzer çetesinin Ayhan'ın kahvehanesinde olduğunu öğrenmişlerdir. Tecavüze uğrayan Ayşe ve onu destekleyenler kahvehanenin önüne yığılırlar. Ayhan ve adamları korkudan kendilerini mekâna kitler. Mekânın camları taşlanır. Ayşe kendisine saldıranları tespit eder. Öfkeli kalabalık adamları öldüresiye döver ortamı da yıkar. Polis olayın bitiminde gelir. Bildiri dağıtan Tercüman Kudret'ı merkeze götürürler. Ancak ellerinde kanıt olmadığı için hemen salınırlar. Fehmi'ye bir de haber getirmişlerdir. Panzer çetesinin şefi Öğretmen Salih evinde boğularak öldürülmüş, arabası da yakılmıştır. Ayşe'yi destekleyen kendileri oldukları için yapmadıklarını biliyorlardır. Kaçakçılardan şüphelenirler.

Fehmi ile Gülsüm'ün kaldığı çift yurdunun sahibi röntgenci bir Alman'dır. Bir gün yurttan bir gürültü kopar yan odanın sahibi Yalçın'ın karısını gözetlerken bu Alman fark edilmiştir. Alt katta Özger ile adamı yakalamak için plan yaparlar. Bir başka gün ise Fehmi, Özger'in odasının gözetlendiğini fark eder ve ev sahibine bardak fırlatır. Komşusu Yalçın ise röntgenci Alman'ın gözetleme yaptığı ağacı bir gazeteyle yakmak ister. Cılız ateş sert Alman ikliminde hemen söner. Fehmi yurdun yanmasından korktuğu için hemen aşağı iner ve gazete parçalarını toplar. Dönerken karısının yüzündeki cam kırıklarını temizlediği röntgenci ev sahibini görür. Gülsüm Türkiye'ye gidip çocukları Almanya'ya getirir ancak onları bir yurda yerleştirirler. Bunu duyan ev sahibi bardağın intikamını almak için bir gece yarısı odaya dalar. Çocukları odada sakladıkları iftirasını atar. Ancak adam kavga çıkartmak için

geldiğinde bile Gülsüm'ü gözleriyle taciz edince Fehmi tarafından tartaklanır. Ancak bu durum Yurtlar Müdürüne yansır ve yurttan atılırlar.

Dağların Sultanı romanında şiddet ve suç olaylar zincirinin önemli bir bağlayıcısıdır. Romanın başkişisi Şito, Almanya'ya suç işlediği için gelmiştir. Kaffee Meran'da çevre edinirken pek çok problemi de şiddet ile çözmeye çalışır. Bir kadına uygunsuz teklifte bulunup “domuz” hakaretine maruz kaldığında karşısındaki Alman bir erkeğe yumruk atmış iki gün polis gözetiminde kalmıştır. Çok hoşlandığı Rotkapchen'i ona saldıran adamın elinden kurtarırken kaba kuvvet kullanır. Formalite evlilik yaptığı ancak namusu saydığı Helga'yı başka bir adamla gördüğünde şiddette başvurur. Ancak sokağa taşan kavga yüzünden Şito'ya araba çarpar ve topal kalır. Almanya'daki ilk ilişkisi Suzi yüzünden de pek çok suç ve şiddet olaylara karışmıştır. Suzi'nin eski sevgilisi Settar ile kavga etmiş; Şito ile ilişkisinden dolayı Settar, Suzi'yi öldürmüştür. Hemen Türkiye'ye kaçan Settar'ın suçu Şito'ya kalmıştır. Altmış bir gün hapis yatan Şito'yu, Suzi'nin yaşarken ki Settar'ı şikâyet ettiği polis kayıtları kurtarmıştır.

Köln'de Bir Kız romanında Tenzile Hanım'ın Almanya'da tanıdığı tek Türk olan Fatma'nın sarhoş ve hayırsız bir eşi vardır. Fatma, dört çocuğuyla Almanya'da didinirken kocası onu hem dövmekte hem de metresinin onlarla birlikte yaşamaya mecbur bırakmıştır. Alman metres bu durumdan şikâyetçi değildir. Hatta Fatma'nın kocası işe gidince Fatma onu evden atmasın diye kendini odaya kilitlemektedir. Fatma, dil bilmediğinden kadını ikna etmek için Sultan'ı eve çağırır. Alman kadın, Sultan'a hiç cevap vermez. Tam o sırada kocası eve gelir hemen başka odaya kaçırlar. Ancak Fatma kocasının getirdiği ekmeği dahi adama fırlatır, bu durumdan kurtulmak için kocası gelmeden önce çocuklarını bile dövmüştür. Çocukların seslerine belki kadın odadan çıkar diye. Sultan şikâyet etmesini söyler ancak Türkiye'de bir erkek kardeşi olduğunu onun da kendisine ve dört çocuğuna bakacak durumda olmadığını belirtir. Günler sonra Tenzile Hanım yeni ev macerasıyla uğraşırken Fatma'yı ihmal ettiğini düşünerek onları ziyarete gider. Evde kimseyi bulamaz. Komşulardan Fatma'nın çok dayak yediğini, komşuların polis çağırdığını, polisin adamla metresini evden uzaklaştırınca Fatma'nın çocukları alıp evden kaçtığını öğrenir. Kurgunun ilerleyen bölümlerinde Demirağa, eve kara haberi getirir. Gazetede Fatma'nın ölüm haberini ailesine gösterir. Fatma, birkaç ay önce çocuklarıyla bir bakımevine yerleşmiştir. Devlete sığındığı için kocasının maaşının

yarısını Fatma'ya verirler. Kocasını zorla hem boşanma hem de maaşın yarısından feragat etme kâğıtlarını imzalatmak ister. Kocasını bu durumu gurur meselesi haline getirmiş, sırf Fatma para almasın diye işten dahi ayrılmıştır. Yine de kâğıtları imzalatamayınca karısını korkutmak istemiş, kavga büyümüştür. Kocasını sinirlerine hâkim olamayınca Fatma'yı bıçaklayıp öldürmüştür.

Demirağa, Sultan'ın erkeklerle ilişkisi olduğunu ve kızının yoldan çıktığını öğrenince ilk önce kızını öldürmeyi daha sonra kendini öldürmeyi düşünür. Ancak her ikisinden de vazgeçer.

“Nice Türk babanın çocukları yüzünden hapislerde çile doldurduğunu, babaları tarafından dövülen nice çocukların izi, yolu bilinmez yerlerde, çocuk evlerinde Almanlar gibi büyütüldüğünü iyi biliyordu.” (Kayıhan, Köln'de Bir Kız, 1988, s. 145)

Romanlarda göçmen olmanın sonucu olarak verilen şiddet ve suç vakaları olduğu gibi Türkiye'deki yasadışı namus ve ticaret anlayışlarının Almanya'da sürdürülmesi ısrarı da verilmiştir. Sadece çalışıyor diye kadın ölümlerinin ve tacizlerin yaşanması, hemşericilik duygularının sömürülmesi, kısa yoldan haksız kazanç ve dolandırıcılık, madde kullanımı ve satışı, yasadışı protestolar, namus cinayetleri, zina sadece kurgularda yer verilen olaylardan birkaçıdır. Bunların yanı sıra Almanların Türklere karşı işledikleri suçlardan Neo-Nazi şiddet ve tecavüz olayları ile toplum için hakaret ve tacizlere de romanlarda yer verilir.

2.4.6. Cahillik ve Dil Problemi

İşçi istihdamı ağır iş kollarında çalıştırılma üzere olduğu için büyük çoğunluklu niteliksiz kişilerden göçmenler davet edilmiştir. Ancak taşradan gelen Anadolu insanının ne yazık ki geri kalmışlığı Almanya'daki yaşam mücadelelerini daha da zora sokacak şekildedir. Görmedikleri bir nesne veya durum karşısından Almanlara göre ya fazla coşkulu tepki vermekte ya da öfkeyle reddetmeyle karşılık vermektedirler. En büyük problem ise dildir. Göçmenlerin büyük çoğunluğu Almanca bilmeden göç etmiştir. Üstelik birinci kuşak ya tembellikten ya milli kimliklerini kaybetme korkularından orada geçirdikleri süre boyunca dil öğrenmemişlerdir.

Türkler Almanya'da romanında Yüce'nin hayımlardaki ilk günlerinde Türklerin cahilliğini rahatlıkla gözlemleyebilmiştir. Televizyon karşısında kendinden geçerek ekrandaki kadınları öpmeye kalkanları eleştirel bir gözle okuyucuya aktarır.

Garip Recep yıllarca ezilmiş bir benliğin ürünüdür. Almanya'daki binlerce taşralı işçiyi temsil eder. Ezilmişliğini gövde gösterisiyle üzerinden hava atmak için satın aldığı arabayı bile kullanmayı bilmemektedir. Üstelik devasa Alman otoyollarından bihaber olduğu için bu heves yolunda can verir.

Alman otoyolunda hız yapan bir Türk işçisi bunu inkar etmeye kalkışınca Alman emniyeti hemen ona hız sınırı açtığındaki kamera görüntülerini görünce sesini çıkaramaz. Bu kabullenışten çok cahilliğin verdiği bir hayretle susuştur.

İş Sürgünleri romanında Şevket, Almanca bilmediği için evine gelen postaları anlayamaz ve bunun için bir tercümana ihtiyaç duyar. Bir süredir Almanya'da yaşamasına rağmen ülkenin dilini öğrenememiştir. Bu sanki bilinçli bir yabancılaşmadır. Ford fabrikasından gelen mektuptan sadece üç beş kelime anlayabilmiştir ama bu yeterli değildir. Romanın başlangıcında bulunan bu göç sorunu hemen gözler önüne serilmiştir. “ Almanca olan, Almanca konuşan her şey bilinmeyen korkusu da taşıyor.” (Dal, *İş Sürgünleri*, 1976, s. 49)

İş Sürgünleri romanında “memeleri büyüyen işçi” Kadir Derya, bu durumu bir doktora danışmak yerine herkesten saklar. Onun için bu durum kesin bir yatırın işidir. Yaşadığı bir yerdeki yatır mutlaka bu işi yapmış olmalıdır. Üstelik bu durumu tek başına halletmeye çalışır. Önce göğüslerine düz nesneler koymayı dener daha sonra nesne ağır olursa işe yarayacağını düşünüp komodinın göğsüne bastırılmasını düşünür ama bunu tek başına yapamaz. Birine de haber verip isteyeceğine ölür daha iyi. Ancak intihar düşüncesinden de korkmaktadır. Almanların o öldükten sonra büyüyen memelerini inceleyeceğini düşünür. Romanın sonunda tüm acılarının sorumlusunun çalıştığı iş yerindeki şeflerin olduğu ortaya çıkar. Kadir Derya'nın karın ağrıları için verilen ilaçların ağrı kesici değil hormon hapi olduğu ortaya çıkmıştır.

Sanclı.. Sanclı... romanında Anadolu insanının cahilliğinin Almanya'da yavaş yavaş çözüldüğü verilmiştir. Para kazanmaya başlayan Reyhan artık kendinde kocasına hesap sorma ve onu boşama kuvvetini bulur. Kazım, Emine'ye talip olduğunda abisi mutlaka Emine'nin fikrini ve rızası olup olmadığını sorar. Üstelik kardeşini gözü kapalı evlendirmez. Kazım'ı sorup soruşturduktan sonra Alman bir kadınla ilişkisi olduğunu öğrenince kardeşi ile evliliğinde bu durumun problem olacağını belirtir.

E-5 romanının konusu yanlarında oturma izni olmayan babalarının ölümü üzerine tutuklanacaklarını daha kötüsü sınır dışı edileceklerini düşünen Salim ile Sünbül'ün babalarını bir televizyon kutusu içine koyup Türkiye'ye götürmelerini konu edinir.

Gurbet Sofrası romanının başkışisi Arif gittiği yemekli toplantılarda tanıştığı gurbetçi gençlerden duydukları Almanlarla aralarındaki uçurumu gözler önüne serer. Gençler gizlice koyun kesip ziyafet çekerken dışarıda yemek yemekte zorlandıklarını kimsenin sağ eli ile yemek yemediğini bu yüzden sürekli sağ elle yenilen tek yemek olan tavuk sipariş ettiklerini belirtir. Bunun yanı sıra hiç dil bilmedikleri için gıdaklayarak sipariş verdiklerini esefle anlatır.

Yüksek Fırımlar romanında ne İbrahim Mutlu ne de karısı Elif, Almanca bilmektedir. İbrahim Mutlu fabrikada çalıştığı için birkaç kalıp cümleleri ve işine en çok yarayacak olan kelimeleri ezbere bilmektedir. Elif'in doğum servisinde tanıştığı Renata ve dünyaya yeni getirdiği oğlu sayesinde kabuğunu kırmak ister ve Almanca öğrenmeye karar verir.

Elif hamileliği boyunca hiç doktor kontrolüne gitmemiştir. Üstelik doğum için gerekli belgelere dahi sahip değildir. Elif'in sancıları tuttuğunda Oma Gerda sağlık karnesini yanına almasını tembihler ancak Elif'in öyle bir şeyi yoktur. Aynısını hastanede de sorarlar Elif'in verdiği olumsuz yanıt hastane çalışanlarını çok şaşırtır.

Koca Ren romanında Salim Sarıkaya eşini Türkiye'ye uğurlarken havalimanında anonslar hem Almanca hem de Türkçe yapılmaktadır. Düsseldorf Havalimanı yöneticileri Türklerin çoğunluğunun Almanca bilmediğinin farkında olduğu için düzeni sağlamak adına Türkçe anonslar da geçmektedir.

Salim Sarıkaya, oğlu Adem'in veli toplantısına gittiğinde Almancayı yavaş anladığı için hızlı konuşan Alman müdürü anlayamaz. Salim, yavaş konuşmasını rica etmesine rağmen Müdür tarafından azarlanır. Salim Sarıkaya bu duruma çok alınır. Toplantıda Türk velilere yol yordam göstermeleri ve çevirmenlik yapmaları için Almancası iyi olan Türk öğrenciler görevlendirilmiştir.

Artan Türk nüfusu sebebiyle okullara din ve Türkçe dersi verebilecek öğretmenler işe alınmıştır. Ancak Alman hükûmeti Türk öğretmenler konusunda Alman öğretmenler kadar titiz davranmamıştır. Adem'in de dersine çıkarcı dersten

bihaber bir öğretmen girmektedir. Herr Toprak dil dersinde sadece ismin hal eklerini anlatır. Din bilgisi dersinde de sürekli uyur ya da satışını yaptığı helal etleri anlatır. Üstelik çocuklardan helal et yemeyenleri kendisine ihbar etmesini söyleyerek ahlak bekçiliğine soyunur.

Kılları Yolunmuş Maymun romanında İbrahim Yaprak'ın üniversite yıllarından tanıdığı Sabit Duran'la sohbetinde kırık Almancasına ve artık Almanca konuşmaktan yorulmasına bu yüzden işaretlerle anlaşılmaya başladığına yer verilmiştir. Almanca konuşmaktan bıkması bambaşka bir dil problemine işaret etmektedir. Ana diline hasret kalmak da gurbetin bir parçası olarak belirtilmiştir.

Berlin'in Nar Çiçeği romanında Selman Almanca bilmemektedir. Komşuları Frau Lemmer ile iletişimini eşi Güldane veya oğulları Kamber sağlamaktadır. Selman Almanca öğrenmemekte direnen göçmenlerdendir. Selman'a göre Almanca öğrenmek demek hem öz dilini unutmak hem de memleketle gönül bağı koparmak demektir.

Dağların Sultanı romanının başkışısı Şito sadece Kürtçe bilmekte Türkçe dahi bilmemektedir. Almanya'ya geldiğinde en çok zorlandığı konu dil olur. Kaffee Meran'daki kadınlara ilgi duymakta çevre edinmeye çalışmaktadır. Ancak dil önünde aşması gereken büyük bir duvardır. Kaffee Meran'da geçirdiği zamanlar bazı kelimeler öğretmiştir. Fakat meyhane kültüründen sözlerdir ve kadınların ilgisi çekebilecek cümleler değildir. Sefo'nun evinde kalırken Sefo'nun kızı Zeyno'dan Almanca öğrenmeye çalışır ancak yanlış yaptıkça Zeyno ona güler. Şito alay edildiğini düşünerek onu döver ve bir ilerleme kaydedemez. Ancak Zeyno'dan "Seni seviyorum." ve "Birlikte yatalım." cümlelerini öğrenmeyi başarmıştır. Bu cümleler ona o çok istediği çapkın yaşamı sunmak yerine başına iş açar. Kaffee Meran'da tanıştığı Alman kadına bu cümleleri kurduğunda sert tepkiyle karşılaşır ve olay çıkar. Dövüştüğü Alman yüzünden iki gün polis gözetiminde kalır. Karakolda kendini iyi ifade edememektedir. Sefo'nun ona öğrettiği "avukat" ve "tercüman" kelimelerinden sonra Şito'nun ifadesini almak isterler ancak Türk tercüman Kürtçe birini ister. Kürtçe-Türkçe bilen kişi de Almanca bilmemektedir. Böylelikle Şito'nun söylediklerini Kürt tercüman Türkçeye çevirir, Türk tercüman da Almancaya çevirerek tutanak tutulur.

Bana Bir Şiir Oku Hamriyanım romanında Fatma, okuma-yazma bilmemektedir. Aynı zamanda tek kelime Almanca da öğrenememiştir. Komşusu

Alman Fritz'e âşık olup evini toplamak istediğinde bile sadece ona gülümseyerek ve utanarak bakmış, Fritz dışarı çıkması gerektiğini el işaretleriyle anlatmak zorunda kalmıştır. Fritz, Türk işçilerle ilgili doktora tezi sırasında Fatma'yla görüşme yaparken Doğu dilleri okumuş olan Marina onlara çevirmenlik etmiştir.

Dil probleminin göçmenlerin yaşamlarında büyük sorunlara yol açtığı gözlemlenir. Yanlış anlaşılmalara, eğitimin yarıda kalması ya da hiç başlayamaması, kişinin kendini ifade edememesi, çift dilli büyümeye başlayan ikinci ve üçüncü kuşaklarla birinci kuşağın arasında uçurum oluşması gibi pek çok durum yaşanmıştır romanlarda.

2.4.7. Geride Kalanların Dramı

Türkler için göç sürecinin başlamasından 3 yıl sonra 1963'te Aile Birleşimi Yasası çıkarılmasına rağmen geride bırakılan aile üyelerinin sayısı da oldukça fazladır. Ayrı yaşamlar ve evlilik yaşamının düzensizliği gibi birçok durum pek çok dramın ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Dik Bayır romanı, Almanya'ya göçün Anadolu'ya yansımalarını anlatır. Geride kalanların hayalleri, acıları ve umutları bu romanda çarpıcı bir şekilde işlenmiştir. Romanın odak noktası ise kocaları Almanya'ya giden kadınların başlarına gelendir. Raşit'in kız kardeşi daha cazip olan Almanya'daki işçi Kerim'e verilmiştir. Ancak Elif, Kerim'e sözlenmeden önce de sözlüdür. Sözü bozulduğunu duyan Celâl bu durumu kabullenemez ve askerlikten kaçarak kızı kaçıtır ve tecavüz eder. Müslüm Ağa'nın evindeki yıkılan hayaller yaşanan acılar Elif'in olayı ile sınırlı kalmaz.

Müslüm Ağa'nın uğruna sulu tarlasını sattığı Raşit'in karısı Halime'nin de başına gelmeyen kalmamış geride kalmanın acısını yaşamıştır. Bir zamanlar Halime'yi isteyen dayısının oğlu Kesik Mahmut, Halime'yi alamamanın intikamını Raşit Almanya'dayken Halime'ye tecavüz ederek alır. Halime, hamile kalmıştır ancak bu çocuğu dünyaya getirmesi mümkün değildir. Annesi ile birlikte ilkel yollarla çocuğu düşürür ancak bu onu hastalamıştır. Raşit'in Almanya'dan izne çıkmasıyla birlikte Halime'ye koşar ancak o son nefesini vermek üzeredir. Hastane yolunda da ölür. Halime Almanya umudunda geride kalan tüm kadınları ve o kadınların yok oluşunu temsil etmektedir. Halime ile Elif Almanya uğrunda gözden çıkarılan kadınlardır.

“Nereden bakarsak bakalım, ‘Alamancılık’ , geride kalanlara kısa günün sevinci arkasından, kolay kolay onulmaz yaralar, giderilmez sızılar bırakmıştır. Sevgisizlik, dirliksizliğe dönüşmüş, toplumsal sancılar doğurmuştur.” (Lebe, 1979 S.336)

Gurbet Sofrası romanının başkişisi Arif’in on altı yaşındaki genç karısı Suzan özverili olmayan kişiliği yüzünden Ankara’ya geri gider. Arif’e çalışma konusunda yardım etmek istememektedir. Üstelik Almanya’ya gittikten kısa bir süre sonra gebe kalmıştır. Bu evlilik ve bebek artık Arif’in istemediği bir yük haline gelmiştir. Ankara’ya dönen Suzan, Arif’e mektupla durumunu bildirir ancak o bu duruma tamamen ilgisizdir. Suzan onu suçlayıcı mektuplar yazar fakat Arif’in umurunda değildir. Roman ne Suzan’ın ne de bebeklerinin akıbetinin ne olduğunu söylemeden sona erer.

Gurbet Ölümleri romanında Sefa, geride annesi Balım Ana’yı, eşi Kezban’ı ve çocuklarını bırakmıştır. İlk başta memleketine hasreti büyüktür. Ancak uyum için farklı yaşamlara karışınca yoldan çıkar. Aklında ne memleketi ne de ailesi kalmıştır. Onları hiç arayıp sormamış, mektuplarına cevap vermemiş, eşini defalarca aldatmıştır. Balım Ana ona lanetler yağdırdığı mektuplar yollamıştır ancak hiçbirini okumadığı için fayda etmemiştir. Eşi Kezban terk edilişiyle birlikte akli dengesini bir süre sonra yitirmiştir. Çocukları her gün ağlaşmaktadır.

Koca Ren romanında Adem Sarıkaya’nın ağabeyi Adnan aileyle birlikte Almanya’ya gelmemiştir. Türkiye’de Eğitim Enstitüsünde okumaktadır. Ancak Adnan solcu gruplara üye olup eylem faaliyetlerine katıldığı için tutuklanmıştır. Türkiye’deki sıkıyönetim yüzünden Adnan hakkında idam kararı çıkmıştır. Sarıkaya ailesi Adnan için Türkiye’de bir avukat tutmuştur. Sürekli ona para göndermektedirler. Anneleri Hacer Sarıkaya oğlunun kurtuluşunu sağlamak için romanın başında Türkiye’ye gider. Düzenli olarak Almanya’ya mektup göndererek Adnan’ın durumundan haberdar etmektedir.

Almanlar Bizi Sevmedi romanında Fehmi muhasebede geride kalanların yaşadıklarının bir parçasına şahit olur. Bir Türk kadını Türkiye’deki eşinden boşanmak istediğini söyler. Görevli onu bu isteğinden dolayı yargılar ancak yine de izlemesi gereken bürokrasiyi anlatır.

Dağların Sultanı romanının başkişisi Şito, Almanya’ya iki oğlunu ve karısını geride bırakarak gelmiştir. Bir süre sonra resmî nikâh olmayan evliliğini unutmuş, oğullarını düşünmez olmuştur. Almanya’da kadınlarla evlilik dışı ilişkiler yaşamaktadır. Türkiye’den kaçtığından teslim edilmemek için Helga adında Alman

bir kadınla resmî nikâh kıymıştır. Düşüp kalktığı kadınlardan Suzi'nin sevgilisi Settar bu durumu gururuna yediremeyince Suzi'yi öldürüp Türkiye'ye kaçar ve orada Şito'nun karısını bulup ona tecavüz eder. Geride kalan Nazo, Şito'nun hatasını ödemek zorunda kalmıştır.

Geride bırakılan aile üyeleri göçün ilk yıllarından sorumluluk ya da yük olarak görülmüştür. Aile üyelerine para göndermek bir görev halini aldığı için bu göçmenlerde ciddi bunalımlara sebep olmuştur.

Erkek işçilerin Türkiye'de bıraktıkları eşlerine “Başında bir erkek yok.” art niyetiyle bakılması sonucu taciz ve tecavüz olayları yaşandığı da gözlemlenir. Bazı eşler ise Almanya'da yaşamayı sadakatsizlik fırsatı olarak değerlendirmiş ya kendilerini cinsel arzularına vermiş ya da bir eşin varlığını tamamen unutarak kendilerine yeni bir aile hayatı kurmuşlardır.

1.5.Dönüş ve Kesin Dönüş

Farklı gerekçelerle göç eden bireyler hedeflerine ulaştıkları takdirde, beklentilerinin karşılanmamasıyla, emekli olma durumu sebebiyle ya da ziyaret amaçlı dönüş veya kesin dönüşler gerçekleştirmişlerdir. Romanlarda geriye dönüşlere sıkça yer verilmiştir. Ancak gerçekte bu durum oldukça azdır. 1983 yılında çıkarılan Teşvik Yasası'ndan sadece 250 bin kişi yararlanmıştır. Günümüzde Almanya'daki Türk nüfusunun 2,5 milyondan fazla olduğu tahmin edilmektedir. (Almanya'daki Türkler, 2021)

Türkler Almanya'da romanında Yüce, Almanya'ya iktisadî göçünün amacını gerçekleştirince kesin dönüşe karar verir. Bu karar aslında gelmeden önce alınmıştır. Ona göre bu kazanmaktır. (Yıldız, Türkler Almanya'da, 2012, s. 193) Garip Recep gibi Almanya'nın yendiklerinden değil mücadeleyi kazananlardan olmuştur. Hayalini kurduğu baskı makinesini alınca eşi ve iki çocuğu ile birlikte Almanya'ya veda eder.

Dik Bayır romanında Raşit, kız kardeşini Almanya'dan arkadaşı Kerim' e nişanlayıp onunla birlikte ilk defa bir buçuk yıl sonra nisan sonuna doğru köyüne döner. Hediyelerle ve umutlarla bir heves döndüğü köyünde durumlar hiç umduğu gibi değildir. Kız kardeşine tecavüz edilmiştir, karısı ise kollarında can verir. Erkek kardeşi Cevat kız kardeşini kurtarmak isterken vurulmuştur, ömür boyu sakat

kalacaktır. Raşit, kardeşini vuranlardan intikamını alır ancak hapse düşer. Kerim ise tecavüzde Elif'in bir suçu olmadığını düşünerek onunla evlenir ve Almanya'ya Elif'le birlikte geri döner.

Fikrimin İnce Gülü'nde Bayram'ın Türkiye'ye dönüş sebebi amcasının hasta olması gibi gözükse de altında yatan gerçek bir zaman Del'oğlan diye alaya alınan Bayram'ın; Mercedes'i Balkız'la köy meydanında görünmek, insanların hayranlığını hatta kıskançlığını hissetmektir istemesidir. Mercedes'i ona "fiyaka" sağladığı için kendisini yücelteceği hayalindedir. Üç yıl boyunca arayıp sormadığı amcasının onu hasretle karşılayacağından emindir. Amcasının ölüm döşeğinde olduğu haberini almıştır fakat öleceğini düşünmemekte kendisini neşeyle karşılayacağını düşünmektedir. Aynı şekilde köylünün de onu bir zamanlar Demokrat Partinin Ford'unu nasıl okşayıp coşkuyla karşılaşmışlarsa aynı o şekilde Bayram'ı ve Mercedes'i Balkız'ını da öyle karşılayacaklardır.

E-5 romanı dönüş konusu üzerine kurulu bir romandır. Türklerin bu yol üzerindeki dönüş umutları, kavuşma istekleri veya çektikleri gümrük-sınır çilelerine değinilmektedir. Ölen babalarını memlekette toprağa vermek istedikleri için televizyon kutusu içinde gizlice götüren Salimler ile kesin dönüş yapan küveti dahi Almanya'dan almış birçok eşyayla minibüslerini doldurmuş ancak dönüş yolunun yoğunluğundan yolda canını veren Ferit Beyler gibi pek çok kişi anlatılmaktadır.

Salim'in dönüş yolculuğu trajik bir şekilde sonuçlanmış günlerdir geçirdiği sinir harbinden sonra bir içki masasında babasının ölüsünü kutu içinde götürdüklerini ağzından geçirir. Bunu duyan arabasına aldığı genç ülkeye yasaklı baskı makinesi sokmaya çalıştığı sırada rüşvet yüzünden öfkeliendirdiği görevlilerin dikkatini başka yöne çekmek istediği için Hasan Baba'nın illegal yolcuğunu deşifre etmiştir. Bu Salim'in ve Sünbül'ün hapse düşmesine neden olmuştur. Üstelik yetkililer Sünbül'ün hasta olduğuna inanamamış, raporları dahi görmek istememiştir. Roman, Salim'in fabrikadan arkadaşı Adil ağabeyine yazdığı fabrikadan hiç almadığı üç haftalık yıllık izni kendi yerine almasını istediği mektupla sona erer.

Halkalı Köle romanının başkışisi aynı zamanda romanın yazarı, Almanya'daki işinden bir süre sonra ayrılır. Çünkü yazar kendi matbaası için gerekli parayı biriktirip hedefini dört yılda gerçekleştirmiştir. Matbaa makinesini de Almanya'dan alıp yurda kesin dönüş yapar. Pek çok Türk konuk işçi gibi kalmayı

düşünmemiştir. Hatta yazar Almanya’da yaşadığı konuk işçi deneyimi bir an önce yazıya dökmek ister. Kendi matbaasında bu isteğini gerçekleştirir.

Ben Aranıyor romanında Orhan, yirmi yılı aşkın Türkiye’ye gelmemiştir. Yirmi yıldan sonra İzmir’e dönmüştür. Görünürde kısa dönem askerlik yapacaktır. Türkiye’ye dönüşünün asıl amaçlarından biri kendini bulmaktır. Almanya’da kendine yabancılaşmıştır. Tanıdığı büyüdüğü topraklara gelirse özünü bulabileceğini düşünmektedir.

Romanlardaki dönüşler ziyaret, cenaze, evlilik gibi gerekçelere dayandırılarak verilmiştir. Ekonomik hedeflerini gerçekleştirenler ise kesin dönüşü tercih eder. Ancak dönüşler de onlar için bir sorundur. Bambaşka bir medeniyet tatmışlar, yepyeni alışkanlıklar edinmişlerdir. “Gurbetçi” veya “Alamancı” gibi etiketlenmelerden kaçınmaları imkânsızdır.

SONUÇ

Yapılan bu çalışmada 1960-1990 yılları arasında Türkiye’de ve Almanya’da basımı yapılan Almanya gurbetçilerine ve göçten dolayı etkilenen aile bireylerine yer verilip tespit edilen tüm romanların incelemesi aktarılır. Romanların incelenmesinde Almanya’ya işçi göçüyle beraber başlayan göçün beraberinde getirdiği etkiler ve sorunlar olarak sınırlandırılarak konu aktarılır. 1961 Ankara Antlaşmasıyla başlayan işçi göçünün yanı sıra beyin göçü, siyasi sığınmalar, ziyaret etme gibi süreçlere de yer verilerek “gurbetçi” statüsü belirlenir. Türk göçmen işçilerin yanında Almanların Türklere bakış açısına da yer verilir. Almanya’ya göçün ve “öteki” olmanın etkileri; çalışmada bireysel, toplumsal ve kültürel açılarından incelemeler ve tespitler olarak yer alır. Alman medeniyeti ile Türk göçmenlerin kültürleri, gelenek ve görenekleri arasındaki farklılıkların ve çatışmaların romanlara yansımaları ortaya konulur.

İlk ortaya konulan eser olan *Türkler Almanya’da* romanı, anı niteliği taşımaktadır. Bekir Yıldız, eserinde, dört yıl göçmen işçi olarak kaldığı bu göç sürecindeki gözlemlerini bir araştırmacı titizliğiyle ortaya koyar. Eser; Almanları içine alıp sömürene kadar bırakmadığı fabrika bantlarının yıpratıcılığını, çalışma yaşamına katılan eşinin ebeveynlikten ve evlilik yaşamından fedakârlık etmek zorunda kalmasını, insanların kültür çatışmasıyla ve para tutkusuyla yozlaşmaya başlamasını bariz olaylarla gözler önüne serer. Romanın başkışisi Yüce’nin gördüğü her farklılık onu ilk önce nefrete daha sonra hayranlığa sürükler. Ancak sonuç itibarıyla kesin bir yargıya ulaşamaz. O her ihtimale karşı sadece matbaa makinesi alıp dönmekte kararlıdır. Bu iktisadî hedef onun benliğini korumasını da sağlar. Bu roman işçi göçünün hedefini hatırlatır. Göçün temel amacının iktisadi iyileşme olmasıdır. Kazanç hırsının getirdiği olumsuz sonuçlar sıralanırken amacından şaşmayan roman kişisi başarılı olarak okuyucuya sunulur.

Bekir Yıldız’ın *Halkalı Köle* romanı ise Almanya’nın olumsuz yansımalarını kesin dönüş yaptığında daha net gördüğünü belirttiği eseridir. Eser

anı/otobiyografik roman türündedir. Kendi yaşamından belirgin izler taşıdığı için duyguları ve düşünceleri daha nettir. Yazara göre insanın çalışma yaşamına katılmış olması, Avrupa görmüş olması her konuda istediğini belirtme ya da yapabilme hakkını vermez. Ancak kendi imkânlarıyla eşine aldığı evden yazarın annesini kovması, eşinin değerlerini yitirdiğinin göstergesidir. Bunun sonucunda Almanya'ya göçün sadece ekonomik yarar sağlamadığını kitlesel hareketin bireye zihinsel ve ruhsal birçok etkisi olduğu kanaatine de ulaşır. Ahlaki çürüme bunlardan sadece biridir.

Abbas Sayar'ın *Dik Bayır* romanı, geride kalanların dramını ve değişimini en bariz anlatan eserdir. Raşit'in Almanya'ya gitme işlemlerini rüşvetle yürütmesi ahlaki çözülmenin başlangıcıdır. Raşit'in babasının sürekli olarak oğlu için sattığı tarlanın karşılığını isteyip kızını da bir gurbetçiye sözleşmesi geride kalanlarda para hırsının nasıl ortaya çıkıp körüklendiğini ortaya koymaktadır. Aynı zamanda göçmen işçilerin geride bıraktıkları eşlerinin dramı da bu romanda çarpıcı bir şekilde yansıtılır. İyi gözle bakılmayan bu eşleri, diğer erkekler istismar etmek için fırsat kollamaktadır. Raşit'in karısı Halime bu sapkın düşüncenin kurbanı olur. Bu olay sonucunda roman göçün evlilik yaşamına olumsuz etkisi de verir.

Yaşamını halen Almanya'da sürdüren Türk asıllı yazar Güney Dal bu temadaki en verimli isimlerden biridir. *İş Sürgünleri* romanıyla 1972 Büyük Ford Grevi'ni kurguya başarılı bir şekilde oturtup göçmen işçilere sendikal faaliyetleri işaret eder. Aynı zamanda bu romanda Türklerin canının bile alay konusu olduğunu görülür. Kadir Derya şiddetli karın ağrıları için çalıştığı yerdeki Almanlardan ilaç alıp iyileşme umudu kurarken Almanlar ona sadece faydasız hormon ilacı vermektedir. Almanlar için işçiler "konuk" olmasına rağmen makine gözüyle görülmektedir. Göçmenlere hiçte konuk ağırlama âdetiyle davranılmamış sadece fiziksel sömürü için ülkeye çağırılmıştır.

E-5 romanı saflığın ve çarpık inanç anlayışının bir arda harmanlandığı bir romandır. Salim, kaçak olarak bulunan babası Hasan'ın ölümüyle birlikte foyaları ortaya çıkmasın diye ve kabri Türkiye'de olsun diye 3-4 gün süren Almanya-Türkiye yolcuğunda cenazesini arabayla bir televizyon kutusunda getirmeye çalışır. Yolda karşılaştıkları aile ise her bireyiyle göçmen bir ailenin panoramasını çizer. Türklerin cenazelerinin ülkelerine ulaştırılması dahi yönetmeliklerde yer almamaktadır. Var

olan hukuksal açıklardan sadece birine değinen roman bu olay örgüsü üzerinden zorlu çalışma yaşamı ve aşağılanma gibi pek çok göçmen sorununa değinir.

Kılları Yolunmuş Maymun romanı üstkurmacayla yazılmış bir eserdir. Eserde bir yandan Ömer Kul'un göçmen olmasının verdiği uyumsuzluk problemi ile akıl sağlığını yitirip gerçeklikten kopmaya başlaması anlatılırken diğer yandan Ömer Kul, İbrahim Yaprak'ın kurgusunda bir şahıstır. Almanya'nın disiplinli çalışma yaşamı, Türklerin sağlıklı sosyalleşme ortamı bulamaması kişiyi de zamanla yabancılaştırma ve yalnızlaşma hallerine sürükler.

Adalet Ağaoğlu'nun Almanya'da göçmen olmayı hatta Almanya'da bir yaşamı hiç deneyimlemeden bir göçmen üzerinden Türkiye'nin panoramasını ortaya koyduğu *Fikrimin İnce Gülü* romanı, Almanya'ya gidenlerdeki ekonomik güç ve bu güce dayalı yozlaşmanın en bariz özelliklerini ortaya koyar.

Necati Tosuner'in *Sancı.. Sancı...* romanı hem ötekileştirilme problemini ortaya koyduğu gibi hem göçmenlerin Almanlarla ilişkisini aktarır. Aynı zamanda burada gettolaşp kendi aralarında yuva kurmaya çalışan, aile içi şiddete maruz kalan, iş kazası geçiren hayatlara dokunulur.

Özdemir Başargan'ın *Gurbet Sofrası* romanı gurbette göçmen olarak tutunamamayı, aidiyet problemini ve değişimi Arif üzerinden gözler önüne serer. Arif, bariz bir şekilde Almanlarla Türkler arasındaki medeniyet farkını görüp uyum sağlamaya çalışmaktadır. Ancak Almanların kendisini sadece iktisadî sömürü için kullanmasının farkına acı bir şekilde varır.

Akif Pirinçci'nin *Sonu Hep Gözyaşı* romanı kendinden önce basılan romanlardan farklı olarak ikinci kuşak neslin kimlik karmaşası ve yurtsuzluk/aidiyet problemi üzerinde durur. Romanın başkışisi kendini ne Alman ne de Türk görmektedir. Kültürlenme onda çift medeniyet anlayışı oluştursa da kimlik karmaşasına da sebep olmuştur.

Hasan Kayıhan iki romanıyla bu temada yozlaşmanın en belirgin örneklerini verir. *Gurbet Ölümleri* romanında Arif, *Köln'de Bir Kız* romanında Sultan göçmen olmanın verdiği sorunlar yüzünden bilinçli bir şekilde kendi ahlaki çöküşlerini gerçekleştirirler. İkinci nesil olan Sultan, bir rahibe tarafından Alman kültürüyle, diliyle ve diniyle tanışır. Küçük yaşta yaşanan bu tanışma onda şiddetli bir milli ve dini kopuş yaşanmasına sebep olur. Bu durum Almanya'ya küçük yaşta gelen ya da

orada doğan nesillerin karşılaştıkları en temel sorundur. Arif ise görünürde bütünleşme olarak düşünülen ancak derinde asimilasyonu barındıran entegrasyonun kötü sonuçlarını yaşayan bir gençtir. Arif kendini Ren'in sularına atıp öldürmeyi tercih ederken *Gurbet Ölümleri* romanından daha sonra yazılan *Köln'de Bir Kız* romanında Sultan benliğini kaybettiği karanlık tünelden çıkışı İslam'da ve yaşamının iplerini kendi eline almakta bulur.

Fakir Baykurt'un eserleri olan Duisburg Üçlemesi'nin ilk ikisi olan *Yüksek Fırınlar* ve *Koca Ren* romanları yazarın bilinçli bir şekilde Almanya'ya gidip gözlem yapıp oluşturmak istediği eserlerdir. Her ikisinin de alınlık bölümünde romanın asıl şahısları tarafından aktarılan gerçek yaşam öyküleri olduğu belirtilir. Yazar *Yüksek Fırınlar* romanında cahilliği, aile içi şiddeti, uyumsuzluğu ve din sömürsünü yerden yere vurur. *Koca Ren* romanında ise on dört yaşındaki Adem üzerinden uyum sorununu, yalnızlaşmayı, yurtsuzluğu, suça bulaşmayı anlatmaktadır. Romanın başkışisi öğrenci olduğu için Almanların göçmen politikasında görmezden geldiği eğitim sorununu da özellikle ele alır. Bu da bir başka fizibilite açığıdır. *Koca Ren* romanı kendinden öncekilerden farklı olarak eğitim sorununu ve ikinci neslin dil problemini ayrıntısıyla ele alan ve çözüm önerileri sunan bir eserdir.

Fethi Savaşçı'nın *Almanlar Bizi Sevmedi* romanda tıpkı bir sosyolog gibi göçmen olmanın tüm sorunlarını 132 sayfaya sığdırır. Eser içerik itibariyle tam anlamıyla konuya hizmet etmektedir. Özellikle göçmenlerin barınma problemi, sendikal faaliyetler, göçmenlerin suça bulaşmaları, göçmenler için yas açıklıkları bu romanda her yönüyle ele alınmıştır. Yazar bu romanda göçmen işçilerin aşağılanma ve ağır çalışma yaşamı sorununa çözüm olarak sendikal faaliyetleri işaret eder. Bu eser Neo-Nazi faaliyetlerinin de işlendiği ilk eserdir.

Füruzan'ın *Berlin'in Nar Çiçeği* romanının kendinden önceki yapıtlardan bir farkı vardır. Göçmenlerin sorunları ve etkileri bir Alman'ın bakış açısından verilmiştir. Türklere karşı ön yargılarının kırıldığı romanlar olsa da Frau Lemmer ile Korkmaz ailesi arasındaki kadar saf duygularla oluşturulmuş sevgi bağını anlatan bir roman yoktur. Bir Alman'ın gözünden Türklerin kendine has oluşlarının aslında ne kadar cazibeli olabileceği anlatılmıştır eserde.

Dursun Akçam, *Dağların Sultanı* romanında kendinden öncekilerden farklı olarak suçlu bir göçmen olan Şito ile karşılaşırız. Jandarma vurmuş bir eşkıya olan Şito; illegal işlerine, ahlakdışı yaşam batağına Almanya'ya geldikten sonra da devam

eder. Formalite evlilikler organize eden ahlaki değerleri hiç var olmamiş gibi davranan bir şahıstır. Para ve cinsel arzuları onun hayatının gayesi olur.

Habib Bektaş'ın *Bana Bir şiir Oku Hamriyanım* romanında naif ruhların Almanya gibi göçmen ten bir yerde barınamayacağını görürüz. Fatma'nın onurunu kıran aslında Alman bir erkeğe olan hisleri değil cahilliğidir. Eserde Türklerin bilinçli veya bilinçsiz olarak aşamadığı dil probleminin doğurduğu sonuçlar verilir.

Yüksel Pazarkaya'nın *Ben Aranıyor* romanı ise tam anlamıyla gurbette olmanın doğurduğu kendine yabancılaşma hissini Orhan üzerinden vermektedir. Orhan benliğini bulmak için o kadar çaresizdir ki bir arayışla yeniden doğacağını düşünmektedir.

Bu alışma romanlardaki göçmen Türk insanının uyum sorununu, aidiyet problemini, kimlik karmaşasını, dil problemini, cahilliğini, iktisadî tutkusunu, bürokratik itilenmesini, ötekileştirilmesini, aşağılanmasını, dışlanmasını, suça bulaşmasını, yozlaşmasını, ahlaki çürümesini, geride bırakılmasını büyük-küçük her birey düzeyinde gözler önüne sermeye çalışır.

KAYNAKLAR

1. İNCELENEN ESERLER

Romanlar

- Ağaoğlu, A. (2002). *Fikrimin İnce Gülü*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Akçam, D. (2015). *Dağların Sultanı*. Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Başargan, Ö. (1979). *Gurbet Sofrası*. İstanbul: Yeni Dünya Yayınevi.
- Baykurt, F. (2013). *Yüksek Fırımlar*. İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Baykurt, F. (2018). *Koca Ren*. İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Bektaş, H. (1999). *Bana Bir Şiir Oku Hamriyanım*. İstanbul: Can Yayınları.
- Dal, G. (1976). *İş Sürgünleri*. İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Dal, G. (1979). *E-5*. İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Dal, G. (2017). *Kılları Yolunmuş Maymun*. İstanbul: Eksik Parça Yayınları.
- Füruzan. (2019). *Berlin'in Nar Çiçeği*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kayıhan, H. (1982). *Gurbet Ölümleri*. Frankfurt: Burak Yayıncılık.
- Kayıhan, H. (1988). *Köln'de Bir Kız (Sultan)*. Ankara: Sultan Yayınevi.
- Pazarkaya, Y. (2013). *Ben Aranıyor*. İzmir: Cem Yayınevi.
- Pirinçci, A. (2001). *Sonu Hep Gözyaşı*. İstanbul: Güncel Yayıncılık.
- Savaşçı, F. (1986). *Almanlar Bizi Sevmeydi*. Ankara: Kerem Yayınları.
- Sayar, A. (2002). *Dik Bayır*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Tosuner, N. (2011). *Sancı.. Sancı...* İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Yıldız, B. (2012). *Türkler Almanya'da*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Yıldız, B. (2013). *Halkalı Köle*. İstanbul: Everest Yayınları.

2. YARARLANILAN KAYNAKLAR

25. Yılında Solingen Saldırısı. (2018, Mayıs 29). Şubat 11, 2021 tarihinde BBC News- Türkçe: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-44279584> adresinden alındı

Akif Pirinçci. (2020, Aralık 13). Aralık 2, 2020 tarihinde Vikipedi: https://tr.wikipedia.org/wiki/Akif_Pirin%C3%A7ci adresinden alındı

Aktaş, P. D. (2015). *Anlatma Esasına Dayalı Edebi Metinlerin Tahlili - Teori ve Uygulama*. Ankara: Kurgan Edebiyat.

Almanya. (2021, Şubat 7). Şubat 11, 2021 tarihinde Vikipedi: <https://tr.wikipedia.org/wiki/Almanya#Din> adresinden alındı

Almanya Edebiyatından Seçki. (2008, Kasım-Aralık). Aralık 17, 2020 tarihinde Die Gaste: <http://www.diegaste.de/gaste/diegaste-sayi414.html> adresinden alındı

Almanya'daki Türkler. (2021, Ocak 2). Ocak 4, 2021 tarihinde Vikipedi: https://tr.wikipedia.org/wiki/Almanya%27daki_T%C3%BCrkler adresinden alındı

Âsar, M. (2015, Mayıs 21). *Almanya'ya Göçün Edebiyata Yansıması*. Ağustos 15, 2018 tarihinde Academia: https://www.academia.edu/12539660/ALMANYAya_G%C3%96%C3%87%C3%9CN_EDEB%C4%B0YATA_YANSIMASI adresinden alındı

Aslan, A. (2020, Aralık 20). *İş Gücü Göçü Nedir?* Şubat 03, 2021 tarihinde Perspektif: <https://perspektif.eu/2020/12/20/is-gucu-gocu-nedir/> adresinden alındı

Asutay, H., & Atik, O. (2013, Haziran). Dışgöç Yazınında Kimlik Arayışının İzleri. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(1), 49-62.

Asutay, H., & Çivkin, H. (2013, Aralık). Doksanlı Yılların Türk-Alman Yazınına Bakış. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(2), 235-246.

Asutay, P. (2017). *Türk- Alman Göçmen Edebiyatı: Yazarlar Sözlüğü*. Edirne: Ceren Yayıncılık.

Atik, O. (2015). Gurbetçinin Edebiyatı. *Diialog Interkulturelle Zeitschrift Für Germanistik*(1), 99-101.

Başkurt, İ. (2009). Almanya'da Yaşayan Türk Göçmenlerin Kimlik Problemi. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 83-94.

Cihangir, M. (2020). "Koca Ren", "Cinlerle Yolculuk" ve "Gönülsüz Köktendinci" Adlı Eserlerde Göç/Göçmenlik ve Ötekilşeme/Ötekileştirme. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.

Doğan, Â. (2003). Almanya'daki Türk İşçileri Konu Alan Romanlar (Türkler Almanya'da, Sancı... Sancı..., A'nın Gizli Yaşamı) Üzerine Bir Değerlendirme. *Türkbilig*(6), 56-68.

Dursun Akçam Kimdir? Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri. Aralık 13, 2020 tarihinde Türk Dili ve Edebiyatı: <https://www.turkedebiyati.org/yazarlar/dursun-akcam.html> adresinden alındı

Durukoğlu, S. (2012). Bekir Yıldız'ın Eserlerinde İzlek ve Yapı. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.

Fethi Savaşçı. Aralık 13, 2020 tarihinde Biyografya: <https://www.biyografya.com/biyografi/5770> adresinden alındı

Feyzioğlu, Y. (2008, Kasım-Aralık). *Göçün 47. Yılında Türk Edebiyatının Almanya'da Ulaştığı Aşama...* Aralık 2020, 17 tarihinde Die Gaste: <http://www.diegaste.de/gaste/diegaste-sayi413.html> adresinden alındı

Gedik, E. (2010 Cilt:16 Sayı:62). Almanya'da "Ötek"i Olmak, "Öteki" Kalmak. *CIU Cyprus International University Folklor/Edebiyat*, 42.

Gurbetçi. (2021, Ocak 20). Şubat 03, 2021 tarihinde Vikipedi: <https://tr.wikipedia.org/wiki/Gurbet%C3%A7i> adresinden alındı

Günel, H. (2011, Eylül 24). *Göçün 50. Yılında Edebiyatımız*. Ağustos 15, 2018 tarihinde Edebiyat Defteri: <http://www.edebiyatdefteri.com/yaziyazdir.asp?yazild=85159> adresinden alındı

Habib Bektaş. (2020, Mayıs 2). Aralık 13, 2020 tarihinde Vikipedi: https://tr.wikipedia.org/wiki/Habib_Bekta%C5%9F adresinden alındı

Kanak sprak. (2020, Mayıs 5). Kasım 17, 2019 tarihinde Vikipedi: https://tr.wikipedia.org/wiki/Kanak_Sprak adresinden alındı

Karabulut, R. (2011). Nail Abbas Sayar(Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri Üzerine Bir Araştırma). *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.

Karaca, İ. (2006). Bir Reddedişin Hikâyesi: Almanya'da Göç Edebiyatı. *Eskiye(1)*, 75-80.

Kırmızı, B. (2016). Göçmen Türklerin Almanya'da Yaşadığı Sorunların Dünü ve Bugünü. *Journal of Turkish Language and Literature*, 2(3), 145-156.

Kimlik Karmaşası ve Kişilik Gelişimi. (2019, Aralık 09). Şubat 03, 2021 tarihinde Düşün Psikoloji: <http://www.dusunpsikoloji.com/kimlik-karmasasi-ve-kisilikgelisimi#:~:text=Ergenlik%20d%C3%B6neminde%20ortaya%20%C3%A7%C4%B1kan%20%C3%A7alkant%C4%B1l%C4%B1,olu%C5%9Fturulamamas%C4%B1na%20ise%20kimlik%20karma%C5%9Fas%C4%B1%20denmektedir.> adresinden alındı

Koçtürk, M. (2008, Temmuz-Ağustos). *Almanya'ya Göçün Tarihi*. Aralık 2020, 17 tarihinde Die Gaste: <http://www.diegaste.de/gaste/diegaste-sayi210.html> adresinden alındı

Kültürle İlgili Temel Kavramlar. (tarih yok). Şubat 03, 2021 tarihinde Çok Bilgi: <https://www.cokbilgi.com/yazi/kulturle-ilgili-temel-kavramlar/> adresinden alındı

Lebe, M. E. (1979 S.336, Eylül). Dik Bayır. *Türk Dili*, s. 184.

Morkoç, D. (2015, Mart). Fakir Baykurt'un Duisburg Üçlemesi'de Almanya'daki Göçmen Türklerin Karşılaştığı Sorunlar. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 482-499.

Necati Tosuner. (2020, Mart 4). Aralık 18, 2020 tarihinde Türk Edebiyatçılar: <https://www.turkedebiyatcilar.net/necati-tosuner-kimdir-hayati-ve-eserleri> adresinden alındı

Necatigil, B. (2005). *Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü*. İstanbul: Varlık Yayınları.

Ortak Pazar. (2020, Aralık 6). Aralık 22, 2020 tarihinde vikipedi: https://tr.wikipedia.org/wiki/Tek_pazar adresinden alındı

Özbay, U. (2017). Güney Dal'ın Romanlarında Varolma Biçimleri ve Göç Olgusu. *Ardahan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.

Özyurt Kılınç, E. (2014). Göçün Türkiyeli Kadınlar Üzerine Etkileri: Almanya Örneği. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 9(17), 50-57.

Sazak, E. (2009). Hasan Kayıhan'ın Romanlarının Yapı ve Tema Bakımından İncelenmesi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.

Şahin Kütük, B. (2015). Türkiye'den Batı Avrupa'ya İşçi Göçünün Sosyolojik Çalışmalara Yansımaları. *Sosyoloji Konferansları*, 2, s. 609-654.

Şen, N. (2006). Füzuran'ın Hayatı ve Edebi Eserleri. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 34/65.

Şeren, P. (2019, Şubat). Özdemir Başargan. Aralık 18, 2020 tarihinde Ege Üniversitesi: https://translex.ege.edu.tr/tr-7529/ozdemir_basargan.html adresinden alındı

Şermet Karabela, S. (2007). Fakir Baykurt (Hayatı ve Romanları Üzerine Bir İnceleme). *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.

Şimşek, Y., Özer Şimşek, Z., Büyükoğlu, H., & Cerrah Demir, N. (2014, Aralık 29). *İyileşmeyen Diyabetik Ayak Yarası*. Eylül 29, 2019 tarihinde TURKJEM: <http://www.turkjem.org/current-issue/iyilesmeyen-diyabetik-ayak-yarasiyla-basvuran-eritema-induratum-olgusu-10138> adresinden alındı

Tarihi Olaylar. Ortak Pazar. 01 06, 2020 tarihinde Tarihi Olaylar: <https://www.tarihiolaylar.com/tarihi-olaylar/ortak-pazar-367> adresinden alındı

Tekin, M. (2016). *Roman Sanatı*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Ünver, O. C. (2012). Almanya'ya Türk İşgücü Göçü- Geçmişten Geleceğe İmkanlar, Sorunlar ve Fırsatlar. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 177-226.

Yıldız, B. (1997). *Yargılayan Zaman İçinden*. İstanbul: DD Yayınları.

Yozlaşmak. (2019). Şubat 03, 2021 tarihinde Türk Dil Kurumu Sözlükleri: <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı

Yüksel Pazarkaya. Aralık 13, 2020 tarihinde Biyografya: <https://www.biyografya.com/biyografi/9920> adresinden alındı

Zeren, H. (2018). Necati Tosuner'in Romanlarında Yapı ve Tema. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi*.

ÖZ GEÇMİŞ

Çiğdem Pirinç 1992 yılında Ankara’da doğdu. Gazi Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden 2014 yılında mezun oldu. Lisans eğitimi sırasında “Sazın ve Sözü’n Sultanları-Yaşayan Halk Şairleri” kitabında yazısı yayınlandı. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesinden öğretmenlik sertifikasını aldı. 2016 yılında Ankara Keçiören İncirli Anadolu Lisesine Türk dili ve edebiyatı öğretmeni olarak atandı. Şu anda halen Gaziantep Şahinbey Ayvaz Burçkan Çok Programlı Anadolu Lisesinde çalışmaktadır.

VITAE

Çiğdem Pirinç was born in 1992 in Ankara Turkey. She graduated from Gazi University, Faculty of Literature, Department of Turkish Language and Literature in 2014. During her undergraduate education, her article was published in a book named "Sazın ve Sözü’n Sultanları-Yaşayan Halk Şairleri". She received a teaching certificate from Hacettepe University Faculty of Education. She was nominated as a Turkish Language and Literature teacher to Ankara Keçiören İncirli Anatolian High School in 2016. She is currently working as a teacher at Gaziantep Şahinbey Ayvaz Burçkan Multi-Programed Anatolian High School.